

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İNSAN TİCARETİ KAPSAMINDA CİNSEL SÖMÜRÜYE MARUZ
BIRAKILAN KADINLARIN MAĞDURİYET SÜREÇLERİ

GÜNGÖR ÇABUK

DOKTORA TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman

Doç. Dr. Nur Feyzal KESEN

KONYA- 2021

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İNSAN TİCARETİ KAPSAMINDA CİNSEL SÖMÜRÜYE MARUZ
BIRAKILAN KADINLARIN MAĞDURİYET SÜREÇLERİ

GÜNGÖR ÇABUK

DOKTORA TEZİ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Danışman

Doç. Dr. Nur Feyzal KESEN

KONYA- 2021

ÖNSÖZ

**İnsan ticareti mağdurları sadece yabancılar değildir, aynı ülke içerisindeki vatandaşlar da olabilir!*

**İnsan ticareti sadece organize suç türü değildir, tek kişi dahi bu suçun faili olabilir!*

**İnsan ticareti sadece cinsel sömürü değildir, başka çeşitleri de vardır!*

**İnsan ticareti ile insan/göçmen kaçakçılığı aynı şey değildir!*

İnsan ticareti gerçekten anlaşılması zor bir konu, içerisine girdiğinizde çıkamazsınız. Çünkü insan ticareti mağdurlarının sizin desteğinize ihtiyacı olduğunu görür ve vazgeçemezsiniz. Bu alanda çalışmak adanmışlık gerektirir. Yıllarca sosyal hizmet uzmanı ve akademisyen olarak çalıştıktan sonra emekli oldum. Birgün Uluslararası Göç Örgütü'nün konuyla ilgili bir toplantısına katıldım, kendimi insan ticareti alanında çalışırken buldum ve yaklaşık 12 yıldır bu alanda çalışmaktayım.

Bu alanda çalışmaya başladıktan sonra, mağdurların sömürü sürecinde yaşadıkları sorunların görünmesinin mümkün olmadığını, bu alanda çalışmam gerektiğini düşündüm ve birçok çalışmanın yanı sıra doktora yapmaya karar verdim. Tezimde onlara, onların dünyalarına ve yaşadıkları sorunlara yer vermeye çalıştım. Bir sonraki çalışmamda, onların bulundukları yerlere gidip, şimdi ne durumda olduklarını incelemeyi düşünüyorum. Bu konuda mağdur çocukları da merak ediyorum.

Tezimde yer verdiğim ve insan ticareti sorununu iyi anlattığımı düşündüğüm bazı cümlelere, burada da yer vermek istiyorum. Sığınmaevinde mağdurlara hizmet sağlayan uzmanlardan biri, insan ticareti ile ilgili olarak; *“İnsanların çaresizliğinden yararlanılmasının en vahşi halinin insan ticareti olduğunu düşünüyorum”* demişti. Başka bir uzman da mağdurların içerisinde bulunduğu durumu şöyle özetlemişti; *“Onları merak eden insanlar yok”* gerçekten de yok (!). Mağdurlar sığınmaevinde kısa dönem kalmış, çok yönlü olarak desteklenmiş ve hemen sonrasında ülkelerine dönmüşlerdir. Ayrılmadan önce geribildirim niteliğinde bizlere mektuplar yazmaktadırlar. Yoğun psikolojik destek alan bir mağdur kendisine hizmet sağlayanları kastederek şunu söylemiştir; *“Ben onlarsız **kendimi kaybederdim.**”* Sömürüldüğü sırada kendisinden vazgeçmiş olan ve intihar etmeyi düşünen bir mağdur ise; *“Bu hayata inanmak gerektiğini anlattınız”*. Bugüne kadar hiç değer görmemiş başka bir mağdur da şöyle demişti; *“Beni unutmayın, ben de sizi seviyorum.”* Türkiye’de insan ticareti ile mücadelede çalışmalarına çok değerli katkılar sunan başta Aile Danışmanları Derneği olmak üzere, birlikte çalıştığım tüm hizmet sağlayıcılarına gönülden teşekkür ederim.

İnsan ticareti mağdurlarına ait arşivlerinin kullanımına izin verdikleri için, Aile Danışmanları Derneği Yönetim Kurulu üyelerine; hazırlamış olduğum ön raporu okuyarak bana değerli geribildirimler veren Dernek Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Selma ÖNCEL'e özellikle teşekkür ederim.

Tezimi hazırlarken beni yüreklendiren, motive eden başta Turgay ÇAVUŞOĞLU, Yusuf ERDEMİR, Murat ÇAY, Belgin KOÇ olmak üzere tüm dostlarıma; Ayrıca, İngilizce, Rusça ve diğer dillerdeki çevirilerime katkı sağlayan sevgili Sıla SUNGUR'a ve sevgili komşum Olga KOÇYİĞİT'e çok teşekkür ederim.

Yıllarca İstanbul'da ve Antalya'da insan ticareti mağdurlarına sığınmaevinde hizmet vermiş, Türkiye'de tespit edilmiş olan 2600 mağdurdan 502'siyle sığınmaevinde bire bir çalışmış; iyi ki tanıdım, iyi ki birlikte çalışmışım dediğim kocaman yürekli, cesur, samimi, çalışkan, sabırlı, sevgi dolu... Ruziye KÜÇÜKKAYHAN, tezimi hazırladığım dönemde Covit19 nedeniyle ansızın aramızdan ayrıldı. Tezimin sığınmaevi günlüklerinde sıklıkla yer verdiğim sevgili arkadaşım Ruziye, tutmuş olduğu günlüklerin sonunda, her bir mağdur için yüreğinin güzelliğini şu cümlelerle ifade etmiştir; *"...bugün evine dönüyor, ...yüzü gülüyor, ...yolu açık olsun, ...iyi bir geleceği olsun, ...hep mutlu olur inşallah..."* Canım arkadaşım, aynı zamanda görüşme yaptığım hizmet sağlayanlardan biri olarak tezime katkı sağlamıştı. Türkiye'de ondan daha fazla insan ticareti mağdurlarına doğrudan hizmet sağlayan olmamıştı. Ben ve birlikte çalıştığım arkadaşlarım O'nu hiç unutmayacağız.

Doktora programına Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika Anabilim Dalında başladım ve yeterlilik öncesi Selçuk Üniversitesine geçtim. Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde bana katkı sağlayan değerli Hocalarımdan Prof. Dr. Çiğdem ARIKAN, Prof Dr Nükhet HOTOR, Prof Dr. Emrah AKBAŞ, Prof Dr. Erdal Tanas KARAGÖL ve Dr. Öğr. Üyesi Nergis DAMA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Saygıdeğer danışmanım, doktora yeterlilik sürecimde de yanımda olan, Doç. Dr. Nur Feyzal KESEN'e ilk günden itibaren desteğini, emeğini, zamanını esirgemediği için içtenlikle teşekkür ederim. Tezimin İzleme Kurulu Üyeleri Doç. Dr. Doğa BAŞER ile Dr. Öğr. Üyesi Demet AKARÇAY ULUTAŞ'a tezimin içeriğinde ve şekillenmesine değerli katkıları ve yönlendirmeleri için çok teşekkür ederim.

Son olarak, Kök ailemin her bir üyesine ve Çekirdek ailem sevgili eşim Sefa ve canım Çınar'ıma özellikle teşekkür ederim.

Tüm dünyada insan ticaretinin son bulması dileğimle...

Güngör ÇABUK

ÖNSÖZ.....	i
SİMGELER VE KISALTMALAR	v
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. İnsan Ticareti Olgusuna İlişkin Kuramsal Çerçeve.....	8
İnsan Ticaretinin Tanımı	8
İnsan Ticareti Tanımının Unsurları	10
İnsan Ticareti İle İlgili Kavramlar	14
İnsan Ticaretinin Nedenleri	16
İnsan Ticaretinin Türleri.....	17
Dünyada ve Türkiye’de İnsan Ticaretinin Boyutları.....	20
İnsan Ticaretiyle İlgili Hukuksal ve İdari Düzenlemeler	23
İnsan Ticaretinin Aktörlerinden Olan: Tacirler ve Müşteriler	25
İnsan Ticareti Mağdurlarına Ulaşılamama Nedenleri	26
Kadınların Cinsel Sömürüsü	29
İnsan Ticareti Mağdurlarında Görülen Sağlık Sorunları.....	32
Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla İnsan Ticareti ile Mücadeleye Yönelik Yaklaşımlar ve Uygulamadaki Sistemler.....	34
Sosyal Hizmet Mesleğinin İnsan Ticaretiyle Mücadeledeki Rolü	42
Sosyal Hizmet ve İnsan Ticaretiyle İlgili Yapılmış Olan Araştırmalar	45
2. GEREÇ VE YÖNTEM	50
2.1. Araştırmanın Modeli	50
2.2. Evren ve Örneklem.....	55
2.3. Veri Toplama Araçları	59
Doküman İncelemesi.....	59
Görüşme Süreci	63
2.4. Verilerin Analizi.....	64
2.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik.....	67
2.6. Araştırmacının Rolü	71
2.7. Literatür Tarama Süreci	71
2.8. Araştırmanın Etiği.....	72
3. BULGULAR	73
3.1. Doküman İncelemesine İlişkin Bulgular.....	73
İnsan Ticareti Mağdurlarına ve Ailelerine Ait Bilgiler	76

İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreci.....	82
Mağdurun Korunma Süreci	111
Riskler ve Güvenlik Önlemleri.....	120
3.2. Yürütülen Derinlemesine Görüşmeye İlişkin Bulgular.....	127
Çeşitli Yönleriyle İnsan Ticareti Mağdurlarının Özellikleri	129
Tacirlerin Özellikleri	133
İnsan Ticaretiyle Mücadele Edebilmek İçin Yapılması Gerekenler	134
Hizmet Sağlayıcılarının Kişisel Deneyimleri.....	140
4. TARTIŞMA	142
4.1. Sosyal Bir Sorun Olarak İnsan Ticareti Olgusu,	142
4.2. Mağdurların Özellikleri ve Mağduriyet Süreçleri.....	146
4.3. Mağdurların Psikolojik Acil Yardım İhtiyaçları ve Hizmet Sağlayıcılarının Verdiği Oldukları Destekler	149
4.4. Sosyal Hizmetin Temel İlkeleri Açısından İnsan Ticareti	155
4.5. Kanıta Dayalı Bilgi ve Göstergeler	156
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	165
5.1. İnsan Ticareti Mağdurlarına Hizmet Sağlayanlara Yönelik Öneriler	170
5.2. Sosyal Hizmet Mesleğine ve Alanına Yönelik Öneriler	170
5.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	171
6. KAYNAKLAR.....	173
7. EKLER.....	182
Ek 1. Doküman İncelemesine İlişkin Sorular.....	182
Ek 2. Doküman İncelemesine İlişkin Sorular.....	184
Ek 3. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu.....	185
Ek 4. Kullanılan Kodlar, Ulaşılan Temalar ve Alt Temalar.....	186
Ek 5.Turnitin Raporu.....	190

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BASW	Britanya Sosyal Çalışmacılar (SHU) Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
CATW	Kadın Ticaretiyle Mücadele Birliği
CSWE	ABD, Sosyal Çalışma Eğitimi Konseyi
EGMYDB	Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Başkanlığı
GAATW	Kadın Ticaretiyle Mücadele Küresel Birliği
GGM	Geri Gönderme Merkezi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GRETA	İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Uzmanlar Grubu
ICMPD	Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi
ICSW	Uluslararası Sosyal Refah Konseyi
IFSW	Uluslararası Sosyal Çalışmacılar (SHU) Federasyonu
IASSW	Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
NASW	Amerikan Ulusal Sosyal Çalışmacılar (SHU) Birliği
SOP	Standart Operasyonel Prosedürler
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TIP	Trafficking in Persons / İnsan Ticareti Mağduru
TVPA	ABD Dışişleri Bakanlığı İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
UGG	Ulusal Görev Gücü
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

UAYM	Uluslararası Yönlendirme Mekanizması
UYM	Ulusal Yönlendirme Mekanizması
YİMER	Yabancı İletişim Merkezi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
4P	(1) Prevention - Önleme, (2) Protection - Koruma, (3) Prosecution - Kovuşturma, (4) Partnership - Ortaklık

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Evren, Yöntem Veri Kaynağı İlişkisi.	51
Tablo 2: Gömülü Teori Desenlerinin Çeşitleri ve Özellikleri.	53
Tablo 3: İnsan Ticareti Mağdurlarının Özellikleri.	57
Tablo 4: Mağdurlara Hizmet Sağlayanların Özellikleri.	58
Tablo 5: Veri Analizinde Kullanılan Dokümanların Özellikleri.	61
Tablo 6: Geçerlilik ve Güvenilirlik	71

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1: İnsan Ticaretinin Temel Unsurları.	11
Şekil 2: Vaka Yönetiminin Aşamaları.	40
Şekil 3: Gömülü Teori Yapılandırıcı Desenin Görseli.	64
Şekil 4: Araştırmanın Analiz Süreci.	66
Şekil 5: Doküman İncelemesine İlişkin Geliştirilen Tema ve Alt Temalar	73
Şekil 6: Mağdur Tespit Mülakatlarının Durumu.	75
Şekil 7: İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreci ve Sonrası.	76
Şekil 8: Tema 1: İnsan Ticareti Mağdurlarına ve Ailelerine Ait Bilgiler.	77
Şekil 9: Tema 1: Mağdurların Medeni Durumu, Çocukları ve Yaşam Yerleri.	78
Şekil 10: Tema 2: İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreci: Üç Aşama.	83
Şekil 11: Tema 3: Mağdurun Korunma Süreci.	112
Şekil 12: Tema 4: Riskler ve Güvenlik Önlemleri.	120
Şekil 13: Görüşmeye İlişkin Geliştirilen Temalar.	127
Şekil 14: Görüşme Yapılanların Durumu.	128
Şekil 15: Kelime Bulutu	164
Grafik 1: Türkiye’de 2004-2020 Yılları Arasında Tespit Edilen İnsan Ticareti Mağdurları.	23

ÖZET

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İnsan Ticareti Kapsamında Cinsel Sömürüye Maruz Bırakılan Kadınların Mağduriyet Süreçleri

Güngör ÇABUK

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

DOKTORA TEZİ /KONYA-2021

İnsan ticareti, bireyin araştırılıp bulunmasıyla başlayan ve sömürülmesiyle devam eden bir süreç olup, insanların temel haklarının ve özgürlüklerinin ihlal edildiği ve insanlık onuruyla bağdaşmayan muamelelerle karşılaştıkları bir olgudur. İnsan ticareti bütün dünya ülkelerini ilgilendiren sosyal bir sorun olup bu özelliğiyle sosyal hizmet mesleğini doğrudan ilgilendirir

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de insan ticaretine maruz bırakılan kadınların sorunlarını anlamak, bu kadınların ve ailelerinin özelliklerini belirlemek, insan ticareti sürecinde yaşadıkları sorunları ve insan ticaretine ilişkin göstergeleri tespit etmek, risk faktörlerini ve güvenlik ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmanın alandaki diğer çalışmalardan ayrılan temel özelliği, doğrudan insan ticareti mağdurlarıyla ilgili olmasıdır.

Bu çalışmada, nitel araştırma tasarımlarından gömülü teorinin yapılandırmacı deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, Aile Danışmanları Derneği’nin hizmet verdiği, başka ülkelerden Antalya’ya getirilerek cinsel sömürüye maruz bırakılan insan ticareti mağduru kadınlara ilişkin arşiv kayıtları ile bu mağdurlara doğrudan hizmet sağlayanlarla yapılmış olan görüşmelerin kayıtları kullanılmıştır.

Araştırmada genel olarak ulaşılan sonuçlar; mağdurların eğitim ve gelir düzeylerinin yetersiz olduğu, küçük yaşta şiddete ve cinsel istismara maruz kaldıkları, sorunlu evliliklerinin olduğu, ailedeki erkeklerin sorumluluk almadıkları, bunlara bağlı olarak mağdurların sorunlarının ve sorumluluklarının arttığıdır. İnsan ticaretiyle ilgili olarak, tüm alanlarda bilgi ve farkındalık eksikliği olduğu, bu nedenle mağdurlarının yeterince tespit edilemediği, başlangıç ve yer değiştirme aşamasında mağdurların sömürüleceklerinden haberdar olmadıkları, ancak hedef ülkeye ulaştıktan hemen sonra özgürlüklerini kaybettikleri, aklın ve mantığın kabul etmediği sömürüye maruz kaldıkları belirlenmiştir. İnsan ticareti mağdurlarının diğer şiddet mağdurlarından daha ağır travmaya maruz kaldıkları, dolayısıyla kendileriyle ilgili sağlıklı kararlar alabilmeleri için güvenli bir ortamda dinlenmeye ve iyileşmeye ihtiyaç duyabildikleri anlaşılmıştır. İnsan ticaretinin tüm süreçlerinde risklerin ve güvenlik ihtiyacının olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada, çoğunluğu sömürü aşamasında kullanılan, ancak diğer çalışmalarda rastlanmayan açık veya örtük 18 yeni gösterge belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Cinsel sömürü, gömülü teor, insan ticareti, sosyal hizmet.

SUMMARY

REPUBLIC of TURKEY
SELÇUK UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

Victimization Processes of Women Exposed to Sexual Exploitation on Account of Human Trafficking

Güngör ÇABUK

**Department of Social Work
PhD THESIS /KONYA-2021**

Human trafficking is a process that starts with research and recruitment and continues with exploitation of an individual. Human trafficking is also a phenomenon in which the individuals' basic rights and freedoms are violated and in which individuals face behaviours that are against human dignity. Human trafficking is a social problem which concerns all the countries of the world and with that feature, it directly concerns the social service profession.

The purposes of this study are to understand the problems of trafficked women in Turkey, to identify the characteristics of these women and their families, to determine the problems they face during the process of trafficking, to detect the indicators of human trafficking, and to reveal the risk factors and security needs. This study differs from the other studies in this field is that it is directly related to the victims of human trafficking.

In this study, as one of the qualitative research designs, a configurative pattern of grounded theory was used. For research sampling, Family Consultant Association's records of sexually-exploited trafficked women that were recruited from other countries to Antalya and interview recordings of the service providers who directly helped the trafficked individuals were used.

The general conclusions of the study are; inadequate levels of education and income in trafficked individuals, exposure to domestic violence and sexual abuse in childhood, the presence of problematic marriages, irresponsible men in families and in relation to that, the increase in problems and responsibilities of the trafficked individuals. There is lack of knowledge and awareness about human trafficking and for that reason, the trafficked individuals could not be identified properly. For the same reason, the individuals were not aware that they would be exploited during the phases of recruitment and translocation. It is also identified that the individuals lost their freedom right after their arrival to the destination country and they were exposed to exploitation that was beyond human mind and logic. It is also understood that the victims of human trafficking were exposed to trauma that was heavier than those of victims of other types of violence, so that they might need to rest and recover in a safe environment in order to make the right decisions about themselves. There are risks and security needs in all phases of trafficking. In this study; 18 new indicators, which were explicit or implicit, were identified. These indicators were mostly used at the exploitation phase and were not present in other studies.

Keywords: Grounded theory, human trafficking, sexual exploitation, social work,

1. GİRİŞ

İnsan ticareti bütün dünya ülkelerini ilgilendiren, çoğunluğu yoksul ve çaresiz olan insanların daha iyi bir yaşam umuduyla aldatılarak veya kandırılarak ya da sınır ötesi göç ederek veya ettirilmeleri sağlanarak istek ve iradeleri dışında sömürülmeleridir (Yenidünya 2007). Tarihsel süreçte insan ticareti kölelik ve esir ticareti olarak varlığını sürdürürken, günümüzde insanlığı etkileyen, sosyal, fiziksel ve psikolojik bütünlüğüne zarar veren, önemli bir sosyal sorun olarak kendini göstermektedir (Miller ve ark 2007). Bireyler üzerinde uzun süren ruhsal etkileri olan bir durumdur (Abas ve ark 2013).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) 2016 yılı Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporunda, insan ticareti suçunun uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra, suç örgütlerine yüksek kazanç sağladığı, ulusal ve uluslararası düzeyde tehlikeli boyutlara ulaştığı belirtilmiştir. Ayrıca toplumlar açısından önemli bir insan hakkı ihlali sorunu haline geldiği vurgulanmıştır (GİGM 2017). İnsanın sömürü amacıyla işkenceye varan düzeyde istismar edildiği, insan onurunun hiçe sayıldığı, temel hak ve özgürlüklerinin yok edildiği ciddi bir insan hakkı ihlalidir (Sayın 2018, Arslan 2006).

İnsan ticareti sadece bireyleri değil, onların ailelerini, yakın çevrelerini ve içinde yaşadıkları toplumları da doğrudan etkilemektedir (Barker 1999, Gonzelez ve ark. 2017). Bu durumdan ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun hepsi etkilenmektedir. Savaşlar, yerel çatışmalar, siyasi geçişler, ekonomik dalgalanmalar insan ticaretinin oluşmasını destekleyen önemli unsurlardandır (Hanser 2000). Sovyetler birliğinin dağılmasından sonra Türkiye, insan ticareti açısından, bölgede hedef ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'ye yönelik göç hareketliliği yapanlar; (1) çalışma amaçlı düzensiz göçmen, (2) transit göçmenler (3) sığınmacılar / mülteciler ve (4) düzenli göçmenler olmak üzere dört grupta toplanmıştır (İçduygu ve Kirişçi 2009).

İnsan ticaretindeki asıl amaç, onların çaresizliğinden yararlanmak olduğu için, bu suç değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. İnsan ticaretinin en yaygın biçimi fuhuş yaptırmak, diğeri ise işgücü sömürüsüdür. Ayrıca değişik amaçlarla kaçırılan, aileleri tarafından satılan ya da kiraya verilen çocuklar da

ticarete konu olmaktadır. Bazı durumlarda bir kişi birden çok sömürüye maruz kalabilmektedir (Kocasakal 2003).

Almanya, Yunanistan ve Türkiye’de insan ticareti mağdurlarına hizmet sağlayan sivil toplum kuruluğu (STK) temsilcileriyle yapılan bir çalışmada; bir olgunun insan ticareti olarak değerlendirilebilmesi için, mağdurların kandırılmış, özgürlüklerinin engellenmiş, zarar görmüş, sömürülmüş ve haklarının ihlal edilmiş olması; tüm bunların bireyin isteği dışında gerçekleşmiş ve sürecin de yasadışı olması gerektiği belirtilmiştir (Erdemir ve  abuk 2017). Burada insan ticaretinin ne anlama geldiği, anlaşılır ve net biçimde belirtilmiştir.

İnsan ticareti suçu her geçen gün artan oranda yaşamı tehdit etmektedir. Bu tehditler bireye, topluma ve devletin güvenliğine yöneliktir. Özellikle işsizlik ve su , bireylere yönelik tehditlerin başında gelmekte; boyutlarının büyümesi de toplumsal güvenliği tehdit etmektedir (Hanser 2000). Ükelere yönelik tehditler i  güvenliğini ve sınır kontrollerini olumsuz etkilemektedir. Bu özelliğiyle yasa dışı g    olgusu, insan ticaretinin ortaya çıkma nedenleri arasında sınıraşan boyutta önemli bir yere sahip olmuş, bu suçla mücadelede ulusal ve uluslararası platformlarda işbirliğini zorunlu kılmıştır (Sever ve ark 2012).

Günümüzde insan ticareti türlerine ilişkin farklı gruplandırmalar bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Su  Ofisi (UNODC) 2018 Yılı Küresel İnsan Ticareti Raporunda, insan ticaretinin çeşitlerini zorla  alıştırma, cinsel sömürü, zorla dilendirme, zorla evlilik, organların alınması,  ocuk satışı ve  ocuk asker olmak üzere yedi grupta toplamıştır (UNODC 2018). Uluslararası  alışma  rg  t   (ILO) 2017 Yılı Modern Köleliğin Küresel Tahminleri Raporunda, insan ticaretini zorla  alıştırma ve zorla evlendirme olmak üzere iki grupta toplamıştır. Cinsel sömürüyü zorla  alıştırma içerisinde ele almış ve insan ticareti sorununu “modern kölelik” olarak adlandırmıştır.

İnsan ticaretiyle ilgili açıklamalara bakıldığında, mağdurların sömürülmesiyle ilgili “insan onuru”, “insan hakları”, “eşitlik” gibi kavramlar    plana çıkmaktadır. Bu özelliğiyle insan ticareti sosyal hizmetin sorun alanlarından biridir. Türkiye’de henüz yeterince fark edilmemiş ve bu alan geliştirilmemiştir. Uluslararası literatür incelendiğinde, sosyal hizmet

uzmanlarının insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların desteklenmesinde önleme, koruma ve savunuculuk çalışmalarında önemli rol ve işlevlere sahip oldukları, insan ticareti mağdurlarına ilk ulaşılma anından başlayarak, vaka yönetimi sistemiyle mağdurların bağımsız yaşam seviyesine ulaşınca kadar sorumluluk aldıklarına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Alvarez, Alessi, 2012, Barner ve ark 2014, Hodge 2014, Şahin 2014, Kolovou 2017).

Bu çalışmayla, sosyo-ekonomik yetersizlikler nedeniyle kendisinin ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çare aradıkları sırada, insan tacirleri tarafından sömürülmek üzere kandırılarak Türkiye'ye getirilen insan ticareti mağdurlarının, mağduriyet süreçleri çok yönlü olarak incelenmiş ve sosyal hizmet açısından değerlendirilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

ILO (2017), 2016 yılında dünya genelinde tahmin edilen insan ticareti mağduru sayısının 40,3 milyon olduğunu açıklamıştır. UNODC'un 2018 yılı raporunda ise, 2003 - 2016 yılları arasında, 142 ülkeden insan ticareti mağduru olan toplam kişi sayısı 225 bin olarak açıklanmıştır. Buna ek olarak 2016 yılında bu sayının 24 bin kişi ile en tepe noktaya ulaştığı belirtilmiştir (UNODC 2018). Bu iki veriden yola çıkılarak, sadece 2016 yılında, her 1680 mağdurdan birine ulaşılabildiği söylenebilir. Ayrıca, UNODC'un bu raporunda kadınların (%49) ve çocukların (%30), yetişkin erkeklere (%21) oranla daha fazla mağduriyet yaşadıkları belirtilmiştir.

İnsan ticareti mağdurlarının çoğunluğu kırsal kökenli ve eğitim düzeyi düşük, derin ekonomik yoksulluğu bulunanlar, bekar çocuklu anneler, ailesini kaybetmiş ya da ailesinden ayrı düşmüş refakatsiz çocuklar ile aile içi şiddete maruz kalmış bireylerdir (Çabuk ve Çavuşoğlu 2015).

İnsan tacirleri dezavantajlı durumdaki bireyleri sömürerek yüksek kazanç elde etmekte, edindikleri ekonomik gücü de ellerinde tutabilmek için, her türlü önlemi almaktadırlar (Çabuk ve Çavuşoğlu 2015). Ceza almamak ve özgür kalarak daha çok kişiyi sömürmek ve dolayısıyla daha fazla kazanç elde etmek için, mağdurlara her türlü şiddeti uygulamakta ve denetim altında tutmaktadırlar. Böylece, hem insan ticareti suçunu gizlemekte, hem de yeni yöntemler

kullanarak mağdurların görünür olmasını engellemektedirler (Sever ve ark 2012). Hodge (2014) yapmış olduğu çalışmada, suç örgütlerinin insan ticareti mağdurlarını sömürerek yüksek gelir elde ettiklerini ve yıllık küresel kazancın yaklaşık 44,3 milyar ABD doları olduğunu belirtmiştir.

İnsan ticaretiyle ilgili bilgi ve farkındalık eksikliği bulunmaktadır. Bunların başında insan ticareti ile insan/göçmen kaçakçılığı kavramlarının karıştırılması, sadece yabancı kadınların insan ticareti suçunun hedefi olabileceğiyle ilgili yanlış bir algının olması, insan ticareti çeşidinin sadece cinsel sömürü olarak bilinmesi, ilgili kurumların ve hizmet sağlayıcılarının bilgi eksikliğinin bulunması, bazı durumlarda da mağdurun mağduriyetinin farkında olmaması gelmektedir (Clawson ve Dutch 2008, Sever ve ark 2012, Fadina ve DeForge 2017, Recknor ve ark 2018).

İnsan ticaretiyle mücadelede önemli başka bir sorun da, insan ticareti tanımının yetersiz olmasıdır. Bu konudaki tartışmalar ve anlaşmazlıklar birçok ülkede devam etmektedir. Eleştirilerin başında, tanımın yeni insan ticareti türlerini yeterince içermediği, ekonomi, hukuk, psikoloji, sosyoloji, tıp gibi ana disiplinlerde araştırmaların daha fazla üretilmesi gerektiği, böylece insan ticareti tanımının diğer disiplinlerin katkılarıyla kapsayıcı ve açıklayıcı olabileceği belirtilmiştir (Meshkovska ve ark 2015). Benzer sorun Türkiye için de geçerlidir. Türk Ceza Kanunun (TCK) 80. maddesi insan ticareti suçuyla ilgili olup, bu madde uluslararası sözleşme olan, Palermo Protokolü metnindeki tanımın birebir Türkçeye çevrilmiş halidir ve yeterince anlaşılır değildir. Bu maddede yer alan insan ticareti tanımı yoruma açık ve göreceli kavramlarla ifade edilmektedir. Birbirine çok benzeyen vakalarda farklı adli makamların farklı kararlar verebildiği görülmektedir (Çabuk ve Demir 2016).

Sever ve arkadaşları (2012), hukuksal düzenlemelerdeki diğer bir sorunun, insan ticareti suçunun diğer suçlarla karıştırılması olduğunu belirtmişlerdir. Fuhuş Suçu (TCK 227) bunların başında gelmektedir. Ayrıca, tacirler bu suçun unsurlarını çok iyi bildiklerinden kanıt olabilecek tüm delilleri gizleyebilmekte, bu da yeterince ceza almamalarına neden olmakta, dolayısıyla sorun artarak devam etmektedir.

UNODC'un 2018 yılı raporunda, ülkelerin %40'ında insan ticareti suçuyla ilgili çok az sayıda mahkûmiyet kararı verildiği veya hiç verilmediği, son on yılda küresel ceza adalet sisteminde bir artış görülmediği, dolayısıyla bireylerin önemli bir kısmının bu suçların karşısında savunmasız kaldığı belirtilmiştir.

İnsan ticaretinin sona erdirilmesi, mağdurun korunmaya alınması ve faillerin tespit edilerek cezalandırılabilmesi için en kritik aşama mağdurun tespit edilme aşamasıdır. Mağdur tespiti anlık bir işlem değil; aynı zamanda dinamik, karmaşık, çok aktörlü ve uzun bir zaman dilimine yayılan tarama ve takip gerektiren bir süreçtir. Bu süreç mağdura “acilen” ulaşılmasını gerekli kılmaktadır. Mağdurun, sürecin başlangıcında belirlenememesi veya geç kalınması, hakların ihlal edilerek yeterli koruma sağlanamaması anlamına gelmektedir (OSCE 2004, Clawson ve Dutch 2008, Fadina ve DeForge 2017).

Türkiye’de insan ticareti mağdurlarının desteklenmesine yönelik idari düzenlemeler 11.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren, 6458 Sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanununda yer almaktadır (Resmi Gazete 2013). Türk Vatandaşı olan insan ticareti mağdurlarına yönelik özel idari bir düzenleme bulunmaktadır. Türk vatandaşlarına, diğer şiddet gören mağdurlarına uygulanan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a göre işlem yapılmaktadır. Dolayısıyla daha ağır şiddet gören ve yaşamsal riskleri bulunan, insan ticareti mağdurları yeterince desteklenmemekte ve tekrar mağdur olabilmektedir.

Dünya genelinde, insan ticaretiyle mücadele çalışmaları ile bu alandaki literatür çalışmaları incelendiğinde; 2000 yılında Palermo Protokolünün insan ticaretinin sınıraşan boyutuna odaklanmış olması ve kısa sürede çok sayıda ülkenin bu sözleşmeye taraf olması nedeniyle; hem bilimsel hem de mücadele çalışmalarında artış olmuştur. Buna karşın her iki alanda da insan ticaretinin sınır aşan boyutu ön plana çıkmış ve ülke içerisindeki çalışmalar sınırlı kalmıştır. Türkiye’de insan ticareti ile ilgili çalışmalar sınırlı sayıda olmuş, bunlar ağırlıklı olarak hukuk, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, kamu yönetimi ve polis akademisi gibi alanlarda yapıldığı bilinmektedir. Ayrıca, bu çalışmaların mağdurun özelliğine ve ihtiyacına yönelik değil, daha çok insan ticareti suçuna

yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, bu sorunun merkezinde mağdurlar olmasına rağmen, mağdur odaklı çalışmalar yetersiz kalmış, yaşadıkları sorunlar, ihtiyaçları ve onlara verilen hizmetlerle ilgili çalışmalar da görünür olamamıştır. Türkiye’de de insan ticareti hakkında sosyal hizmet alanında yeterince bilimsel çalışmanın ve uygulama deneyiminin olmaması; suçun önlenmesi, mağdurların tespit edilmesi, desteklenmesi ve haklarının savunulması gibi konuların da yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu çalışmayla Türkiye’de insan ticareti mağduru olan kişilerin verileri analiz edilerek mağdurların yaşadıkları süreçler, ihtiyaçları, özellikleri, riskleri, sömürünün boyutları incelenmiş, sosyal hizmet mesleği açısından değerlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de insan ticaretine maruz bırakılan kadınların sorunlarını anlamak, bu kadınların ve ailelerinin özelliklerini tespit etmek, insan ticareti sürecinin aşamalarını belirlemek, her bir aşamada insan ticaretinin unsurlarını ve göstergelerini ortaya çıkarmak, mağdurların korunabilmesi için risk faktörlerini ve güvenlik ihtiyaçlarını inceleyip analiz etmektir. Bunların yanı sıra hizmet sağlayıcılarının insan ticareti sorunu ve mağdurlar hakkındaki değerlendirmelerini öğrenmektir.

Araştırmanın alt amaçları ise:

1. Ticarete maruz kalan kadınlar ve ailelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini belirleyerek maruz kalma nedenlerini ortaya koymak,
2. İnsan ticaretinin üç unsuruna ilişkin süreçleri ve yaşanan sorunları incelemek,
 - (a). Başlangıç aşaması (Yöntem): Mağdurun, kandırılması, ikna edilmesi, aldatılması vb.
 - (b). Yer değiştirme /seyahat aşaması (Eylem): Mağdurun bir yerden başka bir yere götürülmesi,
 - (c). Sömürü aşaması (Amaç): Mağdurun tehdit ve baskı altında çıkar amaçlı çeşitli biçimlerde sömürülmesi.

3. İnsan ticaretinin unsurlarını temel alarak göstergeleri belirlemek,
 4. Tespit edilen mağdurların, yaşadıkları sömürüye bağlı gelişen psiko-sosyal travmaları ile ihtiyaçlarının neler olduğunu belirlemek,
 5. Mağdurların ve ailelerinin hedef ve kaynak ülkelerdeki risk faktörlerini ve güvenlik ihtiyaçlarını anlamak,
 6. Hizmet sağlayıcılarının mağdurları nasıl desteklediklerini ve nasıl değerlendirdiklerini öğrenmek,
- şeklinde ifade edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

İlgili tüm alanlarda, insan ticaretiyle ilgili bilgi ve farkındalık eksikliğinin giderilmesi, insan ticareti suçunun önlenmesi, mağdurların güçlü bir şekilde korunması ve desteklenmesine yönelik hukuksal ve idari düzenlemelerin yapılması, kurumlar arası sistemlerin oluşturulması ve eşgüdümün sağlanarak mağdura kesintisiz hizmetin verilmesi önemli ve gereklidir (Sever ve ark 2012). Tacirler insan ticareti suçundan çok büyük gelir elde ettikleri için, suçu gizlemek amacıyla, sürekli yeni yöntemler kullanmakta, sömürdükleri bireyleri tehdit altında tutarak şikâyet etmelerini engellemektedirler (Clawson ve Dutch 2008). Dolayısıyla bu sorunlara maruz kalan bireyler çoğu zaman sessiz kalmakta, insanlık onurları zarar görmekte ve bazı durumlarda günlük işlevlerini dahi yerine getirememektedirler. Bu suçtan zarar görenlerin çok yönlü desteğe ve tedaviye ihtiyaçları olmaktadır. Mağdurların gerekli ve yeterli desteği alamamaları durumunda, yaşam boyu olayların etkisinde kaldıkları, kendileriyle ilgili sağlıklı kararlar veremedikleri; sürekli suçun mağduru olmaya devam ettikleri ya da bir süre sonra suçun faili olabildikleri görülmektedir (Hodge 2014, Çabuk 2017, Gonzelez ve ark 2019).

İnsan ticaretiyle mücadele edebilmek için, insan tacirlerinin kullandığı eylemler ile mağdurların sömürü sırasında yaşadığı sorunlar, riskler ve güvenlik ihtiyaçlarını belirlemek, bilgileri güncellemek, kanıt açısından da gerekli ve önemlidir. Risk, potansiyel tehlikenin ve sonuçlarının gerçekleşme olasılığıdır. Burada tehlikenin boyutlarının ne olduğu ve neleri içerdiği, kim ya da kimlerin

risk altında olduğu, nasıl azaltılacağı ve ortadan kaldırılacağı ile mağdurun güvenliğinin kimler tarafından, nasıl sağlanacağını belirlenmesi gerekmektedir (Baykara Acar ve ark 2014).

Sosyal hizmet mesleğinin temelinde bireylerin, ailelerin ve toplumun sorunlarını çözmelerine yardım etmek ve destek olmak vardır. Sorunların çözümü, güçlendirme ve destekleme yoluyla yürütölmektedir. Sosyal hizmet mesleğı insan hakları ve sosyal adalet ilkesini esas alır ve bireyin, ailenin, toplumun iyilik halini arttırır (Yolcuoğlu 2014). Bu özelliğıyle, ciddi hak ihlallerine maruz kalan insan ticareti mağdurlarının desteklenmesinde sosyal hizmet uzmanları kilit öneme sahiptir.

Konuyla ilgili yürütölen çalışmalarda, sömüröye ve tehdide maruz kalan bireylerde önemli ruhsal sorunların oluştuğı belirtilmiş ve multidisipliner bir yaklaşımla destek verilmesi gerektiğı vurgulanmıştır (Zimmerman ve ark 2011). Bu çalışmayla sosyal hizmet mesleğinin rol ve işlevlerinin belirlenmesi ekolojik sistem içerisinde, vaka yönetimi anlayışıyla ilerleme sağlanması önemlidir.

İnsan ticaretine konu olan mağdurların yaşadıkları süreçleri anlamak ve açıklamak önemlidir. Bunun sonucunda mağdurlara hizmet veren kurumlar ile hizmet sağlayıcılarına, mağdurlar hakkında bilgi sunmak; mağdurların özelliklerini ve sürece dâhil olma nedenlerini ortaya çıkarmak, müdahale çalışmalarına katkı sağlayacak ve rehber olacaktır. Ayrıca, literatöreye yeni bilgiler kazandıracak, özellikle sosyal hizmet uzmanlarına ve sosyal hizmet mesleğine katkı sağlayacaktır. Bütün bunlar dikkate alınarak bu araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışmayla ortaya çıkarılan bilgiler sayesinde, bu alanda hissedilen bilgi açığıının bir kısmının giderileceğı düşünölmektedir.

1.4. İnsan Ticareti Olgusuna İlişkin Kuramsal Çerçeve

İnsan Ticaretinin Tanımı

İnsan ticareti, bireyin doğuştan sahip olduğı “insanlık onurunun” hiçe sayılarak çeşitli biçimlerde ve amaçlarla sömürölmesidir (Arslan 2006). İnsan ticareti bireylerin temel haklarının ve özgürlüklerinin ihlal edildiğı ve insanlık onuruyla bağdaşmayan muamelelerle karşılaştıkları bir olgudur (GİGM 2018). İnsan ticareti kavramının geçmişinde kölelik ve esir ticareti bulunmaktadır.

Önceleri yalnızca kadınların fuhuş amacıyla ticaretine konu olan “beyaz kadın ticareti”, küreselleşmeyle beraber geçirdiği dönüşümle, günümüzde “insan ticareti” kavramı olarak yerini almıştır. İnsan ticareti bireyi metalaşmış bir unsur olarak görerek, insan onuruna ve saygınlığına yönelik bir saldırı niteliği taşımaktadır (Yenidünya 2007). İnsan ticaretinde başvurulan yöntemlerin başında kişi hak ve özgürlüğünü, güvenliğini, vücut bütünlüğünü bozan onur kırıcı müdahaleler gelmekte ve bunlar insan hakları sorunu olarak değerlendirilmektedir (Kurt Yücekul 2011).

Uluslararası literatürde insan ticareti kavramı “human trafficking, trafficking in persons, trafficking in human beings”; insanların ticareti “trade of human beings”, ticari bir meta olarak insanların alınıp satılması “human commodity trafficking” ve insan alışverişi “human trade” şeklinde kullanılsa da, en yaygın kullanım biçimi “human trafficking”dir (Seyhan ve Akgül 2014, Memişoğlu 2019). Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 2020 İnsan Ticareti Raporunda (Trafficking in Persons, TIP), “trafficking in persons”, “human trafficking” ve “modern slavery” olarak adlandırılan bu kavramları, birbirinin yerine kullanılabilen çatı kavramlar olarak belirtmiştir (US Department of State 2020).

İnsan ticaretinin en yaygın kabul gören tanımı, 12-13 Aralık 2000 tarihlerinde, İtalya’nın Palermo şehrinde düzenlenen konferansta kabul edilen ve Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Ekinin 3. maddesinde yer alan; İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolde (Palermo Protokolü) yapılmıştır;

(a) “İnsan Ticareti: Kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için, o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak başkalarının fuhuş amaçlı istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.

(d) Onsekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilecektir.

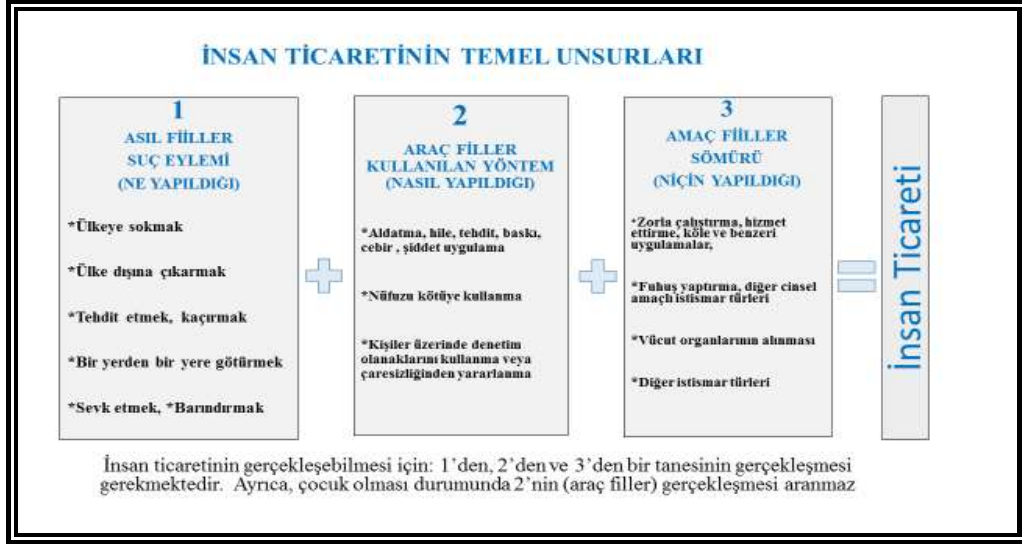
TCK 80 maddesinde görüldüğü üzere ulusal mevzuatta da aynı tanım kullanılmıştır. Ayrıca bu tanım 16 Mayıs 2005 tarihinde Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi’nde hiçbir değişiklik yapılmaksızın Sözleşmenin 4. maddesinde kabul edilmiştir (IOM 2009).

İnsan ticareti, örgütlü suç olmakla beraber, olgulardan tümü organize suç örgütüyle ilişkilendirilemez. Örneğin çocuklara yönelik ticari sömürü örgütlü suçlardan çok, kültürel uygulamaları içermektedir (UNODC 2016). Ayrıca çatışma ve zulümden kaçan insanların aileleri ya da tanıdıkları tarafından mağdur edildikleri görülmüştür.

Sosyal hizmetin amacında, insan haklarını kısıtlayan veya engelleyen durumların önlenmesi, sosyal ve ekonomik adaletin sağlanması, yoksulluğun ortadan kaldırılması, yerel, ulusal ve evrensel düzeyde tüm insanlar için yaşam kalitesinin artırılması için çaba sarf edilmesi gerektiği belirtilmektedir (CSWE 2015). İnsana ticaretinin tanımı ile sosyal hizmetlerin amacı incelendiğinde, insan ticareti sorununun, sosyal hizmet mesleğinin doğrudan sorumluluk alanında olması gerektiği kolaylıkla anlaşılmaktadır.

İnsan Ticareti Tanımının Unsurları

Bu araştırmanın alt amaçlarından biri de, mağdurların maruz kaldıkları sömürü sürecini üç unsur açısından açıklamaktır. İnsan ticaretinin tanımında, bu üç unsur bulunmaktadır. Buna göre Şekil 1’de, TCK 80. maddesindeki tanımda yer alan insan ticareti suçunun üç unsuruna (1-2-3) ve içeriklerine yer verilmiştir.

Şekil 1: İnsan Ticaretinin Temel Unsurları.

Şekil 1, TCK 80’nin tanımında yer alan unsurlara göre uyarlanmış olup, Palermo Protokolü’ndeki tanımla aynıdır.

İnsan ticaretinin unsurları, suçun hukuksal göstergelerle anlatılmasıdır. Buna göre üç grupta değerlendirilmiştir. Şekil 1’de yer alan, “Asıl fiiller” başlığı, insan ticareti suçunun oluşumunda somut gösterge olarak sömürülecek mağdurun ülke içine sokulması, ülkeden çıkarılması, tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden alınıp başka bir yere götürülmesi, sevk edilmesi ve barındırılması eylemlerini içermektedir. “Araç fiiller” başlığı ise, sömürülecek mağdurların aldatılarak, hile yapılarak, tacirin gücünü ve konumunu kullanarak veya çaresizliğini fırsat bilerek ya da mağdur üzerinde denetim kurarak temin etmek ve sömürmek üzere kullandığı şiddet, tehdit, baskı, cebir gibi yöntemleri içermektedir. “Amaç fiiller” ise, bireyin isteği dışında sömürülmesini, üzerinden kazanç ya da çıkar sağlanmasını içermektedir.

Bu unsurlar, insan ticareti suçunun oluşup oluşmadığını göstermektedir. Buna göre Şekil 1’de belirtilen asıl fiil, araç fiil ve amaç fiillerinin her birinden en az bir unsurun bir araya gelip gerçekleşmesiyle insan ticareti suçu oluşmaktadır. Mağdurun çocuk olması durumunda asıl fiil ve amaç fiillerden en az birinin gerçekleşmesi yeterli olup araç fiillerin oluşması kuralı aranmamaktadır.

İnsan ticaretinin unsurları, insan ticareti tanımında bulunan “sınıraşan” kavramından dolayı, alandaki çalışmaların çoğunluğu da sınıraşan suçlarla ilgili olmuştur. Ayrıca literatürde üç unsurla ilgili çalışmalar sadece hukuksal kavramların açıklanması biçiminde olmuştur. Sayın (2018) yapmış olduğu bir çalışmada, insan ticaretinin unsurlarını süreç olarak ele almış, suçun evrelerini “başlangıç”, “gelişme” ve “sonuç” olmak üzere üç grupta toplamıştır. Aşağıda, insan ticareti suçunun daha doğru anlaşılabilmesi için, suçun oluşum süreci üç aşamada incelenmiştir. Buna göre, Şekil 1’de, Birinci ve İkinci grupta bulunan kavramların hem birinci, hem de ikinci aşamalarda gerçekleştiği de görülmektedir.

Birinci Aşama; Sömürülecek bireyin belirlenmesi, temas kurulması ve ikna edilmesi yani, angaje edilmesi, kandırılması, aldatılması, nüfuzun kötüye kullanılması, çaresizliğinden yararlanılmasıdır. Birinci bölümde kimlerin seçileceği, hangi amaçla sömürüleceğine bağlıdır. Sayın’a (2018) göre, tacirler mağdurları yasal yollarla yüksek ücretli işler bulmakla ikna etmekte ve çalışma ortamları için ev hizmetleri, çocuk bakıcılığı vaatleriyle (eğlence sektöründe fahişelik yaptırmadan) çalıştırılacaklarını beyan ederek ikna etmektedirler. Mağdurların motivasyon kaynağı ise, yüksek ücret ve mükemmel çalışma ortamı ile kendileriyle kurulan sosyal ilişkidir. Bu aşamada mağdurların ekonomik yetersizlik ya da kısıtlılık içerisinde bulundukları; bu nedenle seyahat belgelerinin hazırlanması, bunlar için giderlerin karşılanması ve bu konuda mağdurların borçlandırılmaları söz konusudur. Böylece borçlandırmanın gücü kullanılarak (ikinci aşamada belirtildiği gibi) mağdurların hedef ülkede mal gibi alınıp satılması ve (üçüncü aşamada belirtildiği gibi) istenilen şartlarda çalıştırılması sağlanmaktadır.

İkinci Aşama: Sömürülecek bireyin nakledilmesi, taşınması, satılması, devredilmesi, kaçırılması, sevk edilmesi, kabul edilmesi, barındırılması; diğer bir ifadeyle bulunduğu yerden, sömürüleceği yere götürülmesidir. Sayın’a (2018) göre, mağdurun kaynak ülkeden hedef ülkeye götürülmesi ile ilgili süreç coğrafi koşullara göre değişmektedir. Bunun için kara, deniz, havayolu kullanılmakta, bazı durumlarda güzergâha göre transit ülkelerden geçilmektedir. Sınırların geçilmesi legal ya da illegal olmaktadır. İkna edilme aşamasında,

nakledilme süreciyle ilgili olarak da, tacirle beraber hareket etmek istemeyenler kaçırılmakta ya da uyuşturucu verilerek transferi sağlanmaktadır.

Üçüncü Aşama: Bireyin baskı, tehdit, cebir, korku, zor ve şiddet uygulanarak çeşitli amaçlar için sömürülmesidir. Sayın'a (2018) göre, ulaşılarak taşınmış olan mağdurlar, tacirlerin amaçları doğrultusunda sömürülmektedir. Tehdit, şiddet, baskı ve diğer yöntemler kullanılmakta, mağdurlar esaret benzeri uygulamalara tabi tutulmaktadır. Bu aşamada artık mağdurun özgürlüğü, kendisiyle ilgili karar hakkı bulunmamakta, borçlandırma katlanarak devam etmekte, pasaport, kimlik gibi seyahat belgelerine el konulmakta, tecrit edilmekte, yabancı olduğu ortamda korunmasız bırakılmakta ve sadece tacirin istediği koşullarda davranması sağlanmaktadır. Böylece mağdur itaat etmeye zorlanmaktadır.

İnsan ticaretinin unsurlarıyla ilgili uluslararası çalışmalarda, daha çok tacirlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları yöntemlere ve yabancı kız çocuklarının uzak ülkelere taşınmasına ve sömürülmesine yer verilmiştir (Vethoeven ve ark 2015). Tacirlerin cinsel istismar amaçlı sömürdükleri kadınlar için kullandıkları yöntemler arasında; kadınların hassasiyetine göre yaklaşıp önce güvenlerini sağladıkları, sevgi ve saygı ihtiyacını kullanarak evlenme teklif ettikleri, sonrasında şiddet uygulayarak ve kontrol altında tutarak ticarete maruz bıraktıkları gelmektedir (Hom ve Woods 2013).

Tacirlerin kullandığı diğer bir yöntem ise, sömürecekleri kişilere yüksek ücretli istihdam teklif etmektir. Burada bireyin ekonomik kırılganlığı kullanılmakta, genellikle göç etmeleri sağlanmakta, sonrasında baskı ve tehdit ile değişik amaçlarda sömürülmektedirler. Bu yöntemle teklif edenler genellikle sömürülenin bir tanıdığı ya da bir aracı olmaktadır. İstihdamla ilgili bilgilendirmeler ise daha çok internet ortamında, televizyonda veya gazete ilanlarında yer alan reklamlar yoluyla yapılmaktadır. Yapılacak işler ise, genellikle bebek bakıcılığı, yiyecek içecek endüstrisinde servis görevlisi, garsonluk, eğlence sektöründe dans etmek vb. olmaktadır (Di Tommos ve ark 2009, Meshkovska ve ark 2015).

İnsan Ticareti İle İlgili Kavramlar

Aşağıda insan ticareti alanında doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılan, aynı zamanda sosyal hizmetlerle ilişkili kavramların tanımları bulunmaktadır. IOM'ın Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğüne göre; ilgili tanımlar şöyledir (IOM 2013).

Cinsel istismar (sexual exploitation): Bir başkasını cinsel açıdan istismar ederek mali, sosyal veya siyasi kazanç sağlamak dahil ve bunlarla sınırlı olmamak üzere, cinsel amaçlarla, hassas durumun, güç farklılıklarının veya güvenin fiilen kötüye kullanılması veya kötüye kullanmaya teşebbüs edilmesi.

Esaret (servitude): Bir kişinin özgürlüğünden mahrum kalması ve bir başkasına boyun eğmesi durumu.

Göçmen Kaçakçılığı (smuggling): Doğrudan veya dolaylı olarak, maddi ya da diğer maddi çıkar elde etmek amacıyla, bir kişinin, vatandaşı olmadığı ya da daimi olarak ikamet etmediği bir devlete yasadışı girişinin sağlanması (madde 3(a), Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı BM Protokolü, 2000). İnsan ticaretinden farklı olarak göçmen (insan) kaçakçılığında sömürü, zorlama ya da insan hakları ihlali yoktur.

Hedef ülke (country of destination): Göç akınları (düzenli ya da düzensiz) için varılacak hedef konumdaki ülke.

İnsan ticareti mağduru (victim of human trafficking): İnsan ticareti suçuna maruz kalan her türlü gerçek kişi.

İnsan taciri (trafficker,): İstismar amacıyla kandırma, fiziksel veya psikolojik olarak zorlama suretiyle insanlardan ekonomik ya da başka bir kâr edinmek amacıyla onların hareketini sağlayan aracı kişi. Tacirin niyeti en baştan itibaren (abinitio) kişiyi sömürerek bundan kâr veya avantaj sağlamaktır.

Kölelik (slavery): Üzerinde sahiplik hakkına ilişkin her türlü ya da tüm yetkilerin uygulandığı kişinin statüsü ya da durumu (madde 1, 1953 Protokolü ile değiştirildiği şekliyle 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi). Kölelik, bir başkasının hayatı üzerindeki sahiplik ya da kontrol unsuru, zorlama ve hareketlerin kısıtlanması ile bir kişinin işverenini terk etme ya da değiştirme özgürlüğünün olmadığı durumlarda (geleneksel kölelik (eşya) borçlandırmak suretiyle çalıştırma, serflik, zorla çalıştırma ve ayinsel ya da dinsel kölelik gibi) ortaya çıkar.

Menşei ülke (country of origin):Göç akınlarının (düzenli ya da düzensiz) kaynağı durumundaki ülke. Aynı zamanda “Kaynak ülke”.

Sömürü / istismar (exploitation): Bir şeyden ya da bir kimseden avantaj sağlama eylemi, özellikle bir kişinin kendi çıkarı için bir başka kişiden haksız fayda elde etmeye yönelik davranışı (ör: cinsel sömürü, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, kölelik ya da köleliğe benzer uygulamalar, kulluk ya da organların nakli).

Temel insan hakları (fundamental human rights): İnsan haklarının geniş kapsamı içerisinde, insanoğlunun onuru ve değeri, kadın ve erkeğin eşit hakları, toplumsal ilerleme ve daha iyi yaşam standartları dikkate alındığında bazı insan haklarının özel öneme sahip olduğu kavramını yansıtan görüş. Bazı hakların kısıtlanamaz (non-derogable) niteliği bu görüşü destekler. Buna göre, 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 4(1) maddesi, “ulusun hayatını ve tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi” halinde bu haklardan derogasyona izin vermekle birlikte, madde 6 (yaşam hakkı), madde 7 (işkence), madde 8(1) ve (2) (kulluk ve kölelik), madde 11 (akitten doğan yükümlülüğün ihlali nedeniyle hapsedilme), madde 15 (geriye dönük cezai sorumluluk), madde 16 (kanun önünde kişi olarak tanınma) ve madde 18’e (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) ilişkin bir derogasyonu yasaklar. Bununla beraber, bütün insan haklarının aynı temelde ve aynı vurguya sahip olarak adil ve eşit bir şekilde değerlendirilmesi ve evrensel, bölünemez, birbirine bağımlı ve birbiriyle ilişkili görülmesi yönünde bir eğilim vardır.

Zorla evlendirme (forced marriage): Bir kişinin isteği dışında gerçekleştirilen görücü usulü evlilik. Genelde, aileye başlık parası ödenir. Evliliğe itiraz edilmesi genelde şiddet ve/veya tacizle sonuçlanır.

Zorla/zorunlu çalıştırma (forced/compulsory labour): Bir kişinin herhangi bir ceza tehdidi altında gönüllü olmaksızın sunmak zorunda bırakıldığı her türlü çalışma ya da hizmet (madde 2(1), Uluslararası Çalışma Örgütü Zorla Çalıştırma Hakkındaki Sözleşme No. 29, 1930).

Üçüncü Ülke (third country): Bir kişinin menşei dışındaki ülkesidir.

İnsan ticareti alanında kullanılan kavramlar çoğu zaman karıştırılmakta ya da farklı yorumlanmaktadır. İnsan/göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti kavramları birbiriyle en çok karıştırılanlardır. Burada yer alan tanımlar, bu çalışmada değinilen konuların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

İnsan Ticaretinin Nedenleri

Hükümetler, uluslararası kuruluşlar, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları, insan ticaretinin nedenlerini itici ve çekici faktörler ya da arz-talep açısından değerlendirmişlerdir. İtici faktörler olarak, mağdurların yaşadıkları sorunlar nedeniyle ortamdaki uzaklaşmak istemeleri; çekici faktörler olarak da sorunlarının çözümü için tacirlerin mağdurlara vaatler sunmaları biçiminde açıklamışlardır. Arz ve talep faktörünün de, çeşitli aktörleri bulunan, sosyal ve ekonomik etmenlerin birbirini etkilediği karmaşık bir olgu olarak incelenmesi gerektiği belirtilmektedir (Sayın 2018).

Sigmon'a (2008) göre, insan ticaretinin nedenleri; sosyal ve ekonomik sorunlar, doğal afetler, çatışmalar ve bunlara benzer felaketlerdir. Bu olaylar insanların içerisinde bulunduğu durumu zorlaştırmakta ve yaşamlarını kötüleştirmektedir. Bunların etkisiyle insanlar hayatta kalabilmek için evlerinden uzakta iş bulmak üzere göç etmek zorunda kalmaktadır.

Türkiye'de bugüne kadar tespit edilen mağdurların büyük çoğunluğu, Orta Asya ülkelerindendir. Kelly (2005), Orta Asya'da Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan olmak üzere beş ülkede karşılaştırmalı bir araştırma yapmış ve insan ticaretini arz ve talep açısından değerlendirmiştir. İnsan ticaretinin nedenleri arasında özellikle kadınların toplumsal statüsünün giderek azaldığını, etnik önyargıların yoksulluğun arttığını, buna bağlı olarak devletin zayıf kaldığını, tüm bu nedenlerle insan ticaretinin arttığını belirtmiştir. Bu çalışmayla insanların daha çok kandırılarak angaje edildiklerini, cinsel istismar ve emek sömürüsü için İsrail ve Güney Kore'ye, cinsel sömürü için Türkiye, Yunanistan ve Batı Avrupa'ya; emek sömürüsü için de Kazakistan ve Rusya'ya götürüldüklerini; suçun ekonomik boyutunda ise, özellikle cinsel sömürüden elde edilen gelirin yüksek olduğunu vurgulamıştır.

Roby (2005), insan ticaretinin nedenlerini, sosyal hizmetin bakış açısıyla makro ve mikro düzeyde değerlendirmiştir. Makro düzeyde; insan ticaretinin gerçekleştiği uluslararası, ulusal ve yerel demografik yapının; sosyal, ekonomik, etnik ve kültürel özelliklerin, insan ticaretinin oluşmasında etkili olduğunu belirtmiştir. Ekonomik adaletsizliğin ve yoksulluğun temel risk faktörlerinden olduğunu; buna bağlı olarak, birçok ülkede yoksulluğun derinleştiğini, savaşların

olduğunu ve ulusal düzeyde değişik krizlerin yaşandığını vurgulamıştır. Tüm bunların temel eğitim, tıbbi kaynaklar ve sosyal hizmetlere ayrılan bütçelerin kesintiye uğramasına neden olduğunu, böylece insan ticaretinin oluşmasını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Mikro düzeyde ise, parçalanmış ya da zayıflamış aile ilişkileri, çocukların ihmal ve istismarı, akıl hastalığı, sağlığa erişimin yetersizliği, ebeveynlerin madde kullanımı, çocukların evsiz kalması, sokağın riskleri gibi çeşitli faktörlerin, bireylerin insan ticareti mağduru olmalarını kolaylaştırdığını belirtmiştir.

İnsan Ticaretinin Türleri

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, insan ticaretinin türleri, formları, ortaya çıkma biçimleri, çeşitleri, gibi farklı kavramlarla ifade edildiği görülmektedir.

Mağdurların içerisinde bulunduğu durum ile arz ve talep ilişkisi, sömürünün biçimini, dolayısıyla da insan ticaretinin çeşitliliğini oluşturmaktadır. Sömürülme biçimlerine göre insan ticaretinin çeşitleri şöyledir;

Cinsel sömürü; zorla fuhuş, seks ticareti, seks kölesi olarak da adlandırılmakta ve özetle bireyin istemediği halde cinsel hizmet vermek zorunda kalması, kaçırılması, tecavüz edilmiş veya mecbur bırakılmış olmasıdır. UNODC (2018), tespit edilen insan ticareti mağdurlarının içerisinde cinsel sömürüye maruz kalanların eskiden olduğu gibi hala ön sıralarda olduğunu ve dünyanın her yerinde görüldüğünü belirtmiştir. Cinsel sömürüye maruz kalan mağdurlara daha çok Amerika, Avrupa, Doğu Asya ve Pasifik'te ulaşıldığı, Orta Amerika'da ve Karayipler'de daha fazla kız çocuklarının bu sorunun mağduru olduğu belirtilmiştir.

İşgücü sömürüsü; zorla çalıştırma, emek ticareti, olarak da adlandırılmaktadır. Ev içi hizmetlerdeki sömürü de bu grupta yer almaktadır. Yetişkin erkeklerin çoğunlukta olduğu, düşük ücretle veya ücretsiz olarak çok kötü şartlarda çalıştırma amacıyla sömürülmeleridir. Bireyler genellikle tarım,

inşaat, üretim ve hizmet sektöründe çalıştırılmaktadır. Stop the Traffik (2020)¹, ev içi işlerde çalışanların, ev içerisinde hareketlerinin kısıtlanarak çalıştırıldıklarını, ücretsiz ya da düşük ücret karşılığında, uzun saatler çalışmaya zorlandıklarını; ayrıca fiziksel ve cinsel tacize uğrayabildiklerini belirtmiştir. UNODC (2018) ise, zorla çalıştırma biçiminin insan ticaretinin asıl ögesi olduğunu ve yaygın olarak Sahra altı Afrika'sında ve Orta Doğu'da bulunduğunu, daha çok yetişkinleri içerdiğini belirtmektedir. Orta Asya ve Güney Asya'da cinsel sömürüyle aynı düzeyde olduğu da tespit edilmiştir.

Zorla dilendirilme; başta çocuklar olmak üzere engelliler, kadınlar ve yaşlıların dilendirilmeleridir. Tacirlerin, ailelerden çocuklarını satın alarak, kiralarak veya kaçıarak dilendirebildikleri belirtilmiştir (Çabuk ve ark 2017).

Zorla Evlendirilme: Stop the Traffik'a (2020) göre, bir kişinin başka biriyle isteği dışında zorla evlendirilerek baskı altına alınmasıdır. Zorla evlendirilen birey hem cinsel sömürüye, hem de ev içi sömürüye maruz kalmaktadır. ILO'nun (2017) tahminlerine göre, dünya genelinde 15,4 milyon insanın zorla evlendirildiği, bunun 6,5 milyonunun son beş yıl içerisinde gerçekleştiği, zorla evlendirilenlerin üçte birinin evlendikleri sırada çocuk yaşta ve hepsinin kız çocuk olduğu belirtilmiştir. UNODC'a (2018) göre, zorla evlendirmenin yaygın olduğu yer Güneydoğu Asya'dır.

Organ ve/veya doku ticareti: Bireylerin rızası alınmadan veya kandırılarak ya da çaresizliğinden yararlanılarak organ veya dokularının alınması yoluyla sömürülmesidir. Stop the Traffik'a (2020) göre, organ ticareti, genellikle yasadışı yollarla, vücudun bir kısmının, genellikle de böbreklerin ve karaciğerin çıkarılmasını içermektedir. Organlar çeşitli şekillerde alınabilmektedir. Bir mağdur bir organı resmen veya gayri resmi olarak satmayı kabul edebilmekte, ancak daha sonra organ için ödeme yapılmamakta veya taahhüt edilen fiyattan daha az ödeme yapılabilmektedir. UNODC'a (2018) göre, organ ticaretinin öncelikle tespit edildiği yer Kuzey Afrika, Orta ve Güneydoğu Avrupa ile Doğu Avrupa'dır.

¹Stop the Traffik, 2006 yılında dünya çapında insan ticaretine son vermek üzere bir kampanya koalisyonu olarak kurulmuştur.

Çocuk satışı; Yasadışı evlat edinme başta olmak üzere, çocukları para karşılığında evlendirmek, dilendirmek, suçta kullanmak gibi çeşitli amaçlarda kullanılmak üzere satılması veya tacirler tarafından satın alınmasıdır (Çabuk ve ark 2017). UNODC'a (2018) göre, yasadışı evlat edinmenin yaygın olarak tespit edildiği yer Orta ve Güney Amerika'dır.

Suçta kullanma; Stop the Traffik'a (2020) göre, bireyin baskı altında veya kandırılarak suç faaliyetinde bulundurulmasıdır. Suçta kullanma şunlar olabilir; kenevir yetiştiriciliği, uyuşturucu taşıyıcılığı ve dağıtımı, hırsızlık, kapkaç vb'dir. UNODC'a (2018) göre, suçta kullanmanın yaygın olarak tespit edildiği yer Batı ve Güney Avrupa'dır.

Çocuk asker / silahlı çatışma; Stop the Traffik'a (2020) göre, 4 yaşından 18 yaşına kadar kız ve erkek çocukların, çoğunluğu terör örgütleri tarafından olmak üzere, herhangi bir askeri amaçla sömürülmesidir. Çocukların çatışmalarda ön saflarda yer almaları ve şiddet eylemlerinde bulunmaları sağlanmakta, muhbir olarak kullanılmakta veya mutfak işlerinde çalıştırılmakta ve çocukların çoğunluğu cinsel istismara maruz kalmaktadır. Bu tür uygulamalar en çok Afrika ve Asya'nın bazı bölgelerinde görülmektedir.

Diğer; (a) Zorla taşıyıcı annelik; kadınların isteği ya da çaresizliğinden yararlanılarak, başkalarına ait çocuğu doğurmasıdır. (b) Sosyal yardım dolandırıcılığı; Stop the Traffik (2020) tacirler mağdurların sosyal yardım ihtiyacını ve ülkenin sosyal yardım sağlama kurallarını bilmekte, mağdurun sosyal yardım alması için başvuru yapmasına öncülük etmekte; aynı anda mağdurun suç işlemesini sağlayarak, işlenen suçu baskı aracı olarak kullanmakta, böylece mağdurun sosyal yardım kartına el koyarak, hem devlet, hem de mağdur istismar edilmektedir.

İnsan ticareti mağdurları çoğu zaman birden çok farklı insan ticareti sömürüsüne maruz kalmaktadır. İnsan tacirinin amacının ne olduğu, sömürü türünün belirlenmesinde etkili olmaktadır. Kanıta dayalı insan ticaretiyle mücadele çalışmaları artarak devam ettikçe insan ticaretinin çeşitlerinde de önemli artışlar olacağı tahmin edilmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de İnsan Ticaretinin Boyutları

İnsan ticareti sorunu küresel düzeyde olup, bireyleri ve toplumları derinden etkileyen sosyal bir sorundur. Ülkeler hem transit, hem hedef, hem de kaynak ülke konumunda olabilmektedir (Beydili 2014). Bundan sonra dünyada ve Türkiye’de durum ele alınarak insan ticaretinin mevcut durumu anlaşılmaya çalışılacaktır

Dünyada İnsan Ticaretine Yönelik Mevcut Durum

İnsan ticaretinin gizli doğası gereği dünyadaki boyutları hakkında gerçek rakamları görmek hiçbir zaman mümkün olmamıştır. Değerlendirme yapabilmek için, aşağıda ILO, UNODC ve ABD’nin çalışmalarına yer verilmiştir.

ILO’nun Modern Kölelik Küresel Tahminlerine göre, 2005 yılında dünya genelinde modern köleliğe maruz kalan kişi sayısı 12,3 milyon, 2012 yılında 20,9 milyon ve 2017 yılında ise 40,3 milyon olmuştur. 2017 tahminlerine göre 24,9 milyon kişinin zorla çalıştırıldığı, 15,4 milyon kişinin de zorla evlendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca, dünyada her 1000 kişiden 5,4’ünün insan ticareti mağduru olduğu belirtilmiştir. Burada modern köleliğin en çok Afrika’da yaygın olduğu, kadınlar ve kız çocuklarının modern kölelikten orantısız biçimde etkilendiği belirtilmiştir (ILO 2017).

UNODC Küresel İnsan Ticareti Raporu, ülke içerisinde veya ülke dışında tanımlanmış olan insan ticareti mağdurlarının verilerini ülkelerden toplayarak açıklamaktadır. 2018 yılı çalışmasının raporları, 2016 yılı verilerine göre, 110 ülkeden tespit edilen 26.750 mağdurun bilgilerine dayanarak hazırlanmıştır. Bu rapora göre; toplam mağdurların içerisinde yetişkin kadınların oranı %49, yetişkin erkeklerin oranı %21, çocukların oranı ise %30 (%21’i kız, %7’si erkek) olmuştur. (UNODC 2018).

ABD Dışişleri Bakanlığı “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası’na” (TVPA)² göre ülkelerin uyması gereken normlar belirlenmiştir.

²ABD’de 2000 Yılında, Dışişleri Bakanlığı “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası” (TVPA) kabul edilmiş ve bu yasa gereği 2001 yılından itibaren her yıl ülkelerin insan ticareti ile ilgili durumlarını içeren “İnsan Ticareti Raporu” (Trafficking in Persons, TIP) hazırlanmıştır. Bu kanunun temel amacı; insan ticaretine ilişkin farkındalığın artırılması, ülkeler arasında diyalogun geliştirilmesi, hesap verebilirlik olması ve ülkelerin ciddi ve sürekli gelişme gösteren çabalarının bulunmasıdır. Bunun için normlar belirlenmiş ve ülkeler üç seviyede gruplandırılmıştır.

Buna göre ülkeler normlarda belirtilen konuları yerine getirme koşullarına göre, üç seviyede değerlendirilmektedir. En iyi durumda olan ülkeler birinci seviyede, en yetersiz durumda olan ülkeler de üçüncü seviyede yer almaktadır. Ayrıca ikinci seviye biri normal, diğeri izlenen (yani üçüncü seviyeye yakın) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Türkiye 89 ülkeyle birlikte ikinci seviyede yer almaktadır. ABD (TIP) 2020 İnsan Ticareti Raporu, 187 ülkeden gönderilmiş veriler ile diğerk hükümet dışı kaynaklardan elde edilen veriler kullanılarak hazırlanmıştır. Bu rapora göre, dünyada 25 milyon kişinin insan ticareti mağduru olduğu tahmin edilmektedir (US Department of State 2020).

Türkiye’de İnsan Ticaretine Yönelik Mevcut Durum

İnsan ticareti Türkiye’de, Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında yaşanan büyük göç dalgaları sırasında gündeme gelmiştir. Özellikle kadın göçü şeklinde gerçekleşen bu göçlerde ön plana çıkan iki hareket oluşmuştur. Bunlardan ilki, bavul ticaretidir. Ülkelerinden getirdikleri malları Türkiye’de satan mekik göçmenleri, daha sonra Türkiye’den satın aldıkları ürünleri kendi ülkelerine götürerek satmışlardır. 1990’ların sonlarına kadar ekonomiye önemli getirisi olan bu göç hareketi büyük ölçüde gönüllüydü. Diğerk göç hareketi ise, yabancı genç kadın ve kız çocuklarının, kimi zaman kendi insiyatifleri, kimi zaman yabancı veya Türk tacirler aracılığıyla Türkiye’ye getirilerek fuhuş sektöründe çalışmaya zorlanmasıyla görölmüştür (Erder ve Kaska 2003). Bu ikinci hareketin odağında yabancı kadınlar ve çocukları olmuştur.

GİGM’e (2017) göre, 2004-2008 yılları arasında tespit edilen mağdurların büyük çoğunluğunu Rusya Federasyonu, Moldova ve Ukrayna uyruklu kadınlar oluşturmaktadır. 2008 yılından sonra ise, mağdurların büyük çoğunluğunu Orta Asya Cumhuriyetlerinden gelen kadınlar ve genç kızlar oluşturmaktadır. Ayrıca, son iki yılda tespit edilen mağdur sayılarında önemli bir artış görölmüştür.

Türkiye cinsel sömürü ve kısmen de zorla çalıştırma amaçlı insan ticareti bakımından hedef ve transit ülke; kısmen de kaynak ülke konumundadır. Türkiye’de çoğunlukla Orta Asya, Doğu Avrupa, Kuzey Afrika ve son yıllarda Suriye uyruklu yabancılar, insan ticaretinin mağduru olmaktadır (US Department of State 2016).

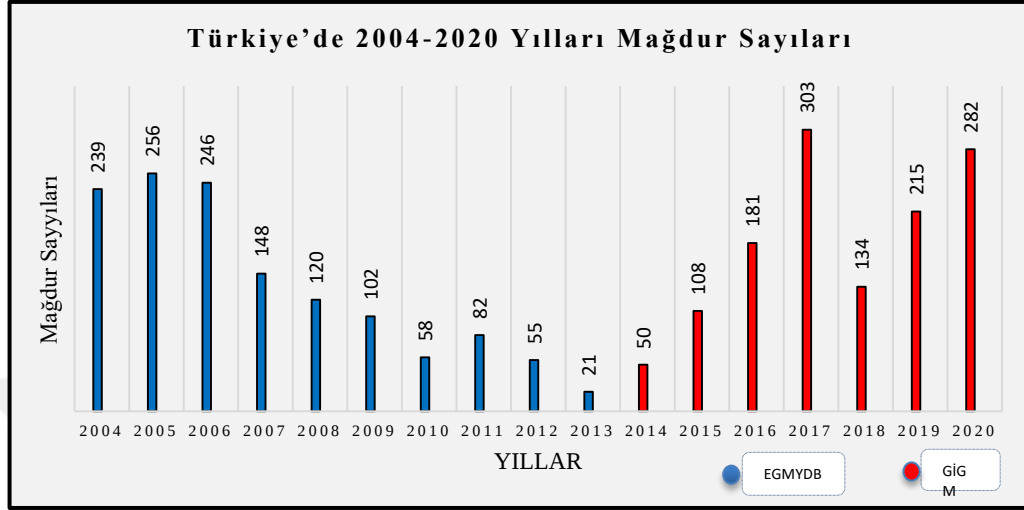
Türkiye'deki Palermo Protokolü'yle birlikte süreç başlamış ve 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde ilgili tüm kurum ve kuruluşların içerisinde yer aldığı Ulusal Görev Gücü (UGG) kurulmuştur. İnsan ticaretiyle mücadele alanında görevi ve sorumluluğu bulunan kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar; UGG çatısı altında yer alarak Ulusal Yönlendirme Mekanizmasını (UYM) oluşturmuşlardır. UGG, insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların tespit edilmesi, korunması ve insan tacirlerinin cezalandırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Birinci ve ikinci Ulusal Eylem Programları hazırlanmış, ilki 2003 yılında uygulamaya geçmiş ve 2005 yılında eklemeler yapılmış; ikincisi 2009 yılında yürürlüğe girmiştir. 2005'de IOM bünyesinde 7/24 hizmet veren 157 acil yardım hattı hizmete girmiştir. 2004 yılında İstanbul'da, 2005 yılında Ankara'da ve 2009 yılında Antalya'da, STK'ların sorumluluğunda sığınma evleri açılmıştır. Bu dönemde mağdurların tanımlanması Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Başkanlığı'nca (EGMYDB) yapılmıştır (IOM 2007, IOM 2009, Çavuşoğlu 2014).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) yürürlüğe girmesinin ardından, 11 Nisan 2014 tarihinden itibaren GİGM'in öncülüğünde, UYM'da önemli değişiklikler olmuştur. UGG yerine İnsan Ticaretiyle Mücadele Komisyonu kurulmuş, 157 yardım hattı GİGM'de Yabancı İletişim Merkezi (YİMER) olarak hizmet vermeye başlamıştır. İnsan ticareti ile ilgili çalışmalar GİGM'in koordinatörlüğünde yürütülmeye başlanmıştır. İnsan ticaretiyle ilgili çalışmalar GİGM'in sorumluluğuna geçtikten sonra, mağdurların tespiti, diğer adıyla tanımlama işlemleri İl Göç Müdürünün teklifiyle, aynı ilin Valisi tarafından verilmeye başlanmıştır.

Ayrıca, insan ticareti suçuyla mücadele etmek üzere, 2016 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünde İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti alanında merkez ve taşra birimleri oluşturulmuştur.

Türkiye'de insan ticareti mağdurlarına ilişkin istatistikler 2004 yılından başlayarak, 2013 yılına kadar EGMYDB tarafından; 2014 yılından itibaren GİGM tarafından tutulmuştur. Buna göre, 2004-2013 yılları arasında EGMYDB

tarafından tespit edilen mağdur sayısı 1327; 2014-2020 yılları arasında GİGM tarafından tespit edilen mağdur sayısı 1273 ve toplam mağdur sayısı 2600 kişi olmuştur. Burada sözü edilen bilgiler Grafik 1’de gösterilmiştir.

Grafik 1:Türkiye’de 2004-2020 Yılları Arasında Tespit Edilen İnsan Ticareti Mağdurları.

Grafik 1, Çavuşoğlu (2014) ve GİGM (2021) verileri kullanılarak araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Ayrıca doküman incelemesi sırasında, EGMYDB’ne ait verilere Derneğin arşivinde de rastlanmıştır.

Grafik 1’de görüldüğü gibi Türkiye’de tespit edilen mağdur sayılarında yıllara göre dalgalanmalar göstermektedir.

İnsan Ticaretiyle İlgili Hukuksal ve İdari Düzenlemeler

Türkiye’de insan ticaretiyle ilgili yasal düzenlemeler geçmişten günümüze ihtiyaca göre yenilenerek devam etmiştir. Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile ulusal düzeydeki hukuksal ve idari düzenlemelere ilişkin yürütülen çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

İnsan ticareti suçuyla ilgili ilk uluslararası belge “Beyaz Kadın Ticaretinin Engellenmesi Sözleşmesi” olup, Paris’te 18 Mayıs 1904 tarihinde 13 ülkenin katılımıyla kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyle suç eylemlerinin önlenmesine yönelik tedbirler alınmıştır (IOM 2016).

İnsan ticareti suçunun kölelik benzeri uygulamalarını içeren başka bir uluslararası belge “Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve

Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme” olup, bu belge Birleşmiş Milletler’de (BM) 07 Eylül 1956 tarihinde kabul edilmiştir (IOM 2016).

Çocuklarla ilgili insan ticareti suçunun eylemlerini içeren diğer bir uluslararası belge de “*Çocuk Hakları Sözleşmesi*” olup, bu belge BM’de 02 Eylül 1990 tarihinde kabul edilmiş, 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete 1995).

Dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarla beraber Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla artan göç, yoksulluk, çatışmalar gibi insan ticaretini artıran problemler, insan ticareti ile ilgili mücadele çalışmalarını da önemli kılmıştır. Böylece insan ticareti özelinde en kapsamlı düzenlemeleri içeren ve çok sayıda ülkenin taraf olduğu “*Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*” 2000 yılında İtalya’nın Palermo şehrinde imzalanmıştır. Bu sözleşme 30.01.2003 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde (TBMM) onaylanmış ve 04.02.2003 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete 2003).

İnsan ticaretiyle ilgili başka bir uluslararası belge de “Avrupa Konseyi *İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi*” olup, bu belge 2006 yılında Varşova’da kabul edilmiştir. Palermo Protokolü insan ticareti olgusunu organize suç olarak değerlendirirken, bu sözleşme; insan ticaretinin gerçekleşebilmesi için suçun organize biçimde olmasının gerekmediğini, tek kişinin dahi bu suçun faili olabileceğini; suçun oluşması için mağdurun bir ülkeden başka bir ülkeye götürülmesinin gerekmediğini, aynı ülke içerisinde de gerçekleşebileceğine ilişkin düzenlemeleri içermiştir. Ayrıca, bu sözleşmeyle İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Uzmanlar Grubu (GRETA) oluşturulmuştur. GRETA ülkelerin insan ticaretiyle ilgili gelişmelerini izleyerek ülke raporlarını hazırlamakta ve ülkelere tavsiyeler vermektedir (GRETA 2013). Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ülkemizde TBMM’de 30.01.2016 tarihinde uygun görülmüş ve 18.02.2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete 2016a).

Ulusal düzeyde, insan ticareti suçu 5237 Sayılı TCK'nın özel hukuklar kısmında uluslararası suçlar başlığı altında 80. maddede yer almıştır. Burada, ceza yaptırımı olarak suçun faili olan kişiler için en az sekiz yıl, en fazla 12 yıl hapis cezası ve onbin güne kadar para cezası belirlenmiştir (IOM 2009).

İnsan ticaretiyle ilgili idari düzenlemelerin başında 6458 sayılı yasayla, 04 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” gelmektedir. Bu düzenleme 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete 2013). Söz konusu kanunun 48, 49, 55, 108 ve 123'üncü maddeleri insan ticareti mağdurlarına yönelik özel düzenlemeleri içermektedir. Bunlar, insan ticareti mağdurlarının tanımlanması, tedavisi, bakımı ve korunmasına ilişkindir.

İnsan ticaretiyle ilgili diğer bir idari düzenleme ise “*İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik*” olup, bu düzenleme 17.03.2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete 2016 b).

İnsan Ticaretinin Aktörlerinden Olan: Tacirler ve Müşteriler

Bu bölümde insan ticaretinin, ticaret kısmında yer alan tacirlere ve müşterilere ilişkin çalışmalara yer verilmiştir. İnsan ticaretinde, suçun failleri olan ve çıkar sağlayan, sürecin arz tarafında bulunan tacirler ile bu suçun talep tarafında bulunan müşteriler insan ticareti sorununun önemli aktörlerindendir.

İnsan tacirlerinin geniş ağlara sahip, yüksek düzeyde örgütlenen suç grupları olduğu; üyelerinin farklı milliyetlerden ve etnik kökenlerden oluştuğu; uluslararası düzeyde faaliyet gösterdikleri kabul edilmektedir (Shelley 2010). Tacirlerle ilgili çalışmaların büyük çoğunluğunun insan ticaretinin cinsel sömürü biçimiyle ilgili olduğu ve tacirlerin farklı cinsiyetlerde ve statülerde olduğu anlaşılmıştır.

Surtees (2008), insan ticaretinde kadın tacirlerin, daha çok sömürülecek kadınların belirlenmesinde ve sürece dâhil edilmesinde sorumluluk aldıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda bu kadınların bir kısmının aynı zamanda seks işçisi olduğunu veya bir dönem insan ticareti mağduruyken, daha sonra insan taciri olduğunu, bu kişilerin daha çok erkek tacirlerle birlikte çalıştıklarını

vurgulamıştır. IOM tarafından 2004 yılında yapılan bir çalışmaya göre, insan tacirlerine ilişkin suç örgütleri yapılarına, büyüklüklerine ve çalışma sistemlerine göre üst, orta ve alt düzey olmak üzere üç grupta toplanmıştır (IOM 2004'den akt. Erdal 2008).

Müşteriler, seks ticareti sürecinde en az bilinen konulardan biridir. Burada, müşterinin seks hizmetini aldığı kadına, ücret ödeyip ödemediği belirleyici olmaktadır. Müşterilerin seks hizmeti satın aldıkları kadınların insan ticareti mağduru ya da seks işçisi olup olmadığını ayırt etmesi kolay değildir. Todres (2009) bir çalışmasında, seks hizmeti satın alan bazı erkeklerin, birlikte olmak istedikleri kadınların etnik kökenlerine, ırkına ve uyruğuna göre öteki olarak gördükleri kadınları tercih ettiklerini, onların savunmasız ve boyun eğen özelliğini çekici bulduklarını belirlemiştir.

Allred'in (2006) yapmış olduğu başka bir çalışma da ise, son yıllarda başka ülkelere asker ya da barış görevlisi olarak gönderilenlerin seks işçilerine taleplerinin arttığını, ancak gönüllü olan seks işçilerinin talebi yeterince karşılayamadığı; dolayısıyla insan ticareti yoluyla bu talebin karşılandığını belirtmiştir. Burada sözü edilen askerlerin gittikleri ülkelerde dokunulmazlıklarının bulunduğunu, bu nedenle sorumlu tutulmadıklarını ve mevzuatın yetersizliğinin de süreci kolaylaştırdığını belirtmiştir. ABD (2020) TIP raporunda da son yıllarda bu yolla insan ticaretinin artmış olduğu belirtilerek ülkelerin önlem almaları istenmiştir (US Department of State 2020).

İnsan Ticareti Mağdurlarına Ulaşılamama Nedenleri

İnsan ticareti mağdurlarına destek verebilmek için öncelikle tespit etmek gerekir. Mağdurların tespit edilememe nedenlerinin başında, insan ticaretinin karmaşık yapı sergilemesi, suçun gizli işlenmesi, önyargıların olması, mağdurların ve hizmet sağlayıcılarının bilgi ve farkındalık eksikliği gelmektedir (Clawson ve Dutch 2008, Fadina ve DeForge 2017). Bu konuda yapılan çalışmalar, suçun doğasından ve hizmet sağlayıcılardan kaynaklanan nedenler ile mağdurlardan kaynaklı nedenler olmak üzere iki ana faktör etrafında birleşmişlerdir.

Suçun Doğasından ve Hizmet Sağlayıcılarından Kaynaklı Nedenler

İnsan ticaretinin gizli işlenen bir suç olması, mağdurların genellikle tecrit edilerek tehdit ve baskı altında tutulması nedeniyle, hem suçun faillerine hem de delillerine erişimde güçlükler yaşanmaktadır. Mağdurun yabancı olması ve bulunduğu ülkenin dilini bilmemesi, tacirin mağduru gizli tutmasına yardımcı olan diğer faktörlerdendir (Clawson ve Dutch 2008). Ayrıca, ev içi hizmetlerde sömürülen kişiler ile orman, tarım ve maden gibi gözden uzak yerlerde çalıştırılan mağdurların tespit edilmesi zor olmaktadır. İnsan ticaretinin karmaşık yapısı, kanıta dayalı bilgilerin yetersizliği, tacirin eylemlerini sürekli değiştirmesi, birçok bilinmeyeninin oluşmasına neden olmaktadır.

Seks işçisi ve seks ticareti kavramlarının farklı yorumlanması, her iki kavramla ilgili yanlış algıların bulunması, mağdurlara ulaşma potansiyeli bulunan öncelikle kolluk görevlileri olmak üzere bazı hizmet sağlayıcılarının bu kavramları ahlak dışı olarak nitelendirmesi mağdurlara ulaşılamamasının nedenlerindendir. Cinsel sömürüyle ilgili başka bir sorun da; bu sömürüye sadece yabancıların maruz kalacağı algısı olup, ülke içerisindeki mağdurların fark edilememesine neden olmaktadır. Ayrıca, insan ticaretinin yaygın bilinen türünün cinsel sömürü olması nedeniyle, diğer sömürü türlerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Başta kolluk birimleri olmak üzere, bu suçla mücadele eden tüm hizmet sağlayıcılarının bilgi ve farkındalık eksikliği mağdurlara ulaşılamamasının asıl nedenleri arasındadır (Clawson ve Dutch 2008, Fadina ve DeForge 2017, Recknor ve ark 2018).

Bir başka neden de, polis ve jandarmanın mesleki formasyonları gereği, daha çok faile ve suç delillerine odaklanmaları, mağduru merkeze alan yaklaşım yerine; mağdurdan suçluyu anlamak, suç delillerine odaklanarak mağdurun içerisinde bulunduğu hassas durumu göz ardı etmeleridir (Logan ve ark 2009).

Mağdurlardan Kaynaklı Nedenler

Mağdurlar kendilerine yardım edebilecek kişilerle temasa geçmiş olsalar dahi, kendilerini mağdur olarak görmedikleri için, hizmet sağlayıcıları tarafından fark edilmeyebilmektedirler. Mağdurların eğitim düzeyinin düşük olması, yetersiz sosyal ve ekonomik koşullar içerisinde yaşamış olması, geçmişinde

birçok kez şiddete maruz kalmış olması gibi nedenlerle, içinde bulunduğu durumu değerlendirememektedirler. Bu durum, hizmet sağlayıcılarının da onları mağdur olarak görmemesine neden olmaktadır. Ayrıca bazı hizmet sağlayıcılarının tacirlerin yanında yer almaları da mağdura ulaşamamasının nedenleri arasındadır (Clawson ve Dutch 2008, Hodge 2014).

Mağdurlar bulundukları yerdeki refah sistemlerini ve hizmet sağlayıcılarının kim olduğunu veya hangi kaynaklar için nerelere başvurulması gerektiğini bilemedikleri için yardım isteyememektedirler. Diğer bir sorun da, mağdurların tacirlere bağımlı hale gelmesidir. Bu durum, mağdurun taciri kendisinin koruyucusu ya da erkek arkadaşı gibi görmesi; başka bir ifadeyle mağdurun tacire Stockholm sendromuyla bağlanmasıdır. Böyle bir durumda, mağdurlar kendilerini mağdur olarak görmedikleri gibi tacirin yanlış bir şey yapmadığına da inanmaktadırlar (Clawson ve Dutch 2008).

Mağdurlar cinsel sömürü sırasında yaşadıklarından dolayı utandıkları veya kendilerini suçladıkları; ayrıca, hizmet sağlayıcılarının kendilerini damgalayabileceği veya ifşa edebileceği düşüncesiyle yardım istememektedirler. Ayrıca, mağdurların bulundukları yerin yerel dilini bilmemesi kendilerini anlatmalarına engel olmaktadır (Recknor ve ark 2018).

Sever ve arkadaşları (2012), Türkiye’de mağdurların tespit edilmesiyle ilgili kurumların kapasitelerini değerlendiren bir analiz çalışmasında, mağdurların tespit edilememesindeki başlıca nedenleri şöyle sıralamışlardır;

- Vatandaş ya da yabancı mağdurlar için standart bir tespit süreci ve uygulama modelinin olmaması,
- Hizmet sağlayıcılarının zorla çalıştırılma çeşidine yönelik bilinç düzeyinin az olması,
- Mağdur tespitinin çok sektörlü bir kurul kararına dayanmıyor olması, yeterli sayıda STK’nın sürece dâhil olmaması,
- Tercüman yetersizliği,
- Kolluk birimlerinde insan ticareti konusunda uzman personel eksikliği,

- Sosyal hizmet uzmanlarından yeterince yararlanılmaması,
- Yasal düzenlemelerdeki eksiklikler, yorum farklılıkları ile mağdur tespiti ve mülakatları için özel yerlerin olmamasıdır.

Kadınların Cinsel Sömürüsü

Cinsel ticaretin 1990'lı yıllardan önce Asya'da yoğun olduğu bilinirken (Erez ve ark 2004), günümüzde küreselleşmenin etkisiyle birçok coğrafi bölgede sınıraşan düzeyde akışkan hale geldiği belirtilmektedir (Monzini 2004, Hodge ve Lietz 2007).

Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, kadın ve kız çocuklarının erkeklere oranla daha fazla insan ticaretine maruz kaldıkları, cinsel sömürü biçiminin diğer sömürü biçimlerinden daha fazla olduğu belirtilmiştir (Hodge ve Lietz 2007). UNODC'nin İnsan Ticareti Küresel Raporuna göre; yetişkin kadınların tüm insan ticareti mağdurları içerisindeki oranının %49 olduğu, bunların %83'ünün cinsel sömürüye maruz kaldığı; kız çocuklarının oranının %23 olduğu, bunların da %72'sinin cinsel sömürüye maruz kaldığı belirtilmiştir (UNODC 2018). GİGM'in 2017 Türkiye İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporuna göre, 2005-2013 yılları arasında 1088 insan ticareti mağdurunun belirlendiği, bunlardan %95,96'sının (1044) cinsel sömürüye maruz kalan kadınlardan oluştuğu; 2014-2017 yılları arasında 642 mağdurun belirlendiği ve bunlardan da %71,7'sinin (460) cinsel sömürüye maruz kalan kadınlardan oluştuğu belirtilmiştir (GİGM 2018). Bu verilerden hareketle, hem dünyada hem Türkiye'de kadınların ciddi oranda cinsel sömürüye maruz kaldıkları anlaşılmaktadır.

Curtol ve arkadaşları (2004), insan ticaretinin en büyük alt kümesini kadın ve kız çocuklarının cinsel ticaretin oluşturduğunu belirtmişlerdir. Flowers (2001) ve Kelly (2004) ise, son yıllarda bu alt kümenin dramatik biçimde artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Goodey de (2004), neredeyse sadece genç kadın ve kız çocuklarının cinsel sömürüye maruz kaldıklarına dikkat çekmiştir.

Kadınların cinsel sömürüsüne ilişkin çalışmalar “göç”, “seks endüstrisi” ve “feminist yaklaşım” olmak üzere daha çok bu üç ana eksenle ele alınmıştır.

İnsan ticaretini göç bağlamında ele alanlar, süreci daha çok düzensiz göç yaklaşımıyla açıklamışlardır (Kalfa 2008). Kelly (2005), bu yaklaşımı küreselleşen göç hareketliliği olarak değerlendirmiş ve kadınların büyük çoğunluğunun ailelerini geçindirmek üzere fuhuş sektöründe çalışmak zorunda kaldıklarını, hayatta kalma mücadelesi verdiklerini ve bu sektörde çalışmanın diğer sektörlerden daha kazançlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Batı’da seks işçisi çalışan göçmen kadınların sayısının fazla olduğunu, böylece bazı kadınların fuhuş sektöründe bilerek yani seks işçisi olarak çalıştığını, bazılarının da insan tacirleri tarafından farklı iş vaatleriyle hedef ülkelere götürülüp cinsel sömürüye maruz bırakıldıklarını vurgulamıştır.

İnsan ticaretini seks endüstrisi bağlamında ele alanlar; dünya genelinde cinsel hizmetlere olan talebi karşılamak üzere, daha çok organize suç örgütlerinin cinsel sömürü amacıyla kadınları bir meta olarak alıp satılmalarını ve fuhuş sektöründe kullanılmalarını konu etmektedirler (Kalfa 2008). Organize suç örgütlerine en yüksek kazanç sağlayan uyuşturucu madde, satıldıktan sonra bir defada tüketilmekte, oysa fuhuş yaptırılmak üzere satılan kadınlar tacirlere sürekli kazanç sağlamakta, giderleri asgari düzeyde olmakta ve çoğu zaman bu giderleri kadınlar kendileri karşılamaktadır (UNODC 2004). Yüksek kazanç ek olarak insan ticaretiyle ilgili riskler nispeten minimum düzeydedir (Bertone 2000). Kadın ve kız çocuklarının satışı karlı olmakla beraber fiyatları değişmektedir. Ayrıca cinsel sömürü sırasında kazançlarının çok azına ulaşmakta veya hiç ulaşamamaktadırlar (Zimmerman ve ark.2003).

İnsan ticaretini feminist yaklaşım bağlamında ele alanlar ise konuyu “radikal feminizm” ve “materyalist feminizm” olmak üzere iki farklı yaklaşımla değerlendirmişlerdir. Buna göre, radikal feminizm durumu “fahişelik” olarak değerlendirmekte ve fuhuş sektöründe çalışan kadınları ataerkil toplumların yansıması olarak ele almakta, bu durumu kadın bedenini cinsel amaçla kullanılan bir tecavüz ve şiddet biçimi olarak görmekte ve seks hizmetlerinin alınıp satılamayacağını savunmaktadırlar (Kalfa 2008). Materyalist feminizm, fahişeliği bir iş olarak görmekte ve başka yapacak işi olmayan kadınların mücadelesi olarak değerlendirmektedirler Bu görüşü savunanlar, cinsel hizmet sunmanın yasaklanmaması gerektiğini, aksine bunu iş olarak yapanların

haklarına aykırı olduğunu, çok sayıda kadının seks işçisi olarak çalıştığını, dünyada fuhuşu yasaklamanın geleceği görememek olduğunu belirtmektedirler (Peach 2005). Miriam (2005), fuhuş sektörünün yasaklanması, seks işçisi olarak çalışan kadınların başta şiddet, tecavüz ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar olmak üzere, çeşitli risklere açık hale gelmelerine neden olacağını belirtmektedir.

Bunların yanı sıra, kadın ticaretiyle mücadele eden uluslararası iki önemli sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan biri Kadın Ticaretiyle Mücadele Birliği (CATW) ve diğeri Kadın Ticaretiyle Mücadele Küresel Birliğidir (GAATW). Bu kuruluşlardan CATW radikal feminizmi, GAATW ise materyalist feminizmi benimsemektedir (Kalfa 2008).

CATW, fahişeliğin her türlüşünün şiddet olduğunu, gönüllü ya da zorla fahişeliğin birbirinden farklı olmadığını, fuhuşun yasaklanması ve sorumlularının cezalandırılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, fuhuş sektörünün yasal olması durumunda insan ticaretinin cinsel sömürü biçiminin artacağına da vurgu yapmaktadır (Shah 2004).

GAATW ise, çalışmalarının odağına göçmen kadınların haklarını almakta ve insan ticaretini göç ve küreselleşme bağlamında değerlendirmektedir. GAATW insan ticaretini emek ticareti ve diğeri sömürü biçimleriyle de ele almaktadır. GAATW bu durumu materyalist feminizm yaklaşımıyla değerlendirerek, “fuhuş içerisindeki” kadınların tamamının “mağdur” olarak değerlendirilmemesi gerektiğini, özellikle mağdur tanımında “zorla fuhuş” kavramının önemli bir kıstas olduğunu, kadın göçünün diğeri sömürü biçimlerinin de içinde barındırıldığını savunmaktadır (Andrijasevic 2004).

İsveç’te 1998 yılında kabul edilen bir yasayla, cinsel hizmet satın almak suç sayılmış ve seks hizmeti satın alan kişinin cezalandırılması, hizmet sunanın ise cezalandırılmaması benimsenmiştir. Clausen (2007), bu yasanın İsveç’te uygulanmasının ardından sokak fahişeliğinde önemli bir azalma olduğunu, ancak yasaklamayla beraber seks ticaretinin yeraltına indiğini, İsveçli erkeklerin seks hizmeti satın almak üzere diğeri ülkelere yolculuk ettiklerine vurgu yapmıştır.

Bu alandaki diğeri bir görüşte, ülkelerde fuhuşun yasal olup olmaması kadınların cinsel ticaretini etkilemektedir. Şöyleki, fuhuşun yasal olduğu

lkelerde kanıt zorlaşmakta ve dolayısıyla tacir ceza almamakta veya düşük ceza almaktadır. Bu tür ülkelerde kadın başka bir ülke vatandaşıysa suçlanma korkusuyla fark edilmeden kalmaya çalışmakta, dolayısıyla tacirin esaretine ve misillemelerine maruz kalmakta, böylece tacirler kadınları kontrol altında tutmak için şiddet uygulamaktadır (Hughes 2000).

İnsan Ticareti Mağdurlarında Görülen Sağlık Sorunları

Bu bölümde insan ticareti mağdurlarının sömürü sonrasında yaşadıkları sağlık sorunlarının neler olduğuna ilişkin çalışmalara yer verilmiştir. Bu alışmalar (1) fiziksel, (2) psikolojik, (3) sosyal ve (4) akıl sağlığı sorunları olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir.

Fiziksel sorunlar: Cinsel sömürüye maruz kalanlarda daha çok bel soğukluğu, frengi (sifiliz), HIV/AIDS, kasık biti, idrar yolu iltihaplanması ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara rastlanmaktadır. Ayrıca tüberküloz, hepatit, sıtma veya zatürre gibi bulaşıcı hastalıklara da yakalanabilmektedirler. Bunlarla beraber pelvik ağrıları, vajinal / anal yırtılma, rektal travma ve/veya idrar yapmada zorluklar görülmektedir. Mağdurlar genellikle fiziksel olarak istismar edilip, işkence gördükleri için, kadınlarda ve kız çocuklarında kemik kırıkları, çürükler, yanıklar, açık yaralar, diş problemi gibi ciddi fiziksel yaralanmalar da ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, sarsıntıya bağlı beyin hasarı, hafıza kaybı, baş dönmesi, baş ağrısı ve uyuşma olabilmekte; yetersiz beslenmeye bağlı halsizlik gibi diğer fiziksel sağlık sorunları da gelişebilmektedir. Mağdurlar tecavüz ve fuhuş sonucu, istenmeyen gebelik, düşük veya zorla kürtaja maruz kalabilmekte veya adet düzensizliği, kısırlık gibi sorunlar yaşayabilmektedirler (Deshpande ve Nour 2013).

Psikolojik sorunlar: Mağduriyet sürecinde zihinsel, duygusal ve psikolojik şiddete maruz kalanlar orta veya ileri düzeyde psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Bunların başında aşağılanma, güvensizlik, kendinden nefret etme, inançsızlık, inkr, intihar düşünceleri, yönelim bozukluğu, kafa karışıklığı gibi duygular gelmektedir (Estes ve Weiner 2001). IOM Ankara Ofisinin

hazırlamış olduğu bir broşürde,³ mağdurların psikolojik sorunları şöyle özetlenmiştir; temel güven kaybı, çaresizlik, şokta olma, korku, kaygı, mutsuzluk, değersizlik, isteksizlik, suçluluk, utanç, odaklanma zorluğu, tahammülsüzlük, duygusal iniş çıkışlar, irkilme, huzursuzluk, nerede veya kim olduğunu bilememe/hatırlayamama, bellek kayıpları, gerçeklikten kopma, hayal görme, ses işitme, anlamsız konuşma, travmayla ilgili sürekli düşünme, kâbusların tekrarlanması, travmayı önemsizleştirme, adil dünyaya olan inancın bitmesi ve olumsuz olay beklentileridir. Lederer ve Wetzel'in (2014) yüzden fazla mağdurla yapmış oldukları bir çalışmada, mağdur kadınların % 41,5'nin intihara teşebbüs ettiğini belirlemişlerdir.

Sosyal sorunlar: Cinsel sömürü mağdurlarının sosyal sorunlarına ilişkin yeterince araştırma bulunmamaktadır. Ancak, bu konuda Miller ve arkadaşları (2007), mağdurların büyük çoğunluğunun eğitimsizlikten kaynaklı evsizlik, yoksulluğa bağlı ekonomik sömürü, borç batağı, yasal güvencesizlik, uygun olmayan çalışma ve yaşam koşulları, zorla uyuşturucu ve alkol kullanımı, hareket kısıtlaması ve sosyal izolasyon gibi pek çok sorun yaşamakta olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu durumun göçmen ve/veya marjinal olmayla bağlantılı diğer riskleri de beraberinde getirdiğine vurgu yapmışlardır. Zimmerman ve arkadaşları (2011), mağdurların madde bağımlılığı sorunları yaşayabildiklerini veya bağımlılık geliştirebildiklerini; bu konuda, bazen tacirlerin uyuşturucu kullanımı yoluyla mağdurları sömürebildiklerini; bazen de mağdurların zorlandıkları veya çaresiz durumlarıyla başa çıkmak için madde kullandıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, mağdurlar içerisinde bulundukları durum nedeniyle seçenekleri sınırlı kalmış, şiddet ve istismara karşı daha fazla savunmasız olmuşlardır.

Akıl sağlığı sorunları: Mağdurlarda yaygın olarak görülen akıl sağlığı sorunları anksiyete, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğudur (TSSB) (Kiss ve ark 2015, Oram ve ark 2012, Oram ve ark 2015, Turner-Moss ve ark 2014, Zimmerman ve ark 2006).

³ IOM Ankara Ofisi, alanda çalışan kolluk görevlilerini mağdurların ruhsal sorunları hakkında bilgilendirmek üzere, ruh sağlığı çalışanlarıyla birlikte bilgilendirme broşürü hazırlanmıştır.

Mağdurlar, sömürü sırasında şiddet ve tehdit temelli ağır travmalara maruz kalmaktadırlar. Bu konuda yapılmış olan çalışmalarda, kadın mağdurlar arasında yüksek seviyelerde depresyon, anksiyete ve TSSB görülmüştür (Abas ve ark 2013). Dovydaitis (2010) bir çalışmasında, cinsel istismar mağdurlarının diğer suç mağdurlarına göre, yüksek düzeyde korku ve daha şiddetli travma ve daha fazla akıl sağlığı sorunu yaşadıklarını belirlemiştir.

Mağdurlar en yaygın olarak anksiyete bozuklukları yaşamaktadırlar. Bunlar sosyal anksiyete, spesifik fobiler ve genelleşmiş anksiyete semptomları olarak belirlenmiştir. Depresyon da cinsel sömürüye maruz kalanlar arasında yaygın olarak görülmektedir. Depresif bozukluklar ve anksiyete bozuklukları bireylerin sosyal, mesleki veya diğer yaşam ilişkilerini önemli ölçüde bozmakta ve sıkıntıya sokmaktadır (American Psychiatric Association 2013). Bu konuda yapılan çalışmalarda, genel nüfusun %13'üne yaşamı boyunca depresyon tanısı konurken, cinsel mağdurların %89'una yaşamı boyunca depresyon tanısı konulmaktadır (Varma ve ark 2015).

Uzun süren veya tekrarlanan travmalar, bireyin izolasyona maruz kalması, itaat etmeye zorlanması, diğer hastalıkların bulunması ile çocukluk travmalarının da varlığı TSSB riskini artırmaktadır (Abas ve ark 2013).

Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla İnsan Ticareti ile Mücadeleye Yönelik Yaklaşımlar ve Uygulamadaki Sistemler

Bu bölümde insan ticaretiyle etkin bir şekilde mücadele edebilmek için geliştirilen yaklaşımlara kısaca yer verilmiştir. Bunlar; 4P yaklaşımı, standart operasyonel/müdahale prosedürleri (SOP), ulusal yönlendirme mekanizması (UYM), uluslararası yönlendirme mekanizması (UAYM), mağdur merkezli yaklaşım, vaka yönetimi yaklaşımı, güçlendirme yaklaşımı, ekolojik yaklaşım ve risk değerlendirilmesidir.

4P Yaklaşımı

Konuyla ilgili ABD'de Başkanlık Kurumlararası Kadın Konseyi tarafından, insan ticaretiyle mücadeleye yönelik 4P yaklaşımı geliştirilmiştir. İngilizcede baş harfleri P ile başlayan ve Türkçe karşılığı önleme, koruma, kovuşturma ve ortaklık olan 4P yaklaşımı şöyledir (USAID 2012) ;

Önleme - Prevention: İnsan ticaretinin oluşumunu önlemeyi amaçlayan çalışmaları içermektedir. İnsanların ulaşabileceği yeterli ekonomik ve eğitim ortamının olmaması, toplumsal cinsiyet, ayrımcılık, yolsuzluk, zayıf yönetim gibi sorunların çözümüne yönelik çabaların bütünüdür.

Koruma – Protection: Mağdur odaklı yaklaşımın temel yapıtaşıdır. Bu süreç, mağdura erişim, barınma, beslenme, sağlık, güvenlik, psiko-sosyal destek, hukuksal danışmanlık gibi mağdurun ihtiyaçlarının karşılanmasını içermektedir.

Kovuşturma - Prosecution: Mağdurun adalete erişimi ve failerin cezalandırılmasıdır. Polis, jandarma, avukat, savcı, hâkim ve mahkeme görevlileri bu sürecin ana aktörleridir.

Ortaklık - Partnership: Mücadelenin başarılı olabilmesi için ilgili tüm kamu, STK ve uluslararası kuruluşların çalışmalarını koordineli olarak yürütmesidir. Koordinasyonun yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde olması gerekmektedir.

Ulusal Yönlendirme Mekanizması (UYM)

UYM, özelliği gereği ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Bunun nedeni ülkelerin hukuksal düzenlemeleri ile kurumsal hizmetlerinin farklı olmasıdır. Devlet aktörlerinin, mağdurların insan haklarını korumak ve desteklemekle ilgili yükümlülükleri ile sivil toplum kuruluşlarının stratejik ortaklığını ve katılımlarını da içeren tüm girişimlerin koordine edildiği müşterek bir çerçevedir (OSCE 2012, ICMPD 2017). Diğer bir açıklamayla UYM, ülke içerisinde insan ticareti mağdurlarına ulaşıldığı andan itibaren, mağdurun ülkesine gönderilmesine ya da işlevlerini bağımsız olarak yerine getirmesine kadar geçen süreçte, mağdurla ilgili çalışmaları doğrudan yürüten kurumlar ve bu kurumların çalışma sistematiklerini kapsamaktadır.

Uluslararası Yönlendirme Mekanizması (UAYM)

İnsan ticareti mağdurlarını desteklemeye yönelik kapsamlı koruma ve yardım çalışmalarını içeren, uluslararası düzeyde yapılması gerekenleri kapsayan iş ve işlemlerin oluşturduğu mekanizmalar anlamına gelmektedir. UAYM insan ticareti mağdurlarına ilk ulaşıldığı andan başlayarak, korunması, tanımlanması,

adli işlemleri, hedef ülkeden kaynak ülkeye güvenli geri dönüşleri olmak üzere bütüncül bir yaklaşımla ele alan ve kesintisiz hizmetleri içeren, ülke içerisinde ve ülke dışında farklı kurum ve kuruluşların işbirliğidir (ICMPD 2017).

Standart Operasyonel (Müdahale) Prosedürleri (SOP)

İnsan ticaretinin önlenmesi, mağdurların tespit edilmesi, korunması ve güçlendirilmesi ile ilgili ülke örnekleri incelendiğinde, ülkelerin göç akımlarından etkilenme, hedef veya kaynak ülke olma özelliklerine ya da ülke içerisinde öne çıkan insan ticareti formlarına göre farklılık göstermektedir.

SOP, ülke içerisinde insan ticareti alanında aktif rol alan, ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğine dayanan, disiplinler arası bir yaklaşımı içerir. İnsan ticareti mağdurlarının desteklenmesine ve yönlendirilmesine yönelik tüm işlemlerin adım adım tanımlanması ve her bir adımda ilgili kurumların rol ve sorumlulukları ile temel ilkelerini kapsayan bütüncül bir sistemdir. SOP'ların geliştirilmesindeki amaç; her bir aşama için prosedürlerin belirlenmesidir. Hangi iş ve işlemlerden hangi kurumların sorumlu olacağının protokollerle oluşturulması ve ilgili kişilerin irtibat noktalarının ve iletişim bilgilerinin sistem içerisindeki tüm aktörlere bildirilmesi; dolayısıyla etkili, süratli ve kesintisiz hizmetin sağlanmasıdır (ICMPD 2017).

Türkiye’de insan ticareti mağdurlarının desteklemesi amacıyla öneri niteliğinde geliştirilen SOP ile ilgili beş adım şöyledir (Çabuk, Demir 2016)⁴;

Adım 1. Mağdurlara ulaşma, ön tespit ve yönlendirme: Bu adımda insan ticareti mağduruna ilişkin göstergelerde yer alan özellikleri taşıyan ve insan ticareti mağduru olduğu varsayılan kişilerin belirlenerek acil temel ihtiyaçları karşılanmalıdır.

⁴ IOM ve GİGM tarafından yürütülen, Aile Danışmanları Derneği’nin de yararlanıcısı olduğu, A.B. Komisyonu ve T.C. Hükümetinin ortak finanse ettiği, İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması Proje kapsamında; “Mağdur Tespiti ve Yardımı Konusunda Standart Operasyonel Prosedürler ve Kurumlararası İşbirliği” için; insan ticareti mağdurlarına erişim ve etkin şekilde korunmalarını sağlamak amacıyla, danışmanlar tarafından hazırlanan, Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması İçin Standart Operasyonel Prosedürler (SOP): Bir Model Önerisi

Adım (2). Kolluk işlemleri ve yönlendirme: Kolluk işlemleri, sadece bilgi alınmak amacıyla değil, mağduru merkeze alan bir anlayışla yürütülmeli, güven ilişkisine önem verilmeli, tacirin mağdurla aynı ortamda olmaması kesin olarak sağlanmalı, dil problemi varsa mutlaka giderilmelidir. Mağdur yaşadığı olayların olumsuz etkisinde olduğu için işbirliği kuramıyor ve kendisini ifade edemiyorsa; 30 günlük dinlenme ve iyileşme hakkı kullanılmalıdır. Bu süre içerisinde mağdurun güvenlik riski varsa gerekli önlemler alınmalıdır.

Adım (3). Mağduru tanımlama ve yönlendirme: Mağdur olduğu varsayılan kişiye gerekli desteği vermek ve mağdurla ilgili neler yapılacağını planlamak üzere, kişinin idari anlamda mağdur olup olmadığını anlamaya yönelik mülakat yapmak ve gerekli göstergelerin varlığı durumunda kişiye mağdur statüsü vermektir. Bu süreçte mağdurun kendisiyle ilgili karar verme hakkını kullanmalı ve bu konuda güçlendirilmelidir.

Adım (4). Mağdura kısa ve uzun vadede destek vermek: Mağdurla ilgili sosyal inceleme yapılması, bunun mümkün olmadığı durumda, değerlendirmeye yönelik mülakat yapılması, görüşmeler sırasında mağdurla birlikte risklerin değerlendirilmesi ve ardından mağdurun normal yaşama dönmesine yönelik, mağdura tanınan haklara erişmesi ve kurumların vermiş olduğu hizmetlerden üst düzeyde yararlanmasının sağlanmasıdır.

Adım (5). Adli süreç: İnsan ticareti mağduru suçun anlaşılmasında önemli bilgi kaynağıdır. Bu nedenle inceleme ve delil toplamada kolluk ve vaka yöneticisi işbirliği içerisinde olmalıdır. Riskler iyi değerlendirilerek mağdurun duruşma sırasında şikâyetçi olmasına ya da tanık olarak bilgi vermesine yardımcı olunmalı, tazminat talebi değerlendirilmeli ve ücretsiz hukuki yardım verilmelidir.

Mağduru Merkeze Alan Yaklaşım

İnsan ticareti alanında, mağduru merkeze alan yaklaşımlarla ilgili çalışmalar incelendiğinde sadece adli süreçle ilgili çalışmalara rastlanmıştır. Bu yaklaşım, mağdurun kendi kaderini tayin hakkını benimseyen, mağdurun kendisiyle ilgili kararları kendisinin vermesini sağlayan ve mağdurun yeniden travmatize olmasını en aza indiren bir yaklaşımdır. Burada esas amaç, bireyi

bilgilendirerek güçlendirmek ve böylece bireyin bilinçli karar almasını sağlamaktır. OVC-TTAC⁵ mağdur merkezli yaklaşımı şöyle tanımlamaktadır: Suç mağdurunun önceliklerini, ihtiyaçlarını ve çıkarlarını işin merkezine koymak, kişinin kendi kaderini tayin etmesini sağlamak, yargılayıcı olmadan desteklemek, mağdurun bilinçli seçim yapmasına yardımcı olmak; mağdurun güvende ve emniyette olduğu duygusunu sağlamak, bir mağduru yeniden travmatize edebilecek politika ve uygulamalara karşı korumaktır. Dolayısıyla suç mağdurlarını etkileyen sistem ve toplum temelli çalışmaları geliştirirken ve uygularken; mağdurun haklarının ve beklentilerinin dâhil edilmesini sağlamaktır.

Vaka Yönetimi Yaklaşımı

Sömürü sırasında mağdurlar özgürlüklerinden mahrum bırakılmakta ve her türlü şiddete defalarca maruz kalabilmektedirler. Mağdurun fark edilmesi oldukça güç olduğundan; günlerce, aylarca ve hatta yıllarca sürecin içerisinde kalabilmektedir (Şahin 2014). Mağdurlar, kendilerine ulaşıldığında çoğu zaman yaşadıkları sömürünün ve olayların olumsuz etkisiyle, kendilerini ifade edememekte ve buna bağlı olarak fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda iyileşme ihtiyacı içerisinde olabilmektedirler. Özellikle bu dönemde vaka yönetimi sistemi mağdurun doğru değerlendirilmesi, ihtiyaçlarının kesintisiz ve hızlı karşılanması, dolayısıyla bağımsız karar verebilmesi için önemlidir.

Vaka yönetimi, müracaatçının gelişme ve değişme kaydetmesi için birbirinden farklı ve çeşitli hizmetlerin, profesyonel müdahaleyle müracaatçı lehine düzenlenmesi, eşgüdüm içerisinde uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesidir (Barker 1999). Aynı ayrı uygulayıcılar tarafından verilen hizmetlerin bir vaka yöneticisi tarafından profesyonel olarak hizmet alana ulaştırılmasıdır. Destek sağlanacak kişinin hizmetlere erişebilmesi, bu hizmetlerin kordinasyonu ve uygulanması için, genellikle bir kurum sorumluluk

⁵ OVC-TTAC. Office for Victims of Crime Training & Technical Assistance Center. Suç Mağdurları Eğitim ve Teknik Yardım Merkezi Ofisi. OVC-TTAC mağdurlara hizmet sağlayanlara, ilk müdahale ekiplerine, kamu kurumları ve diğer müttefiklerin profesyonellerine, suç mağdurlarına daha hizmet vermelerini sağlamak üzere kapasitelerini geliştirmelerine destek vermekte olan ve geniş bir kaynak yelpazesine sahip olan bir organizasyondur.

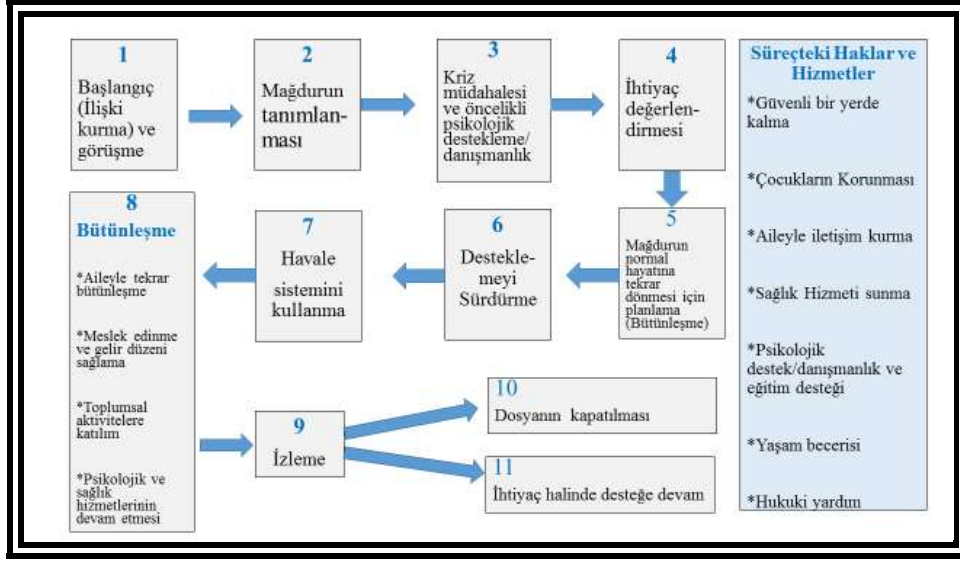
almakta ve bir vaka yöneticisi atamaktadır (Şahin 2014, Kolovou⁶ 2017). Vaka yönetiminde önemli olan, hangi hizmetlerin, hangi kaynaklardan, hangi sırayla ve hangi zamanda aksatılmadan verilmesidir. Vaka yönetimi multidisipliner yaklaşımla çok yönlü işbirliğini gerektirir ve hizmet alan için bütünlük arz eder (Çağlar 2014).

Kolovou (2017), ticarete, ihmal ve istismara maruz kalan çocuklara hizmet verirken, vaka yönetimi sistemiyle beraber kullandıkları ve benimsedikleri diğer yaklaşımları şöyle sıralamıştır; bütüncül bakım, hak temelli ve yaşam döngüsü yaklaşımı, aile ve toplum temelli yaklaşım, cinsiyete duyarlı yaklaşım ve multidisipliner yaklaşımdır.

Vaka yönetimi, karmaşık ve pek çok problemi olan insan ticareti mağdurlarının zamanında ve uygun biçimde ihtiyaçları olan hizmetlere ulaşabilmesine olanak sağlayan sistemdir. Yukarıda sözü edilen SOP ile her adımda hangi kurumların, hangi hizmetleri, hangi irtibat görevlisi aracılığıyla yürütüleceğinin belirlenmesi durumunda; vaka yönetimi sistemi mağdurların tüm hizmetlerden kesintisiz yararlanmasına fırsat sağlayacaktır.

Baykara Acar ve arkadaşları (2014), insan ticareti mağdurlarının ihtiyaçlarını dikkate alarak, genelci sosyal hizmet yaklaşımının planlı değişme sürecini, vaka yönetimi sistemiyle birleştirmişlerdir. İnsan ticareti mağdurları için, vaka yönetimi sistemine mağdurların tanımlanması, risklerin değerlendirilmesi, krize müdahale ve acil ihtiyaçların karşılanması gibi insan ticareti mağdurlarına özgü eklemeler yaparak sistemi onbir aşamada belirlemişlerdir.

⁶ Marianna V. Kolovou, Sosyal hizmet uzmanı ve sistem psikoterapisti olup, Selanik'te ARSIS-Gençlere Sosyal Destek Derneğinde yönetici olarak çalışmakta, ticaret mağduru çocuklar ile refakatsin çocuklara hizmet veren rehabilitasyon merkezi yöneticiliğini yürütmekte ve vaka yönetimi sistemini uygulamaktadır.

Şekil 2: Vaka Yönetiminin Aşamaları.

Bu görsel Baykara Acar ve arkadaşlarının (2014) çalışmasından alınarak üzerinde değişiklik yapılmadan araştırmacı tarafından yeniden düzenlenmiştir.

Geliştirilmiş olan bu çalışmanın değerlendirme aşamasında; mağdurun mikro, mezzo ve makro düzeyde ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu ihtiyaçların nasıl giderilebileceği ile ilgili analiz yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, insan ticareti mağdurlarına ilişkin yapılacak çalışmada, mağdurun fiziksel, sosyal, ekonomik, psikolojik durumunu gözeterek değerlendirme yapılabilmesi için verilerin toplanması ve bu verilerin gizliliğinin sağlanması gerekmektedir (Baykara Acar ve ark. 2014). Mağdurun ekolojik çevresi içerisinde (örneğin, ailesi ve arkadaşları gibi) değerlendirilmesi gerektiği, problemler tanımlanırken, mümkün olduğunca vaka yöneticisinin yanında mağdurun ve mağdur için önemli kişilerin (örneğin, ailesi gibi) problemi nasıl gördüğünün de irdelenmesi, mağdurun ihtiyaçlarının giderilmesi kadar, kendi kararını kendisinin vermesi ilkesinin hayata geçirilmesi ile risklerin değerlendirilmesi önemlidir.

Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme hem bir süreç hem de bir sonuçtur. İnsan ticareti suçu bireyin kendisiyle ilgili kararları almasını engelleyen bir suç olup; güçlendirme yaklaşımının kullanımı mağdurun kendisiyle ilgili karar alma hakkını kullanmasına ve özgürleşmesine fırsat oluşturmaktadır. Mağdurlar kendi yaşamlarının uzmanıdır. Bu nedenle kendilerini savunabilecek ve kendi

hayatlarını inşa edebilecek güce erişmeleri gerekmektedir. Her birey bunu inşa edebilecek kişisel yeteneğe ve güce sahiptir. Hizmet sağlayıcıları her bireyin biricik olduğunu kabul ederek, bireyin güçlenme ve güvenme duygusunu geliştirmesini desteklemeli ve bireyin gücüne odaklanmalıdır. Hizmet sağlayıcılarının buradaki rolü seçenekler ve hizmetler sunarak mağdurun karar almasını sağlamaktır. Güçlendirmenin amacı mağdurun kişisel gücünü yeniden kazanmasını sağlayarak, yeterli hale gelmesi, süreç içerisinde hizmet sağlayıcılarına olan bağımlılığının azaltılmasıdır (Castellanos ve ark 2018)⁷. Burada mağdurun üç temel güç alanına odaklanmak gerekmektedir. Bunlar; (1) mağdurun kendisi (sahip olduğu kaynaklar, kişisel özellikleri, eğitimi, sağlığı gibi), (2) mağdur için önemli olan kişiler (ailesi ve yakınlarının güçlü yanlarını saptamak gibi.) ve (3) yardım sağlayan kurumların/kuruluşların kaynaklarıdır (hastaneler, sosyal hizmet ve sosyal yardım kuruluşları, hukuksal düzenlemeler gibi).

Ekolojik Sistem Yaklaşım

Ekolojik sistem teorisi Bronfenbrenner tarafından geliştirilmiş olup, bu teori bireyin çevresiyle ve davranışları arasındaki ilişkiye odaklanmakta ve değişiklikleri “birey ve çevre” etkileşimine göre anlamaya çalışmaktadır. Bronfenbrenne’e göre bireyler beş etki süreci içerisinde gelişmektedir. Bunlar; (1)birey, (2)mikrosistem, (3) mezosistem, (4) ekzosistem ve (5) makrosistemdir. Model içeriden dışarıya doğru diğer bir ifadeyle kişinin kendisinden başlayarak onu çevreleyen sistemin en geniş halkasına doğru iç içe geçmiş daireler kümesinden oluşmaktadır (Bronfenbrenner ve Morris 1998).

Clawson ve arkadaşları (2003) insan ticareti mağdurlarının korunması ve bakımına ilişkin ihtiyaç değerlendirmesine ilişkin yapmış oldukları bir çalışmada, özellikle insan ticareti mağdurları ve insan hakları ihlallerinde risk

⁷ Guing principles: For Agencies Serving Survivors of Human Trafficking. ABD Güneydoğu Bölgesinde, İnsan Ticareti Danışma Grubu Tarafından, zorla çalıştırılan, cinsel sömürüye maruz kalan ve kurtarılmış olan insan ticareti mağdurlarına hizmet verenle için geliştirilmiş rehber ilkeler.

faktörlerinin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde “ekolojik sistemin” önemli olabileceğini vurgulamışlardır.

Risk Değerlendirmesi

Risk, potansiyel tehlikenin ve sonuçlarının gerçekleşme olasılığıdır. İnsan ticaretinde sözü edilen risk değerlendirmesi öncelikler tehlikenin ne olduğudur. Buradaki risk, mağdur ve çevresindekilerin güvenliğinin sağlanması ve korunmasına; yürütülen soruşturmanın bütünlüğüne (deliller, beyanlar vb.) ilişkin bir tehdidin varlığıdır. Risk değerlendirmesi, her vakanın kendine özgü özellikleri gözetilerek, o vakaya özgü yapılmalıdır (Baykara Acar ve ark 2014). Buna göre; risk analizi yapılırken şu üç temel nokta dikkate alınmalıdır;

- (1) Suç örgütlerinin zarar verme potansiyeli,
- (2) Mağdurun içinde yaşadığı toplum ve ailesi,
- (3) Mağdurun psiko-sosyal durumu.

Risk durumları yeni olaylara ve gelişmelere bağlı olarak sürekli yenilenmeli ve risk analizi yapılırken her aşamada mağdurun görüşüne başvurulmalıdır.

Sosyal Hizmet Mesleğinin İnsan Ticaretiyle Mücadeledeki Rolü

İnsan ticareti tüm insanlığı ilgilendiren insan hakları, sosyal adalet ve sosyal eşitsizlik sorunu olup, bu yönüyle sosyal hizmeti doğrudan ilgilendirmektedir. Küresel düzeyde sosyal hizmet mesleğinin uygulanmasında farklılıklar olmasına rağmen, mesleği uluslararası bağlamda birbirine sıkıca bağlayan değerleri ve prensipleri vardır. Bu konuda; Amerikan Ulusal Sosyal Çalışmacılar Birliği (NASW), Britanya Sosyal Çalışmacılar Birliği (BASW) ile Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu’nun (IFSW) etik kodları, özellikle savunmasız ve baskı altındaki insanlar için ve tüm insanların özgürleşmesi amacıyla mesleğin sosyal değişimi ve insan haklarını takip etme sorumluluğunu onaylamaktadırlar (NASW 2008, BASW 2012, IFSW 2012).

Aynı şekilde, IFSW, Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Refah Konseyi (ICSW) bu ortak amaç

doğrultusunda, bir meslek olarak sosyal çalışmanın, insan hakları ve onuruna saygı duyulan, insan ilişkilerinin farklı bir düzlemde yapılandığı bir gerçeklik için yeni bir dünya düzeninin savunuculuğunu yapması gerektiğini ifade etmektedir (Addams 1910, Council on Social Work Education 2004, National Association of Social Workers 2008, Reichert 2003, Reisch ve Andrews 2002, Van Voorhis ve Hostetter 2006'dan akt. Alvarez ve Alessi 2012).

Ayrıca üniversitelerdeki sosyal çalışma programlarını akredite eden Sosyal Çalışma Eğitimi Konseyi (CSWE-ABD) Sosyal çalışmanın amacını, *“sosyal ve ekonomik adalet, insan haklarını kısıtlayan durumların önlenmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması, yerel ve evrensel düzeyde tüm insanlar için hayat kalitesinin artırılmasının arayışıyla gerçekleştirildiğini”* ifade etmektedir (CSWE 2015).

Bu ifadelerde yer verilen insan hakları ve insan onuruna saygı, ekonomik ve sosyal adalet, yerel ve evrensel düzeyde tüm insanların yaşam kalitesini yükseltme gibi kavramlar, günümüzde insan ticareti mağdurlarının dünyanın her yerinde yaşadıkları ve giderek artan düzeyde, maruz kaldıkları insanlık dışı sömürü karşısında şaşırtıcı biçimde yetersiz kalmaktadır. Bu özelliğiyle ulusal ve uluslararası düzeyde sosyal hizmet mesleği ve eğitiminde temel sorun alanları içerisinde yer almalıdır.

Bu konudaki çalışmalar incelendiğinde, sosyal hizmet uzmanının, insan ticaretiyle ilgili yapabileceği mesleki uygulamalar şöyle sıralanmıştır; talebin azaltılması, mağdurun (aranarak) bulunması (sokak sosyal hizmeti), mülakat yapılması, tanımlanması, çok yönlü korunması, restorasyonunun sağlanması (yani önceki seviyesine ulaşmaya kadar desteklenmesi), savunulması ve politika geliştirilmesi olmuştur.

Roby (2005), sosyal hizmet uzmanlarının neler yapması gerektiği ve yapabilecekleriyle ilgili geniş bir perspektif çizmiştir. Buna göre, sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk çalışmalarının yanı sıra, özellikle multidisipliner bir yapı içerisinde yer alarak, toplulukların eğitimlerine, gelişimlerine ve mağdurların topluma geri dönüşlerine katkıda sağlayabileceklerine vurgu yapmıştır. Bunların yanı sıra, kanun uygulayıcılarının eğitilmesi, failerin

cezalandırılması, mağdur dostu adli politikaların uygulanması ve önceki mağdurlar arasında ağ kurarak kamu politikası oluşturmalarına katılmalarının sağlanması gibi konularda çalışmalar yapmaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, sosyal hizmet öğrencilerine konuyla ilgili eğitim verilmesi ve öğrencilere insan ticaretine karşı kamu birimlerinde ve STK'lerde staj fırsatı verilmesi, bu fakültelerde akademik çalışmaların üretilmesi, yerel ve ulusal düzeydeki kuruluşlarla ve özel sektörlerle işbirliği yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Barner ve arkadaşları da (2014), yine makro düzeyde çerçeve çizerek; sosyal refah savunucularının, dar müdahale ve önleme çalışmalarının, insan ticaretiyle mücadelede yetersiz kaldığını, insan ticareti sorununun dünya çapında iç içe geçmiş ve karmaşık olduğunu; mücadele edenlerin kölelikle yoksulluğun birbiriyle bağlantılı olduğunu bilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Ayrıca çabaların ekonomik güvensizlik ve sosyal eşitsizlik üzerinde yoğunlaşması gerektiğini belirtmişlerdir. Okech ve arkadaşları da (2012), insan ticaretinin sınırötesi itici ve çekici faktörler açısından ele alınarak uluslararası düzeydeki savunucu çalışmalara katkı verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal hizmet uzmanları sadece mağdurun tespit edilmesinde ve yardım sağlanmasında değil; önleme çabalarında da önemli sorumluluk almalı, mikro, mezzo ve makro düzeyde değişiklik yaratabilecek çalışmalar içerisinde olmalıdır (Alvarez ve Alessi 2012).

Adli süreçte, insan ticareti suçunun mağdurları yeterince desteklenemediklerinden, suçun failleri için ciddi yaptırımlar olmasına rağmen, gereken cezalar maalesef almamaktadırlar. Hatta bazı durumlarda mağdurlar suçun faili olarak değerlendirilebilmektedir (Herzog 2008). Bu nedenle, sosyal hizmet uzmanlarının mağdurun tespit edilmesinde, kurtarılmasında, acil ihtiyaçlarının karşılanmasında ve psikolojik destek sağlanmasında önemli bir role sahiptir. (Hodge 2014).

Sosyal hizmet uzmanlarının, mağdurların korunması sürecinde, başka bir ifadeyle iyileşme sürecinde mültidisipliner ekipte kilit öneme sahiptir (Clawson ve ark 2009). Campbell-Grossman ve arkadaşları (2005), sosyal hizmet uzmanlarının mağdurların sosyal destek sistemi içerisinde desteklenebilmeleri

konusunda dört alanda çalışmalar yapabileceklerini belirtmişlerdir. Bunlar; (1) ihtiyaç duyduğu konularda bilgilendirmek, (2) duygularını paylaşmasını sağlamak, (3) temel ihtiyaçlarını karşılamak ve (4) kendisiyle ilgili değerlendirme yapabilme ve kişisel kararlar alabilme becerisini kazandırmaktır. Bunlar mağdura kısa ve uzun vadede psiko-sosyal destek sürecinde dikkate alınması gereken adımlar olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal Hizmet ve İnsan Ticaretiyle İlgili Yapılmış Olan Araştırmalar

Bu bölümde, ulusal ve uluslararası çalışmalara yer verilmiştir.

Ulusal Düzeyde Yapılmış Araştırmalar:

Türkiye’de insan ticareti alanında yapılan çalışmalar, Ulusal Yök Tez Merkezi⁸ ile Dergipark⁹ Makale Sitesinde taranmış olup, sayıca az olduğu, var olanların ise hukuk, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, kamu yönetimi ve polis akademisi alanlarında olduğu; çalışma konularının da daha çok hukuksal düzeyde, suça ve suçluyu anlamaya yönelik olduğu anlaşılmıştır.

Bu çalışmanın konusuyla ilişkili iki çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki Özer’in (2010) sosyoloji (antropoloji) alanında, doğrudan insan ticareti mağdurlarıyla yapılmış yüksek lisans çalışması; diğeri ise Topçuoğlu’nun (2007) sosyal hizmet alanında yapmış olduğu “Türkiye’de insan ticareti: Müracaatçı profili, sığınmaevi hizmetleri ve sosyal hizmet önerileri” konulu yüksek lisans çalışmasıdır. Topçuoğlu (2007) çalışmasında, insan ticaretine yönelik kayıt dışı çalışma sektörünü, suç ve insan hakları açısından incelenmiş ve konu hakkında feminist sosyal hizmet yaklaşımı oluşturmuştur. Bu yaklaşımla Türkiye’de insan ticaretine maruz kalan ve sığınmaevinden hizmet alan kadınların ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanma düzeylerine ilişkin çalışmalar yapmış; bunun için sığınmaevi kayıtlarını analiz etmiş ve çalışmasını tamamladığında sığınmaevlerine özel ve genel bazı konularda öneriler geliştirmiştir.

⁸ Yükseköğretim Kurulu Ulusal Yök Tez Merkezi veri tabanında Türkiye’de yapılmış olan tezlerinin internet üzerinden erişilebildiği web sitesidir.

⁹ TÜBİTAK ULAKBİM çatısı altında Türkiye’de yayımlanan akademik dergilerin internet üzerinden erişilebildiği web sitesidir.

Uluslararası Düzeyde Yapılmış Araştırmalar:

İnsan ticaretiyle ilgili ulusal düzeyde yapılan çalışmaların aksine, uluslararası düzeyde yapılmış olan çok sayıda araştırma bulunmaktadır.

Laczko (2005), son 20 yılda insan ticareti sorununa yönelik çeşitli araştırmaların yapıldığını, bunların önemli bir kısmının sorunu anlamaya, nedenlerini ve etkilerini ortaya koymaya yönelik olduğunu, insan ticareti suçunun gizli doğası gereği mağdurlarla ilgili çalışmaların yetersiz kaldığını, mağdurlara ulaşabilmenin ve onları temsil edebilecek bir örneklem oluşturabilmenin neredeyse imkânsız olduğunu belirtmiştir.

Okech ve arkadaşları (2018), Ocak 2000- Eylül 2017 tarihleri arasını kapsayan, konusu insan ticareti olan ve sosyal hizmet alanıyla ilgili uluslararası düzeyde bir derleme çalışması yapmışlar; sosyal hizmete özgü 34 hakemli dergide 94 makale belirleyerek analiz etmişlerdir. Buna göre, makalelerin %52'sinin cinsel sömürü, %42'sinin hem cinsel hem de işgücü sömürüsüyle ilgili olduğunu, ayrıca evlat edinme, çocuk ticareti, taşıyıcı annelik, doku ve yumurta ticareti gibi konulara da yer verildiğini saptamışlardır.

Aşağıda bu yıl içerisinde (2021) yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir.

Kuzey Carolina Üniversitesi, Sosyal Hizmet Okulu'ndan Rizo ve arkadaşlarının, Amerika'nın Güneydoğu eyaletlerindeki okul müdürleriyle yapmış oldukları çalışmadır. Son zamanlarda, öğrencilere ulaşılması ve okullarda seks ticaretine ilişkin konuların ele alınması kabul gören bir yaklaşım olduğundan; Rizo ve arkadaşları (2021), gençlerin seks ticareti konusunda eğitilmesi ve okullarda yürütülecek uygulamalara katkı sağlanması amacıyla, devlet okullarında bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmayla, okullarda seks ticaretiyle ilgili olarak, öğretme ve müdahale etme konularında çabaların sınırlı olması ve okul personelinin seks ticaretini ele almaya hazır olmamasından kaynaklı zorluklar olabileceğini belirlemişlerdir. Çalışmanın sonunda, gençlerin okullarda seks ticaretiyle ilgili eğitilmeleri konusunda ön rehber hazırlanması; okul personelinin de seks ticareti konusunda bilgili olması ve seks ticareti

konusunu ele alabilmeleri için endişelerinin giderilmesi gerektiğini önermişlerdir.

İnsan ticaretiyle mücadele eden uzmanlar ve araştırmacılar cinsel sömürü mağdurlarının karmaşık ihtiyaçlarını gidermek ve tedavi etmek üzere strateji geliştirmeye acil ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu güne kadar hangi tür hizmetlerin daha etkili olduğu konusunda çok az şey bilinmektedir. Amerika'nın Ortabatı eyâletlerinden Güney Dakota'da, insan ticaretinden kurtulmuş olan cinsel sömürü mağdurlarına kapsamlı ve sürekliliği olan "Özgürlüğe Çağrı" adında bir program yürütülmekte olup bu program, kurtulan mağdurlara travmaya dayalı ilkeleri içeren vaka yönetimi, mesleki terapi, geçici barınma, suça bulaştırılan mağdurların cezadan kurtulmalarını sağlama gibi yerinden hizmetleri içermektedir. Bu programın diğer bir amacı da, hizmet sağlayıcılarının eğitim yoluyla güçlendirilmesidir. Edwards ve arkadaşları (2021), bu programın yürütülmesini değerlendirmek ve mağdurlara kapsamlı hizmet sunmak isteyen kurumlara önerilerde bulunmak üzere çalışmalar yapmışlardır.

Cordisco Tsai ve arkadaşları (2021), Kamboçya'da insan ticaretiyle mücadele kapsamında, hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, insan ticareti ve cinsel sömürüden kurtulanların istek ve beklentilerini merkeze alan ve onların önerilerini içeren, 10 yıllık boylamsal bir çalışmanın verilerini incelemişler ve 2011-2016 yıllarında 111 kişiyle 362 röportaj yaparak analiz etmişlerdir. Buna göre katılımcılardan elde ettikleri verileri dört ana temada kategorize etmiş ve bir dizi tavsiye sunmuşlardır. Bu temalar; (1) kurtulan mağdurlara hizmet veren kurumların teşvik edilmesi ve bu kurumların yetkilendirilmesine dayalı yaklaşım biçiminin benimsenmesi, (2) sığınma evlerine öncelik verilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması, (3) personel ve mağdurlar arasında sağlıklı işbirliği kurulmasının teşvik edilmesi, (4) yeniden entegrasyon ve toplum temelli hizmetlerin güçlendirilmesidir.

Wright ve arkadaşları (2021), Amerika'da yapılmış olan araştırmalarda evden kaçan ve evsiz olan gençlerin insan ticareti riskine açık oldukları bilgisinden yola çıkarak; 2018 yılında Atlanta'da 14-25 yaş grubu evden kaçan ve evsiz 564 gençle insan ticareti mağduru olup olmadıklarını tahmin etmek

üzere bir saha çalışması yapmışlardır. Bu çalışmaya göre katılımcılardan %39,9'nun bir çeşit insan ticareti deneyimi yaşadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca gençlerin %15,6'sının ticari cinsel sömürü, %29,3'nün zorla çalıştırma deneyimlerinin olduğunu belirlemişlerdir. Bunların yanı sıra, bir yıldan uzun süre evsiz kalmış gençlerin insan ticaretine maruz kalma olasılıklarının yüksek oluğuna da vurgu yapmışlardır.

Meneses-Falcón ve arkadaşları (2021), cinsel sömürüye maruz kalan insan ticareti mağdurlarının kovuşturulmasına ilişkin hakimlerin rolünü anlamak üzere İspanya'nın Barselona, Malaga ve Madrid şehirlerinde 71 hâkimle adli soruşturma ve yargılama sırasında karşılaştıkları zorlukları anlamak üzere bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmada, hakimlerin neredeyse yarısının bu suçlarla ilgi en az bir davaya baktığı ve bunlardan üçte birinin davayı kapattığı belirlenmiştir. Ayrıca mağdurların adli süreçte işbirliği yapmadıkları, diğer suçları işlemiş oldukları, suçu soruşturmak üzere kaynakların yetersiz olduğu gibi zorluklar da tespit etmişlerdir.

Rai ve Rai (2021), Hindistan'da kadınların cinsel amaçlı sömürülmelerine ilişkin yayınlanmış olan mevcut nicel ve nitel araştırmaları sistematik olarak analiz etmiş ve çok sayıda kadın ve kız çocuğunun cinsel amaçlı ticarete maruz kaldıklarını belirlemişlerdir. Bu çalışmada öne çıkan başlıklar şunlar olmuştur; Hindistan'daki insan ticaretinin ulus ötesi düzeyde olduğu ve suçun gizli işlendiği; sosyo-ekonomik yetersizlik içerisinde bulunan genç kızların daha savunmasız olduğu, kısmen cinsel yolla bulaşan hastalıkların bulunduğu ve bakire kızlar için artan oranda talebin olduğu, sürecin organize suç mafyaları tarafından kontrol edildiğidir. Bu çalışmada öneri olarak, insan hakları ihlalinin, insan ticaretinin hem nedeni hem de sonucu olduğunu ve insan hakları yaklaşımına entegre edilmiş kapsamlı bir insan ticaretiyle mücadele stratejisi geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

İnsan ticaretiyle mücadele politikalarının uygulanmasına yönelik olarak Amerika'daki eyalet ve şehirlerde son 10 yılda komisyonlar kurulmuş; Hounmenou da (2021), bu komisyonların etkinliğini ve konuya ilişkin algılarını incelemek üzere, Amerika'nın Ortabatı eyaletinde bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma kapsamında, eyaletteki 90 komisyon üyesine posta yoluyla anket formu

gönderilmiş ve 73 kuruluş lideri anketi tamamlayarak göndermiştir. Çalışmada, komisyonlardaki hizmetlerin ve kaynakların çeşitli olduğu, devletin kurumlar arasındaki işbirliğini sağlayarak mağdurları desteklediği, birçok komisyon üyesinin insan ticareti mağdurlarını desteklemek için işbirliği yaptığı, bazı üyelerin bu konuda sınırlı kaldığı, bazı üyelerin de katılım sağlamadığı tespit edilmiştir. Ayrıca insan ticareti mağdurlarına doğrudan destek sağlayan üye kuruluşların işbirliğinde başarılı algıya sahip oldukları belirlenmiştir.

Fang ve arkadaşları (2021), Amerika'daki profesyonel sağlık örgütlerinin insan ticareti mağduru hastaların tespit edilmesi ve onlara yardım edilmesi konusunda bir politikalarının olup olmadığını belirlemek üzere Scholar, PubMed ve Google dahil olmak üzere arama motorlarını kullanarak bir araştırma yapmış; 265 ulusal tıp kuruluşundan, 8'inde insan ticaretiyle ilgili bir politika olduğunu belirlemişlerdir.

Bishop-Royse ve arkadaşları (2021), Amerika'daki erotik işgücü piyasasında insan ticaretini inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Erotik işgücü faaliyetlerinin çeşitlilik göstermesi (işçiler, yöneticiler, destek personeli ve müşteriler) nedeniyle, 1000'den fazla kişiye insan ticareti konusundaki deneyimlerini öğrenmek için, web üzerinden isimsiz anket düzenlemişlerdir. Çalışmanın sonunda, tüm sektörlerin insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesinde önemli olabileceğini belirlemişlerdir. Bu nedenle, cinselliği ve seks işçiliğini suç sayan politikaların insan ticaretine maruz kalan bireylerin ihbar edilmesinde caydırıcı olabileceğini, konuyla ilgili politikaların gözden geçirilmesi gerektiğini önermişlerdir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın yöntemi ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlilik ve güvenilirlik, araştırmacının rolü, literatür tarama ve araştırmanın etiği ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma tasarımlarından gömülü teorinin (Grounded Theory) “yapılandırmacı deseni” kullanılmıştır.

Nitel araştırma “durumsal araştırma”, “yorumlayıcı araştırma”, “eylem araştırması”, “doğal araştırma”, “betimsel araştırma”, “kuram geliştirme”, “içerik analizi” gibi kavramlardan oluşmakta, değişik disiplinler tarafından kullanılmakta ve bu özelliğiyle daha çok bir şemsiye kavram olarak görülmektedir. Bu kavramlar analiz teknikleri açısından da benzerlik göstermektedirler (Yıldırım ve Şimşek 2018).

Baş (2008), nitel araştırmalarda gerçeklik ve evren kavramlarını açıklayarak, yöntem ve veri kaynağı açısından ilişkilendirmiş ve bu bütünlük içerisinde gömülü teorinin yerini göstermiştir. Varlıkbilimsel disiplin “evren” ve “gerçeklik” konularından oluşmaktadır. Bilimsel gerçeklik kavramı geçmişten günümüze üç farklı yaklaşımı benimsemiştir. Bunlar, (1) modern öncesi yaklaşımda, sadece kişinin kendi gerçekliğinin olduğu; (2) modern yaklaşımda, kişinin kendi gerçekliği dışında diğer insanların gerçekliğinin olduğu, (3) postmodern yaklaşımda ise, gerçekliğin içerisinde bulunan duruma göre farklılık gösterdiği yaklaşımdır. Gerçeklik ile araştırma evreninin ilişkisini de şöyle açıklamıştır; modern öncesi yaklaşımın öngörüsü olarak “nesnel gerçekliği”, modern yaklaşımın öngörüsü olarak “sosyal gerçekliği ve postmodern yaklaşımın öngörüsü olarak da “bireysel gerçekliği” ilişkilendirmiştir. Baş (2008), burada sözünü ettiği üç araştırma evreni ile araştırma yöntemleri ve veri toplama kaynağı arasındaki ilişkileri gösteren Tablo 1’i oluşturmuş ve farklı görünen araştırma evrenleri arasında bazı gri alanlar olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 1: Evren, Yöntem Veri Kaynağı İlişkisi.

Araştırma Evreni	Araştırma Yöntemi	Veri Kaynağı
Nesnel Gerçeklik	Bilimsel araştırma	Temel kaynak: Deney İkincil kaynak: Anket, gözlem, raporlar
Sosyal Gerçeklik	Etnografya	Temel kaynak: Gözlem, odak grubu, görüşme, alan notları İkincil kaynak: Dokümanlar, kayıtlar
	Gömülü Teori	Temel kaynak: Odak grubu, görüşme, gözlem, alan notları İkincil kaynak: Kişisel tecrübeler
	Söylem Analizi	Temel kaynak: Dergi, gazete, web sitesi İkincil kaynak: Raporlar, bilgi notları
Bireysel Gerçeklik	Fenomenoloji	Temel kaynak: Derinlemesine görüşme İkincil kaynak: Gözlem, alan notları

Tablo 1’de gömülü teorinin sosyal gerçeklik evreninde yer aldığı ve temel veri kaynağının gözlem, odak grup, görüşme ve alan notlarından, ikincil veri kaynağının ise kişisel tecrübelerden oluştuğunu belirtmiştir. Araştırmacı araştırmada yer alan mağdurlara sosyal hizmet uzmanı olarak, iyilik halinin geliştirilmesine sağlamış, bu nedenle kişisel tecrübeleri, verilerin amaca uygun olarak ortaya çıkartılmasına, veriler arasında ilişki kurulmasına, karşılaştırma yapılmasına, analiz edilmesine önemli katkı sağlamıştır.

Gömülü teori kavramı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, “grounded teori”, “alt teori”, “temellendirilmiş kuram”, “kuram oluşturma” gibi farklı isimlerde kullanıldığı görülmüştür. Gömülü teorinin metodolojisi ve temelleri 1967 yılında, Barney Glaser ve Alselm Strauss tarafından hazırlanan “The Discovery of Grounded Theory” adlı çalışmayla ortaya çıkmıştır. Daha sonra, “Glaser 1978, 1992” , “Chenits ve Swanson 1986”, “Strauss ve Carbin 1990, 1994, 1998”, “Charke 2005” ve “ Charmaz 1995, 2000, 2006” tarafından farklı

yaklaşımlarla günümüze kadar zenginleştirilerek güncellenmiştir (Akturan ve Hatemoğlu, 2008 Arık ve Arık 2016).

Gömülü teori, sosyolojinin temel felsefesinden ve bu alanda yürütülen çalışmalardan ortaya çıkmış, ancak günümüzde eğitim, sosyal hizmet, psikoloji, sağlık, siyasal bilimler, yönetim, ticaret, işletme, antropoloji sanat gibi birçok disiplin tarafından kullanılmaktadır (Cutcliffe 2005, Flint 2005, Haig 1995'den akt. Çelik ve Ekşi 2015). Sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan gömülü teori, ham verilerde “gömülü” halde bulunan kategorileri keşfetmek, davranışların nedenlerini açıklamak, araştırılan olguların deneyimlenme sürecini ortaya koymak, dolayısıyla verilerden yola çıkarak teori üretmek gibi özelliklerinden dolayı araştırmacılar tarafından tercih edilen, nitel araştırma desendir (Creswell, 2013). Ayrıca, Creswell'e (2012) göre, araştırılacak olguları istenen düzeyde açıklayacak bir kuramın olmadığı veya bu olguların tam olarak anlaşılamadığı durumlarda en uygun yöntem gömülü teoridir.

Gömülü teorinin özünü oluşturan iki temel inanç bulunmaktadır. Bunlardan ilki bir teoriyi çürütmek, test etmek, kanıtlamak ya da geliştirmek için bir araştırmaya başlanmaz, aksine bilinen inançlar bir metin olarak ele alınır ve araştırma süresince diğer metinlerle birlikte analiz edilir. İkincisi, oluşturulan kategoriler arasında farklılıklar ve benzerlikler incelenerek sürekli karşılaştırma yapılır ve böylece keşif gerçekleşmiş olur (Glaser 1978, Glaser ve Strauss 1967'den akt. Çelik ve Ekşi 2015).

Nitel araştırma desenlerinin benzer yanlarının yanı sıra farklı özellikleri de bulunmaktadır. Charmaz (2015) gömülü teorinin diğer nitel çalışmalardan ayrılan özelliklerini şöyle belirtmiştir;

- (1) Veri toplama ve veri analizi eş zamanlı olarak yürütülür,
- (2) Verilerden analitik kodlar ve kategoriler oluşturulur; ön yargılardan ve hipotezden uzak durulur,
- (3) Analizin her aşamasında karşılaştırma yapılarak ilerlenir.
- (4) Veri toplama ve veri analizinin her aşamasında teori geliştirilir,

- (5) Memo yazımı; kategorilerin özelliklerini oluşturmak, detaylandırmak, aralarındaki ilişkileri açıklamak, boşlukları belirlemek ve tanımlamalar yapmak üzere tutulan notlardır,
- (6) Örneklem toplumu temsil etmek üzere değil, teori geliştirmek üzere seçilir,
- (7) Literatür tarama işlemi bağımsız olarak, analizden sonra yapılır.

Gömülü teorinin oluşumuna ve gelişimine katkı verenlerin yaklaşımlarına göre üç farklı desen çeşidi bulunmaktadır (Bryant ve Charmaz 2007'den akt. Çelik ve Ekşi 2015). Bunlar Tablo 2'de gösterilmiştir;

Tablo 2: Gömülü Teori Desenlerinin Çeşitleri ve Özellikleri.

Desen adı	Deseni Geliştirenler	Desenin Özellikleri
1.“Sistematik” (Systematic design)	Strauss ve Corbin (1990; 1998; 2008)	Kategorileri birbiriyle ilişkilendirmek üzere, önceden oluşturulmuş kategoriler, diyagramlar ve bağlantıları ortaya çıkarmak, somutlaştırmak üzere önermeleri içeren bir yaklaşımdır.
2.“Gelişen / Klasik” (Emerging design)	Glaser (1992)	Önceden kategori belirlemeden, bir sosyal sürecin keşfedilmesini hedefleyen bir yaklaşımdır.
3. “Yapılandırmacı / İnşacı yaklaşım” (Constructivist approach)	Charmaz (1990; 2000; 2006)	Katılımcıların ortaya koydukları ile araştırmacının değerleri ve inançlarının bir arada işlendiği, kesin veya belirsiz sonuçlar üzerine odaklanan bir yaklaşımdır.

Türkiye’de insan ticareti alanında yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, var olanların ise mağdurların özellikleri yerine; insan ticareti suçuna odaklandıkları anlaşılmıştır. Ayrıca, mağdura ulaşmanın güç olması, gizlilik olgusu ve güvenlik ihtiyacı nedeniyle, insan ticareti mağdurlarıyla doğrudan yapılan çalışmalar sadece bir yüksek lisans teziyle sınırlı kalmıştır (YÖK Tez Merkezi 2020, Dergipark 2020). Mağdurların kendileriyle yapılan çalışmaların yeterli

olmaması, insan ticareti sorununun yeterince anlaşılamamasına neden olmaktadır. Bu çalışmada insan ticareti mağdurlarının dokümanlarına; onlara hizmet sağlayanlara ve tüm süreçlerinde vaka yöneticisi olarak görev alan araştırmacının bilgilerine yer verilmiştir.

İnsan ticareti sorununu anlamada, mağdurların ihtiyaçlarını çok yönlü olarak belirlemede, onlara yönelik geliştirilecek hizmetlere katkı sağlayacağından; bu çalışma gerekli ve önemlidir. Araştırmada mağdurların hangi süreçlerden geçtikleri, neler hissettikleri, kendilerini, ailelerini ve yakın çevrelerini nasıl anlamlandırdıkları; öte yandan söz konusu mağdurlara hizmet sağlayanların konuyu nasıl değerlendirdiklerini anlamak, betimlemek, açıklamak ve yorumlamak için kuramsal bir modele ihtiyaç duyulmuş ve araştırma sürecinde gömülü teorinin yapılandırmacı deseni model olarak seçilmiştir.

Charmaz'a (2006) göre, yapılandırmacı desen, yüzeyde görülen nedenlerle değil, bir adım öteye giderek verilerin içerisine açık ya da örtük girerek değerleri, inançları ve ideolojileri anlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımın odak noktasında, katılımcı ve araştırmacının anlamı beraberce yapılandırması ve araştırmacının gözlemci olmak yerine girişimci rolü üstlenmesi söz konusudur.

Bu desenin seçimindeki diğer neden ise, araştırmacının bu çalışmadaki tüm mağdurlarla önceden çalışmış olmasıdır. Bu durum mağdurların anlaşılmasını kolaylaştıracak ve araştırma için gerekli olan kayıtların ve notların araştırmacı tarafından önceden tutulmuş olması, diğer yandan görüşme yöntemiyle ulaşılabilecek tüm hizmet sağlayıcılarının aynı mağdurlarla çeşitli biçimlerde karşılaşmış veya hizmet sağlamış olması ve onların deneyimlerinin bulunmasıdır.

Ayrıca, araştırma kapsamındaki bazı mağdurların yaşadıkları olumsuz olayların etkisinde kalarak, içinde bulundukları durumu anlayamadıkları, dolayısıyla kendilerini mağdur olarak göremedikleri ya da şok durumlarının devam ediyor olması gibi nedenlerden dolayı, görünmeyen detayların görünür olmasında, oluşan boşlukların tamamlanmasında, mağdurlara hizmet sağlayanlar ile araştırmacının değerlendirmeleri çalışmaya zenginlik katmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada “amaçlı örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi, zengin verilere sahip olduğu varsayılan olgu ve olayların derinlemesine incelenmesi sonucu, bilgiye dayalı veri setinin oluşturulmasına fırsat sağlamaktadır. Amaçlı örnekleme yönteminin çeşitleri bulunmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden “aşırı veya aykırı durum örnekleme” ile “maksimum çeşitlilik örnekleme” kullanılmıştır. Aşırı veya aykırı durum örneklemesinin amacı, derinlemesine inceleme yapılabilecek sınırlı miktarda ve birbirinden farklı zengin olgu ve olaylardan oluşan örneklemin seçilmesidir. Bu örneklem, araştırma probleminin çok boyutlu ve derinlemesine anlaşılmasını sağlar. Maksimum çeşitlilik örneklemesinin amacı da: çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi bir ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığı ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek 2018).

Araştırmanın örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, “kuramsal örnekleme” yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımda, araştırma süresince ortaya çıkan kavramlar ve süreçler birbirini tekrar etmeye başlayıp veriler yeterli doygunluğa ulaştığında, örneklem sayısının da yeterli olduğuna karar verilir (Yıldırım ve Şimşek 2005).

Bütün bunlar dikkate alınarak, araştırmanın katılımcıları, insan tacirleri tarafından, başka ülkelere Türkiye’ye getirilerek, cinsel istismar amacıyla sömürülen, kolluk birimlerince kurtarılan veya tacirinden kurtularak yetkililerden yardım isteyen ve insan ticareti mağduru olarak tanımlanan kadınlar ile onlara destek veren hizmet sağlayıcılarından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi, Kasım 2009- Haziran 2016 tarihleri arasında Antalya’da tespit edilmiş olan ve Aile Danışmanları Derneği tarafından desteklenen, insan ticareti mağdurlarının mağduriyet süreçlerini ve kendileriyle yapılan çalışmaları içeren arşiv kayıtları arasında, yeterli doygunluğa ulaştığına karar verilen 24 mağdura ait dosya ile söz konusu mağdurlara doğrudan hizmet sağlayanlarla yapılmış olan 10 görüşme kayıtlarından oluşmaktadır. Dernek arşivinde, her bir mağdura ait tüm kayıtları içeren bir dosya bulunmaktadır.

Örneklemin belirlenmesinde çeşitli faktörler göz önünde bulundurulmuştur. İnsan tacirlerinin mağdurları kontrollerinde tutabilmek için sürekli taktik değiştirdikleri bilinmektedir. Ayrıca, insan ticareti sorunu arz ve talebe bağlı olarak küresel değişimlerden etkilenen dinamik bir süreçtir. Başlangıç aşamasında, dosya içerikleri genel olarak gözden geçirilmiş, araştırmanın problemini en iyi şekilde açıklayabilecek ve olabildiğince zengin bilgiler içeren dosyalar belirlenmiştir. Burada, mağdurların kendilerini ifade ettikleri mülakat raporları ve çoğunluğu kendi dillerinde ve kendi el yazılarıyla yazdıkları mektuplar, meslek elemanlarının raporları ile sığınmaevi görevlilerinin tuttuğu günlükler öncelikler arasında yer almıştır. Verilerin toplanması ve analizi aşamasında burada sözü edilen öncelikler dikkate alınmıştır. Buna göre, aşağıda sunulan Tablo 3’de cinsel sömürüye maruz kalmış 18 yaşından büyük 24 kadına ait bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 3: İnsan Ticareti Mağdurlarının Özellikleri.

Kod	Yaşı	Türkiye’deki Mağduriyet Süresi	Mağdura Ulaşılan Tarih	Sığınmaevinde Kaldığı Süre (Gün)	İncelenen Dokümana Ait Sayfa Sayısı
M1	25	1 ay 11 gün	17.05.2016	5	39
M2	36	3 gün	18.04.2016	7	33
M3	26	1 ay	07.03.2016	10	61
M4	34	15 gün	12.11.2015	4	29
M5	41	1 ay 23 gün	23.06.2015	4	32
M6	28	5 gün	17.02.2015	8	29
M7	29	1 gün	03.11.2015	3	16
M8	28	1 ay	17.11.2015	3	20
M9	19	5 ay	17.11.2015	3	25
M10	19	4 ay 9 gün	30.09. 2014	13	19
M11	28	3 ay 10 gün	30.09. 2014	13	17
M12	33	1 ay 21 gün	25.07.2014	15	24
M13	19	5 ay 2 gün	07.10.2013	18	22
M14	28	5 ay 22 gün	16.06.2013	16	31
M15	18	6 ay	25.02.2012	14	27
M16	18	5 ay 3 gün	25.02.2012	14	28
M17	34	6 ay	19.11.2012	18	43
M18	20	8 ay	02.06.2012	2	14
M19	28	3 gün	11.06.2011	7	22
M20	23	3 ay 15 gün	28.11.2011	23	20
M21	20	2 ay	25.10.2011	12	14
M22	21	9 gün	27.10.2011	8	29
M23	24	5 ay 22 gün	12.06.2010	6	6
M24	28	19 ay 13 gün	13.12.2009	9	19

Tablo 3’de mağdurların yaşları, Türkiye’de mağdur oldukları süre, tacirden kurtarıldıkları ya da kurtuldukları tarih, Aile Danışmanları Derneği’ne ait sığınmaevinde kaldıkları süre ve her birinin dosyalarında bulunan doküman sayfa sayılarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Mağdurların yaş hesaplamaları, onlara ulaşılan tarih esas alınarak yapılmıştır.

Görüşme yapılan katılımcılar, Aile Danışmanları Derneğinde mağdurlara doğrudan hizmet sağlayan uzmanlar ile aynı mağdurlara diğer kurumlar aracılığıyla hizmet sağlayan görevlilerden oluşmaktadır. Aşağıda sunulan Tablo 4’de katılımcıların özellikleri yer almaktadır.

Tablo 4: Mağdurlara Hizmet Sağlayanların Özellikleri.

Kod	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Mesleki Tecrübesi (Yıl)	Çalıştığı Mağdur Sayısı
G1	Sosyal Hizmet Uzmanı	66	E	46	53
G2	Sosyal Hizmet Uzmanı	66	E	46	4
G3	Rusça Tercüman	62	K	4	502
G4	Adli Tıp Doktoru	41	K	16	3
G5	Psikolog	36	K	9	32
G6	Psikolog	28	K	7	12
G7	Psikolog	31	K	5	20
G8	Avukat	55	K	35	30
G9	Kolluk Görevlisi Jandarma	50	E	27	15
G10	Kolluk Görevlisi Polis	43	K	22	30

Tablo 4’de katılımcıların mesleği, yaşı, cinsiyeti, mesleki tecrübesi ve hizmet verdiği insan ticareti mağdur sayılarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Katılımcıların tamamı üniversite mezunudur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan üç tür veri toplama aracı vardır. Bunlar görüşme (odak grup görüşmesi dâhil), gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Charmaz (2015), metodolojinin sadece bir araç olduğunu, önemli olanın araştırma sorusunu en iyi cevaplandıracak veriye ulaşmak için doğru aracın seçilmesi olduğunu belirtmektedir. Verilerin hangi kaynaklardan toplanacağını belirlemede, gömülü teorinin metodolojisine uygun olarak, dokümanlarda ve deneyimlerde gömülü olan bilgiye odaklanılmıştır. Araştırma konusunun özelliğine uygun olarak doküman incelemesi ve görüşme olmak üzere iki ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır.

Doküman İncelemesi

Bu araştırmada doküman incelemesi olarak, Aile Danışmanları Derneği tarafından hizmet verilen, 2009- 2016 yılları arasındaki insan ticareti mağdurlarına ait arşiv kayıtları incelenmiştir.

Doküman incelemesi hakkında, Yıldırım ve Şimşek (2018) araştırmada hedeflenen olgularla ilgili bilgileri kapsayan yazılı materyallerin analiz edilmesi olduğunu, kullanılacak dokümanların ise araştırmanın problemine göre karar verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Akturan (2008) ise, araştırma problemine ilişkin yazılı ve görsel dokümanların incelenmesinin, araştırmada zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması açısından oldukça önemli olduğunu ve literatürde dokümanların “fiziksel veri” olarak adlandırıldığını belirtmiştir.

Gömülü teoride görüşme ve gözlem tekniği yaygın olarak kullanılmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2018) araştırmanın geçerliliğini arttırmak üzere doküman incelemesine, görüşme ve gözlem gibi diğer tekniklerin dahil edilmesini önermektedirler. Bu araştırmada, doküman incelemesi araştırmanın odağına alınmış olup, görüşme tekniği çalışmanın içeriğini zenginleştirmek ve geçerliliğini arttırmak üzere kullanılmıştır.

Dokümanlara ulaşılması, ön inceleme yapılması ve örneklemin belirlenmesi

Araştırma verilerine ulaşmak için şu süreç izlenmiştir: Önce, Aile Danışmanları Derneği’nden verilerin kullanılabilmesi için resmi olarak yazılı

izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra dernek yönetim kurulu orijinal dokümanları araştırmacıya teslim etmiş ve mağdurlara ilişkin kişisel bilgilerin açık referans verilerek kullanılmamasını istemiştir. Burada sözü edilen verilerin korunmasıyla ilgili olarak, Patton (1990) araştırmacının dokümanları sadece kendi bilgilenmesi, ikinci ve üçüncü kişilere aktarmaması ve araştırma raporunda kullanması gerektiğini belirtmiştir. Burada vurgulandığı gibi, araştırma süresince araştırmacı tarafından dokümanların gizliliği korunmuştur. Araştırmacı dernek merkezinde kendisine ayrılan bir odada dokümanları incelemiştir.

Dokümanlar, mağdurlara ait kişisel belgeler ile derneğin insan ticareti alanında yürüttüğü çalışmaları konu alan faaliyet raporları ve resmi yazılardan oluşmaktadır. Doküman incelemesi yapılan 24 mağdura ait dosyaların içerisinde bulunan 613 sayfalık belge şunlardan oluşmaktadır; mağdurlarla yapılan mülakat tutanakları, kolluk biriminde tutulan kayıtlar, sağlık kuruluşu raporları, pasaport fotokopileri, sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist, psikolog ve avukatın düzenlemiş olduğu raporlar; sığınmaevi görevlilerinin günlükleri, mağdurların ülkelerine dönmeden önce geribildirim niteliğinde kendi duyguları ile dernek görevlileri için kendi dillerinde ve el yazılarıyla yazmış oldukları mektupları, mağdurların serbest zaman aktivitesi olarak yaptıkları resimleri ve kurumların yazışmalarıdır. Mağdurların kaldıkları süre, sorunları, ihtiyaçları ve özellikleri farklılık gösterdiğinden, dosya içerisindeki belgeler de farklılık göstermektedir. Yani tüm dosyalarda aynı özellikteki belgeler bulunmamaktadır. Dokümanlar araştırmanın problemine göre genel olarak incelenmiş ve olabildiğince zengin bilgileri içeren 24 dosya üzerinde çalışılmıştır. Seçilen dosyaların hangi özellikte olduklarına ilişkin bilgi yukarıdaki evren ve örneklem başlığı altında ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Tablo 5’de belgelerin niteliğine göre kodlar verilmiş ve bulgular kısmında Tablo 3’deki mağdur bilgileriyle eşleştirilmiştir.

Tablo 5: Veri Analizinde Kullanılan Dokümanların Özellikleri.

Kod	Dokümanların Özellikleri	*Mağdur sayısı	Evrak Çeşidi Sayısı	Toplam sayfa sayısı
D1	Mağdurlarla yapılan mülakat tutanakları	19	23	55
D2	Kolluk biriminde tutulan kayıtlar	16	23	44
D3	Meslek elemanlarının (sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist, psikolog ve avukat) raporları	20	44	50
D4	Sığınmaevi görevlilerinin günlükleri	12	15	64
D5	Pasaport fotokopileri	17	17	66
D6	Mağdurların ülkelerine dönmeden önce geribildirim niteliğinde kendi duyguları ile dernek görevlileri için kendi dillerinde ve el yazılarıyla yazmış oldukları mektupları	13	16	23
D7	Resmi Yazılar (derneğin faaliyet raporları, diğer kurumlarla yapılan yazışmalar, tutanaklar ile sağlık kuruluşu raporları dâhil)	24	136	276
D8	Mağdurların serbest zaman aktivitesi olarak yaptıkları resimler ile bu resimlerin üzerine yazdıkları notlar.	5	26	35
TOPLAM				613

* İlgili dokümanın kaç mağdura ait dosyada yer aldığını göstermektedir.

Bulgularda Kullanılan Kısaltmalar ve Kodlar

Mağdurların gizliliğini sağlamak ve kolay takip edebilmek için çeşitli kodlar kullanılmıştır. Belgeler niteliklerine göre Tablo 5’de kodlanmış olup, bulgular kısmında bu kodlar araştırmanın örnekleminde Tablo 3’de belirlenen mağdurlara ait dosyalarla eşleştirilerek kullanılmıştır. Örneğin, bulgularda alıntılardan sonra kullanılan (M14D1) kodundaki “M14” Tablo 3’deki 14 numaralı mağduru, “D1” ise Tablo 5’deki belgelerin özelliğini, yani “Mağdurlarla Yapılan Mülakat Tutanaklarını” göstermektedir. Diğer bir ifadeyle (M14D1) kodu; sözkonusu alıntının 14 numaralı mağdura ait olduğunu ve bu bilginin 14 numaralı mağdurla yapılmış olan mülakat tutanağından alındığını

göstermektedir. Böylece hangi mağdura ait, hangi dokümanın kullanılarak ilgili bilginin elde edildiği kolayca takip edilebilmektedir.

Diğer yandan, mağdurların gizliliğini korumak üzere, mağdurların ülkelerinin ismi kullanılmamış, bunun yerine “ülkesinin adı” şeklinde ifade edilmiş; ülkelerindeki ikamet ettikleri şehirlerinin ismi de “X şehri” olarak kullanılmış. Ancak mağdurların diğer ülkeler hakkındaki anlatımları ile tacirlerin ülkelerinin ismi açık kullanılmıştır.

Alıntı yapılan metinlerin içinde, Tablo 3’de belirtildiği gibi M1, M2, M3... M24 olarak kodlanmıştır. Diğer yandan, mağdurlarla iletişim içerisinde bulunan tüm bireylere de kodlar verilmiştir. Diğer bireylere kodlar verilirken takibin kolay yapılabilmesi için şu yöntem kullanılmıştır. Kod verilen her bireyin isminin ilk harfi ilk sırada, aynı kişinin isminde yer alan herhangi bir harfi ikinci sırada; cinsiyeti üçüncü sırada (kadın için K, erkek için E harfi kullanılmıştır) ve bu kişinin mağdur ya da tacir olduğunu gösterir harf de dördüncü sırada (mağdur için M, Tacir için T harfi kullanılmıştır) gösterilmiştir. Örneğin kişi “Mükerrem, Erkek ve Tacir” ise kodu da “MRET” olarak kullanılmıştır. Aynı ismin birden çok kişide olması durumunda koddan sonra her bir kişiye 1 ya da 2 olarak numara verilmiştir. İlgili kişinin mağdur veya tacir olduğuna dair bilgi olmaması durumunda sadece ilk üç harf kullanılmıştır. Ayrıca bulgularda, “mağdur” olarak ifade edilen kişi ile” insan ticareti mağduru” aynı anlamda kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan dokümanların güçlü yanları

Kullanılan dokümanların içeriğinde her bir mağdura ait zengin belgeleri içeren birer dosyanın olması, dernekte konuyla ilgili tüm belgelerinin bulunması, veri setinin çeşitliliğini ve gücünü oluşturmaktadır. Bunlar;

(1) Araştırmada kadınların cinsel istismarına odaklanılmış olup, bu konudaki bilgilerin kapsamlı olması,

(2) Verilerin altı yıllık süreye yayılmış olması ve tüm yıllara ait verilerin örnekleme dahil edilmesiyle, sorunun süreç içerisindeki değişiminin anlaşılmasına katkı sağlaması,

(3) Mağdurların tespit edilmesine yönelik mülakatların çoğunluğunun araştırmacı tarafından yapılmış olması,

(4) Her bir dosyada, mağdurun ikna edilmesi sürecinden başlayan, sömürü, kurtarıma, desteklenme ve ailesine dönünceye kadar, tüm süreçlere dair kayıtların bulunması,

(5) Belgelerde mağdurların kendileriyle ve süreçle ilgili duygu, düşünce ve değerlendirmelerine ilişkin kayıtların olması,

(6) Hizmetlerin multidisipliner yaklaşımla gerçekleşmiş olması nedeniyle, mağdura destek veren tüm meslek elemanlarının gözlem ve değerlendirmelerini içeren raporların ve günlüklerin tutulduğu kayıtların olması,

(7) Araştırmacının sosyal hizmet uzmanı olması, dernek adına insan ticaretinin önlenmesi ve mağdur destek programını, multidisipliner yaklaşımla, vaka yönetimi sistemiyle yürütmüş olması, mağdurla ilgili gözlem ve değerlendirmelere ilişkin memoların (notlar) geçmişte tutulmuş olmasıdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada kullanılan dokümanlar, Türkiye’de tespit edilmiş olan mağdur istatistikleriyle de uyumlu olarak;

(1) Dokümanların sadece yabancılarla ilgili olması,

(2) Son yıllara ait verilerin olmamasıdır.

Görüşme Süreci

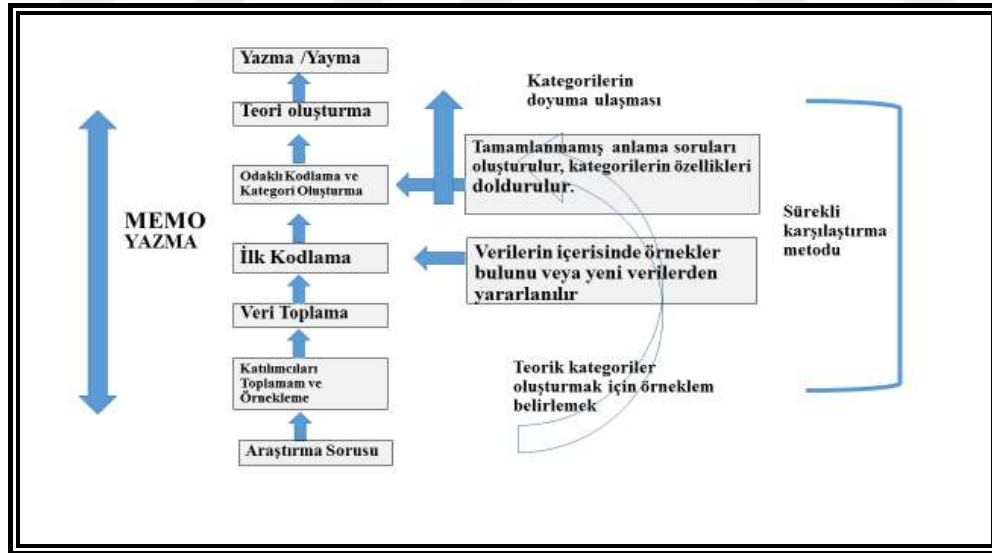
Derinlemesine görüşme açık uçlu, keşif odaklı bir araç olup; görüşmenin amacını, görüşmecinin duygularını, bakış açısını keşfetmektir. Bunun için özellikle belirli aktörlerin kişisel görüşlerinin önem kazandığı konularda derinlemesine görüşme tercih edilir (Akturan ve Hatemoğlu 2008).

Araştırmada ki görüşmeler, mağdurlara doğrudan hizmet veren 8 personel ile aynı mağdurlara hizmet veren 2 diğer kurum görevlisiyle yapılmıştır. Hizmet sağlayıcılarından altı kişiyle dernek merkezinde, üç kişiyle bulundukları yere gidilerek ve bir kişiyle online görüşülmüştür. Derinlemesine

görüşmeler Ağustos - Eylül 2020 aylarında yapılmış; ancak rapor yazım aşamasında bazı katılımcılarla, bazı mağdurlar hakkında tekrar görüşülmüştür. Araştırmacının hizmet sağlayıcılarıyla birlikte önceki yıllarda mağdurlara hizmet vermiş olması; katılımcıların da mağdurların ihtiyaçlarının bu çalışmayla görünür olmasına katkı sağlayacağı inancıyla, görüşmeye ve katkı vermeye istekli olmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Gömülü teoriyi geliştirenlerin, verilerin analizi hakkındaki ortak görüşü, sürecin toplanan ilk verinin analiziyle başladığı, verilerin eş zamanlı olarak toplandığı, analiz edildiği ve bu sürecin araştırma tamamlanıncaya kadar devam ettiğidir (Glaser 1992, Corbin ve Strauss 1990, Charmaz 2006). Akturan ve Hatemoğlu (2008), gömülü teorideki veri analizini, gerçek veriler, notlar ve teoriler arasındaki sürekli etkileşimi içeren bir münazara olarak değerlendirmektedir. Buradan, süreçlerin birbirinden bağımsız olmadığı ve veri doygunluğu sağlanıncaya kadar ileri ve geri adımların atılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Şekil 3: Gömülü Teori Yapılandırmacı Desenin Görseli.

Şekil 3'ün önceki versiyonu Tweed ve Charmaz tarafından geliştirilmiş ve Alison Tweed tarafından orijinal şekli oluşturulmuştur (Tweed ve Charmaz 2011'den akt. Charmaz 2015). Araştırmacı tarafından üzerinde değişiklik yapılmadan yeniden hazırlanmıştır.

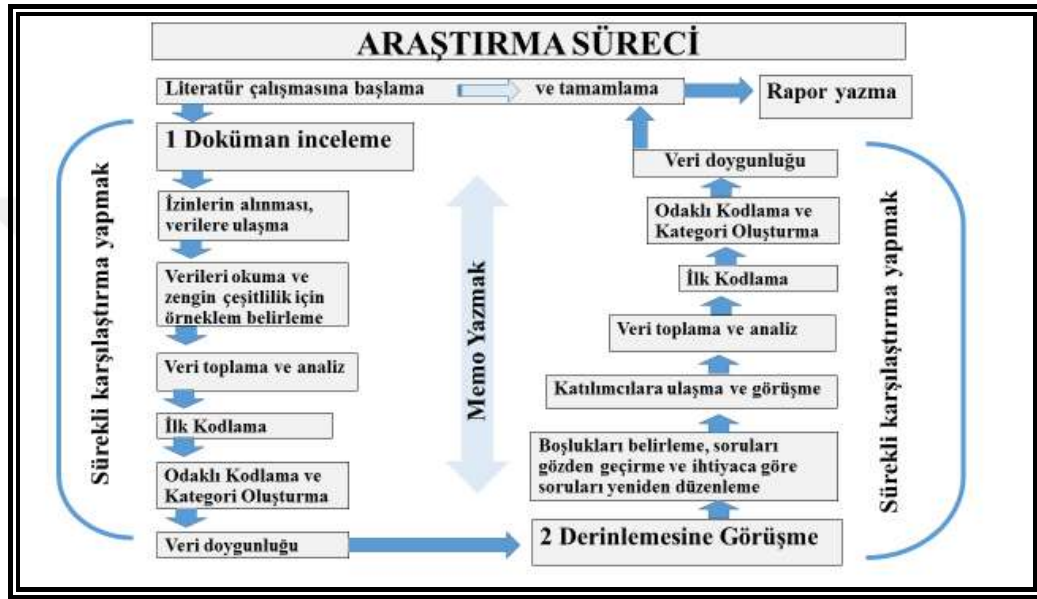
Charmaz (2015), geliştirmiş olduğu bu analiz süreciyle ilgili olarak, araştırmacının herhangi bir zamanda aklına gelen bir fikri olduğuunda durup onu yazdığını, en güzel fikirlerin bazen sürecin sonuna doğru ortaya çıktığını ve görüş almak üzere tekrar sahaya dönüldüğünü belirtmektedir. Çelik ve Ekşi'ye (2015) göre, Charmaz sistematik desendeki gibi katı veri analizi adımlarını takip etmek yerine, kendi felsefesine uygun şu adımları önermektedir. Bunlar, “başlangıç kodlaması (initial coding)”, “odaklanılmış kodlama, (focused coding)” ve “kuramsal kodlama (theoretical coding)” olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Burada sözü edilen adımlar, şekil 3'deki yer alan adımlarla uyumlu olup; başlangıç kodlama-ilk kodlamayla; odaklanılmış kodlama- odaklı kodlama ve kuramsal kodlama-kategori oluşturmayla örtüşmektedir.

Kodlama, gömülü teori analizinin önemli ögelerindendir. Charmaz (2015), kod yazımıyla ilgili olarak araştırmacılara şu uyarılarda bulunmuştur.

- (1) Farklı fikirlere karşı açık olun,
- (2) Verinizle iç içe ve ilgili olun,
- (3) Kodlarınızı kısa tutun, anlaşılır, açık ve net olsun,
- (4) Eylemleri koruyun,
- (5) Verinizi verilerle karşılaştırın,
- (6) Verinizin üzerinden hızlı hareket edin.

Bu araştırmada, önce doküman incelemesi ardından görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Doküman incelemesinde kullanılan tüm belgeler önce araştırmacı tarafından okunmuş, Akturan ve Hatemoğlu'nun (2008) belirttiği gibi, kapsamlı bir çıkarım elde etmek ve veri çeşitliliği sağlamak üzere, başlangıçta 28, ardından 24 mağdur dosyası belirlenmiştir. 24 mağdur dosyasının seşiminde, veri doygunluğunun sağlanmış olması dikkate alınmıştır. Bu dosyalardaki belgeler önce Pdf olarak taranmış, Word dosyasına dönüştürülmüş, daktilo ile yazılmış olan ve Word dosyasına dönüşemeyen dosyalar yeniden Word belgesi olarak yazılmış ve analiz edilmek üzere MAXQDA 2020 programına aktarılmıştır. Dokümanların içerisindeki el

yazıları, resimler, günlükler ve pasaport fotokopileri ile taranamayan bazı resmi yazılar araştırmacı tarafından manuel olarak değerlendirilmiştir. Doküman inceleme süreci ilerlerken görüşme süreci başlamış, ilk görüşmeden itibaren katılımcılardan izin alınan ses kayıtları araştırmacı tarafından deşifre edilmiş ve analiz edilmek üzere MAXQDA 2020 programına aktarılmıştır. MAXQDA aynı pencerede hem görüşme metnini hem kodları gösteren ve verileri görselleştirme olanağı sunan bir nitel analiz programıdır.

Şekil 4: Araştırmanın Analiz Süreci.

Şekil 4’de bulunan “Araştırmadaki Analiz Süreci”, Şekil 3’deki “Gömülü Teori Yapılandırmacı Desenin Görseliyle” uyumlu olarak kısaca şu işlemleri takip etmiştir.

Charmaz (2015), kodlamayla ilgili olarak araştırmacılara kelime-kelime, satır-satır ya da olay-olay kodlama çeşitlerinden uygun olanı seçip kullanmalarını önermektedir. Doküman incelemesine ait veriler ile görüşme yoluyla elde edilen bilgiler başlangıç aşamasında olay-olay kodlanmıştır.

Bu aşamada, belgeler üzerinde katılımcının kanaatini en iyi yansıtan ve uygun kodlar (Çelik ve Ekşi 2015) seçilmiştir. İlk kodlamanın ardından güçlü analitik yön belirlenerek odaklanılmış kodlamaya geçilmiştir. Odaklanılmış kodlama aşamasında kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur.

Son olarak, odaklanılmış kodları analitik bir çerçeveye daha entegre etmek üzere teorik kodlama (teori oluşturma) yapılmıştır. Araştırmacı kodlama süresince, veriler, olaylar, kodlar ve kategoriler arasında, benzerlikler ve farklılıkları bulabilmek, analitik karşılaştırma yapabilmek üzere, sürekli karşılaştırma yöntemini kullanmıştır. Ayrıca, araştırmanın tüm aşamasında notlar (memolar) tutulmuş, bu notlar kuramsal teori oluşturma aşamasında, veriler arasındaki bağlantıları sağlamak, boşlukları açıklamak, katılımcıların olayla ya da konuyla ilgili duygu ve davranışlarını açıklamak üzere kullanılmıştır. Böylece analiz sürecinin son aşamasında elde edilen kategoriler arasındaki bağlantılar değerlendirilmiş, araştırmanın amaçlarıyla uyumlu olarak elde edilen “kuramsal teori” bulgular bölümünde “tema” ve “alt tema” olarak Şekil 5 ve Şekil 13’de detaylı bir şekilde yer almaktadır. Ayrıca, bu araştırmanın tartışma ve sonuç kısmında yer alan göstergelerin oluşturulmasında Şekil 4’de belirtilen veri analiz süreci etkin olarak kullanılmıştır. Hizmet sağlayıcılarıyla yapılan görüşmede de aynı süreçler izlenmiştir. Araştırmada geliştirilen kodlar, ulaşılan temalar ve alt temalar ekte yerlamaktadır (EK 4).

2.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmalarda doküman incelemesi yapılırken, gözlem ve görüşme de yapılarak, dolayısıyla veri çeşitliliğini artırmak, toplanan verileri birbirlerini destekleyecek ve doğrulayacak biçimde sunmak, araştırmanın geçerliliğini artırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2018). Bu araştırmada temel veri kaynağı olarak doküman incelemesi belirlenmiş, verilerin birbirini desteklemesi ve doğrulamasını sağlamak üzere, dokümanlarda incelenen olgularla geçmişte iletişimi olan hizmet sağlayıcılarıyla görüşmeler yapılarak veri çeşitliliği sağlanmıştır.

Gömülü teorinin değerlendirilmesinde iki faktör bulunmaktadır. Bunlar; “teoride uygunluğun” olması ve “teorinin çalışmasıdır” (Backman ve Kyngas 1999’dan akt. Akturan ve Hatemoğlu 2008). Teoride uygunluk kavramıyla belirtilmek istenenin, kategoriler ile kavramlar arasında bağlantının olması ve bunun da araştırma boyunca sürekli karşılaştırma yapılarak sağlanabilmesidir. Teorinin çalışması ise, geliştirilen teorinin olguyu açıklaması ve olguyla ilişkili olan olayları ve davranışları tahmin edebilmesidir. Bunun da sağlanabilmesi için

elde edilen teorenin test edilmesi gerekmektedir. Bu konuda Akturan ve Hatemoğlu (2008), araştırma bulgularının geçerliliğini kontrol etmek için proje dışından ve konu hakkında bilgili bir uzmandan görüş alınması gerektiğini; ancak bu uzmanın araştırmanın yorumlarını değerlendiremeyeceğini belirtmektedir. Araştırmada temel veri kaynağı doküman incelemesi olup; konuyla ilgili olarak Yıldırım ve Şimşek de (2018), araştırma raporunda kullanılan dokümanların ne düzeyde doğru kullanıldığı konusunda asıl kaynağına danışılması gerektiği, mümkünse ön raporun gönderilerek onaylanmasını önermektedir.

Bu araştırmanın öznesini insan ticareti mağdurları oluşturmakta olup, mağdurlara ilişkin veriler, Aile Danışmanları Derneği tarafından desteklenen ve başta güvenlik ihtiyacı olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı gizlilik prensibi içerisinde korunan mağdurlara ilişkin dokümanlardır. Söz konusu dokümanlar tutanakla araştırmacıya teslim edilmiş, sonrasında hazırlanan ön raporun derneğin yönetim kurulu üyesi, aynı zamanda öğretim üyesi olan akademisyene incelenmek üzere teslim edileceği taahhüt edilmiştir. Buna göre, araştırmacı hazırlamış olduğu ön raporu, ilgili öğretim üyesine iletmiş; öğretim üyesi de, kullanılan dokümanların bulgularla uygunluğunu ve tutanakta sözü edilen gizliğin sağlandığını yazılı olarak bildirmiştir.

Gömülü teoride “geçerlilik” kavramı “doğruluk” olarak kullanılmaktadır (Creswell, 2012). Bu da olguların olabildiğince yansız ve olduğu gibi aktarılabilmesi anlamına gelmektedir. Lincoln ve Guba (1985), nicel araştırmalarda kullanılan iç geçerlilik ve dış geçerlilik kavramlarının yerine, nitel araştırmalarda “inandırıcılık” ve “aktarılabilirlik” kavramlarının kullanılmasını önermektedir. İndırıcılık, verilerin analiziyle ortaya çıkan sonuçların, katılımcılardan toplanan verilerin doğru betimlemesi, alanda uzun süre gözlem yapılması, veri çeşitliliğinin sağlanması, uzman değerlendirmesi ve katılımcı teyidinin alınması gibi, stratejileri içermektedir. Aktarılabilirlik ise, araştırma sonuçlarının benzer çalışmalara, olaylara, ortamlara ve gruplara hangi düzeyde uygun olduğudur.

Yıldırım ve Şimşek (1999) nitel araştırmalarda uygunluğu; araştırmacının alana olan yakınlığı, doğal ortamda bilgi toplaması ve gözlem yapması, bilgiyi

uzun sürede toplaması, yüz yüze görüşerek ayrıntılı bilgi alması, elde edilen bilgileri teyit edebilmesi, alana geri dönebilmesi ve ek bilgi toplama fırsatının olması olarak belirtmektedir.

Araştırmacı, uzun yıllardır araştırma problemi ile ilgili alanda olgular, projeler ve eğitimler konusunda çalışmalar yapmış; araştırmanın öznesi olan insan ticareti mağdurlarına ulaşıldığı ilk andan itibaren, ülkelerine gönderilinceye kadar ki tüm süreçlerinde bulunmuş; onlarla mülakat yapmış ve sosyal hizmet uzmanı olarak mesleki müdahalede bulunmuştur. Böylece mağdurları yakından tanıma ve gözlemleme fırsatı bulmuştur. Dernek yöneticileri, araştırmada ihtiyaç duyulan tüm dokümanların kullanım kolaylığını sağlamış; bu da ihtiyaç duyuldukça diğer belgelerin tekrar tekrar incelenmesine fırsat sağlamıştır. Ayrıca araştırmanın ikinci veri kaynağı görüşme tekniği olup; tüm görüşmeler araştırmacı tarafından yüz yüze yapılmış, ses kayıtları birebir deşifre edilmiş, raporlamada olabildiğince katılımcılara ait doğrudan alıntılar kullanılmış, hazırlanan ön rapor kendilerine (8 kişi) gönderilerek teyit edilmiştir.

Araştırmacı, araştırma süresince kendisini izlemeli, konuyla ilgili değerlendirme yaparken kendi inanç ve düşüncelerinin farkında olmalıdır (Creswel 2013, Hays ve ark 2016'dan akt. Türk 2018). Araştırmacı, uzun yıllar araştırma konusuyla ilgili çalıştığından, araştırma boyunca kendi duygu, inanç ve düşüncelerinin farkında olarak ilerlemiştir.

Bu araştırmada kullanılan yapılandırmacı desenin değerlendirilmesinde, dört temel kriter öne çıkmaktadır. Bunlar: “güvenilirlik / inandırıcılık (credibility)”, özgünlük (originality)”, “rezonans / yankılanma (resonance)” ve “kullanışlılıktır (usefulness)”. İnandırıcılık ve özgünlüğün arasında güçlü bir ilişki bulunmakta, bu ikisi yankılanma ve kullanışlılığı güçlendirmektedir (Charmaz 2015). Ayrıca araştırmacıların geçerli bir çalışma yapıp yapmadıklarını anlamaları için, bu dört temel ölçüt altında yer alan soruları kendilerine sormaları ve mümkün olduğunca yüksek olumlu yanıtlar almalıdırlar (Çelik ve Ekşi 2015). Araştırmayla ilgili olarak temel ölçütlerde yer alan sorulardan olumlu yanıt verilenler araştırmacı tarafından Tablo 6'da düzenlenmiştir.

Tablo 6: Geçerlilik ve Güvenilirlik.

Güvenilirlik / İnanırlılık (Credibility)	Evet
Araştırmanız kurulumu veya konuyla ilgili samimi sonuç elde etti mi?	*
Gözlemler ve kategoriler arasında sistematik karşılaştırma yapıldı mı?	*
Elde edilen kategoriler ampirik gözlemlerin geniş alanı içeriyor mu?	*
Verilerle, araştırmacının görüşleri ve bulgular arasında mantıksal ve güçlü bağlantılar var mı?	*
Araştırmanız, okuyucunun bağımsız değerlendirme yapabilmesi için yeterli kanıt sağlıyor mu? Okuyucular araştırmacıyla aynı fikirde mi?	*
ÖZGÜNLÜK (ORIGINALITY)	
Kategoriler yeni mi? Yeni görüşler sunmakta mı?	*
Çalışmanız, verilere ilişkin yeni kavramsal yorum getirmekte mi?	*
Çalışmanız sosyal ve teorik açıdan önemli mi?	*
Araştırmanız, birtakım ortak durumlar deneyimleyen insanlar için mantıklı mı? Onların yaşamlarına yeni anlayışlar sunmakta mı?	*
REZONANS / YANKILANMA (RESONANCE)	
Kategoriler, üzerinde çalışılan deneyim bütünlüğü ortaya koydu mu?	*
Hem belirsizlik olan, hem de sorgulanmaksızın kabul edilen anlamların değişkenliği ortaya çıkarıldı mı?	*
Verilerin işaret ettiği gibi, daha büyük topluluklar veya kurumlar ile bireysel yaşamlar arasında bağlantılar kuruldu mu?	*
Çalışmanız, katılımcılarınız ve onlarla aynı koşulları paylaşan insanların hayatlarına ve dünyalarına derin anlayış sunmakta mı?	*
KULLANIŞLILIK (USEFULNESS)	
Analiziniz insanlara günlük yaşamları veya günlük hayatta kalabilecekleri çıkarımlar sunmakta mı?	*
Oluşan analitik kategorileriniz herhangi bir genelleşici sosyal süreci açıklamakta mı?	*
Eğer öyleyse, Araştırmacı örtük sosyal süreçleri açıklamış mıdır?	*
Çalışmanız, mevcut bilgi birikimine katkı sağlamakta mıdır? Daha iyi bir dünyanın inşasına katkıda bulunacak mıdır?	*

2.6. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, 20 yıl süreyle sosyal hizmet uzmanı ve akademisyen olarak çalıştıktan sonra emekli olmuş, çalışmalarını sivil toplum kuruluşlarında ve mahkemelerde bilirkişi olarak sürdürmüştür. 2009 yılından itibaren Aile Danışmanları Derneği'nde, insan ticareti ile mücadele ve mağdur destek programının koordinatörlüğünü yürütmüştür. İnsan ticareti mağdurlarıyla doğrudan çalışmaya başladıktan sonra, mağdurların ağır sömürüye maruz kaldıklarını, ancak sorunun kamu kurumlarınca, yargı mensuplarınca ve meslek elemanlarınca bilinmediğini fark etmiştir. Ayrıca, 2009 yılından önce bilirkişi olarak görev yaptığı sırada, insan ticaretinin türlerinden yasa dışı evlat edinme ve çocukların suçta kullanılması olgularıyla karşılaşmış, ancak bu olguların insan ticareti olduğunu fark etmemiştir. 2009 yılından sonra konuyla ilgili birçok farkındalık çalışmalarına katılarak deneyimlerini paylaşmıştır. Ayrıca, insan ticareti mağdurlarının yaşadığı sorunların akademik çalışmalarda yer alması gerektiğine inanarak emekli olduktan sonra doktora çalışmasına başlamıştır. Araştırmacı bu düşünceyle, araştırma süresince bilimsel etik ilkelere hassaslıkla uymuş, katılımcılara ait verilerden olabildiğince doğrudan alıntı yapmıştır.

2.7. Literatür Tarama Süreci

Gömülü teoride, literatür taramanın hangi aşamada yapılması gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, üretilen teorinin tamamen veri temelli olabilmesi ve araştırmacının literatürden etkilenmemesini sağlamak üzere, literatür taramasının veri toplama ve analizden sonra yapılması; diğer görüş ise, veri toplama ve analiz aşamasından önce yani başlangıç noktasında, *bu konu hakkında ne biliyoruz?* sorusunun cevaplanması için literatür taramasına başlanmasını (Akturan 2008) ve geliştirilen bağımsız analizlerden sonra oluşturulan teoriyle uyumlu, kapsamlı literatür taramasının yapılmasıdır (Charmaz 2015).

Bu çalışmada, gömülü teorinin bu özelliği gereği, araştırmacının kuramsal bilgilerden etkilenmemesi amacıyla, literatür tarama süreci başlangıçta kısmen yapılmış, asıl literatür tarama işlemi bulgulardan elde edilenlerle uyumlu olarak, analiz sürecinden sonra yapılmıştır.

2.8. Araştırmanın Etiği

Araştırma ncesi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı, Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Onayı alınmıştır. Araştırmada kullanılan dokümanların incelenmesi ve görüşme yöntemleri için etik ilkeler uygulanmıştır. Bunun için doküman incelemesi sırasında cevapları incelenmek üzere hazırlanan sorular ile görüşmeler sırasında kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve onayları alınmıştır. (Ek 1 ve 2).

Tüm katılımcılara görüşme öncesi araştırmanın amacı, süresi ve süreci hakkında açıklama yapılmıştır. Ayrıca görüşme sırasında konuşanların unutulmadan doğru aktarılabilmesi için ses kaydı yapılacağı, araştırmaya katılmanın ve sürdürmenin gönüllülük ilkesine bağlı olduğu, bu nedenle isterlerse hiç başlamayacakları ya da görüşme sırasında çekilebilecekleri; gizlilik ilkesi doğrultusunda elde edilen bilgilerin sadece araştırmada kullanılacağı ve kişisel bilgilerin korunacağı belirtilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılar “Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formunu” (Ek 7) okuyup imzaladıktan sonra görüşme yapılmıştır.

Dokümanların orijinalleri incelenmek üzere tutanak karşılığında alınmıştır. Tutanakta; mağdura ilişkin kişisel bilgilerin referans verilerek kullanılmayacağı, dokümanlardaki tüm bilgilerin sadece araştırma için kullanılacağı, ikinci ve üçüncü kişilere verilmeyeceği, inceleme tamamlandıktan sonra tüm dokümanların eksiksiz iade edileceği ve hazırlanan n raporun derneğin akademisyen olan yönetim kurulu yesi tarafından incelenip onayının alınmasına yer verilmiştir. Doküman incelemesi tutanakta belirtilen ilkelere göre gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı Aile Danışmanları Derneği’nin Yönetim Kurulu yesi olması nedeniyle, kurumdan izin alınması sırasında yönetim kurulu toplantısına katılmamış ve izinler diğer yönetim kurulu üyelerinin onayıyla ve imzasıyla alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bilgiler, doküman incelemesi ve görüşmeye ilişkin bulgular olmak üzere iki başlık altında yer almıştır. Çalışmada, asıl veri kaynağı doküman incelemesi olduğu için, önce dokümanlardan elde edilen bulgulara; ardından destekleyici veri kaynağı olan görüşmelere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bulguların sunumunda doğrudan alıntılar yapılmış, böylece olabildiğince katılımcıların düşünceleri, duyguları ve deneyimleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

3.1. Doküman İncelemesine İlişkin Bulgular

Doküman incelemesinde elde edilen bulgular, araştırmanın genel amacında belirtilen konulara uygun olarak, geliştirilen kategoriler doğrultusunda dört ana tema ve on alt tema olarak incelenmiştir. Bunlar aşağıda Şekil 5’de gösterilmiştir.

1. İnsan ticareti mağdurlarına ve ailelerine ait bilgiler

- Alt tema 1 Demografik özellikler
- Alt tema 2 Mağdurların ve ailelerinin özellikleri

2. İnsan ticareti mağdurlarının mağduriyet süreci

- Alt tema 3 İnsan ticaretinin üç unsuru başlangıç, yer değiştirme ve seyahat, sömürü,
- Alt tema 4 Mağdurların sömürdükleri yerler, sömürülme sıklığı ve elde ettikleri kazanç,
- Alt tema 5 Mağdurların maruz kaldıkları diğer şiddet durumları,
- Alt tema 6 Müşterilerin mağdurlara uyguladıkları şiddet,
- Alt tema 7 Diğer mağdurların durumu,
- Alt tema 8 Mağdurların kurtulma girişimleri ve kurtarıma süreçleri,
- Alt tema 9 Kurtulduktan sonra mağdurların aileleri ve kendileriyle ilgili istekleri,
- Alt tema 10 Tacirlerin özellikleri ve yakalanmamak için kullandığı yöntemler

3. Mağdurun korunma süreci

4. Riskler ve güvenlik önlemleri

Şekil 5: Doküman İncelemesine İlişkin Geliştirilen Tema ve Alt Temalar.

Araştırma kapsamına alınan 24 insan ticareti mağduruna ait arşiv belgeleri incelenirken, “mülakat tutanağındaki” bilgilere ağırlık verilmiştir. Bunun nedeni ise; mağdurların kendilerini ifade ettikleri belge olması ve mülakatların büyük çoğunluğunun araştırmacı tarafından yapılmış olmasıdır. Ayrıca, mağdurun içerisinde bulunduğu durumu daha iyi açıklayabilmek için mağdurlara destek veren görevlilerin mağdurlar hakkında hazırlamış oldukları dokümanlardan da etkin olarak yararlanılmıştır.

Türkiye’de mağdurlara ilk ulaşan kamu çalışanları genellikle kolluk (polis ve jandarma) görevlileridir. Kolluk birimleri uygulamaları sırasında yapmış oldukları değerlendirmelerde, yabancı uyruklu kişinin insan ticareti mağduru olduğunu öngördüklerinde; ilgili kişinin dokümanlarını adli sistem açısından insan ticareti mağduru olarak düzenlemekte ve kişiyi korumak üzere Göç İdaresi İl Müdürlüklerine bağlı Geri Gönderme Merkezlerine (GGM) götürmektedirler. Aynı şekilde seks işçisi olarak çalıştığını değerlendirdikleri kişileri de, izinsiz çalışmalarından dolayı sınır dışı edilmek üzere GGM’lerine götürmektedirler. GGM’de, hem insan ticareti mağdurlarıyla, hem de insan ticareti mağduru olma olasılığı bulunan seks işçileriyle mülakatlar yapılmakta ve idari anlamda kişinin insan ticareti mağduru olup olmadığına karar verilmektedir.

Araştırmacı, Kasım 2009 – Haziran 2016 tarihleri arasında, ilgili kişilerin insan ticareti mağduru olup olmadığını anlamaya yönelik 584 mülakata katılmıştır. Böylece, insan ticareti mağdurlarının anlaşılmasında, mağdur tespit mülakatlarının kritik öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. Hem mülakatlar sırasındaki deneyimler, hem de dokümanlar incelendiğinde mağdurların tespit edilmesinde veya tanımlanmasında önemli sorunlar olduğu fark edilmiştir. Şekil 6’da belirtildiği gibi, bazı mağdurlar, mağdur olmadığı halde kolluktaki adli işlemleri insan ticareti mağduru başlamış, bazıları da mağdur olduğu halde fark edilmemişlerdir.

Mağdur tespitine ilişkin Verilerin Özellikleri. Katılımcı Sayısı : 24	
İlgili tüm birimlerce mağdur olarak belirlenenlerin sayısı (14)	• M2, M4, M7, M8, M9, M10, M11, M13, M14, M19, M21, M22, M23, M24
Adli sistemde mağdur olarak tanımlanmayan, daha sonra mağdur olduğu fark edilenlerin sayısı (9)	• M1, M3, M6, M12, M15, M16, M17, M18, M20
Tacir olduğu halde mağdur olarak tanımlananların sayısı (1)	• M5

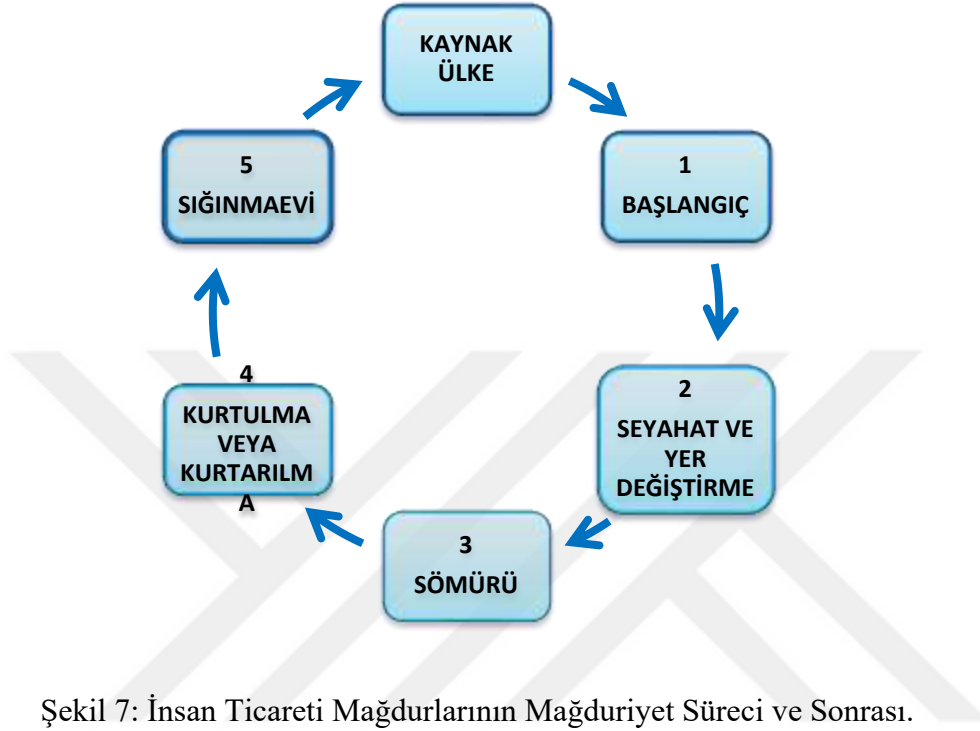
Şekil 6: Mağdur Tespit Mülakatlarının Durumu.

Burada, araştırmacının katıldığı mülakatların durumu şöyledir. Araştırmacı M2, M14 ve M23'ün hem kolluk biriminde, hem de GGM'nde yapılan mülakatına katılmış; M1, M3, M4, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M15, M16, M17, M18, M19, M20 ve M22'ün GGM'nde yapılan mülakatına katılmış M5, M24 ve M21'nin hiçbir mülakatına katılmamıştır.

Aşağıdaki bulguların sunumu Tema 4'de görüleceği gibi, M5'in tacir olduğu sonradan anlaşılmıştır. Ayrıca Şekil 6'da belirtildiği gibi M1, M3, M6, M12, M15, M16, M17, M18 ve M20 olmak üzere 9 mağdurun, kolluk birimlerince yapılan mülakatlar sırasında insan ticareti mağduru oldukları fark edilmemiştir. Bu kişilerin GGM'nde yapılan mülakatlarında, mağdur oldukları anlaşılmış ve adli sürecin de insan ticareti olarak değerlendirilebilmesi için sonradan bildirimde bulunulmuştur. Ayrıca Şekil 6'da yer almayan ve kolluk birimlerince adli işlemi insan ticareti olarak başlayan, araştırmacının GGM'nde katıldığı mülakatta, insan ticareti mağduru olmadığı anlaşılan kişi sayısı da 14'dür.

Mağdurlardan sadece 3'ü Türkçe bilmekte (M2, M13 ve M22), diğerleri çok az ya da hiç bilmemektedir. Dil bilmeyenlerle, kendi dillerini konuşan tercümanlar aracılığıyla mülakatlar yapılmıştır. Ancak, Türkçe bilmeyenler kendilerini ifade edemedikleri için, başta adli işlemler ve sağlık muayeneleri olmak üzere hizmetlerden yeterince yararlanamamışlardır.

Şekil 7’de, görüldüğü gibi mağdurları mağduriyet sürecinin başlangıç aşamasına dahil edilmesiyle başlayan; sömürü aşamasındayken kaçarak kurtulan veya kurtarılan mağdurların, sığınmaevinde desteklenmesinin ardından, ülkesine ulaşincaya kadar devam eden aşamalar bulunmaktadır.

Şekil 7: İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreci ve Sonrası.

İnsan Ticareti Mağdurlarına ve Ailelerine Ait Bilgiler

Bu bölümde, araştırmanın birinci alt amacına uygun olarak, insan ticaretine maruz kalan bireyler ve ailelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri belirlenmiş ve insan ticaretine maruz kalma nedenleri iki alt temada incelenmiştir. Birinci alt temadaki demografik bilgiler, mağdurların kendileriyle ilgili anlatımlarından yola çıkılarak belirlenmiş ve sayılarla ifade edilmiştir. İkinci alt temada ise, mağdurların anlatımlarından doğrudan alıntılar yapılarak ayrıntılar üzerinde durulmuştur.

Demografik özellikler

Mağdurların demografik özellikleri; ülke, yaş, eğitim, meslek, yaptıkları iş, medeni durum, çocuk sayısı ve aile büyüklüklerine göre incelenmiş ve Şekil 8’de gösterilmiştir.

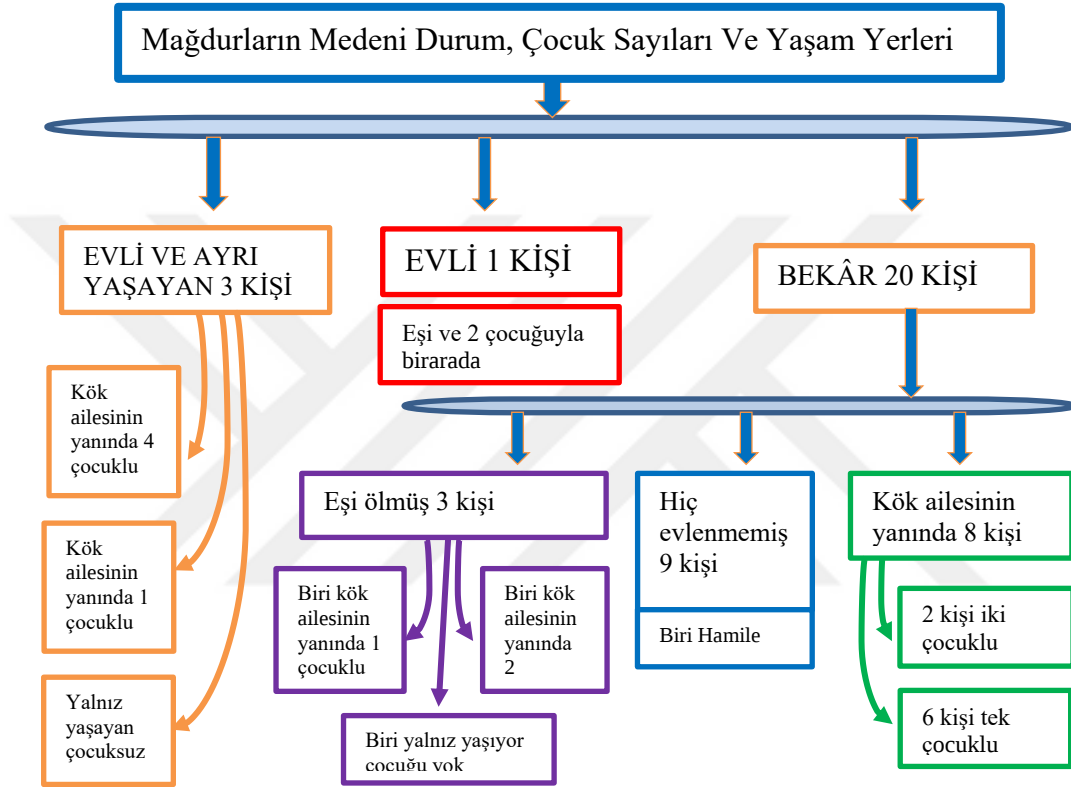
Şekil 8: Tema 1: İnsan Ticareti Mağdurlarına ve Ailelerine Ait Bilgiler.

Şekil 8’de görüldüğü gibi;

- Vatandaşı oldukları ülkelere göre mağdurlar Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Rusya, Romanya, Fas, Moldova, Azerbaycan ve Ukrayna uyrukludur.
- Mağdurlardan 5’i 18 ve 19 yaş grubunda, 5’i, 20-24 yaş grubunda 9’u 25-29 yaş grubunda ve 5’i 30 ve daha yukarı yaşlarda bulunmaktadır.
- Mağdurların 2’si okuma yazma bilmemekte, 3’ü ilkokul ya da ortaokulu terk etmiş, 6’sı ortaokul mezunu, 7’si lise ya da meslek lisesi mezunu, 2’si üniversiteyi terk etmiş ve 4’ü üniversite mezunudur. Mağdurların insan ticaretine maruz kalmadan önce, 15’nin bir çeşit iş deneyimi olduğu, 8’nin iki çeşit iş deneyimi olduğu ve 1’nin ise iş deneyiminin ne

olduğunun belirtilmediği anlaşılmıştır. Bunlardan 8'i garson, 6'sı temizlik işleri, 4'ü aşçı, 2'si kuaför olarak çalışmıştır.

- Mağdurların kendileri dahil ülkelerinde bir arada yaşadıkları aile büyüklükleri incelendiğinde ise; 5'nin aile büyüklüğü 7 kişi, 3'nün 6 kişi, 4'nün 5 kişi, 6'sının 4 kişi, 3'nün 3 kişi, 1'nin 2 kişi, 2'nin ise 1 kişidir. Birinin ise aile büyüklüğü ile ilgili bilgisi bulunmamaktadır.

Şekil 9: Tema 1: Mağdurların Medeni Durumu, Çocukları ve Yaşam Yerleri.

Mağdurlardan 1'i evli, eşi ve 2 çocuğuyla birlikte yaşamaktadır. Mağdurlardan 3'ü evli ve eşinden ayrı yaşamakta olup, bunlardan biri bir çocuklu ve çocuğuyla birlikte kök ailesinin yanında, biri yalnız, diğeri ise dört çocuğuyla birlikte kök ailesinin yanında yaşamaktadır. Mağdurlardan 20'si bekâr olup, bunlardan 9'u hiç evlenmemiş ve biri hamile, 3'nün eşi ölmüş, bunlardan birinin 2, birinin bir çocuğu bulunmakta ve her ikisi de kök ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Eşi ölen bir kişinin ise hiç çocuğu bulunmamakta ve yalnız yaşamaktadır. Diğer 8'i ise evlenmiş ayrılmış olup, bunlardan 1'nin 2,

6'sının 1'er çocuğu bulunmakta ve biri hamile, diğlerinin ise hiç çocuğu bulunmamakta ve boşananların hepsi kök ailesiyle birlikte yaşamaktadır.

Mağdurların ve Ailelerinin Özellikleri

İnsan ticareti mağdurlarının bireysel özellikleri, aile yapıları ve aile içi ilişkileri incelendiğinde; ailede yaşanan ölümler, uzun süreli hastalıklar, erkek eşin sorumluluk almaması, çalışma koşullarının kötü, gelirin yetersiz olması, ailedeki inançlar, değerler ve beklentilerin alınan kararlarda etkili olması, toplumsal cinsiyet rollerinde sorumlulukların daha çok kadınlarda olması öne çıkan sorunlar arasında yer almaktadır.

Mağdurlar arasında bazı farklılıklar bulunsa da, hepsinin ortak özelliği ailedeki sorunların iç içe geçmiş ve uzun süredir devam ediyor olmasıdır. Ayrıca, ülkelerde aileleri ve bireyleri destekleyen sistemlerin yetersiz kalması, insan ticaretinin oluşumunu kolaylaştıran faktörler arasında yer almaktadır. Aşağıda 18 mağdurun kişisel ve aile özellikleri ile ekonomik durumlarını içeren bilgiler bulunmaktadır.

Aşağıda aynı ülkeden olan iki mağdurun aile özellikleri ile her birinin kısa yaşam öyküleri bulunmaktadır.

“...annem çeçendir, Annem ve babam hayattalar. Ben 18 yaşındayken evlendim, dört yıl evli kaldıktan sonra uyuşturucu kullandığı ve çalışmadığı için ayrıca bana şiddet uyguladığı için eşimden ayrıldım. Ailemle birlikte kalmaya başladım ve sekiz yaşında bir oğlum var. Benim ve ailemin geliri çok yetersiz, oturduğumuz ev kira, ayrıca oğlum doğum sırasında travma geçirdi, her yıl yaklaşık üç ay hastanede tedavi görmesi gerekiyor, bu nedenle çok borcumuz birikti” (M7D1).

“...babam çalışmıyor ve aynı zamanda sürekli alkol almaktadır. Annem ise yatalak, hasta, sağ tarafı felçli, 20 yaşında erkek kardeşim var işsiz, 9 yaşında erkek çocuğum var, eşimden yaklaşık 7 yıl önce boşandım. Çocuğum ve evli olan erkek kardeşim anne ve babamla birlikte yaşıyorlar. Çocuğuma ve anneme erkek kardeşimin eşi bakmaktadır” (M18 D1). “M18 Gürcistan'da çalıştığı sırada, tanıştığı bir kadının yönlendirmesiyle, başka bir içkili lokantada çalışmaya başlamış, aynı zamanda ücret karşılığında erkeklerle birlikte olmaya başlamış. Gürcistan'da çalıştığı süre içerisinde müşteri olmadığı için, Türkiye'de çalışması önerilmiş ve Türkiye'ye seks işçisi olarak çalışmak üzere gelmiş” (M18D3, Araştırmacı SHU).

Aynı ülke vatandaşı olan iki mağdurun kendisine ve ailesine ilişkin kısa yaşam öyküleri ile karşılaştıkları zorluklar;

“(Babam ben küçükken öldü. ... Annemin belinde ve ayaklarında problemler olduğu için yaklaşık 4-5 yıldır çalışmıyor, genellikle yatıyor ve evin geçimini

sadece ben sağlıyorum. 2 yıl barda garsonluk yaparak ayda 150 dolar kazandım. Zaman zaman Rusya'ya giderek kafelerde garsonluk yaparak para kazandım” (M8D1).

“Ülkemde dokuz sene okul okudum. Annem ve babam ben 7-8 yaşlarındayken ayrıldılar... Annem başka bir adamla evlendi. Ben ve erkek kardeşimi ise babaannem büyüttü. Ama babam bizimle yaşamazdı. Babam annemi çok döverdi.... Yaklaşık iki yıl önce babaannem felç geçirdi ve öldü, ben de daha sonra X Şehrine taşındım... Annemin ikinci evliliğinden bir kız kardeşim var. ...bir kreşte yardımcı annelik yaptım. Ayda yaklaşık 100 dolar alıyordum. ..” (M9D1).

M2'nin evlilik süreci ile eşi ve çocuklarına ilişkin anlatımları;

“Ben 21 yaşındayken bir evlilik yaptım. 14 yaşında bir kızım ve 9 yaşında bir oğlum var. Evlendikten 6 yıl sonra çocuklarımın babası ile boşanmak durumunda kaldım. Daha sonra eşim başka bir evlilik yaptı....” (M2D1).

Aynı ülke vatandaşı olan iki mağdurdan biri kök ailesi, diğeri evlilik süreciyle ilgili yaşadığı sorunları şu ifadelerle anlatmıştır;

“Babam öldü, Annem ikinci evliliğini yaptı, Üç kardeşim var. Kardeşlerimin ikisi üveydir. Daha önce kuaförlük işi ile uğraştım. Şu an herhangi bir işle uğraşmıyorum. Evin geçimini kardeşlerim sağlamaktadır” (M10D2).

“M11, daha önce bir evlilik yapmış, eşi kendisini sıklıkla aldatan bir kocaymış ve bu yüzden (M11) eşinden ayrılmış. Boşanmanın ardından eski eşi alkol alıp alkollü hızlı araç kullanımından kaza yapmış ve ölmüş, kendisine eski eşinden kalan mirası reddettiğini ifade etti” (M11D3 Psikolog).

Aynı ülke vatandaşı olan iki mağdurdan birinin evlatlık verilme süreci ve buna bağlı olarak gelişen sorunları ile diğer mağdurun evlilik süreci ve eşinin ölümüne ilişkin ifadeleri aşağıdaki gibidir;

“Bir yıl önce evlendim dört ay evli kaldıktan sonra eşimden ayrıldım, eşim ile halen boşanmadım. X şehrinde ayrı ev kiralayarak yalnız yaşamaya başladım, restoranda garson olarak çalıştım” (M13D1). “M3'un biyolojik annesi M13'ü doğurduktan sonra, o dönemde evli ve bir oğlu olan kız kardeşine evlatlık vermiş. M13 aile içerisinde ihmal edilmiş çocuk olarak büyümüş”(M13D3, Psikolog). “M13'ün üvey babası yargı mensubu olup ailesi hayatta ve hepsi bir aradadır” (M13D3, Araştırmacı SHU).

“Dokuz yıl önce evlendim, dört yıl önce eşim trafik kazası geçirdi, özürlü kalınca intihar ederek hayatını kaybetti. İki yıl önce kızımın birlikte anne ve babamın yanında kalmaya başladık.” (M14D1).

Aynı ülke vatandaşı olan iki bekâr genç mağdurun kendisine ve ailesine ilişkin kısa yaşam öyküleri aşağıda belirtilmiştir,

“Ben ülkemde annem ve ağabeyim ile birlikte yaşıyorum. Babam dört yıl önce intihar etti ve öldü. Annem iş buldukça çalışıyor, ağabeyim iş olmadığı için çalışmıyor. Maddi olarak zorluk çekmekteyiz” (M15D1).

“Ben ülkemde babam ile birlikte yaşıyorum. Annem ve babam dört yıl önce ayrıldılar. Ben babamla, iki erkek ağabeyim de annemle yaşamaya başladı. Annem ve babam bir aradayken babam bankada çalışıyordu, ancak boşandıktan sonra babam bunalıma girdi çalışamadı ve bizlerde gelirimiz olmadığı için zor durumda kaldık” (M16D1).

Aynı ülke vatandaşı olan üç mağdur; kendilerinin ve ailelerinin kısa yaşam öykülerini ve karşılaştıkları zorlukları aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir;

“Ben ailem ile birlikte yaşıyordum. Babam ben küçükken vefat etti. Ülkemde evlendim bu evliliğimden bir kızım oldu daha sonra eşimden boşandım. Şu anda beş yaşında bir kızım var, kızım annem ile birlikte yaşamaktadır. Annem geçirdiği rahatsızlıktan dolayı ameliyat oldu ve çalışamıyordu. Ben restoran ve mağaza işlerinde çalıştım.” (M1 D2).

“Benim 9 yaşında oğlum, 7 yaşında bir kızım var. Evliydim ve eşimle birlikte X köyünde yaşıyordum. Eşim böbrek hastası oldu, bende eşime bakmak için işimden ayrıldım, eşim dört ay önce öldü. Annem ve babam eşim öldükten sonra bize yardımcı olmak için bizim evimize taşındılar. Biz beş kardeşiz, benden büyük iki ablam, benden küçük de iki erkek kardeşim var” (M6D1).

" Babam ben çocukken öldü. ...Sekiz yıl önce evlendim, yedi yaşında bir kızım var. Eşimle resmen evliyiz ancak iki yıldır ayrı yaşıyoruz. Ayrı yaşadığım eşim elektrikçi... Eşimin bana maddi olarak hiçbir faydası yok... Ben X şehrinde ağabeyimin iki kızıyla birlikte kiraladığımız evde kalıyorum..” (M12D1).

Aynı ülke vatandaşı olan iki mağdurun çocuk yaşta başlayan yaşam mücadelelerine ilişkin anlatımları şöyle olmuştur;

“Biz altı kardeşiz. Annemi 2003 yılında kaybettik, babam bekar kardeşlerimle birlikte köyde çiftçilikle uğraşıyor. Daha önce evlendim eşimden ayrı yaşamaya başladım ve on bir yaşında bir oğlum var, oğlumda ailemin yanında kalıyor” (M19D1). “M19, eşinin uyuşturucu kullanması nedeniyle yaklaşık sekiz yıl önce ayrılmışlar. M19’un çocuğuna halen üvey annesi ve babası bakmakta.” (M19D3, Araştırmacı SHU).

“M24, 28 yaşında üniversite mezunu (Ekolog), bekâr, altı yaşındayken babasını kaybetmiş, on kardeşin sekizincisi, ...ağabeyinin yanında çalışan ve Türk olan erkek arkadaşıyla birlikte Türkiye’ye gelmiş ve ardından ticaret mağduru olmuştur” (M24D7, Dernek raporu).

Aynı ülke vatandaşı olan iki mağdurun kendilerine ve ailelerine ilişkin kısa yaşam öyküleri aşağıdaki belirtilen şekilde olmuştur;

“M23, 24 yaşında üniversite mezunu, ilkokul öğretmeni, eşinden ayrılmış ve ablasının yanında iki yaşında bir erkek çocuğu bulunmaktadır. Babasını erken yaşta kaybetmiş, annesi ikinci evliliğini yapmış ve bir köyde yaşamaktalar” (M23D7, Dernek raporu).

“...Ben hiç okula gitmedim. Küçük kardeşim doğduğu için ona bakmak zorundaydım. Babam kalpten hastaydı çalışamıyordu, annem çalışıyordu... Ben 10 yaşındayken babam vefat etti. Zaten çok hastaydı. O ölünce annem de çok bunaldı sıkıldı, o da hastalandı, çalışamamaya başladı... Ben ve büyük kardeşim çalışmaya başladık. ...Ben kafede çalışırken sabah 6’da gidiyordum, akşam 5’te geliyordum. Kafede yemek, temizlik her şeyi yapıyordum... Akşam eve giderken de kafedeki yemeklerden götürüyordum. Hem de para götürüyordum... Biz evde toplam 7 kişi yaşıyorduk.” (M3D1)

İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreci

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt amacı ile ilişkili olarak ulaşılan diğer bir tema da insan ticareti mağdurlarının mağduriyet süreci ve bunun alt temaları yer almaktadır. Burada araştırma kapsamına alınan mağdurlar, insan ticaretinin üç unsuru olan suçun eylemi, yöntemi ve amacı açısından ele alınmıştır. Mağdurların nasıl kandırıldığı ve ikna edildiği, sömürü aşamasına kadar hangi yöntemlerin kullanıldığı ve sömürünün hangi amaçla nasıl gerçekleştiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

İnsan Ticaretinin Üç Aşaması: (1) Başlangıç, (2) Yer Değiştirme ve Seyahat, (3) Sömürü

Araştırma kapsamına alınan mağdurların tamamı başka ülkelerden, Türkiye'ye getirilerek Antalya'da sömürülmüşlerdir. Bu bölümde tacirlerin sömürüyü gerçekleştirebilmek için izledikleri süreçler mağdurların anlatımlarıyla üç aşamada incelenmiştir.

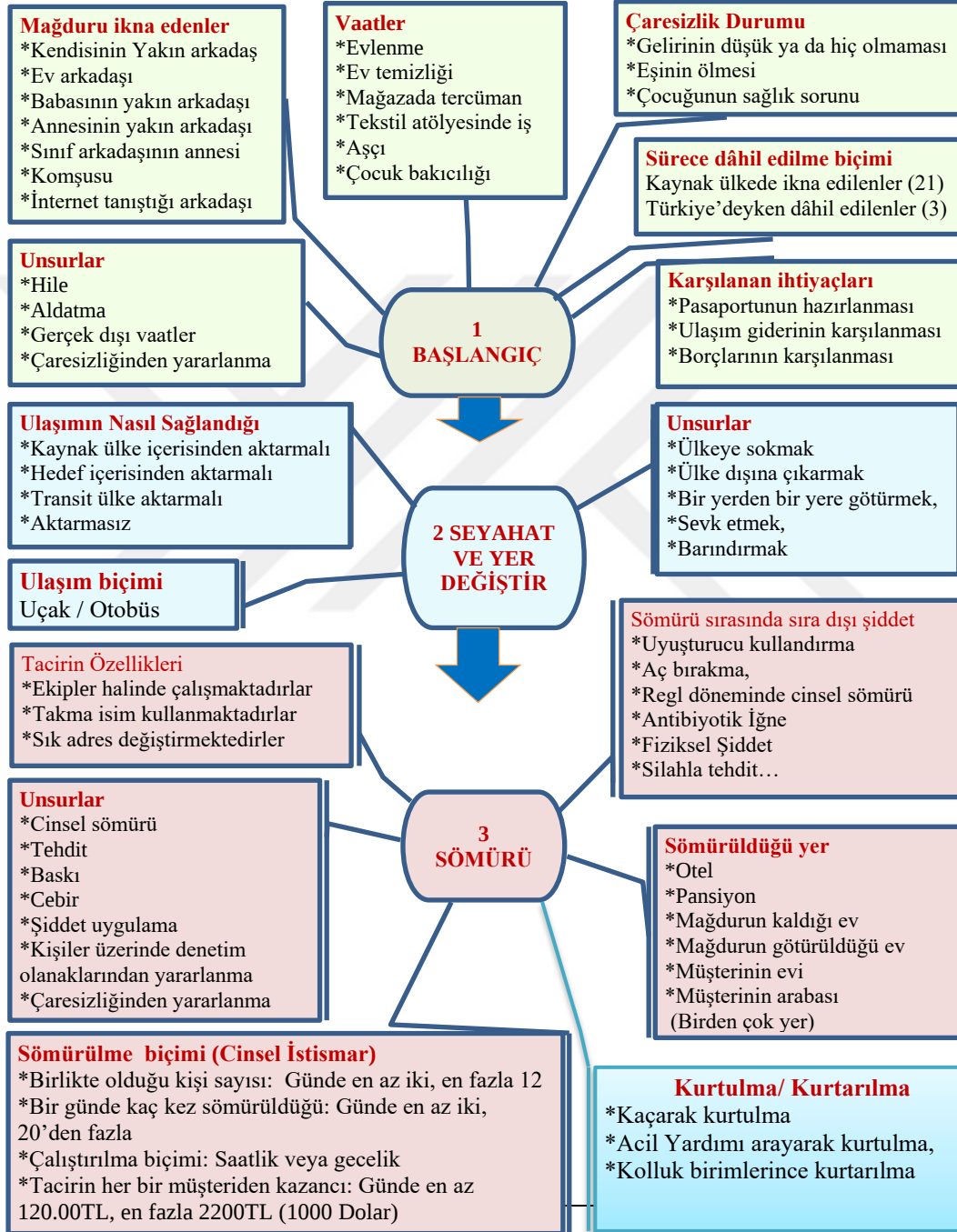
(1) Başlangıç aşaması: Mağdurların ilk iletişimin nasıl kurulduğu, iletişimi kuranların kimler olduğu, bunların bilinen özelliklerinin neler olduğu, mağdura yakınlığı, mağdura hangi vaatlerin verildiği ve nasıl ikna edildiği, hangi ihtiyaçlarının (pasaport, uçak bileti, harçlık gibi) nasıl karşılandığı ile mağdurun karar verme motivasyonunun neler olduğudur.

(2) Yer değiştirme ve seyahat aşaması: Mağdurun Türkiye'ye ulaşımının nasıl gerçekleştiği, kimlerle birlikte, hangi ulaşım araçlarını kullanarak seyahat ettiği, ilk hangi şehre geldiği, hangi şehirlere götürüldüğü, nasıl ve kimlerin karşıladığı, nereye nasıl götürüldüğü, gittiği yerde ortamın nasıl olduğudur.

(3) Sömürü aşaması: Sömürüyle ilgili olarak, mağdura ilk olarak hangi sözcüklerin söylendiği, nasıl söylendiği, mağdurun nasıl tepki verdiği, sömürü başlamadan önce ve sömürü süresince tacirin uyguladığı şiddetin boyutlarının neler olduğudur.

Aşağıda, insan ticaretinin üç unsurunu da içerecek şekilde, mağdurların kısa yaşam öyküleri yer almaktadır. Görüleceği üzere her birinin mağduriyet süreci benzerlik gösterse de içerisinde bulundukları yaşam koşulları, insan ticareti sürecine katılmalarında ve maruz kaldıkları şiddetin boyutlarında etkili

olmuştur. Ayrıca tacirlerin özellikleri, kendilerini ve suçu nasıl gizledikleri, mağdurları baskı altında tutabilmek için hangi yöntemleri kullandıkları da mağduriyet sürecinde etkili olmuştur. Şekil 10 insan ticareti mağdurlarının üç aşamada mağduriyet süreçlerini içermektedir.

Şekil 10: Tema 2: İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreci: Üç Aşama.

M1 ülkesinde uzun zamandır tanıdığı bir arkadaşının iş ve iyi bir maaş karşılığında ikna edilmesi sonucu, giderleri karşılanarak Antalya’ya yalnız

gelmesi sağlanmış ve geldiği gün, erkeklerle birlikte olarak çalışacağı ve kendilerine yapılan masrafların karşılığında 4000 dolar borcu olduğu söylenmiştir. Ayrıca bu konuşmalar sırasında M1'in kendisi için yardım isteyebileceği telefonu ile ülkesine geri dönebilmek için ihtiyacı olan pasaportu zorla alınmış; bağımsız hareket edemeyeceği şekilde evde kontrol altında tutulmuştur. Kendisine gözdağı vermek ve korkutmak üzere yanındaki başka bir mağdura fiziksel şiddet uygulanmış ve kabul etmemesi durumunda kendisine de uygulanacağı belirtilmiştir. M1 istenenleri kabul etmedikçe daha fazla şiddete maruz kalmıştır. Ayrıca burada anlaşılabilceği gibi ulaşım dışında herhangi bir ödeme yapılmamış ve borç olarak ifade edilen rakamın, gerçek giderin çok üzerinde ve mağdurun ödeyemeyeceği miktarda olduğu anlaşılmaktadır.

Sonraki birçok mağdur öyküsünde, benzer yönlendirme, borçlandırma, baskı ve şiddet kullanarak yapılan sömürü yer almaktadır.

M1'in başlangıç aşamasında nasıl ikna olduğuna ve neler vadedildiğine ilişkin ifadelerine aşağıdaki yer vermiştir;

"AAKT ismindeki arkadaşım daha önce Türkiye'ye gelip gittiğini Türkiye'de iş imkânının çok olduğunu, ...bana tanıdıkları vasıtasıyla iş bulabileceğini söyledi. ...ekonomik zorluklardan dolayı bu teklifi düşündüm. AAKT Antalya da bulunan KKET ve Moldova uyruklu eşi ile internet aracılığı ile beni görüştü. KKET ve eşi Türkiye'de çocuk bakıcılığı ve temizlik işlerinde çalışmak üzere birine ihtiyaçları olduğunu, aylık 800 Dolar para vereceklerini, Türkiye'ye geliş masraflarının tamamını karşılayacaklarını söylediler... Türkiye'de sadece temizlik işleri çocuk bakımı ve buna benzer işlerde çalışabileceğimi söylemiştim. ...alacağım ücret dahil anlaşmıştık"(M1D2).

M1'in yer değiştirme ve seyahat aşaması ile Antalya'da nasıl karşılandığına ilişkin ifadelerine aşağıdaki yer vermiştir;

"(AAKT'dan bahsederek) biletimi kendisinin patronunun alacağını söyledi ve patronun eşi biletimi almış bana yolladılar. Antalya havaalanında patronu ve eşi beni karşıladı. Daha sonradan isimlerini KKET ve ZZKT olarak öğrendim. ZZKT'in gerçek adının ANKT olduğunu öğrendim. ...önce İstanbul'a, oradan da Antalya'ya geldim " (M1D1).

M1, sömürü sürecinin nasıl başladığı, nasıl geliştiği, ne kadar borçlandırıldığı ve hangi şiddet biçimlerine maruz kaldığını şöyle anlatmıştır;

"Beni bir eve götürdüler, 'bugünlük misafirimiz ol, yarın otelle iş için konuşacağız' dediler. Geldiğim akşam iki erkek bir kadın eve geldiler. Hepsi oturuyorlardı, ben konuşmalarını duydum. Fuhuş normal bir iş çalışılabilir vs. diye konuşuyorlardı. Ben 'herkes için normal olabilir ama ben çalışmam dedim'.

Sen fuhuş yapacaksın, dediler. ...Ben tepki verdikçe beni tehdit ettiler, 'beni gönderin' dedim, '4000 dolar ödedik, bize borçlusun' dediler. Çantamdan zorla pasaportumu ve telefonumu aldılar... Ertesi gün beni başka bir eve götürdüler orada İNKM adında bir kız daha vardı. İNKM'in elinde telefon vardı, sanırım biriyle görüşmüş. Ona çok kızdılar ve yanımda dövdüler boğazımı sıktılar. Türkçe konuştukları için ne dediklerini hiç anlamadım ama çok korktum. Daha sonra sakinleşip beni yanlarına çağırdılar. 'Sende dediklerimizi yapmazsan, bu hale gelirsin' dediler. Ben direndikçe beni de dövdüler ve tehdit ettiler...ben kesinlikle fuhuş yapmayacağımı kendilerine söyledim bunun üzerine bana (Ülkesinin adı)'daki ailemi tanıdıklarını, onlara zarar vereceklerini bu işten kurtuluşumun olmadığını söyleyerek beni tehdit ettiler" (M1D1).

M19, M9 ve M8'in tacirleri aynı kişilerdir. M9 ve M8'in sömürülmeye başlanma tarihleri birbirinden farklı olsa da, her ikisi birbiriyle örtüşen tarihlerde sömürülmüş ve aynı tarihte kurtarılmışlardır. M19 ise diğer ikisinden farklı tarihlerde ve Antalya'nın farklı ilçelerinde sömürülmüştür. Bu durum, aynı tacirlerin tek bir yerleşim yerinde değil, farklı yerlerde de mağdurları sömürdüklerini göstermektedir. Ayrıca, burada tacirlerin kendileri için takma isim kullandıkları mağdurların anlatımlarından anlaşılmakta olup, bilgiler kolluk dokümanları incelenerek de doğrulanmıştır.

M19 Antalya Havaalanında karşılandıktan sonra, hep beraber tacirin özel arabasıyla kalacakları yere gidinceye kadar, samimi ve sıcak bir iletişim ortamının olduğu görülmüş, aynı gün bir mağazaya alışveriş yapmak üzere gidilmiş, M19'a giysi alınmıştır (alışverişte müşteri tercihleri göz önünde bulundurulmuş).

M19, başlangıç aşamasında komşusundan nasıl etkilendiğini ve bu komşusunun kendisini nasıl ikna ettiğini aşağıdaki gibi dile getirmiştir.

"...sekiz dokuz yıl önce, NEKT(1) adındaki kadınla komşumuz NEKT(2)'nin evine gelip gidiyorken tanıştık, çok güzel giyiniyordu, bundan etkilenmişim.... Yaklaşık üç ay önce komşum olan NEKT(2) bana 'herkes Türkiye'ye çalışmak üzere gidiyor çok para kazanıyor sen de gitsene' demişti. Ben de 'Türkiye'ye giden kızlara fuhuş yaptırıyorlar diye duydum gitmem' dedim. Komşum olan NEKT(2)'de bana, 'orada çok genç ve güzel kızlar var, yaşlısın kim seni ne yapacak. ... Türkiye'ye gidersen, NEKT(1)'de Türkiye'de ev temizlemeye gidiyor, her bir ev için ayda 300 Dolar alıyor, Türkiye'de üç dört ailenin yanında iş var, NEKT (1) ile birlikte çalışırsınız, ayda 1500 dolar kazanırsın' dedi..." (M19D1).

M19, yer değiştirme ve seyahat aşaması ile Antalya'da nasıl karşılandığına ilişkin anlatımlarını aşağıdaki biçimde ifade etmiştir;

"Türkiye'deki NEKT(1)'de uçak biletimi alarak gönderdi. Ailem de 'evlerde çalışabileceksen ve iyi bir iş ise gidebilirsin' dedi. Ailem bana güvendiği, ben de NEKT(2)'e inandığım için Türkiye'ye Antalya'ya geldim'. Beni Antalya'da

havalimanında NEKT(1), sevgilisi SRET ile SRET'in kardeşi SHET karşıladılar” (M19D1).

M19, sömürü sürecinin nasıl başladığını, nasıl geliştiğini, ne kadar borçlandırıldığını ve hangi şiddet biçimlerine maruz kaldığını şöyle anlatmıştır;

“...kendi arabalarıyla Manavgat Side'ye götürdüler. ...yolda sohbet ettik eve geldikten sonra biraz dinlendim ve 'seni gezdirelim' dediler, birlikte dışarıya çıktık. Beni bir mağazaya götürdüler. 'Senin kıyafetlerin çok kapalı, köylü kıyafetleri, bunları değiştirelim' deyip bana iki elbise ve bir topuklu yazlık ayakkabı aldılar. İç çamaşırı almak istediler, benim var deyip istemedim. Ertesi gün sabah ... NEKT(1) bana 'sen artık Türkiye'desin burada fuhuş yaparak para kazanılır sende bu işi yapacaksın, ben senin için 1000 Dolar uçak parası verdim, burada hava, su, yemek, kalmak, her şey para, 1000 dolara her gün faiz işliyor, bana borcun 5000 Dolar. Çalışıp 5000 Dolar kazanacaksın ve bana borcunu ödeyip istediğin yere gidebilirsin' dedi. Ben çalışmayacağımı söyledim. ...kapı kilitliydi, 4-5 saat sonra NEKT(1)'in sevgilisi SRET geldi, bana bağırdı çağırdı. 'Eğer bu işleri yapmazsan seni öldürür ormana gömeriz kimse seni bulamaz, silahım da var' dedi. Biraz sonra SRET'in erkek kardeşi de geldi ve belinde silahı vardı, bana silahını gönderdi. ...çok korktum ve çaresizdim. Kaldığımız evin karşısında pansiyon vardı ve kendilerine aitti, aynı gün pansiyonda dokuz erkekle birlikte oldum, diğer gün yedi, son gün de sekiz erkekle birlikte oldum. Her seferinde beni SRET ya da erkek kardeşi BBET (lakabı BBET ve gerçek ismi SHET'dir) götürüp getiriyordu, pasaportum da beni kim götürüp getiriyorsa onda oluyordu...” (M19D1).

M9 ülkesindeyken uzun zamandır tanıdığı ve son altı ayda aynı evi paylaştığı arkadaşı tarafından kandırılarak satılmış ve insan ticaretine maruz bırakılmıştır. Antalya'da tacirin fuhuş yaptırarak çalıştırdığı çok sayıda kadın bulunmakta ve bunlar farklı evlerde kalmaktadır. M9'un fuhuş yaparak çalışmak istememesi ve sürekli sorun çıkarması nedeniyle, kaçmasını önlemek ve kontrol edebilmek için, tacir M9'u kendi evinde tutmuştur. Oturdıkları evin bahçesinin duvarları yüksek, bahçe kapısı uzaktan kumandalı ve kumandası da sadece kendilerindedir.

M9'un başlangıç ile yer değiştirme ve seyahat aşamasına ilişkin anlatımları şöyledir;

“...(ev)arkadaşım AEKT 'Antalya'da iş var, iki tane de biletim var, birlikte gidelim', dedi. ...AEKT bana temizlik işlerinde, ev işlerinde çalışacağımı söyledi. ...AEKT'in daha önce Türkiye'ye geldiğini bilmiyordum, söylememişti... AEKT bana, Türkiye'de bizi ECKT diye birinin karşılayacağını ve bize iş bulacak kişinin de o olduğunu söylemişti. AEKT bizim biletlerimizi alan kişinin de İBET olduğunu söylemişti. Havaalanına 4 arkadaşım geldi. Diğer iki arkadaşımız bizi yolcu etmek için gelmişlerdi. Sonra AEKT, 'Benim uçağım senin uçağından bir saat önce' dedi ve gitti. Ben onunla aynı uçağı binmedim. Sonra ben Antalya'da uçaktan indiğimde AEKT ile karşılaşmadım ve havaalanında beni ECKT karşıladı. ECKT'in yanında sevgilisi İBET da vardı. AEKT daha önceden benim fotoğrafımı ECKT'e gönderdiği için ECKT beni tanıdı. Onlara AEKT'in nerede olduğunu

sorduğumda, Türkiye'den deport¹⁰ edilmiş olduğunu ve bu yüzden (Ülkesinin adı)'de polisinin onu yakaladığını söylediler... Ertesi gün iki dakika AEKT ile (telefonla) konuşmama izin verdiler. AEKT bana poliste olduğunu ve eve çıktığı zaman beni muhakkak arayacağını söyledi. Sıkıntı yapmamam gerektiğini, onların çok iyi insanlar olduğunu ve bana kötülük yapmayacaklarını söyledi.

M9, sömürü sürecinin nasıl başladığını, arkadaşının kendisini nasıl sattığını ve hangi şiddet biçimlerine maruz kaldığını aşağıda ifade etmiştir;

... İBET bana kıyafetler aldı, makyaj malzemeleri aldı. Mağaza sahibini İBET tanıyordu. Ne istiyorsan al dedi. Kıyafet çok değil, ama iç çamaşırı olarak külot, sütyen, atlet, şort ve makyaj malzemesi aldık. Bana burada ne iş yapacağımı, kızların olduğu eve gittiğimde anlattılar. AEKT beni İBET'e 1000 dolara satmış. İBET bana para ödediği için 'bu işten hiç kurtuluşun yok. Borcunu ödeyeceksin' dedi. ..., İBET, 'Eğer benim dediklerimi yapmazsan, sana ters ilişki yaparım' diye tehdit ediyordu... AEKT benden önce iki ay İBET ile çalışmış. ...Benim kaçacağımı bildikleri için beni... HLKT'in evine gönderdiler (HLKT İBET'in eşi). Ben daha çok HLKT'in yani İBET'in evinde kalmıştım" (M9D1).

Tacirler M9'a baskı yapmış, M8'i internet üzerinden ikna etmesini sağlanmışlar, dolayısıyla M9, M8'in sömürülmesine neden olmuştur. Buna göre M8'in sürece nasıl dâhil olduğu, sömürü sürecinin nasıl başladığı, nasıl geliştiği, sömürü yerinin nasıl olduğu ve hangi şiddet biçimlerine maruz kaldığına ilişkin anlatımları şöyle olmuştur;

"...skypeda tanıştığım M9'la konuşmaya başladım. Bana Antalya' da ev işlerinde çalıştığını, aylık 3000 dolar alarak evin işlerine (temizlik, yemek, bulaşık) yardım edeceğimi söyledi. ...M9 ve çalıştığı evdeki HLKT (TC vatandaşı) isimli kadın benim biletimi aldı ve ben Antalya Havaalanı'na geldim. ...Beni HLKT ve M9 almaya geldi, ancak çok hızlı şekilde taksiye bindirdiler. Her şey çok hızlı gelişti... Göynük'te bir eve geldik. Ev 2 katlı havuzlu idi, evi sadece kendileri kullanıyorlardı ve kiralıktı. Bahçeye çıkabiliyordum. Havuza giriyordum. Evin kapıları kumandalı idi. Her yıl bir ev değiştiriyorlarmış, bir yıllık kira sözleşmesi yapıyorlarmış. Kapıların kumandalarından biri HLKT'da diğeri İBET'deydi, sadece onlar açabiliyorlardı. Evde İBET, İBET'in eşi HLKT ve ikisinin çocuğu ile bir de arkadaşları vardı. Eve geldiğimde zorla fuhuş yapacağımı söylediler. (Kendisini zorlukla ifade etmiş, önce bir sessizlik olmuş, ardından ağlamaya başlamış ve sesi titreyerek anlatmaya devam etmiştir.) Şok oldum. ... sürekli evime dönmek istediğim için İBET benim kaçacağımdan korkuyordu, beni kontrol ediyor, hiç yalnız bırakmıyordu. M9 ise sürekli beni izliyor ve İBET'e şikâyet ediyordu. Ancak İBET beni zorladığı gibi M9'u da zorluyordu, onu da dövüyordu" (M8D1).

¹⁰ Deport-Sınırdışı etme: Devletlerin egemen hakkını kullanarak vatandaş olmayan bir kişinin ülkeye girişini reddetmesi ya da ülkede kalma izninin sona ermesi sonucunda bu kişiyi meşre ülkesine ya da üçüncü bir ülkeye göndermesi.

M10 ve M11 kendi ülkelerinden birbirlerini tanıyan iki arkadaşlar. Tacirler önce M10 evlendirme vaadiyle kandırarak Türkiye'ye getirmiş, daha sonra M10'u kullanarak M11'i ikna etmişlerdir. Her ikisin de tacirleri aynı kişiler olup tacirler takma isim kullanmaktadırlar. M10'un başlangıç, seyahat, yer değiştirme ve işkenceye varan sömürü aşamasını ayrıntılı olarak aşağıdaki biçimde anlatmıştır;

"YUET ile kafeteryada tanıştım 'gel seni Türkiye'ye götüreyim orada evlenirsin, kafeteryada çalışırsın para kazanırsın' dedi. ... Türkiye'ye Alanya'ya YUET ile beraber geldik. ...YUET beni GOET isimli birine sattı, ama kaç paraya sattığını bilmiyorum. GOET bana, 'ben seninle evlenip sana bakacağım' dedi. (Üç gün) sonra bana para karşılığı fuhuş yapmamı söylediler. Ben de gitmem deyince GOET, HLET ve EKET ağzımı, boynumu bantla bağladılar, dövdüler, işkence yaptılar. Hatta ben nefes alamadım ölecek duruma geldim. Daha sonra beni fuhuş yapmak üzere müşteriye götürdüler. ...GOET gözümün yumrukla vurarak haftalarca gözümün morarmasına neden oldular. 'Seni öldürürüm seni keserim kimsenin haberi olmaz. ...elimdeki telefonu kırdı, daha sonra kendi telefonunu vererek 'annen ile konuş benim herhangi bir sıkıntım yok işlerim iyi rahat yaşıyorum, GOET ile evleneceğim de' dedi, anneme bunları söyledim. ...GOET'in evinde silah gördüm. GOET beni üç defa dövdü. ...Zaten sürekli tehdit edip, dövüyorlardı, zaten GOET'in beni dövmesi alışkanlık haline gelmişti. Kapıyı üstüme kilitleyip çıkmama izin vermiyorlardı, ... Sadece bana yemek verirlerse veriyorlardı, fırsatım olursa uyuyordum" (M10D2). (Sığınmaevinde M10'na gerekli psiko-sosyal destek verildikten ve güven ilişkisi sağlandıktan sonra, M10 bu olayla ilgili olarak şu bilgileri vermiştir.) " GOET ve arkadaşları, M10'u yaklaşık yarım saat süren bir araba yolculuğundan sonra ıssız ve ormanlık bir alana götürmüş, üzerini soyarak ağaca bağlamış, hem tecavüz edip, hem de fiziksel şiddet uygulamışlardır" (M10D3, Araştırmacı SHU).

M11'un başlangıç aşaması ile seyahat ve yer değiştirme aşamasına ilişkin anlatımları şöyle olmuştur;

"...M10 ile yakın arkadaşız. Geçtiğimiz Mayıs ayında, YUET yaşadığımız X şehrine geldi.... Ona Türkiye'de (evlilik ve) iş ayarladı, ... M10 ve YUET birlikte Türkiye'ye gittiler. Ben daha sonra M10'nun annesinden M10'nun Türkiye'de iyi olduğunu öğrendim. ...(sonra)YUET benim çalıştığım kafeteryaya geldi ve bana Türkiye'ye gitmem durumunda kafeteryada çalışarak daha çok para kazanabileceğimi, M10'nun bu şekilde iyi bir işte çalışmakta olduğunu ve çok para kazandığını söyledi. Ben de hiç tereddüt etmeden kabul ettim, ... YUET uçak biletimi aldı ve bana Alanya'da arkadaşım GOET'in yanında çalışacaksın ve seni İstanbul'da SEET karşılayacak dedi. Bana SEET'nin fotoğrafını gösterdi, SEET'e de benim fotoğrafımı göndermiş. ...Beni (İstanbul'da) SEET karşıladı ve tekrar uçakla İstanbul'dan Antalya'ya SEET ile ikimiz birlikte geldik. Bizi Antalya'da GOET karşıladı. SEET, GOET ve ben, GOET 'in kullandığı arabayla Alanya'da bir eve gittik. ...bir iki saat sonra M10 geldi. M10 ile ikimizin birbirimizle konuşmamızı istemediler..." (M11D1).

M14 kendi ülkesindeyken kök ailesinin yakın tanıdıkları aracılığıyla çocuk bakıcılığı işi için Türkiye'ye çalışmak üzere yönlendirilmiş ve kendisine söylendiği gibi Türkiye'de çocuk bakmış, dönerken de giderleri alacağından düşünülerek emeğinin karşılığını almıştır. İki ay sonra aynı kişiler M14 ile

görüşerek memnun kaldıklarını, kendileri için tekrar aynı işi yapmasını istemişler. M14 hiç tereddüt etmeden kabul etmiş ve Türkiye'ye ikinci kez geldiğinde insan ticaretine maruz bırakılmıştır. Türkiye'deki vize süresi dolduğunda, tacirler M14'e Türkiye'de suçlu durumda olduğunu belirterek, bu durumu tehdit aracı olarak kullanmışlar, M14 de kanunları bilmediği için söylenenlere inanmıştır. Ayrıca, M14 fuhuş yaparak çalışmak istemediğini söyledikçe, her defasında daha fazla şiddete maruz kalmış, yerine başka iki kadın getirmesi durumunda serbest kalabileceğini söylenmiştir. Tacirler genellikle bu yöntemi kullanarak daha çok kadını sömürmekte, ancak mağdurlar kendi yerlerine başka kadınları getirirlerse dahi, serbest bırakmamaktadırlar.

Tacirler genellikle gruplar halinde çalışmaktadırlar. M14, M3 ve M13'ün sömürülme öyküleri incelendiğinde, farklı tacir gruplarının ortak çalışabildikleri tespit edilmiştir. Yani bir mağdur, zaman zaman farklı tacirlerin müşterilerine de cinsel sömürü amaçlı gönderilmişlerdir.

Tacirin tanıdıkları olması nedeniyle, M14'ün nasıl kolay ikna olduğuna ve neler vaad edildiğine ilişkin anlatımları aşağıda yer almıştır;

"Yaptığım işlerin karşılığında ayda ortalama 100 Dolar kazanıyordum ve geçinmemize yetmiyordu. Babamın okul arkadaşının kızı MSKT bana, 'Türkiye'de MYKT isminde bir kız kardeşim var, çok zengin kocası var, evinde temizlik işlerini yapacak birisi gerekli, buradaki işlerle uğraşacağına aylık 400 Dolar verecekler, onların yanında çalış' dedi. Ailem istememişti, ancak ben ısrar edince ailemde uygun gördü" (M14D1). (Türkiye'ye gidip döndükten iki ay sonra) "MSKT bize gelerek 'senden çok memnun kalmışlar, aylık 600 Dolar verecekler, MYKT hamile, seni çağırıyorlar' dedi. Bana Türkiye'deyken iyi davranmışlardı, bu nedenle kabul ettim. Yine giderlerimi karşıladılar ve Antalya'ya yalnız geldim, bir taksiye bindim, MYKT ve eşi taksi şoförüne telefonla evi tarif etti ve eve geldiğimde taksi parasını kendileri karşıladılar... Ben çalışmak istemediğimi her söylediğimde, memleketten iki kız getirdiğim sürece evde dinlenebileceğimi, onların benim yerime çalışacağını söylüyorlardı "(M14D1).

M14'ün sömürü aşamasında, başka bir tacirle çalıştırılmasına ilişkin anlatımları da şöyle olmuştur;

"...Bir süre sonra işlerin içerisinde APET lakaplı bir adam daha olduğunu ve onun müşterisi ve yanında çalıştığı çok fazla kız olduğunu öğrendim. FEET de bazen bizi onun müşterilerine götürüyordu. ..." (M14D1)

M3 ile GGM'nde iletişime geçilmiş, pasaportu olmadığı ve kendisini yeterince ifade edemediği için, sağlıklı iletişim düzeyine gelinceye kadar Derneğin sığınmaevine yerleştirilmiştir. M3'ün güvende olduğunu hissetmesi

sağlandıktan sonra, kendisinin de isteğiyle vermiş olduğu yeni bilgiler jandarmayla paylaşılmış, birlikte Side jandarma karakoluna gidilmiş, tacirler yakalanmış, mağdurun pasaportuna ulaşılmış ve adli süreç değiştirilerek işlemleri insan ticareti olarak sürdürülmüştür.

M16, M15 ve M12'nin tacirleri aynı kişiler olup, tacir LIKT M12'yi sömürdüğü sırada kendisi için NZKT takma ismini kullanmıştır.

M16, M15 ve onların taciri LIKT aynı ülkeden olup, mağdurlarla tacir arasında geçmişe dayalı bir ilişki bulunmakta, ancak mağdurların kendi aralarında öncesine ait bir ilişki bulunmamaktadır. Konuyla ilgili anlatımları ve yaşadıkları süreç aşağıdaki gibidir;

"...LIKT bana, Türkiye'de yaşadığını, Türk'le evli olduğunu ve dükkânları olduğunu anlatarak dükkânda çalışabileceğimi söyledi. ...benim uçak biletime kadar bütün masraflarımı LIKT karşıladı ve beni Alanya'ya getirdi. LIKT bana 'sen erkeklerle birlikte seks yapacaksın ve para kazanacaksın' dedi, ... LIKT ve eşi ÖMET 'eğer sen bu işi yapmazsan senin ailene senin Türkiye'de fuhuş yaptığını söylerim' diye tehdit etti. ...Bana pasaportumun fotokopisini verdi, ...pasaportum hep LIKT'in çantasındaydı. ...Müşterinin memnun olması için, müşterinin beğeneceği kıyafetler alındı, saçlarımız boyatıldı..." (M16D1).

"Annem ve LIKT yıllardır birbirlerini tanımaktalar. LIKT'in büyük oğlu okuldan sınıf arkadaşımıdır. LIKT bana ve anneme kendisinin Türkiye'deki üç yaşındaki çocuğuna bakmamı, bunun karşılığında iyi ücret ödeyeceğini söyledi. ...Alanya'ya geldim. ... Fuhuş yapmam için tehdit ettiler. Ben de... istemeyerek kabul ettim. ...pasaportum hep LIKT'in çantasındaydı. Bir gün LIKT beni lokantaya götürdü, 41 yaşındaki bir erkekle tanıştırdı, ben bakireydim ve 1500 TL karşılığında üç gün için bu erkeğe verdi ve bu erkek de beni alarak Gazipaşa'ya götürdü. Üç gün süreyle benimle birlikte olduktan sonra da geri getirerek LIKT'ya teslim etti... Müşterilere çoğu zaman tek başıma gönderiliyordum, ancak bazen birden fazla erkekle aynı anda beraber olmak üzere, bazen da bir erkeğin birden fazla kadınla birlikte olması için (M16 ile) gönderiliyordum. Müşterinin istediği şeyleri yapmadığımda, müşteri beni LIKT'ya şikayet ediyordu, LIKT da her defasında... beni dövüyordu" (M15D1).

M12 kendisine ilk ulaşıldığında, tacir tarafından önceden korkutulmuş olması nedeniyle, kolluk personeline yaşadığı sömürüyle ilgili hiç bilgi vermemiş; hiç kimseyi tanımadığını, hiçbir şey bilmediğini ve misafir olarak ortamda bulunduğunu beyan etmiştir. GGM'inde kendisiyle yapılan görüşmede korktuğu, konuşmaktan kaçındığı, göz göze gelmemek için çaba gösterdiği gözlenmiş; dinlenmesi için sığınmaevine alınmış, güven ilişkisi sağlandıktan sonra mülakat yapılabilmıştır.

M12'nin yaşam öyküsünde, tacir MEKT'in M12'yi ülkesindeyken ikna ettiği, sömürü yerine kadar birlikte gittikleri, MEKT'in M12'yi tacir NZKT'ye sattığı görülmektedir. Ayrıca, M12'nin sömürüldüğü ortamda çevredekiler dahil herkesin tacirlerle işbirliği ve iletişim içerisinde olduğu, bu durumun M12'nin çaresizliğini artırdığı anlaşılmıştır.

M12, yer değiştirme ve seyahat aşamasında ulaşım giderlerinin nasıl karşılandığını, tacirle birlikte nasıl seyahat ettiklerini ve Antalya'da nasıl karşılandıklarını şöyle anlatmıştır;

*"MEKT 'uçak biletinin parasını Türkiye'de çalıştığında ödersin' dedi" (M12D1).
"(Ülkesinin adı) Havaalanına birlikte geldik, uçağa geçerken MEKT beni önden gönderdi, pasaport kontrolüne ayrı ayrı gidelim dedi, nedenini sorduğumda ayrı daha iyi olur dedi, başka bir şey söylemedi, ben de şüphelenmedim. Uçakta ayrı yerlere oturduk. Önce İstanbul'a, sonra Antalya'ya geldik. Antalya'da bir sarı taksiye bindik ve Alanya'ya gittik. " (M12D1).*

M12, sömürü sürecinin nasıl başladığını, nasıl geliştiğini, ne kadar borçlandırıldığını ve hangi şiddet biçimlerine maruz kaldığını şöyle dile getirmiştir,

"MEKT ile birlikte bir otele gittik, ...küçük bir odaya yerleştik. 'Tekstil işi için senin pasaportun gerekli dedi' ve MEKT benim pasaportumu aldı... Ben işe gitmek istedim MEKT 'patron gelecek onu bekliyoruz' dedi. Romanyalı olduğunu sonradan öğrendiğim NZKT adında bir kadın geldi, 'fabrika kapandı, sen başka iş yap, erkeklerle birlikte ol para kazan' dedi. Ben kabul etmedim. ... MEKT ve NZKT birlikte yanıma geldiler, erkeklerle birlikte olmam için önce güzellikle söylediler, kabul etmeyince beni burada dövdüler. Ardından kendi aralarında benim için pazarlık yaptılar ve MEKT beni orada 4000 TL karşılığında NZKT'e sattı. Pasaportumu NZKT alarak el koydu. NZKT bana 'senin çok borcun var, ayrıca senin bilet parası, yemek, ev kirası gibi çok borcun var ve hepsi birikti' dedi. Ben evime gitmek isteyince 'bir hafta çalış, para kazan seni göndereyim' dediler. ... MEKT'de erkeklerle birlikte olup para kazanıyordu. Beni ilk müşteriye MEKT götürdü, otelde beş gün kalmıştık, daha sonra başka mahallede bir eve götürdüler. ... Sokağa çıktığımda çevredeki herkes bana adıyla hitap ederek selam veriyordu ve MEKT'yi yakından tanıyorlardı. Arabanın camları siyahtı, dışarıdan içerisi, içeriden dışarı görünmüyordu. Müşteriye gitme konusunda sürekli problem çıkartıyordum, Eğer problem çıkartmaya devam edersem kolumdan uyuşturucu vereceklerini ve daha sonra hiç problem çıkarmadan müşteriyle birlikte olacağımı söylüyorlardı. Müşteriye gittikçe vücudumun her yeri ağrıyordu, CRKT bana 'müşteriye isteyerek gidersen hiçbir yerin ağrımaz, bak benim hiçbir yerim ağrıyor' diyordu. MEKT beni müşteriye götürüp getirirken 'daha önce senin gibi bir (Ülkesinin adı)'lı kadın NZKT'yi polise şikâyet etti, NZKT hapse girdi ve daha sonra NZKT, (Ülkesinin adı)'lı kızın memleketteki ailesini ve kızın kendisini buldu ona kötülük yaptı' dedi. " (M12D1).

M13, sığınmaevine geldiğinde, bacağının üst bölümünde 4 cm çapında iltihaplı yara olduğu görülmüş ve söz konusu yara ile ilgili dokümanlarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Konuyla ilgili M13 ile yapılan görüşmede,

kolluk birimlerinin kendisini kurtardığı sırada, memleketlisi olan MTET'in eşinin yakalanmamış olmasından dolayı, bu kişinin kendisine ve ailesine zarar vereceğinden korktuğundan, kötü durumda olan iltihaplı yarasını gizlediği, doktor dahil hiç kimseye söylemediği; ayrıca MTET'in eşiyle ilgili kolluk birimlerine hiç bilgi vermediği de anlaşılmıştır. M13 sözü edilen yarayla ve MTET'in eşiyle ilgili olarak şunları söylemiştir:

"Tacir MTET'in eşinin kendisi gibi (Ülkesinin adı)'lı olduğunu, İRKT'nin kendisini ikna ettiği sırada MTET'in Türkiye'deki karısıyla telefonla konuştuklarını, M13'ün kendilerinin evinde kalarak çocuklarına bakacağını, evin temizlik işlerini yapacağını söylemiştir. Antalya'ya geldiğinde MTET'in eşiyle birlikte M13'ü havaalanından karşıladığını, eve gidinceye kadar arabada samimi sohbet ettiklerini, eve ulaşır ulaşmaz da, kapıyı kilitlediklerini, zaman kaybetmeden MTET'in M13'e, çocuk bakıcılığı işi yerine, erkeklerle birlikte olacağını söylediğini, M13'ün karşı çıkması üzerine, MTET'in kendisini elektrik kablосуyla dövdüğünü, ardından karısının sivri topuklu ayakkabısıyla bacağına tekmeyle vurduğunu ve ayakkabı topuğunun bacağına girip kemiğe kadar ulaştığını, bacağının çok kanadığını, o haldeyken yarım saat sonra bir erkekle birlikte olmaya zorlandığını, sonrasında tedavi edilmediğini, erkeklerle birlikte olmaya zorlandığında ise yaranın sürekli yenilendiğini ve iyileşemediğini belirtmiştir.." (M13D3, Araştırmacı SHU)

M2 internet ortamında tanıştığı ADET tarafından ikna edilmiş, tüm giderlerini M2 kendisi karşılayarak gelmiş, ancak Antalya'ya geldikten sonra vize işlemi ücreti bahanesiyle borçlandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca ADET ile aynı evde kalmakta olan GUKM mağdur olmasına rağmen, ADET'in yanında yer almış ve M2 için açılan internet hesabından ADET'in istediklerini yerine getirmiştir. Kolluk birimlerine vermiş olduğu ifadesinde de ADET'i savunmuştur.

M4 Türkiye'de uzun zamandır seks işçisi olarak gönüllü çalışmıştır. Tacirler M4'ün vize ihtiyacını fırsat bilip evlenme vaadiyle kandırması, Alanya'dan Antalya'ya bilmediği bir eve götürülerek insan ticaretine maruz bırakmış ve dahası mağdurun altın bileziğini de almışlardır. Burada iki tacirin isimleri aynı olduğundan SLET(1) ve SLET(2) olarak kodlanmıştır. M4'ün insan ticareti unsurlarından sömürü aşamasına ilişkin anlatımları şöyle olmuştur,

"Şimdiye kadar 17 kez Türkiye'ye geldim. ...otobüs şoförü SLET(1) ile arkadaş oldum. ...Türkiye'de kalmak için vize yaptırmam gerekiyordu. SLET(1) de bana yardım edeceğini, benimle evleneceğini ve daha sonra vize yaptıracağını söyledi. O beni Alanya'dan aldı. Antalya'ya getirdi... arabada benimle birlikte dört kişiydik: ben, otobüs şoförü SLET(1), (SLET(2) ve CNET. Antalya'da bir eve geldik. Ben SLET(1)'e 'burada mı yaşayacağız' dedim. O da bana 'hayır burada iki saat kalıp gideceğiz' dedi. Sonra arabadan valizlerimi çıkarmaya başladılar. Ben ne olduğunu anlayamadım. Diğer (SLET(2) beni bir odaya kapattı. Çantamı

almak istedi, vermedim, zorla elimden çantamı aldı. Sonra SÜET(1) dışarı çıktı ve diğer adam da kapıyı kapattı. Çantamdan telefonlarımı ve bir sim kartımı aldılar. Valizlerimi kontrol ettiler, kitabımı, bileziğimi aldılar. Benim iki telefonum ve bir sim kartım var. Sonra bana elbiseni çıkar dediler. Ben istemedim, elbisemi çıkarmadım. O da silahını çıkardı ve elbisemi çıkarmamı söyledi. Ben de soyundum. Burada bana ' bu senin yeni hayatın, eski hayatını artık unut' dediler. Sabah oldu ve SÜET(2) bana 'hadi kalk müşteri geldi, çalışacaksın' dedi. Ben zaten şoktaydım ne oldu anlayamıyordum. Sonra sürekli müşteri gelmeye başladı" (M4D1).

M18, Türkiye'ye gönüllü seks işçiliği yapmak ve bu yolla kazanç elde etmek üzere gelmiş, ancak insan ticaretine maruz bırakılmıştır. Özbekistan uyruklu kadın KHKT ve Türk uyruklu MMET ile evli, 35 kadına, 7 farklı evde fuhuş yaptırmakta iken kolluk görevlilerine yakalanmışlardır. GGM'nde 35 kadınla yapılan mülakat sonrasında aşağıda yaşam öyküsü bulunan M18'in insan ticareti mağduru olduğu anlaşılmıştır. Öyküsü incelendiğinde kazancına türlü bahanelerle sürekli el konulduğu, diğer kadınların istemediği işlere ve ilişkilere gönderildiği için insan ticareti mağduru olduğuna karar verilmiştir.

"...Evde bizden başka KHKT'nın kocası MMET ve bizim gibi fuhuş yapan Özbekistan uyruklu Bomba lakaplı ismini bilmediğim bir kadın ile Özbekistan uyruklu MOKM isimli kadın vardı. ...KHKT özellikle benim her türlü muameleyi (müşteriyi memnun etmek) yapar diyerek müşteriye gönderdiği için sürekli müşteri ile problem yaşıyordum, müşteri tarafından talep edilen istekler bana yanlış ve ters geldiği için kabul etmiyordum... KHKT bana sürekli bağırıp çağırıp baskı yapıyordu. ...giderlerimizi (kişisel ihtiyaçlar giysi vb.) daha çok müşterinin vermiş olduğu bahşişlerle karşılıyorduk, bunların dışında bana sadece toplamda (8 aylık süre içinde) harçlık olarak 250-300 TL para verdiler... Müşterilerden kazandığım parayı KHKT'dan istediğim zaman bana sürekli 'senin paran birikiyor sana toplu vereceğim' dediği için ben sürekli sabrediyor, birikmiş olan toplam (9000\$) paramı alabilmek ve aileme gönderebilmek için bütün bunlara katlanıyordum" (M18D1).

M17'yi Türkiye'ye getirmek üzere ikna eden VİKM önceki yıllarda Türkiye'de seks işçisi olarak çalışmıştır. Ancak son geldiğinde beraberinde getirdiği M17'nin fuhuş yapmak istememesi ve tacirlere sürekli sorun çıkarması nedeniyle, M17'ye uyguladıkları şiddetin aynısını VİKM'de uygulamışlardır. VİKM başlangıçta tacir iken zaman içerisinde mağdur konumuna dönüşmüştür.

M17'nin, kendisini Türkiye'ye getiren VİKM ile birlikte, sömürü aşamasında maruz kaldıkları sorunlarla ilgili anlatımları şöyledir;

"Yaklaşık dört yıl önce, mesleği psikolog olan VİKM ile ülkemde tanıştım, ... VİKM uçuş giderlerimizi karşıladı, birlikte Antalya'da bir eve gittik. ...evde NCET ve DVET vardı. Eve gittiğimde evdeki kadınların, evdeki erkekler tarafından para karşılığında fuhuş yaptıklarını anladım. Arkadaşımın da fuhuş yaptığını Antalya'ya gelince anladım. Her şey ortadaydı, çok pişman oldum ve yapabileceğim bir şey yoktu. NCET eve geldiğim ilk gün, eve gelen bir

erkeklerle birlikte olmamı istedi, çaresizliğimden kabul ettim. Bir iki gün sonra pasaportumu aldılar. Bu evde yaklaşık iki buçuk ay kaldım. "Biz eve yerleştikten dört gün sonra... NCET tecavüz etmek istedi, karşı koydum, beni döverek tecavüz etti, yüzüm gözüm vücudum morarmış ve şişmişti. İki buçuk hafta ölmüş gibi hasta yattım. Bu süre içerisinde kendisi ilaç aldı. Daha sonra iyileşince tekrar hem eve gelen müşterilerle birlikte olup, hem de müşterilerin evine giderek, ara sıra da otele giderek çalışmaya başladım. Hasta olduğum dönemdeki ilaç, yeme içme masrafları olarak çalıştırıp para vermeyeceğini söylüyordu (NCET'i kast ederek). ...VİKM ile birlikte otele bir müşteriye gittiğimizde, müşteriden bize telefon kartı alması için yardım istedik. Müşteri de bize telefon kartını aldı ve bunu NCET'ye söylemiş, NCET'de bizi dövdü ve evin bodrum katına koydu. Bodrum katına evin içerisinden iniliyordu. Bodrumda tek oda vardı, tuvalet ihtiyacımız için bir delik, banyo ihtiyacımız için duvara asılı duş vardı. Bu odada VİKM ile birlikte aynı yatakta üç hafta kaldık. Burada kaldığımız süre içerisinde eve gelen müşterilerle birlikte olmak için eve çıkıyorduk, duş alıp müşteriyle birlikte olup sonra tekrar bodruma iniyorduk (bodrumda kaldıkları süre 20 gündür)" (M17D1).

M6 ailesiyle ilişkileri güçlü olup kendilerini Türkiye'ye gelmek üzere ikna eden kişilerle ilgili öncesinde bir tereddüt yaşamışlar, ancak her şeye rağmen ikna olmuşlardır. M6, yakın zamanda eşinin ölmesi nedeniyle, mağduriyet süresince yoğun üzüntü ve çaresizlik duygusu yaşamıştır. M6, insan ticareti unsurlarından başlangıç aşamayla ilgili şunları anlatmıştır;

"...Eşim öldükten sonra komşular, tanıdıklar bize başınız sağ olsun demek için geldiler. AZET adındaki adam bizimle aynı köyde yaşıyor. AZET de bize taziyeyle geldi. Bizim zor durumda olduğumuzu görüp... 'Benim kız arkadaşımın Türk ablası var, yedi aydır Türkiye' de çalışıyor, iyi para kazanıyor, sana da yardımcı olacak, Türkiye'ye gidersen ayda 1000 dolar para kazanırsın' dedi. Ne iş yapacağımı sordum, 'mutfakta patates soğan soyacaksın, restoranda çalışacaksın' dedi. Eşim öldüğü için acımız tazeydi 'şimdi olmaz, sonra düşünürüm' dedim. Daha sonra AZET benim telefonumu kız arkadaşı ARKT'ya vermiş. ARKT, beni telefonla her gün aradı. ...kabul ettim. ARKT bana bilet almak için benim pasaport bilgilerimi istedi, benim biletimi aldılar" (M6D1).

M6'nın sömürü sürecinin nasıl başladığı, nasıl geliştiği, hangi şiddet biçimlerine maruz kaldığı ve nasıl tehdit edildiğine ilişkin anlatımları şöyledir;

"...Aynı gün akşam CMKT bana git banyo yap, makyaj yap gel müşteriye gideceksin dedi. ...ne yapacağımı öğrendiğimde, ...ağlamaya başladım. ...CMKT erkek arkadaşının uyuşturucu bağımlısı olduğunu, daha önce cezaevine girip çıktığını, üç tane silahının olduğunu, daha önce AGKM adında başka bir kadını getirdiklerini, bu işleri yapmak istemediği için onu dövdüklerini, AGKM'nin ülkesine hastalanarak gittiğini söyledi. CMKT beni zorla banyoya gönderdi, sonra bana makyaj yapmaya başladı, ...evden birlikte çıktık. ...Ben sürekli ağlıyordum. Odaya girdikten sonra da ağlamaya devam ettim. Türkçe bilmediğim için (Müşteriyi kastederek) derdimi anlatamadım. Ancak soyunmak istemedim ve montumun önüne de kapatarak odanın girişinde sandalyede beklemeye başladım. Adam bana hitaben bağıırıyordu, Tahmin ettiğim kadarı ile benim soyunmamı istiyordu. Ben soyunmayınca telefonla CMKT'ya aradı. CMKT geldi, odaya girdi ve benim montumdan tutarak çekiştirdi ve bağırarak soyunmamı istedi ve kendisi benim üzerimde bulunan giysilerimi çıkarttı. Bana bu müşteriden 300 TL para aldığını, ...istememesem de bu kişiyle birlikte olmam gerektiğini söyleyerek odadan

çıktı. Bu kişiye birlikte olmak istemediğimi anlatmak istedim ancak bu kişi benimle üç kez cinsel ilişkiye girdi... " (M6D1).

Kolluk birimlerinin müdahalesi sırasında, kadın tacir CMKT M6'nın yanından hiç ayrılmamış ve M6'yı hem tehdit etmiş, hem de para vereceğini söyleyerek vaatle bulunmuştur. CMKT'in yönlendirmesiyle, yakalandıkları sırada M6'nın kolluk görevlilerine misafir olduğunu, kimseyi tanımadığını söylemesini sağlamıştır. Her ikisi de GGM'ne sınır dışı edilmek üzere getirildiğinde yapılan mülakatta M6'nın insan ticareti mağduru olduğu anlaşılmış ve daha sonra M6 tacirlerle ilgili hem Türkiye'de, hem de kendi ülkesinde suç duyurusunda bulunmuştur.

M22, yaşam öyküsünde yer alan AHET'e Stockholm Sendromu ile bağlanmış olması nedeniyle, kendisini para karşılığında sattığı halde AHET hakkında hep olumlu konuşmuştur. M22 ablasıyla birlikte mağdur edilmiş, ikisine de aynı tarihte ulaşılmış ve M22 Türkçe bildiği için tüm görüşmeler sadece M22 ile yapılmış, konuyla ilgili gerçekler sığınmaevinde bulundukları sırada ablasıyla tercüman eşliğinde yapılan görüşmeler sonrasında anlaşılmıştır. Aslında ablasının çalışmak üzere değil, kız kardeşinin geleceğinden endişe ettiği için kardeşini yalnız bırakmamak için geldiği anlaşılmıştır. Ayrıca her iki kız kardeşle güven ilişkisi sağlandıktan sonra görüşmeler yapılmış; mağdurların kuaföre gece götürüldükleri, kuaförün tacirleri tanıdığı, ayrıca ayakkabıcı ve bir mağaza sahibiyle tacirin ilişkilerinin iyi olduğu, bu nedenle kıyafet ve ayakkabı almaya da gece gittikleri, dolayısıyla kimseyle karşılaşmadıkları anlaşılmıştır. Görüşmeler sırasında, M22'nin hamile olması nedeniyle bazı müşteriler tarafından özellikle tercih edildiği, birlikte oldukları sırada M22'nin hamile olan karnını sevdikleri öğrenilmiştir.

M7, küçük çocuğu hasta olduğu için çaresiz kalmış, MAK'Ta bu durumu kendisi için fırsata dönüştürmüştür. M7 yaşadığı sömürü sürecinin özellikle gizli kalmasını istemiş kayıtlarda yer almasını istememiştir. M7'nin gizli kalmasını istediği konulara burada da yer verilmemiştir.

"MAKT'yı arayarak borç para istedim. MAK'Ta bana borç para verebileceğini, ancak kendisinin Türkiye'de kuaför salonu olduğunu, yanına gelmem durumunda kuaför salonunda bana iş vereceğini söyledi. Ben de kabul ettim. Pasaportumu çıkartabilmem için bana 100 Dolar para gönderdi, ardından uçuş biletimi gönderdi..." (M7D1).

Mağdurların Sömürüldükleri Yerler, Sömürülme Sıklığı ve Elde Ettikleri Kazanç

Mağdurlar cinsel sömürüye maruz kaldıkları için; sömürü sürecinin mağdur, tacir ve talep eden olmak üzere üç tarafı bulunmaktadır. Burada talep eden konumunda olan mağdurlarla cinsel ilişkiye giren erkekler, başka bir ifadeyle cinsel hizmet satın alan erkekler, mağdurların ifade etme biçimiyle müşteriler olarak yer olmaktadır.

Mağdurların nerelerde cinsel sömürüye maruz kaldıkları incelendiğinde; daha çok otel, pansiyon, müşterinin evi veya arabası, mağdurun kaldığı ev ya da tacirin belirlediği başka bir ev olduğu; birçoğunun da birden çok yerde sömürüldüğü anlaşılmıştır. Konuyla ilgili olarak bir mağdur şu bilgiyi vermiştir, *"Hep ilk getirdikleri evde kaldım ve müşteriler de bu eve geliyorlardı, tek bir tuvalet vardı, ayrıca banyo yoktu" (M4D1)*, başka bir mağdur, *"(...CMKT beni saatliğine iki farklı müşteri için otele, dört farklı müşteri için müşterinin evine, iki farklı müşteri için de arabaya götürdü" (M6D1)*, diğer bir mağdur ise şunları anlatmıştır; *"MHET beni hep aynı evde müşterilere pazarlamaya başladı. Aynı sitede başka bir bloktaki dairede kalıyordum" (M13D1)*.

Tacirler kolluk birimlerince yakalanmamak için yer ve yöntem değişikliği yapmaktadırlar. M12 tacirin kendisini Alanya'da çeşitli semtlerde 12 farklı otele götürdüğünü belirterek, NZKT'nin sömürü yeri konusunda nasıl bir yol izlediğini şöyle ifade etmiştir.

"En son bir ay önce NZKT yanıma gelip polislerin tüm otellere baskın düzenlediklerini, bu nedenle acilen buradan (kalmakta olduğu oteli kast ederek) ayrılıp başka yere gitmemiz gerektiğini söyledi. Bilmediğim bir apartmanın 4. katında bulunan eve götürdü. Bu arada diğer çalışan kızlar ortadan kayboldu ve bir daha da görmedim. ...NZKT artık otele gidilmeyeceğini, polisin sürekli baskın yaptığını, genelde müşterilerin evine gidileceğini söyledi" (M12D2).

Mağdurların nasıl bir sistemle çalıştırıldıkları, bir günde kaç kişiyle, ne kadar süre, cinsel ilişkiye girmek zorunda kaldıkları, bunun karşılığında tacirlerin ne kadar kazanç sağladıkları incelenmiştir. Bu konuda, mağdurların saatlik ya da gecelik olarak çalıştırıldıkları, genellikle günlük 3 ile 12 farklı kişiyle birlikte olmak zorunda kaldıkları, çoğu zaman bir kişinin birden çok kez ilişkiye girdiğini, saatlik ücretle gecelik ücretin değiştiğini, ücret konusunda

mağdurların yaşı, fiziksel özellikleri, müşteri tercihleri gibi konuların önemli olduğunu, yıllar içerisinde de ücretin değiştiğini, mağdurlara ücretin dışında bahşiş verildiğini anlatmışlardır. Konuyla ilgili olarak, Bir mağdur, "...aynı gün CMKT beni toplam 8 müşteriye saatlik olarak gönderdi" (M6D2), başka bir mağdur; "Günde ortalama bizi üç dört defa müşteriye götürüyorlardı. Bazen ise geceliğe gönderiliyorduk" (M11D1), diğer bir mağdur ise, "Bir saat ise iki kere, iki saat ise 3 kere, gecelik ise 3 kere ilişkiye gireceğimi söylediler. ... Bazen günde 5- 6 müşterimiz de oluyordu" (M9D1). Aynı mağdur kendisi için verilen bahşişle ilgili şunları belirtmiştir, "Bazı müşteriler bir saate 300 TL veriyorlardı. Ama bunlar bahşiş için verilen paralarıymış, İBET sonra bunları benden alıyordu" (M9D1). Bir mağdur bulunduğu fiziksel ortamın özellikleri hakkında şunları anlatmıştır, "Bulduğumuz eve bir günde ortalama 5-6 müşteri geliyordu, Evde özel bir oda yoktu, her kadın kendisine ait yatakta erkeklerle birlikte oluyordu" (M17D1). Başka bir mağdur da müşterilerin özelliği ile ilgili olarak şunları belirtmiştir; "Gelen müşterilerin bazıları pis, bazıları temiz oluyordu" (M4D1).

Mağdurların maruz kaldıkları durumlar, kendilerine uygulanan şiddetin boyutu, tacirlerin müşterilerle olan ilişkileri gibi konularda, mağdurların yapmış olduğu açıklamalardan bazıları aşağıdadır;

"Bir günde ortalama 5-6 kez, hatta bir günde 10-12 kez müşteriye gönderiliyordum, her bir müşteride bir den çok kez birlikte olduğu için bir günde 20'den fazla ilişkiye girmek zorunda kalıyordum. ...MHET bu zamana kadar benim bildiğim ve gördüğüm kadarıyla saatlik müşteri olunca 120-150 lira, gecelik olunca 350-400 TL alıyordu, ama eğer müşteri gecelik benim kaldığım evde kalırsa daha fazla ödüyordu. Parayı beni müşteriye vermeden önce MHET alıyordu. MHET bana müşteri başına 40 TL vereceğini söyledi, bana hesap tut ben sana sonra parayı veririm dedi, ...tuttuğum hesaplardan 6800 TL alacağım var" (M13D1).

"Bir günde ortalama 4-5 kez; bir- iki- üç saat ya da gecelik olarak müşteriye gönderiliyordum. Ancak müşteriler her defasında birden çok cinsel ilişki istediği için bir günde 10-15 kez birlikte olmak zorunda kalıyordum. Müşteriye gönderildiğimde saatliğine 150TL iki saatliğine 250TL, üç saatliğine 300TL, gecelik gönderildiğimde ise 400-500TL bazen da daha fazla ücret alıyorlardı. Paraları İAET alıp LIKT'ya veriyordu" (M16D1).

" ...Hatta bir keresinde boğazımı sıkı ve çok korktum. 'Boşuna ağlama, çalışacaksın.' diyordu. Çok stresli olduğum için baş ağrılarım çok fazlaydı... İBET'in müşterilerden saatlik 200-300 dolar, gecelik 800- 1000 dolar aldığını duydum. Bir kere müşteri 800 doları bana vermişti ama İBET hemen elimden aldı. Günde yaklaşık 7-8 bazen 10 müşteriye gidiyordum" (M8D1).

Mağdurların Maruz Kaldıkları Diğer Şiddet Durumları

Tacirler mağdurların dirençlerini kırmak, baskılamak, daha fazla kazanç elde etmek ve talep edenin isteklerini ön planda tutmak için, öngörülmesi kolay olmayan ve cinsel istismarın ötesinde bazı şiddet biçimlerini de uygulamışlardır. Aşağıda yaygın olarak kullanılan uyuşturucu kullandırmak, aç bırakmak, menstrüasyon döneminde cinsel ilişkiye zorlamak, mağdurlara iğne yapmak gibi insan haklarının en kötü biçimlerinin uygulanmasına ilişkin konulara yer verilmiştir.

Tacirler, mağdurların beslenme ihtiyaçlarını önemsemeyerek veya müşterilerin zayıf kadınları tercih etmesini gerekçe göstererek mağdurları aç bırakmış veya çok az yiyecek vermişlerdir. Bu konularda bir mağdur "...ben de kendisine aç olduğumu söyledim. Bana 'mutfaktan bir şeyler hazırla ye' dedi, ancak mutfakta yiyecek herhangi bir şey yoktu, su içerek karnımı doyurmaya çalıştım" (M6D2), başka bir mağdur "Müşteri ince kızları tercih ediyor diye bir günde sadece bir öğün yemek verdiler, çoğu zaman aç bırakılıyordum ve tam onbeş kilo verdim" (M15D1) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Diğer bir mağdur ise aşağıdaki açıklamayı yapmıştır;

"...bize az yemek veriyorlardı, hep aç kalıyorduk. Hatta bir gün evde sadece ben vardım, 'İstanbul'dan kız getirmeye gidiyoruz, yarın geleceğiz' deyip üzerime kapıyı kilitleyip gittiler, evde yiyecek hiçbir şey yoktu, üç gün gelmediler ve onlar döndüğünde ben açlıktan bayılmışım" (M14D1).

Mülakatlar sırasında, mağdurların istemeden cinsel ilişkiye girdikleri, bu durumun müşteri açısından sorun olabileceği, dolayısıyla mağdurun müşteriden şiddet görmüş olabileceği düşünülmüş ve mağdurlarla bu ekseninde görüşmeler yapılmıştır. Mağdurlara sömürüden önce uyuşturucu verildiği, mağdurun uyuşturucuyu tanımadığı ve uyuşturucu aldığını bilmediği için anlayamadığı, ancak ilişki sırasında kendi bedenini kontrol edemediğini ve dolayısıyla müşteriye de problem çıkarmadığını anlatmışlardır. Uyuşturucu kullanımıyla ilgili olarak iki mağdur yaşadıklarını aşağıdaki şekilde anlatmıştır;

"Müşteriye gönderildiğimde ilk bir hafta içeceklerime bir şeyler koydular, ben de bir hoş oluyordum, kafamı kaldıramıyordum, erkeklerle birlikte olurken sorun çıkarmıyordum. Sonra anladım ki içeceklerime bir şeyler katıyorlar, uyuşturucu olacağını düşündüm. Daha sonra hiçbir yerde hiçbir şey içmedim ve normal oldum, Yemek yiyemediğim için bir buçuk aylık dönemde altı kilo verdim. " (M12D1).

"Müşteriye gönderildiğim ilk hafta içerisinde mavi ve sarı renklerde (uyuşturucu ekstazi) hap kullandırdılar. Uyuşturucuyu kullanarak bana dans ettiriyorlardı. Kendimi çok kötü hissediyordum, kalbim çok çarpıyordu, öleceğimden korkuyordum, sonraları dilimin altında saklayıp atmaya başladım, sonra da fark edip vermediler. Ardından esrar sigarası içirmeye başladılar. Bana, sen artık uyuşturucu kullanan bir kadınsın ailen seni reddeder... tehdit ediyorlardı" (M14D1).

Tacirler mağdurlar üzerinden daha fazla kazanç sağlamak için kadınları menstrüasyon dönemlerinde de cinsel ilişkiye zorlamışlar, bu konuda müşterilerin durumu fark etmemeleri için özel yöntemler kullanmışlardır. Kadınlar anlatımlarında, menstrüasyon dönemleri için regl, adet, hasta ve özel gün kavramlarını kullanmışlardır. Araştırma kapsamındaki 24 mağdurdan 18'nin mülakat formu dokümanı bulunmakta olup; bunlardan 11'nin menstrüasyon döneminde cinsel ilişkiye maruz bırakıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca, mağdurların hastalanmadan çalışabilmelerini sağlamak, müşterilere kadınların cinsel yolla bulaşan hastalıklar açısından sağlıklı kadınlarla birlikte olduklarını beyan edebilmek için, güçlü antibiyotik özelliği bulunan bir iğnenin, sağlık kuruluşu ve sağlık personeli olmaksızın, tacirler tarafından sık aralıklarla mağdurlara yapıldığı öğrenilmiştir. Konuyla ilgili bir mağdur *"Beni bu eve getirdiklerinde regl döneminin son günlerindeydim, ama kanı kimse umursamıyordu, yine de ilişki oluyordu" (M4D1)*, başka bir mağdur *"...adet dönemindeyken bile sünger kullanarak ilişkiye zorlandım" (M8D1)*, diğer bir mağdur şunları söylemiştir; *"Adet olduğum günlerde bile vajinama sünger koydurarak müşteriyle birlikte olmaya zorlanıyordum" (M13D1).*

Ayrıca, menstrüasyon dönemi ve iğne yapılmasıyla ilgili olarak dört mağdur yaşadıklarını aşağıdaki şekilde anlatmışlardır;

"Menstrüasyon olduğum zamanlarda dahi, iki adet ıslak mendili katlayıp rulo yapıp vajinama yerleştirerek erkeklerle birlikte olmaya zorlandım, erkekler kondom kullanmadıkları için hem gebe kalmamam, hem de hastalanmamam için bana iki kez iğne yaptılar" (M15D1).

"Adetliyken de beni müşteriye gönderdiler. İBET bize sünger veriyordu, bunu rahmimize koyuyorduk. Adet olduğumuz zaman sürekli sünger kullandığımız ve kanamamız olduğu için çok zor oluyordu, çok canım yanıyordu. Daha sonra süngeri elimle kendim çıkarıyordum. Bunu anlatmaya çok utaniyorum" (M9D1).

"Hatta benim özel günlerimde beni müşterilere gönderdiler. Bana tampon koymayı GÜKT takma isimli MMKT öğretti.... müşteriler ile bu şekilde birlikte olduktan sonra bazen çok aşırı kanamalarım oluyordu" (M3D2).

"Adet olduğumuz dönemde vajinamıza süngeri ıslatıp iyice sıktıktan sonra yerleştirmem gerektiğini, iş bittikten sonra süngeri tekrar içimden nasıl çekip

çıkarmam gerektiğini MYKT öğretti. (sessizlik oldu, başını yere doğrultarak, ağlamaya başladı ve hem ağladı hem de anlattı.) Hatta bir gün süngeri iyi yerleştiremediğim için müşteri fark etti, süngeri içimden çekip çıkardı, ardından FEET'ye telefon ederek 'adet gören bir kadını bana gönderdiniz, ben böyle bir müşteri miyim?' dedi ve beni gönderdi, parasını da geri aldı. Bunun üzerine beceremedim diye FEET beni dövdü ve daha sonra diğer kızlara alay konusu edildim. Ayrıca, DYKM hiçbir şey bilmiyordu. Söylenenleri yapmış adet olduğu dönemde, vajinasına pamuk yerleştirmiş, çıkarması gerektiğini bilmemiş. Gün geçtikçe hastalandı, halsizleşti, vücudunu patlayacakmış gibi hissediyordu, alerji olmaya başladı. ...birlikte banyoya gittik, yardımcı oldum, pamuğu çıkardık. Çıkardığımız pamuk kararmıştı ve dayanılmaz kokuyordu, temizleme sıvısı aldılar ve evde tedavi edildi. Hamile kalmamamız ve hastalanmamamız için MYKT her ay bana ve diğer kadınlara iğne vuruyordu" (M14D1).

Müşterilerin Mağdurlara Uyguladıkları Şiddet

Cinsel hizmet satın alan müşteriler, birlikte olacakları kadınlarla ilgili nasıl bir hizmet alacakları (ücreti, süreci, nerede ve nasıl olacağı vb.) konusunda tacirlerle anlaşmakta, mağdurların kendileriyle ilgili söz hakkı bulunmamaktadır. Mağdurlarla yapılan görüşmelerde, bazı müşterilerin, tacirlere ödedikleri ücretin dışında, mağdurlara bahşiş verdikleri, bazı müşterilerin de mağdurlara zarar verdikleri öğrenilmiştir. Aşağıda bazı mağdurların ifadelerine yer verilmiştir;

" Müşteriler alkol alıyorlardı, ben ilişkiyi kabul etmedikçe beni şikâyet ettiler. O yüzden sürekli şiddet gördüm, hatta hala vücudumda morluklar var. Müşterileri memnun edemedim diye bana sürekli ceza yazıyorlardı" (M1D1).

"Benimle ters ilişkiye girmek isteyen müşteriler oldu, ama ben asla bunu yapmadım. Gittiğim müşterilerden bir tanesi beni dövdü, ben yapmak istemediğim için beni dövdü. Ben kaçtım daha sonra tekrar beni aynı müşteriye götürdüler" (M10D2).

"Müşterilerin istediklerini yapmıyordum, beni NZKT'e şikâyet ediyorlardı ya da şiddet uyguluyordu, vücudumu ısıyorlardı. NZKT bana bağırıp çağırıyor, küfürlü konuşuyor; ardından da yavrum, kızım, evladım deyip seviyor sabret borcunun bitmesine az kaldı dayan diyordu" (M12D1).

"Üç gün süreyle birlikte olmaya zorlandığım erkeklerin istediğini yeterince yerine getirmediğim için, beni SRET'a şikâyet ediyorlardı. SRET'da NEKT'e söylüyordu, eğer müşterileri memnun etmezse onu ormana götürür öldürür ve gömeriz diye tehdit ediyordu" (M19D1).

" Çünkü müşterilerden de yardım isteyemiyordum. Hepsi her şeyi şikâyet ediyordu. İçtiğimiz sigara sayısını bile patrona söylüyorlardı ve borç olarak yazılıyordu" (M24D1).

Diğer Mağdurların Durumu

Tacirler mağdurları sömürürken, bazen mağdurları müşteri dışında hiç kimseyle görüştürülmeden çalıştırmakta; bazen diğer insan ticareti mağdurlarıyla bir arada çalıştırmakta; bazan da seks işçisi olarak çalışan diğer kadınlarla

çalıştırmaktadırlar. M8 ile M9, M10 ile M11 ve M15 ile M16 bir arada çalıştırılmışlardır. Aşağıda mağdurlarla bir arada bulunan diğer kadınların konumu ile ulaşılamayan diğer insan ticareti mağdurlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

" FEET ve MYKT'nın yanında kaldığım sürede üç- dört tane daha Türkmenistan uyruklu kadın kandırılarak getirilip erkeklere para karşılığında fuhuş yaptırıyorlardı. Bunların birkaçı kendileriyle, diğerleri kiradıkları başka evlerde kalıyorlardı. Son olarak DYKM adında bir kız geldi bana yaptıklarının hepsini ona da yaptılar..." (M14D1)

Sürecin içerisinde seks işçisi olarak çalışan kadınlar, aldıkları ücretin belirli bir oranını tacirle paylaşmakta ve çoğunlukla onlarla birlikte hareket etmektedirler. Bu konumda olanlar, insan ticareti mağdurlarının kontrol edilmesinde aktif olarak görev almakla beraber, mağdurların müşteriye nasıl memnun etmesi gerektiğini de öğretmekte, tacirle ilgili olumlu yönde telkinlerde bulunmakta, bazen da tacir adına tehditlerde bulunmaktadırlar. Bazı evlerde birden çok mağdur, tacir ve seks işçileri bir arada olabilmektedirler. Aşağıda seks işçileri, diğer mağdurlar ve konumu mağdur tarafından bilinmeyenlerle (isim kodu üç harfli olanlar) ilgili bilgiler yer almaktadır.

" ...evde benden başka üç yabancı uyruklu kadın daha vardı. Bu kadınların Moldova uyruklu olduklarını, isimlerinin NKM, MNK ve YNK olduğunu öğrendim. Bu kadınlarda KKET 'in bulunduğu müşterilere para karşılığında fuhuş yaptırıldığını o gün öğrendim" (M1D2).

"Evde ben, M9 ve bir Moldovalı kız daha vardı. Çok zayıf biriydi, onu beğenmeyip 10 gün sonra gönderdiler. Sonra beni başka bir eve götürdüler Bu evde benimle birlikte yedi kız daha vardı. O evi daha sonra bana oturma izni almak için kullandılar... Buradaki kızların isimlerinin hepsi takmaydı. Kızlardan beşi Moldovalıydı. Biri de evliydi... Kızların hepsi farklı zamanlarda gelmişlerdi. 3 ay kalan, yani vizesi dolan gidiyordu. Onlar İBET'den çalıştıklarının karşılığını aldılar. Bir ay için 1500 Dolar alıyorlardı. Bir günleri 50 Dolardı. İBET bunların hepsine fuhuş yaptırıyordu. Bu kadınlar da günde 2- 3 kez işe gidiyorlardı. Müşteri kimi daha çok isterse o daha çok işe gidiyordu" (M8D1).

Tacirlerin, mağdurları gizlemek, yakalanmalarını önlemek üzere mağdurlar için de takma isim kullandıkları görülmektedir.

Mağdurlarının Kurtulma Girişimleri ve Kurtarılma Süreçleri

Burada, doküman incelemesi yapılan mağdurların çaresizlik duyguları, başarısız kurtulma girişimleri, yakalandıklarında gördükleri şiddet ile kurtulma ya da kolluk birimlerince kurtarılma ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

M4'ün kurtulma düşüncesi, kurtulma fırsatı ve kurtarılma anıyla ilgili açıklamaları şöyle olmuştur,

"...bir gün beni çorbacıya götürdüler. Tuvalete gidip rujla yazacaktım, yardım isteyecektim, ama tuvalete giderken bana çantamı vermediler. Kurtulmak için tek şansım buydu, başka da yoktu, birinden yardım istemeye çalıştım, ...kimse beni anlamıyordu. Müşterilerden de yardım istiyordum, ama onlar biz bu işe karışmayız diyorlardı. Sonra müşterilerden yardım istediğimi anlamışlar. SÜET(2) geldi, müşterilerle konuşma, ayağını keseriz dedi. Beni çok korkuttular. ...ben uyudum, sonra bir ses duydum, kalktım, karşıda bir ev tamiri yapıyorlardı. Pencereye vurdum. Beni duydular, yanıma geldiler. Polisi arayın dedim, beni satıyorlar dedim. Bu bir riskti. Ama ben yapmak zorundaydım... Sonrasında polis geldi" (M4D1).

M8, kurtulma konusundaki çaresizliğini şöyle belirtmiştir; *"...çok kere evden kaçmaya çalıştım, ama evin her yeri alarmlı ve kumandalıydı. Telefonuma ise cihaz takmışlar, M9 telefonumuzun dinlendiğini söyledi" (M8D1).* Tacirlerin mağdurların kaçmasını önlemek üzere ciddi önlemler aldıkları anlaşılmaktadır.

M10 ve M11 kaçıp kurtulmak için ortak plan yapmışlar, bunun için para biriktirmişler, ancak kolluk birimleri planı hayata geçirmeden önce mağdurları kurtarmıştır. M11'in söz konusu planla ilgili açıklamasına aşağıda yer verilmiştir;

"...ara sıra giysi almamız için bize para veriyorlardı, Ben ve arkadaşım M10 bilet parası biriktirip kaçabilmek için bize verilen alışveriş harçlıklarımız ile müşterilerin verdiği bahşişleri biriktirerek, pasaportlarımızı da alabilirsek kaçmayı planladık, bu şekilde benim 1700 TL arkadaşım M10'un da 1300 TL'si birikti " (M11D1).

M3, sömürüldüğü evden kaçtıktan sonra yaklaşık bir saat yürümüş, bulunduğu yerden iki kilometre uzaktaki bir mahalleye ulaşmış, yanında pasaportu ve parası olmadığı için nereye gideceğini bilememiş, çalışıp para kazanıp, bir şekilde pasaportunu da alıp ülkesine dönmek istemiş. Gördüğü bir lokantada mutfakta bulaşık yıkayarak çalışmak istemiş, kabul edilmiş ve bir sonraki gün sabah oradan ayrılmış, yolda kolluk birimleri kendisini bulmuş, yanında pasaportu olmadığı için karakola götürülmüş. M3 tacirlerden korktuğu için kolluk görevlilerine eksik bilgi vermiş ve sınırışı edilmek üzere GGM'ne gönderilmiş, daha sonra yapılan mülakatta insan ticareti mağduru olduğu anlaşılmıştır. M3 kurtulma/kurtarılma süreciyle ilgili şunları anlatmıştır;

"Sonra bir gün ben sabah namazı kıldım, evden sessizce çıktım. GÜKT görse izin vermezdi. Hiçbir şey almadım. Pasaportumu da alamadım. ...Sonra oranın patronu (Lokantanın sahibinden söz etmektedir) beni zorladı, kolumdan tuttu, saçından çeki, onunla seks yapmamı istedi. Ben kabul etmedim. Eğer seks

yapacaksan burada çalışırsın, yoksa çalışamazsın dedi. Ben istemedim. Sabaha karşı oradan çıktım, yoldan geçen jandarmalar beni buldu" (M3D1).

M12, kurtulmak için bulduğu ilk fırsatı nasıl değerlendirdiğini ve tacirin kendisini nasıl engellediğini şöyle açıklamıştır;

"Ben her fırsatta kurtulmak istiyordum, telefonum vardı ancak polisin telefonunu kurtarıldığımda öğrendim, polise onları şikâyet edeceğimi söylüyordum, müşterilerden yardım istiyordum, hiçbiri yardımcı olmuyordu. Etrafta polis arıyordum, bir gün taksi şoförü ELET, beni müşteriden alıyordu, otelden taksiye doğru gidiyorduk, biraz ileride polis arabası gördüm, polise el salladım, yardım istedim, polis beni görmeden taksi şoförü elimi indirdi, bana sevgilisimişim gibi sarıldı ve beni hızlıca arabaya götürdü. Eve geldiğimizde bana bağırıp çağırdı ve saçımı yolarak dövdü, 'al polisin telefonunu ara, onlar bizim arkadaşımız, bize bir şey yapmazlar' dedi" (M12D1).

M13, Başarısız kurtulma girişimiyle ilgili şunları anlatmıştır;

"MHET'in dışarıya çıktığı bir sırada fırsat bularak evden kaçtım, param yoktu, yanımda telefonum vardı, nerede olduğumu bilmiyordum, nereye ve kime gideceğimi bilmiyordum. 15 dakika içerisinde MHET beni telefonla aradı, 'eve dön seni ülkeneye göndereceğim' dedi. Doğru söylediğine yemin ettirdim, gidecek başka bir yerim olmadığı için bulunduğum yeri oradan birisine tarif ettirdim, MHET gelip beni aldı. Ancak eve gittiğimizde beni yine çok kötü dövdü, döverken de 'nereye gidersen git, seni bulurum ve kemiklerini kırarım' diye tehdit ediyordu" (M13D1).

M20, Türkiye'ye tatil yapmak üzere gelmiş, memleketlisi olan başka kadınlarla tanışmış, tatil süresini uzatarak onların evinde kalmaya başlamış, bu sırada insan ticaretine dahil edilmek istenmiş, baskı görmüş, evden kaçmış, geri dönmek zorunda kalmış, şiddete maruz kalmış, tekrar kaçmış, kurtulmuş ve kurtarılmıştır. M20'nin yaşamış olduğu bu süreçle ilgili açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir.

"...Fuhuş yapmayı kabul edersem dışarıya çıktığımızda kaçarım diye düşündüm ve kabul ettiğimi söyledim. AGKT beni (adres) gönderdi, ben de oraya gitmek yerine kaçtım, önceden tanıştığım AFE'in yanına gittim, 15-20 gün onun bir yakınının evinde saklandım. AFE bana 'bir takım adamların beni (M20'yi) sorduğunu, kendisini sürekli rahatsız ettiklerini' söyledi. AFE'yi korumak için AGKT'i aradım, eve gelmemi söyledi, eve gittim. AGKT bağırıp çağırdı, bana tokat attı. 'Seni bulmak için masraf yaptım, borcun çoğaldı, çalışacaksın' dedi. Bu arada AGKT'in telefonu çaldı, 'dışarıya çıkalım, bunları dışarıda konuşalım' dedi. ... Biz AGKT ile evden çıktık ve bir arabaya bindik. Arabanın içinde bir kadın, AGKT'in sevgilisi MFET ve MFET'nin dayı dediği bir erkek vardı... Birlikte bir otele gittik, dayı gidip geleceğim diyerek yanımızdan ayrıldı. Ben ve MFET 110 numaralı odaya çıktık. MFET 'ben sana nasıl çalışacağımı öğretirim dedi. Bir taraftan beni dövüyor, bir taraftan da zorla kıyafetlerimi çıkarıyordu. Yaklaşık 20 dakika sonra kapı çaldı, konuşmalardan dayı olduğunu anladım. MFET kaç kişi geldiniz diye sorunca '4 kişi geldik' dedi; bana dört kişinin tecavüz edeceğini düşünerek kıyafetlerimi yanıma alarak otelin balkonundan çıplak olarak atladım. Oda ikinci kattaydı. ...Koşarak oradan uzaklaştım, yol kenarında bulunan çöp konteynirinin içine saklandım. Sonra korkarak yoldan geçen birinden yardım istedim, o kişi 'orada kal jandarmaya haber veriyorum' dedi ve 10 dakika içerisinde Jandarma geldi. Yanımdaki kıyafetlerimi giydim ve karakola gittik " (M20D1).

M1, M2 ve M19 buldukları ilk fırsatı değerlendirerek kurtulmuşlardır. Buna göre; M1 kolluk birimlerini telefonla arayarak kurtulmuş, M2 evden çıkıp çevredekilerin yardımıyla kolluk birimlerini arayarak kurtulmuş, M19 ise bulunduğu yerden bir taksiye binerek kendisini kolluk birimlerine götürmesini isteyerek kurtulmuşlardır. M1 ve M19'un konuyla ilgili açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

"... Bunların elinden böyle kurtulamayacaktım ve bir gün 'tamam çalışacağım' dedim. Bundan sonra bana telefonumu verdiler. Biz kaçmayalım diye evde camı açılmayan odalarda biz kalıyorduk. HSET'in gece horladığını duydum, o uyurken ben telefonumdan Google'a girdim ve jandarmanın numarasını buldum. Sessizce aradım, HSET'le beni Jandarma aldı, ancak diğer kızlar müşterideydi" (M1D1).

"...sabah erken uyanmıştım, aşağıya inmek için NEKT'den 5 dakikalığına izin istedim, NEKT de 'yanında pasaportun var mı?' dedi, ben de 'yok' dedim ve bana izin verdi. Dışarıya çıktım biraz bankta oturdum. Bu sırada kardeşim aradı, başıma gelenleri anlattım, kaçmamı söyledi, o sırada başımı kaldırıp etrafa baktım kimsenin olmadığını görüp koşup bir taksiye atladım ve beni jandarmaya götürmesini istedim. Taksici beni jandarmaya getirdi" (M19D1).

M17 yakınıni telefonla arayarak nasıl kurtulduğunu şöyle açıklamıştır.

"NCET ve DVET ilk iki ay kapıyı hep kilitli tutuyorlardı, son 15 gün de ara sıra unuttuyorlardı. Bana uyguladıkları şiddete daha fazla dayanamadım evden kaçmayı planladım, akrabam olan ve Antalya'da yaşayan SVK'yı aradım ve yardım istedim. Bloknotum da yazılı akrabalarımın telefonları vardı. SVK Antalya'da olmama çok şaşırdı, beni nereden alacağını söyledi, eve gittim eşyalarımı topladım ve evin yakınında ki SVK'nın tarif ettiği yola çıktım, yaklaşık 25 dakika sonra SVK geldi ve beni aldı kendi evine götürdü" (M17D1).

Sonrasında, M17 Antalya'daki akrabasının evindeyken, akrabalarının yardımıyla seyahat belgesini almış ve ülkesine gitmek üzere hazırlık yaptığı sırada, kolluk birimleri SVK ve eşinin fuhuş yapıyor ve yaptırıyor olması nedeniyle, evlerine baskın düzenlemiş, evdeki herkesi karakola götürmüştür. M17 karakoldayken akrabalarının da bu işlerin içerisinde olduğunu öğrenmiş, ikinci kez güven kaybı yaşamış ve kolluk birimlerine de başından geçenleri anlatmamıştır. GGM'ne getirildikten sonra, insan ticareti mağduru olabileceği düşüncesiyle sığınmaevine alınmış ve birkaç gün sonra mülakat yapılarak mağdur olduğu anlaşılabilmıştır.

M6 ve 12'nin kurtarıma süreci, herhangi bir şikâyet olmaksızın kolluk birimlerince gerçekleşmiştir. Mağdurların konuyla ilgili açıklamaları aşağıdadır.

"...müşteri beni arabasıyla aldı götürdü, işi bitince beni eve geri bıraktı, kısa bir süre sonrada jandarma gelerek CMKT'yi ve beni karakola götürdü. Türkiye'ye

geldiğim ilk gün CMKT pasaportumu aldı, ...jandarma bizi evde yakaladıktan hemen sonra pasaportumu bana geri verdi" (M6D1).

"Son gün ELET beni müşteri için otele bıraktı, pasaportumu da resepsiyona bıraktı ve gitti, resepsiyon görevlisi beni çağırarak pasaportumu verdi ve gitmem gereken odayı söyledi, odada müşteri vardı, bana ismimi sordu, kendi isminin FTE olduğunu söyledi, 'biz arkadaşız tamam mı?' dedi. O sırada kapı çaldı ve polis geldi bizleri polis merkezine götürdü, FTE biz arkadaşız diyordu, ben de hayır o müşteri, biz arkadaş değiliz dedim" (M12D1).

Tacirler, M12'in hikâyesinde olduğu gibi, müşterilerin ve mağdurların bir aradayken kolluk birimlerince yakalanmaları durumunda, suç olarak değerlendirilmemesi için, birbirleriyle arkadaş olduklarını, aralarında herhangi bir ücret ilişkisinin olmadığını söylemeleri istenmektedir.

Tacirler, M14'ün vize süresi dolduğu için yakalanması durumunda polislerden çok dayak yiyeceğini, hapse atılacağını, 15 yıl hapis yatacağını söyleyerek korkutmuşlardır. M14 kurtarıma kararıyla ilgili şunları söylemiştir.

"FEET ve MYKT'in bana yaptığı eziyete daha fazla dayanamadım, polise gitmem durumunda, FEET'nin beni dövdüğü kadar dövmelerine razı oldum, hiç olmazsa cezaevinde dayak yemem ve erkeklere gönderilmem diye düşündüm. Evden tekrar kaçtım, geceyi bir pansiyonun bahçesinde gizlenerek geçirdim, sonraki sabah bir taksiye binerek beni polise götürmesini istedim. Karakola gittiğimde bana yardımcı oldular, keşke polise daha önce gelseydim diye düşündüm" (M14D1).

M15 ve M16 bir arada aynı tacirler tarafından sömürüldükleri için bir süre sonra kurtulmak üzere birlikte plan yapmışlar ve kendilerine verilen bahşişleri biriktirip, pasaportlarını da alarak ülkelerine uçakla gitmek üzere otobüsle Alanya'dan İstanbul'a gitmişler, durumu fark eden tacirler onlardan önce İstanbul'a giderek onları otogardan alıp tekrar Alanya'ya getirmişlerdir. Bir süre sonra mağdurlar telefonla yardım isteyerek kurtulmuşlar. O dönemde 112 acil servis hizmetleri, pilot uygulama olarak tüm acil ihtiyaçları karşılamak üzere kullanılmış ve farklı dillerde görev yapan çalışanlar olduğu için mağdurlarla kolay ve doğru iletişim sağlanarak kurtarılmışlardır.

"Ben ve M15 kaçmaya karar verdik, müşterilerin verdiği bahşişleri sakladık ve birlikte 800 TL biriktirdik. ...Ocak 2013 akşamı bir müşteriden yardım istedik, müşteri bir sonraki sabah saat 07.30 için bize (Firma adı) otobüs firmasından bilet ayarladı ve biz sabaha karşı LIKT'nin çantasından gizlice pasaportlarımızı aldık ve otobüse bindik ve İstanbul'a gittik. İstanbul'da otogarda otobüsten indiğimiz sırada LIKT'in beş adamı (biri İAET) bizi alarak önce bir otele götürdü, sonra da İstanbul'a geldikleri arabayla bizi geri Alanya'ya getirdiler. Fırsat bulduğum ilk anda (ülkesinin adı)'daki babamı aradım durumu anlattım, babam kısa sürede tekrar beni aradı ve 112 acil yardımı aramamı söyledi ve ben de ilk fırsatta 112'yi arayarak durumumuzu anlattım, polisler... eve gelerek bizleri kurtardı" (M16 D1).

Kurtulduktan Sonra Mağdurların Aileleri ve Kendileriyle İlgili İstekleri

Kurtarılan mağdurlarla yapılan mülakatlarda, kendileriyle ilgili yapılması gerekenleri planlamak üzere, neler yapmak, nerede kalmak ya da nereye gitmek istedikleri öğrenilmekte olup, görüşme yapılan kadınların tamamına yakını bir an önce ülkelerine dönmek istemişlerdir. Başka bir istekleri de, cinsel sömürüye maruz kaldıklarının aileleri tarafında öğrenilmemesi olmuştur. Konuyla ilgili olarak bir mağdur; *"Bir an önce ülkeme gitmek istiyorum. Ailemin yaşadıklarımın haberinin olmasını istemiyorum"* (M11D1), başka bir mağdur; *"Ailemin yaşadıklarını bilmesini asla istemiyorum. Yol giderlerimi karşılayarak ülkeme göndermenizi istiyorum"* (M12D1), başka bir mağdur; *"Ben bir an önce ülkeme, çocuklarıma kavuşmak istiyorum. Burada daha fazla kalmak istemiyorum"* (M2 D1). Diğer bir mağdur ise; *"Annemle iletişim halindeyim, ailem bana eziyet edildiğini biliyor, ancak fuhuş yaptırıldığını bilmiyor. Ülkeme gidince MSKT hakkında suç duyurusunda bulunmak istiyorum"* (M14D1) şeklinde belirtmişlerdir.

Bir mağdur da hamile olduğu ve gebeliğini sonlandırmak istediği için kendisi açısından güvenli yer olarak başka bir ülkeye gitmeyi tercih etmiş ve mağdurun konuyla ilgili istekleri ve onun için yapılanlar aşağıda yer almıştır;

"Benim Türkiye'de olduğumu ailem bilmiyor, beni halen Gürcistan'da sanıyorlar, onlar ile telefon görüşmesi yaparken numaramı gizliyordum, Ailemden gizli Türkiye'de bu işi (fuhuş) yaptığımı ve ailemin duyması halinde beni yaşıtmayacaklarını KHKT da bildiği için bu durumu benim üzerimde baskı olarak kullanıyordu. ...Benim bu hamilelik durumundan kurtulmam için az günüm var, acilen kurtulmak istiyorum. Ayrıca bu durumumun ailem tarafından bilinmesini... halinde ise hayatımın tehlikeye gireceğini bildiğim için bu kürtaj işlemini Gürcistan'da yapmak istiyorum. Gürcistan'da bulunan teyzemin kızı ile telefonda görüştim, bu konuda bana yardımcı olacak. Dediğim gibi ben ihtiyacım olduğu için fuhuş yaparak para kazanmak için Gürcistan'dan Türkiye'ye geldim ancak, hem psikolojik olarak hem de maddi olarak mağdur edildim. Hem KHKT, hem de müşteriler tarafından isteğim dışındaki işlere zorlandım, paramı alamadım, alabilirim umudu ile çok şeye katlandım. ...ailemin fuhuş yaptığımı öğrenmesi durumunda beni öldüreceklerini bildiğim için onlardan da para isteyemedim. Hatta içerisinde bulunduğum çaresizliği düşündükçe sık sık intihar etmeyi düşündüğüm zamanlar oluyor" (M18D1).

Tacirlerin Özellikleri ve Yakalanmamak İçin Kullandığı Yöntemler

Tacirlerin kendi aralarında çeşitli görev dağılımları ve sorumlulukları bulunmaktadır. Daha önceki bölümlerde mağdurların sömürülmeleriyle ilgili

anlatımlarından da kolaylıkla anlaşılabilceği gibi; mağdurların bulunması, çeşitli vaatlerle ikna edilmesi, sömürü yerine kadar götürülmesi, müşteriye götürülüp getirilmesi, kaldığı yerde denetim altında tutulması, müşterilerin tedarik edilmesi vb. tacirlerin çok çeşitli sorumlulukları bulunmaktadır. Herhangi bir mağdurun hikayesinde en az iki tacirin olduğu, ancak kolluk birimlerinin dokümanları incelendiğinde genellikle dört ve daha fazla sayıda oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca, sürecin tüm aşamasında aralarında otoriteye dayalı güçlü bir iletişim olduğu söylenebilir.

Tacirlerle ilgili başka bir konu da cinsiyetleri ve medeni durumlarıdır. Yönetici konumunda olduğu anlaşılan tacirlerin daha çok karı koca oldukları, erkek eşin Türk vatandaşı olduğu, kadın eşin (biri hariç) ise daha çok mağdurun menşei ülkesinden olduğu, mağdurları ikna edenlerin (evlenme vaadi dışında) ve seyahatine eşlik edenlerin daha çok kadın olduğu, sömürü sırasında müşteriye götürüp getirenlerin ise erkek olduğu anlaşılmıştır.

Tacirlerin kullandıkları başka bir yöntemde tanınmamak ve yakalanmamak için kendileri için takma isim kullanmalarındır. Mağdurlar bu durumu çoğu zaman kurtarıldıktan sonra kolluk birimlerindeyken tacirlerin fotoğraflarından ya da ayna arkasından tacirleri teşhis ettikleri sırada öğrenmişlerdir. Konuyla ilgili bir mağdurun açıklaması şöyledir, "...gerçek ismini bilmediği "APET" lakaplı kişiden ve MYKT'nın ablası MSKT'dan şikâyetçiyim..." (M14D1), diğer bir mağdurun açıklaması da; "...takma ismi GÜKT olan, Özbekistan vatandaşı kadın MMKT ile Türk kocası beni zorlayarak ve tehdit ederek para karşılığında erkek müşterilere gönderiyorlardı..." (M3D2), başka bir mağdurun ise; "ilk gün CMKT bana benim Türkiye'deki ismi SYET demişti, kendisine bundan sonra SYET demem gerektiğini de söyledi. Ayrıca SNKT lakaplı ve adını burada öğrendiğim DZKT'den de...". (M6D1) olmuştur.

Aynı konuda başka bir mağdurun açıklaması da aşağıdaki gibidir;

"...kurtarıldığımda GOET'in gerçek isminin CHET, İSET'in gerçek isminin HLET, EKET olarak bildiğim kişinin adının ESET ve yine bizi ara sıra müşteriye götürüp getiren SEET olarak ismini bildiğim kişinin ÖRET, İYET olarak bildiğim kişinin gerçek isminin de YUET olduğunu fotoğraflardan teyit ederek öğrendim" (M11D1).

Tacirler insan ticaretinden büyük kazanç elde etmektedirler. Günlük kazançları konusuna daha önce değinilmişti. İnsan ticaretinde elde edilen kazancın neredeyse bütünü tacirler tarafından kullanılmaktadır. Bu ve benzer nedenlerden dolayı yakalanmamak, daha çok mağdura ulaşarak onları sömürmek ve talep eden kitleyi, yani müşteriye memnun etmek üzere türlü yöntemler kullanmaktadırlar. Bu bölümde mağdurların tacirlerin kullandıkları yöntemler konusunda yapmış oldukları açıklamalara yer verilmiştir.

Tacirler aynı anda çok sayıda kadını çalıştırmakta, çoğunluğunu kiraladıkları evlerde, küçük gruplar halinde barındırmaktadırlar. Bu yöntemi kullanmalarının nedeni, yakalandıklarında daha az ceza almaları (mağdur sayısı kadar cezalandırıldıkları için) ve müşteri ilişkilerini kesintisiz sürdürebilmeleridir. Bu konuda bir mağdur; *"LİKT'nin Alanya'da kullandığı iki tane evi var ve her iki evi de kullanıyorlardı" (M15D1)*, başka bir mağdur *"KAKT diğer kızlarla birlikte başka evde yaşıyor, gelip gidiyor..." (M9D1)*, diğer bir mağdur ise *"...evimize polis baskını yapılacak diye, FEET beni annesinin Antalya'daki evinde üç gün sakladı" (M14D1)* şeklinde açıklama yapmıştır.

Aşağıda, iki mağdurun nerelerde kaldıkları ve kaç kez yer değiştirdiklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır;

"KHKT'nın evinde bir hafta kaldık, sonra bir otel'de bir ay kaldım, benimle birlikte bu otelde KHKT'nın pazarladığı başka kadınlar vardı. Daha sonra da KHKT'nın bulduğu iki ayrı evde yine KHKT'nın çalıştırdığı kızlarla kaldım" (M18D1).

"...kaldığım eve başka yabancı uyruklu kadınlarda geldi bir süre sonra bu kadınlar başka yerlere götürüldü, yerine başka kadınlar getirildi. Bu şekilde sürekli kadın bulunduruyorlardı" (M1D2), "Onların çok evleri ve çok kızları olduğunu biliyorum. Kızlar sürekli kontrol altında" (M1D1).

Tacirler, M8 ve M9'un kaçmasından korktukları ve aynı zamanda ikna edebilmek için kendileriyle aynı evde bulundurmuşlar; tacirin eşi de mağdurları ikna etmek üzere sürece dahil olmuştur. Mağdurların açıklamaları şöyledir;

"Bizim üzerimizden çok fazla para kazanıyordu. Evde İBET'in eşi ve çocuğu sürekli duruyordu. Hatta ben ağladığım zamanlar HLKT (tacirin eşi) 'ağlamana gerek yok, aile gibi yaşayalım' diyordu" (M8D1).

"Ben hep ağlıyordum. HLKT'da bana, ağlamama gerek olmadığını, bu işi yapmak zorunda olduğumu, eğer bir şey istersem yardım edeceğini söyledi. Ama bu yardımdan İBET'in haberi olmasın diyordu" (M9D1).

Başka bir mağdur ise; karı koca olan tacirlerden MYKT'nın mağdurları nasıl bilgilendirdiğini ve onları müşteri için nasıl hazırladığını şöyle anlatmıştır;

"MYKT daha önce fuhuş yaptığı için müşteriye memnun etmem gerektiğini her fırsatta bana ve diğer kızlara öğretiyordu. Müşteriye giderken kıyafetlerimizi MYKT alıyordu. Bana açık, süslü ve renkli iç kıyafetler aldı. Kısa giyinmem için etek ve açık bluzlar aldı. ...bana makyaj yapıyordu, müşteriye memnun edebilmem için nasıl seks yapmam gerektiğini öğretiyordu. Müşterinin istediğinden daha çok verisen, müşteri de seni tekrar ister, sana bahşiş verir diyordu. ...müşterinin beni tercih etmesi için müşteriye telefon ettiriyordu. Eğer müşteri herhangi bir kadını özellikle tercih ederse bir buçuk katı ücret ödüyormuş" (M14D1).

Tacirlerin en yaygın kullandıkları diğer bir yöntem ise; mağdurlar kolluk birimlerince yakalandıklarında, ilk fırsatta onlara ulaşp, kolluk birimlerine kendileriyle ilgili suç duyurusunda bulunmamalarını sağlamak üzere çaba göstermeleridir. Bunun için, mağdurlara ya tekrar vaatte bulunmakta ya da tehdit etmektedirler. Bazen da ikisini bir arada yapmaktadırlar. Konuyla ilgili olarak M6'nın taciri olan CMKT ile ilgili açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir;

"Jandarma bizi aldıktan sonra CMKT ile hep yan yanaydık. CMKT benimle (Ülkesinde konuşulan dil) konuşuyordu, bizim konuştuklarımızı görevliler anlamıyordu. CMKT bana 'sadece kendisini tanıdığımı, buraya turist olarak üç gün önce gezmeye geldiğimi, hiç kimseyi tanımadığımı, kimsenin ne iş yaptığını bilmediğimi' söylememi istedi. Ayrıca Türkiye'deki polis ve jandarmanın kendisinin arkadaşı olduğunu, bankada 10.000 Dolar parası olduğunu, eğer şikâyetçi olmazsam bana bu parayı vereceğini; ancak şikâyetçi olursam fuhuş yaptığım için beni cezaevine göndereceklerini ve 15 yıl hapis yatacağımı söyledi" (M6D1)

Kadın tacir LIKT, M15 ve M16 ile aynı ülke vatandaşı olduğu ve her ikisinin ailesini tanıdığı için; mağdurların aileleri de kızlarının (M15 ve M16) tacirin çocuklarına baktığını sandıkları için; LIKT mağdurların ailelerine şüphelenmemeleri için her ay belirli miktar para göndermiştir. Bu konuda her iki mağdur aynı açıklamayı şöyle yapmışlardır; " LIKT her ay ailemize 100 Dolar para gönderiyordu" (M16D1), " Bize hiç para verilmedi, ancak LIKT her ay ailemize 100 Dolar para gönderiyordu. Ailemiz de 'temiz para kazandığımızı'¹¹ düşünerek memnun oluyordu" (M16D1). LIKT yakalandığında, evdeki küçük kızına bakacak kimsenin olmadığını bahane göstermiş; diğer yandan mağdurların ailelerine göndermiş olduğu banka dekontlarını mahkemeye delil olarak sunmuş ve mağdurlara fuhuş yaptırmadığını, onların sadece kendi

¹¹ Temiz para kazanma kavramı mağdurlar arasında, fuhuş dışındaki diğer sektörlerde çalışarak kazanılan geliri ifade etmektedir.

çocuğuna baktığını, mağdurların ailelerini yakından tanıdığını ve her ay çocuğuna bakmalarının karşılığında 100 Dolar para gönderdiğini belirterek şartlı salıverilmiştir.

Başka bir mağdur hikâyesinde yukarıdakinin aksine, M9 kardeşinin okul ihtiyacı için tacirlerden para istemiş, onlar da ihtiyaç duyulan parayı göndermişler, ancak yakalandıklarında suç delili olarak kullanılmasın diye dekontlarını yok etmişlerdir. Ayrıca, tacirler mağdurları ikna etmek ve sürecin içerisinde tutmak üzere, onlar için çalışmalarının karşılığında para biriktirdiklerini söyleyip, sonrasında vermemektedirler. Bu konu M9'un açıklaması şöyledir;

"Erkek kardeşime okulu için para göndermek istedim. Bunu HLKT'ya söyledim. Onlar da 'adını soyadını söyle gönderelim ve bunu senin parandan keseriz' dediler. Bu şekilde para gönderdiler. Kardeşime gönderdikleri paranın dokümanlarını da tuvalete atıyorlardı. Çünkü polis geldiğinde onun bulunmasını istemiyorlardı. Elime hiç para vermiyorlardı, ama para göndermek istediğimde bu şekilde yapıyorlardı. Sonra oturma izni yaptırmak için benim hesabıma 18000 TL yatırdılar" (M9D1).

Bu konuyla ilgili sığınmaevi kayıtları incelendiğinde Araştırmacı SHU'nun raporlarındaki açıklamasına aşağıda yer verilmiştir;

"M9 sığınmaevine geldikten sonra, tacirlerin kendi hesabına para yatırdıklarını ve bu parayı çekmek istediğini belirtmiş ve görevliyle birlikte parayı çekmek üzere bankaya gidilmiş, hesapta para olmadığı öğrenilmiştir. Hesabında para olmadığını öğrenen mağdurun hayal kırıklığı ve yeniden güven kaybı yaşadığı, uzun süre ağladığı, o gün yemek yemediği ve yatağından çıkmadığı gözlenmiştir. Banka ile yapılan görüşmelerde hesaptaki paranın, hesaba yatırıldıktan 20 dakika sonra çekildiği, paranın çekilmesi için mağdurun parayı yatırdıkları sırada eş zamanlı olarak çekilmesi için imza verdiği öğrenilmiştir. Burada sözü edilen miktar, mağdurun ait olduğu ülkeden birinin Türkiye'de ikamet iznini alabilmesi için banka hesabında ikamet süresince kendisine yetecek kadar parasının bulunması için gerekli banka dekontunun alınmasıdır" (M9D3).

M9'u müşteriye götürüp geçiren tacir, kaza geçirdikten sonra da işini yapmaya devam etmiştir. Bu konuda mağdurun açıklaması şöyle olmuştur;

"Müşteri olduğunda İBET 'hazırlan' diyordu. Bizi o götürüp getiriyordu. Kaza geçirdiğinde şoför tuttu, ama İBET yine yanımda oluyordu. Tüm kızları bu şekilde götürüp getiriyordu" (M9D1).

Tacirler kendilerine sorun çıkartan, baş edemedikleri, yeterince sömüremedikleri ve parasını vermek istemedikleri kadınları, çeşitli bahaneler bularak şikâyet etmekte ve sınır dışı edilmelerine neden olmaktadır. Konuyla ilgili M14'ün bir kadınla ilgili açıklamaları şöyle olmuştur;

"GŞKM adındaki kız çok güçlüydü ve onları polise şikâyet edeceğini söylüyordu. Bu nedenle GŞKM'yı müşteriye gönderip ardından polise 'GŞKM para karşılığında fuhuş yapıyor' diye şikâyet edip sınır dışı ettirdiler" (M14D1).

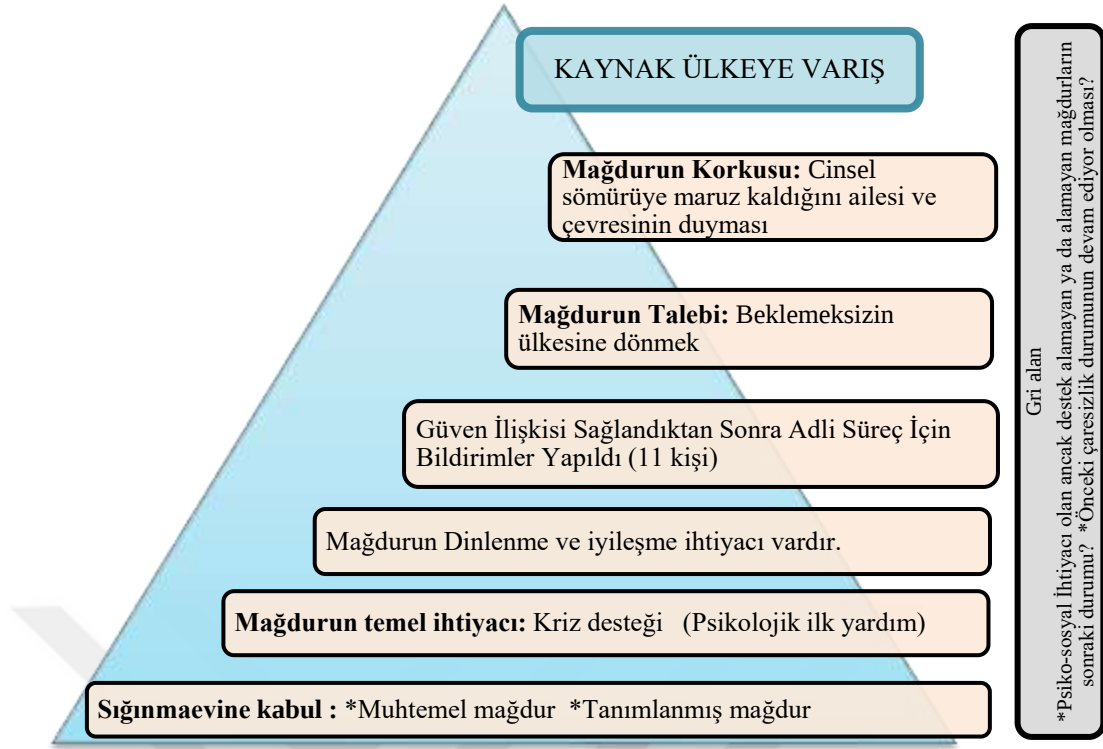
Bazı durumlar da tacirler mağdurların suç işlemesine neden olup daha sonra da işlenen suçla ilgili olarak polise şikâyet edeceklerini belirterek mağduru baskı altında tutmaktadırlar. Bu konuda M14'ün açıklaması şöyle olmuştur;

"...gönderildiğim bir müşterinin yanındayken, FEET beni arayarak müşterinin cebinde para olduğunu, gelirken paraları almamı söyledi. Müşteri çok alkol almış sızmıştı, FEET'e müşterinin cebinde para yoktu diye yalan söyledim" (M14D1).

Mağdurun Korunma Süreci

Bu bölümde araştırmanın dördüncü alt amacı olan, ulaşılan mağdurların yaşadıkları sömürüye bağlı olarak gelişen psiko-sosyal travmaları ile ihtiyaçlarının neler olduğu ve nasıl desteklendikleridir.

Bu özelliği ile araştırmada ulaşılan diğer bir tema da mağdurların korunma sürecidir. Burada, mağdurlara ilk ulaşıldığı andan başlayarak, ülkelerine gidinceye kadarki aşamada hangi kurumların, hangi işlemleri yürüttüğü ile ilgili bilgiler dernek raporları esas alınarak incelenmiştir.

Şekil 11: Tema 3: Mağdurun Korunma Süreci.

İnsan ticareti mağdurlarının tamamının ilk işlemleri kolluk birimleri tarafından (Cumhuriyet savcılıkları, jandarma ve polis) yürütülmüştür. Mağdura ilk ulaşılma anı aynı zamanda adli işlemlerin de başlangıç zamanı olup, adli süreçle ilgili soruşturma ve kovuşturma işlemleri ilerleyen tarihlerde de devam etmektedir. Burada incelenen; 24 mağdurdan 15'i doğrudan kolluk birimleri tarafından kurtarılmış (M3, M5, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M13, M17, M18, M22, M23 ve M24), 5'i tacirlerinden kaçarak kolluk birimlerine ulaşmış (M1, M2, M15, M19 ve M21), 4'ü, acil yardım hatlarını arayarak yardım istemiş ve kolluk birimleri tarafından kurtarılmışlardır (M4-155 Polis, M15 ve M16-112 sağlık ve M20-156 jandarma).

İnsan ticareti mağdurlarının ilk aşamada vermiş oldukları bilgiler, kolluk birimleri tarafından, bazen şikâyet eden, bazen tanık olarak değerlendirilmektedir. Mağdurların vermiş olduğu bilgilere göre tanık ya da şikâyetçi olmalarına karar verilmektedir. Bu aşamada mağdurlar çoğu zaman yukarıda da değinilen çeşitli nedenlerden dolayı şikâyetçi olmamaktadırlar. Bunlar, mağdurların, mağdur olduklarının farkında olmamaları, tacirin çeşitli tehditlerinden ve ailelerinin durumu öğreneceğinden korktukları için ifade

vermeyip sessiz kalmaları veya tacirlerin istediği gibi ifade vermek zorunda kalmalarıdır.

İnsan ticareti mağdurları için ikinci aşama, GGM'ne getirilmeleriyle başlamaktadır. İkinci aşamada mağdurlarla mülakat yapılmakta ve bireyin idari anlamda insan ticareti mağduru olup olmadığına karar verilmektedir.

İkinci aşamada mağdurla yapılan görüşmede, mağdurun içerisinde bulunduğu durum dikkate alınarak, Aile Danışmanları Derneği'nin sığınmaevine yönlendirilmektedir. Mağdurun içerisinde bulunduğu durumdan kastedilen; mağdurun yaşadığı şokun etkisiyle kendisini ifade edemiyor olması, ciddi bir sağlık sorununun bulunması, tereddüt yaşanmış olması, tacirin GGM'nde olduğu yönünde şüphelerin bulunmasıdır. Çoğu zaman da kolluk birimlerince mağdurun özel durumu hakkında önceden bilgi verilmiş olması ve mülakat sırasında insan ticareti mağduru olduğuna dair kanaatin oluşmasıdır. Mağdurun sığınmaevine yerleştirilme süreci üçüncü aşama olup, sığınmaevinin istasyon tipi özellik göstermesi nedeniyle, çoğu zaman ikinci ve üçüncü aşama iç içe ilerlemiştir. Mağdurların korunma sürecinde sığınmaevinde kaldıkları dönemde, sığınmaevindeki hizmetler; tam zamanlı olarak bir psikolog ya da bir sosyal hizmet uzmanının sorumluluğunda, tercümanlar ve diğer görevliler tarafından yürütülmüştür. Ayrıca mağdurun ihtiyacına göre yarı zamanlı olarak avukat, psikiyatrist, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı mağdura destek vermişlerdir. Gizliliğin sağlanabilmesi için kurumlarla yapılan yazışmalarda ve kurum içi raporlarda sığınmaevi görevlilerinin isimleri hiç kullanılmamıştır.

Derneğin faaliyet raporları incelendiğinde, ikinci ve üçüncü aşamada, bir mağdurun içerisinde bulunduğu özel nedenlerden dolayı, kolluk birimlerine vermiş olduğu ilk ifadesinin aksine, gerçekleri söylemeye karar vermesi ile ilgili açıklaması şöyle olmuştur;

"Geri gönderme merkezinde kalan, ancak ismini bilmediğim bir kadın (aynı dili konuşan ve başka ülke vatandaşı olan bir kadından söz etmektedir), CMKT'ın beni kandırdığını, fuhuş yapan kişilerin cezaevinde yatmadığını, sadece ülkeden gönderildiğini (sınırdışı edilmeyi kastetmektedir), bu yüzden gerçekleri anlatmam gerektiğini söyledi. Bunun üzerine bende buradaki görevlilerle görüştim ve

doğruları anlatacağımı söyledim. Beni geri gönderme merkezinden alarak sığınmaevine götürdüler ve burada da bütün doğruları anlattım" (M6D1).

M6, hikâyesinde belirttiği gibi GGM’ndeki bir kadınla kendi dilinde yapmış olduğu sohbet sırasında; tacirin kendisine söylediği ‘fuhuş yapanlar cezaevinde kalır’ yönündeki tehdit içeren bilginin doğru olmadığını öğrenmiş ve sonrasında yardım istemiştir. Sığınmaevine gittikten sonra gerekli bilgilendirme ve güçlendirme yapılmış, ardından kolluk birimlerine gidilerek yeniden suç duyurusunda bulunmuştur.

Araştırmacı, Aile Danışmanları Derneği adına insan ticareti ile ilgili çalışmaları yürütmesinin yanı sıra, Adalet Bakanlığının Bilirkişi sisteminde sosyal hizmet uzmanı olarak görev almış, bazı durumlarda kolluk birimlerinin çağrısı üzerine, ilk aşamadan itibaren sürece dahil olmuş, ikinci aşamada mülakatlara katılmış ve dolayısıyla kurumlar arası işleyişte mağdurun anlaşılmasına ve desteklenmesine katkı sağlamıştır. Buna göre sığınmaevine yerleştirilen ve durumunda tereddüt yaşanan mağdurlarla ilgili olarak, araştırmacı, avukat, psikiyatrist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve tercümanın birlikte yürüttükleri çalışmalarda elde ettikleri, ekipte görev alan uzmanların mesleki görüşlerini içeren raporlar olarak soruşturma evrakına eklenmesi için dernek tarafından bildirimde bulunulmuştur. Bildirimde bulunulan mağdurlar; M3, M6, M12, M15, M16, M17, M18, M20, M21, M22 ve M23’dür. Mağdurlardan bazıları, psikolojik yönden desteklendikten ve kendilerini güvende hissettikten sonra, tacirler hakkında şikâyet etmek üzere fikirleri değişmiştir. Dernek raporlarından anlaşılan diğer bir konu da, tacirlerin ceza almamak için, ifadelerini değiştirmeleri yönünde mağdurların ve ailelerinin cep telefonlarına tehdit mesajları gönderdikleri, mağdurların ailelerini telefonla ya da doğrudan tehdit ettikleri için kolluk birimlerine bildirimde bulunulmuştur. Bu konuda M15 ile M16’ya tacir LIKT tarafından gönderilen tehdit mesajları ve mağdurların bildirimlerine aşağıda yer verilmiştir;

“...Tacir denetimli serbestlik kapsamında salıverildikten sonra dışarıda olduğu için hem mağdurların cep telefonlarına, hem de mağdurların ailelerine tehdit mesajları göndermiştir. Tehdit mesajlarında mağdurların acilen ifadelerini ‘...biz çocuk bakıyorduk, fuhuş yaptırmadılar’ şeklinde değiştirmeleri istenmiştir. (Ailelere gönderilen, tehdit mesajlarının içerisinde) mağdurların hangi semtte, hangi kurumun sığınmaevinde kaldığını bildikleri de (sığınmaevinin gizli tutulan adresini doğru söylemişlerdir) vurgulanmıştır. Mağdurlarla birlikte savcılığa

gidilerek tekrar suç duyurusunda bulunmaları sağlanmıştır. Suç duyurusu sırasında, tercüman tacirin uyguladığı cinsel şiddete ilişkin bilgileri çevirmeye utanmış, çevirinin eksiksiz yapılabilmesi için her defasında (mağdurla önceden mülakat yapıldığı için konu bilindiğinden) tercümana yeniden sorularak doğru çeviri yapması sağlanmıştır. Ayrıca mağdurlar tacirin evinden ayrılırken, aceleyle tacire ait bir pantolon mağdurların eşyalarına karışmış, tacirin pantolon cebinde kalan, sonra fark edilen ve mağdurların günlük olarak hangi müşteriye, kaç para karşılığında gönderildiğinin yazılı olduğu peçete de delil olarak (şikâyet sırasında) gösterilmiş, peçete üzerinde yazan notlar savcılık kayıtlarına aktarılmıştır" (M15ve M17D7).

Başka bir mağdurun hikâyesinde ise; içerisinde bulunduğu durum nedeniyle, M20 adli süreçte kendisini ifade edememiş, dolayısıyla gerekli bilgi ve belgeler tamamlanamamıştır. Ancak mağdurun sığınmaevinde meslek elemanları tarafından desteklenmesiyle hazırlanan raporlar mahkemeye iletilmiş ve böylece davanın niteliği değişmiştir. Bu süreçte, psikiyatrist, psikolog, araştırmacı ve avukat birlikte çalışmış; mahkemeye iletilmek üzere mülakat tutanağı, hukuki değerlendirme raporu ile mesleki raporlar hazırlanmıştır. Mahkemeye gönderilen belgelerin özellikleri şöyledir; araştırmacı, avukat ve tercümanın katılımıyla yapılmış olan ve M20'nin tacirler hakkındaki şikâyetini içeren 'mülakat tutanağı'; psikiyatrist, psikolog ve araştırmacının mesleki görüşleri ile üçünün ortak değerlendirmesini içeren 'mesleki rapor' ve avukatın hukuki değerlendirmesini ve tavsiyesini içeren rapordur. Konuyla ilgili dernek raporları ve resmi yazılardan bazılarının içeriği aşağıdaki gibidir;

"... Manavgat'taki jandarma görevlileri araştırmacıyı aramış, M20'nin zor durumda olduğunu bildirmiş ve araştırmacı mağdurla mülakat yapmak üzere Manavgat'a gitmiştir. Görüşme sırasında, mağdur diz kapağından göğsüne kadar olan kısmını araştırmacıya göstermiş, araştırmacı da, mağdurun cinsel bölgesi yoğunlukta olmak üzere fiziksel ve cinsel şiddet uygulandığını görmüş, durumu jandarma görevlileriyle görüşmüş; bu durumun adli muayene ve savcılık işlemlerindeki kayıtlarda yer almadığı anlaşılmıştır. İlgili birimlerin tekrar bilgilendirilmesiyle yeniden adli tıp raporu alınmış, mağdurun şokta olması ve kendisini ifade edemeyecek durumda olması nedeniyle, daha sonra tekrar mülakat yapılmak üzere sığınmaevine götürülmüştür. Yaklaşık bir hafta sonra mağdurun kendisini ifade edebilecek düzeye gelmesinin ardından mülakat yapılabilmektedir. (Bu durum) 30 günlük dinlenme ve iyileşme sürecine mağdurların ihtiyacının olduğu ile ilgili önemli bir örnek olup, söz konusu mağdurla ilgili ilk işlemler önce TCK madde 227'ye göre yapılmış daha sonra, uzman raporları ile avukat yazısının ilgili mahkemeye gönderilmesiyle dosya TCK 80'e çevrilmiştir" (M20D7).

Derneğin, 2014-2016 İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporundan 'Mağdurlarla İlgili Sığınmaevi Deneyimleri' başlığında şu konulara yer verilmiştir;

*"*Mağdurlar yaşadıkları sömürünün etkisiyle korku, irkilme, güvensizlik, değersizlik, huzursuzluk, suçluluk, sık duygu değişimi, öfke patlaması, tahammülsüzlük, inancını yitirme, uyku, kâbus, vücut ağrıları, vb durumlar sergilemektedirler.*

**Cinsel sömürü amaçlı çalıştırılan kadınlar, bir günde ortalama 5-8 defa soyundukları ve günün yaklaşık 8-10 saatini çıplak geçirdikleri için yaşadıkları olayların da etkisiyle sığınmaevine geldiklerinde normale dönünceye kadar giyinmeyi düşünememektedirler.*

**Mağdurlar, müşteriye sürekli gece gönderildikleri için uyku konusundaki biyolojik ritimleri, sabaha karşı uyumak ve öğleye doğru uyanmak şeklinde olmaktadır.*

**Mağdurlar sığınmaevine geldikten sonra kendilerini güvende hissettiklerinde saatlerce uyumaktadırlar. Sadece tuvalet ihtiyaçlarını karşılayıp, bazen küçük atıştırmalar yapıp hemen uyumaktadırlar. (Örneğin bir mağdur bu şekilde 24 saat, başka bir mağdur 30 saat, başka bir mağdur 35 saat, diğer bir mağdur da 52 saat uyumuştur)" (D7).*

Mağdurlara daha iyi destek vermek üzere gelişmelerin takip edilebilmesi ve ayrıntıların gözden kaçmaması için sığınmaevi görevlileri tarafından günlükler tutulmuştur. Günlüklerde yer verilen bilgiler, Derneğin, 2014-2016 İnsan Ticaretiyle Mücadele Raporunda yer alan bilgileri destekler niteliktedir. Buna göre; Sığınmaevinde görevli tercüman ve psikoloğun, kendisiyle aynı ülkeden (memleketlisi) olduğunu öğrenen M2'nin değişen duygularına ilişkin görevlinin günlüğünde şu bilgiler yer almıştır;

"Kimseye güvenmediği için iki gün hiç kimseyle konuşmadı. Bizim memleketlisi olduğumuzu öğrenince güvendi, güvendiçe neşesi arttı ve herkese sarılmaya başladı. Ayrıca evde telefon zili ve kapı zili çaldığında irkiliyordu" (M2D4)

M12 Sömürü sırasında ağır şiddete maruz kaldığından, sığınmaevinde kaldığı sürede, özellikle de ilk günlerde, derneğin iki yıllık raporunda belirtilen özelliklerin büyük çoğunluğunu sergilemiştir. M12'in davranışları ve duyguları sığınmaevi görevlilerinin günlüğünde şöyle yer almıştır.

"İlk gün: M12 misafirhaneye akşam geldi. Gözlerinde korku ve çekingenlik vardı, hepimizi, her yeri inceliyordu ve kaçacakmış gibi kapıya yakın oturuyordu, sürekli pencereye bakıyordu. Birlikte yemek yedik, başının ve vücudunun çok ağrıdığını, midesinin bulandığını söyledi, uyumak istedi ve saat 23.20'de uyumak üzere odasına gitti. Birlikte nevresimini geçirdik, dolaba eşyalarını yerleştirmesini söyledim, ancak 'eşyalarım yanımda dursun' dedi ve küçük çantasını yastığının yanına koydu. İki saat sonra salona yanımıza geldi 'uyuyamadım, çok yorgunum ama uyuyamıyorum' dedi. Kendisine pijama vermişim ama üzerindeki kıyafetlerini değiştirmemişti. Bence hala korkuyordu. Beraber bitki çayı yapıp içtik, saat 03.25'de tekrar uyumak üzere odasına gitti ve saat 04.00 gibi uyuyamadığını söyleyerek tekrar geldi, biraz sohbet ettik ve koltukta uyudu, koluna girdim ve yatağına götürdüm. Sonraki gün saat 12.35'de uyandı..." (M12D4).

M20 sığınmaevine yerleştirildiği sırada yaşadığı şiddetin etkisiyle kendisini ifade edemeyecek durumdayken, güçlendirilmesinin ardından sığınmaevindeki yedinci gününde mülakat yapılabilmiş ve mülakattan sonra kendisini iyi hissedip, 52 saat uyumuştur. M20 ülkesinde spiker olarak görev yapmaktadır. Uyandıktan sonra kendisiyle ilgili ilk kez olumlu düşündüğünü ifade etmiştir. Bu konu sığınmaevi görevlisinin günlüğünde şu şekilde belirtilmiştir;

"...10. gün (mülakattan üç gün sonra) üç gün boyunca uyudu, ...akşam başından geçenleri yazdı, yalnız kalıp düşünmek istedi, başından geçenlerle ilgili haber yapmak istedi, ancak kendisinin başına geldiğinin anlaşılacağını düşünerek korktu ve vazgeçti. Bugün bana 'ilk kez iyi şeyler düşünebileceğini' söyledi" (M20D4).

Sığınmaevi görevlisinin bir günlük rutin işleyişle ilgili günlüğü şöyledir;

"M18 misafirhaneye (sığınmaevi) getirildi. Mağdurun durumu iyi değildi. Bitkin, çekingen, korku ve güvensiz haldeydi. Ben ve SHU ona evimizin, kurallarını ve haklarını anlattık. Okuması yazması yoktu. 2 aylık hamileydi. Bizi dinledi, hiç bir şey istemediğini söyledi ve uyumaya gitti. Sabah kalktık, kahvaltıda daha sakin, daha dinlenmiş görünüyordu. Bana ailesini anlatmaya başladı. Babasının her gün içki içtiğini, onun yüzünden annesinin 3 kere kalp krizi geçirdiğini ve şimdi baston ile gezdiğini söyledi. 12 yaşında oğlu var, boşanmış. Saat 11.00'de psikiyatrist geldi. 12.30'da psikolog geldi, 14.30'da sosyal hizmet uzmanı geldi, saat 16.00 diğer sosyal hizmet uzmanı geldi ve M18'i kadın doğum doktoruna götürdük. Akşam sosyal hizmet uzmanı M18'i telefonla aradı, gerekli onayların ve otobüs biletinin alındığını söyledi. M18 sevindi, çığlık attı, hem güldü hem de ağladı Morali çok iyi oldu, bizimle oturup konuştu, yarın gideceği için hazırlanmaya başladı, sık-sık dinleniyordu, çünkü hamileydi, Erken uyudu..." (M18D4).

Yaşları 18 olmasına rağmen daha küçük gösteren, aynı ülke vatandaşı M15 ve M16, aynı tacirler tarafından sömürülmüş ve sömürü sırasında sadece birbirlerine güvenmiş ve birlikte hareket etmişlerdir. Mağdurların sığınmaevinde bulundukları süre içerisinde sergiledikleri davranışlarla ilgili sığınmaevi görevlisinin günlüğü ile sosyal hizmet uzmanı ve psikiyatristin hazırlamış oldukları ortak raporda yer alan bilgiler aşağıdadır;

"...kapı zili çaldığında korkuyla sıçrayıp ağlamaya başladıkları, gün içerisinde sık sık ağlama ve gülme krizlerine girdikleri, tuvalete birlikte gittikleri, biri tuvaletteyken diğerinin onu beklediği, banyoya da birlikte gittikleri, biri banyo yaparken diğerinin kapıda beklediği ve beklemekte olduğunu banyo yapana sık sık söylediği gözlenmiştir. (M15 ve M16D4)".

"... Mağdurlar kirlendiklerini düşündükleri için kiliseye gidip günah çıkarmak istemişler, ancak güvenlik sorunları olması nedeniyle, araştırmacı ve psikiyatrist mağdurlarla görüşerek güvenlik sorunundan bahsetmişler, psikiyatristin rahmi temizleyen solüsyonu önermiş, mağdurlar kabul etmiş, solüsyonu kullanmalarının ardından, saatlerce banyo yapmışlar sonrasında temizlendiklerini belirtmişlerdir" (M15 ve M16D3).

Mağdurlar sığınmaevindeyken güvenmeye başladıkça, yaşadıkları durumu açıklayan başka bilgiler de vermişlerdir. Konuyla ilgili bir mağdurun paylaşımları da şöyledir;

“M21 sömürüldüğü evden kaçmış, daha sonra polisle birlikte eve eşyalarını almak üzere gitmişler ve bu sırada kendisine ait tüm eşyalarını valizine koymuş, sığınmaevine geldiğinde kıyafetlerini ayıkladığı sırada, Türkiye’ye geldiği gün tacirin kendisi için almış olduğu renkli kıyafetler ile iç çamaşırları ve dansöz kıyafetlerini atmak üzere ayırmıştır. Bu sırada her bir kıyafet parçasını sömürü sırasında nasıl kullandıklarını anlatmıştır. Sözü edilen bu kıyafetlerin bir kısmının fotoğrafı (Fotoğraf 1,2,3) aşağıda bulunmaktadır” (M21D3).

Fotoğraf:1

Fotoğraf:2

Fotoğraf:3

Tacirlerin, müşterilerini memnun etmesi için mağdurlara almış olduğu kıyafetler (Fotoğraflar: Araştırmacı).

Sığınmaevinde mağdurların iyileşmelerine yönelik kısa sürede sonuçlarını alabilecekleri çeşitli uğraşı çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında yemek pişirmek, takı yapmak (yaptıkları takılardan ailelerine hediye götürmüşlerdir), resim yapmak, taş boyamak vb. yer almaktadır (Fotoğraf 4,5,6).

Fotoğraf:4

Fotoğraf:5

Fotoğraf:6

Mağdurların sığınmaevinde yapmış oldukları çalışmalar (Fotoğraflar: Araştırmacı).

Mağdurları daha iyi anlamak, onlardaki değişimi takip edebilmek, verilen hizmetin niteliğini anlamak üzere, mağdurlardan istemeleri halinde ülkelerine dönmeden önce sığınmaevi çalışanları, sığınmaevinin koşulları ile kendilerinin duygu ve düşüncelerini içeren mektup yazmaları istenmiştir. Mektup yazmaya

gönüllü olanlardan, kendi odalarına giderek yalnızken, mektubu kendi dillerinde yazmaları veya istemeleri durumunda Türkçe yazmaları, yazdıkları mektupları zarfın içerisine koyarak kapatıp görevliye vermeleri istenmiştir. Mağdurlara, ülkelerine ulaştıktan sonra mektupların açılacağı belirtilmiştir. Aşağıda M6, M12, M13, M15, M17 ve M20'nin yazmış olduğu mektuplar bulunmaktadır. M12 ve M20 mektubu Türkçe, diğerleri ise kendi dillerinde yazmışlardır.

"Ben sizlere uzun ömür diliyorum. Beni buraya (sığınmaevinden söz ediyor) getirdiniz, kendimi çok şanslı olarak görüyorum. Ben sizi hiçbir zaman unutmayacağım, Allah sizden razı olsun, bahtınız daim açık olsun. Ben sizi çok seviyorum" (M6D6).

"Bu evde ben kendime geldim. Sizin çalışanlarınız bana çok yardımcı oldular. Ben öyle düşünüyorum ki, bu işte herkes çalışamaz. Onlar büyük insanlardı. "Melekler" idiler. Ben onlarsız kendimi kaybederdim. Onlar sürekli yanımdalardı. Hatta ben uyurken bile. Bana iyi yemekler yapıyorlar, hatta burada kilo aldım. Ben burada çok şey öğrendim, anlatmak için söz bulamıyorum. Sizlere samimi çok kalpten teşekkür ediyorum. Ben sizleri hiçbir zaman unutmayacağım. Benim MELEKLERİM. Sizin yolunuz açık olsun ki insanlara yardım edebilesiniz. Allah sizden razı olsun!!!! Ben eve gitmek için acele ediyorum" (M12D6).

"(Sığınmaevi yetkilisi olan psikolog için yazmış) Selam, sana çok teşekkür ederim. Bana bu kadar iyiliği, hatta kendi annem bile yapmadı. Benim yanımda hayatımda senin gibi arkadaş hiç görmedim. Seni hiçbir zaman unutmayacağım. Bir şey söyleyim mi? Senin bana söylediklerini hep hatırlayacağım. Benim hep yanımda olduğun için sana hep ömründe mutluluklar Allahtan dilerim. Biliyor musun, bu güne kadar içimde sakladığımı, sana anlattığım için ben çok mutluyum, sizin gibi insanları tanıdığım için. ... (Diğer çalışanlar için yazmış olduğu Mektup) Bu hayata inanmak gerektiğini anlattınız. Siz olmasaydınız ömrümde ne yapmalıydım bilemezdim ve memlekette her şey böyle kolay düzelmeyecekti, şimdi her şey iyi eve dönüyorum. Siz olmasaydınız ben ne yapacaktım bilmiyorum. Beni unutmayın, ben de sizi seviyorum" (M13D6).

"Sığınmaevinde bulunduğum süre boyunca (çalışanların isimleri yazmış) bana eşlik ettiler. Bu kişiler sayesinde kendimi aile evimdeymişim gibi hissettim" (M17D6).

M20'nin tüm çalışanlar için yazdıkları: *"Allah'ım beni siz gibi (gibi) insanların tanıştırdığı uçun (için) şükürler edecam sizler uçun dualar edecam"* Bütün çalışanlar için ayrı yeni yıl kartları yazmıştır. Psikiyatrist için yazdıkları *"(Psikiyatristin ismi) Nur yüzünüz parlak, gözünüz daim gülsün"* Araştırmacı için yazdıkları *"(Araştırmacının ismi) sizi çok seviyorum, bu yıl sizin olsun"* M20D6

Mağdurun korunma sürecinin dördüncü aşaması, onların ülkelerine gönderilmeleridir. Dördüncü aşama, önceki yıllarda Emniyet Genel Müdürlüğü ve IOM'in ortak koordinasyonu; 2014'den sonra ise GİGM ve yine IOM'in ortak koordinasyonu ile gerçekleştirilmiştir.

Bu aşama, mağdurların havaalanına kadar götürülmesi ve ülkelerinde karşılanarak evlerine güvenle ulaşmaları biçiminde sağlanmaktadır. Mağdurlar cinsel istismara maruz kaldıklarının bilinmesini istemedikleri için, büyük çoğunluğu ülkelerinde karşılanmak istememekte ve evlerine yalnız dönmek istemektedirler. Bu nedenle onların ülkelerine güvenli geri dönüşleri genellikle Türkiye’den uçağa bininceye kadar eşlik etme biçiminde gerçekleştirilmiştir.

Riskler ve Güvenlik Önlemleri

Bu bölümde araştırmanın beşinci alt amacı olan, mağdurların ve ailelerinin hedef ve kaynak ülkelerdeki risk faktörlerinin ve güvenlik ihtiyaçlarının anlaşılmasıyla ilişkili olarak ulaşılan diğer bir tema da “Riskler ve Güvenlik Önlemleri”dir (Şekil 12). Bulgular bölümünde, mağdurların açıklamalarında yer alan bilgiler bütün olarak değerlendirildiğinde, insan ticareti mağdurlarının tüm süreçlerinde risklerin olduğu ve güvenlik ihtiyaçlarının bulunduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Bu bölümde, mağdurlar tarafından dile getirilen bilgiler ile kayıtlarda yer alan riskler ve güvenlik sorunları ile alınan önlemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Şekil 12: Tema 4: Riskler ve Güvenlik Önlemleri.

Mağdurlar tarafından yapılan açıklamalarda, tacirlerin tehditleri, aile özellikleri, yaşadıkları toplumun inanç ve değerleri ile mağdurun sömürü sırasında yaşadığı sağlık sorunlarına ilişkin risk faktörleri ve güvenlik ihtiyaçları ön plana çıkmıştır.

Aşağıda, M8 ve M9'la ilgili olarak, kolluk birimlerince adli işlemleri insan ticareti olarak başlatılan ve GGM'nde götürülen, orada mülakat süreci devam ederken, tacirlerin mağdura ulaşarak ifadelerini değiştirme çabalarını içeren uzman raporu yer almaktadır.

"M8 ve M9, geri gönderme merkezinde bulunduğu süre içerisinde, tacirler tarafından tehdit edilmiş, jandarmada vermiş olduğu ifadesini değiştirmesi için para teklif edilmiş, aksi durumda ölümle tehdit edilmiştir. Mağdur ise jandarmadaki ifadesini değiştirmek istememiş ve mülakatta bizimle paylaştığı bilgilerin jandarmaya ve savcılığa gönderilmesini yazdığı bir dilekçe ile bildirmiştir. Ayrıca jandarma tarafından altı aydır süren takip sonucu yapılan bu operasyonda yakalanan tacirlerin isimlerinin fuhuş sektöründe bilinen isimler olduğu, başka mağdurlarla yaptığımız mülakatlarda da aynı isimlerin geçtiği fark edilmiştir. Bu durumun mağdur açısından son derece riskli olduğu değerlendirilmiştir. Söz konusu durumlardan ötürü mağdurun başka bir şehirde bulunan sığınmaevine acil gönderilmesi uygun görülmüştür" (M9 D3).

Konunun hassasiyeti nedeniyle, M8 ve M9'un başka şehirdeki sığınmaevine sevkleri planlanmış, aynı gün uçak biletleri alınmış, Dernek görevlisi SHU'nin refakatinde başka şehre ulaşmaları sağlanmıştır. Ancak, uçuş saatinden dört saat önce biletlerin alınmış olmasına rağmen, tacirlerin avukatları aynı uçağa binmiş; mağdurların diğer şehirdeki sığınmaevi görevlilerine teslim edilmeleri sırasında, söz konusu avukatlar mağdurların avukatları olduklarını iddia ederek görüşmek istemişlerdir. Sürecin bu şekilde geliştiği mağdurların cep telefonlarına tacirler tarafından gönderilen mesajlardan anlaşılmış ve mağdurların söz konusu avukatlarla görüşmesine izin verilmemiştir. Mağdurların da isteğiyle ülkelerine gönderilmeleri hızlandırılmış, ülkelerindeki konuyla ilgili faaliyet gösteren STK'larla iletişime geçilmiş, STK görevlileri mağdurları havaalanında karşılanmış, sığınmaevine yerleştirilmiş, ancak bir gün sonra mağdurlar yetişkin oldukları için sığınmaevinde kalmak istemeyip ayrılmışlardır. Bu durum, tacirlerin tehdit ve baskılardan vazgeçmediğini düşündürmüştür.

Mağdurları ikna eden tacirlerin büyük çoğunluğu, mağdurların kendi ülkesinden olup, bunların çoğunluğu ülkelerinde kalarak yeni mağdurlar temin

etmekte, diğer yandan sömürülmekte olan mağdurların problem çıkarmaları durumunda onların ailelerini tehdit etmektedirler. Tacirler mağdurları tehdit ederken; mağdurları ve ailelerini yakından tanıyan ve mağdurun ülkesinde bulunan taciri hatırlatarak; ülkesindeki yakınlarına zarar vereceklerini belirterek korkutmaktadırlar. M1’de bu şekilde tehdit edilmiş olup, ülkesindeki ailesi hakkında endişelerini içeren açıklamaları şöyledir;

"Ülkeme dönmek istiyorum. Kızım ve anneme bir şey yaparlar diye çok korkuyorum. İsterseniz ömür boyu deport edin, yine de hemen gitmek istiyorum. ...suçsuzum. Bir an önce gitmek istiyorum. Bütün vücudum ağrıyor" (M1D1).

M23 kendisine ulaşan kolluk görevlilerinden, tüm tacirlerin cezalandırılmasını istemiş, bütün bildiklerini anlatmış, yakalananları doğrulamak üzere yüzleşmiş ve tüm tacirlerin yakalanmasını sağlamıştır. Aşağıda, sığınmaevi yetkilisi sosyal hizmet uzmanının günlüğünde, tacirlerin mağdurun ailesine yönelik yapmış olduğu tehditlere ve müdahalelere ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

"M23 kendisine ulaşan Jandarmayla işbirliği yaptı, tüm mağdurları ve tacirleri bildirdi. Yakalananlarla ilgili yüzleştirmeye katıldı. Tacirin evinde diğer tacirlerin giydikleri, mağduru inandırmak, direncini kırmak ve sindirmek üzere polis ve jandarma kıyafetleri bulundu. Mağdur sığınmaevine geldiğinde ailesiyle telefonla görüşmesi sağlandı, tacirlerin mağdurun memleketindeki annesini ve ablasını tehdit ettiği öğrendi. Tehdidin içeriğinde mağdurun "iki gün içerisinde ifadesini değiştirmesi, aksi takdirde çocuğunu kaçırıp zarar vereceklerini" söylüyorlardı. M23 ise, ablasıyla telefonla görüşerek, ablasının yanındaki çocuğunu başka bir ilçedeki annesinin yanına götürmesini ve polise haber vermesini söyledi, ancak tacirler iki gün beklemeden mağdurun çocuğunu kaçırdılar. Sorun jandarmaya iletili, Mağdur ülkesine acil gitmek istedi, işlemi hızlandırıldı, gittikten sonra bir daha iletişim kurulamadı" (M23D4).

M15 ve M16 sığınmaevindeyken tacirler tarafından tehdit edilmiş, mağdurlar da savcılığa suç duyurusunda bulunmuşlardır. Ancak tacirler, mağdurlar ülkelerine gittikten sonra da, hem mağdurlara hem de ailelerine zarar vereceklerini telefon mesajlarıyla bildirmişler, mağdurlar da konsolosluklarıyla iletişime geçmiş, ülkelerinde güvenlik önlemlerinin alınmasını istemişlerdir. Aşağıda konuyla ilgili dernek raporlarından alınan bilgiye yer verilmiştir.

"Tacirin mağdurları tehdit etmesi nedeniyle, özellikle kendi ülkelerine ulaştıklarında evlerine gidinceye kadar (arabayla iki buçuk saatlik yol) güvenliğin sağlanması için Konsolosluk aracılığıyla kolluk birimlerinden yardım istenmiştir. Mağdurlar ülkelerine gittiklerinde aileleri karşılamış, tacirin yakınlarının da havaalanında olduğu mağdurlar tarafından fark edilmiş, polise bilgi verilmiş; evlerine kadar kolluk birimleri eşlik etmiş ve bulundukları şehirde tacirler hakkında suç duyurusunda bulunmuşlardır. Giderken mağdurlara mağdur tanımlama belgesinin örneği yeminli tercümandan kendi dillerinde çevirisi

yapılarak verilmiş, bu belgeyle polisin evlerine kadar eşlik etmesi sağlanmışır"
(M15ve M16D7).

Risk ve güvenlik açısından mağdurlar için öne çıkan başka bir sorun da, mağdurların cinsel istismar amaçlı sömürülmesine ailelerinin ve toplumun vereceği tepkiler olmuştur. Aşağıda, konuyla ilgili M7'in kendi açıklaması ile sığınmaevi görevlisinin günlüğü yer almaktadır;

"(Kök ailesinin etnik kökenini vurgulamıştır)... bizim kültürümüzde böyle bir şey yapmak çok kötü, fuhuş yapan kadınları taşıyarak ölümlle cezalandırırlar. Ayrıca Türkiye'ye gelen kadınlar genellikle fuhuş yaparak para kazanıyor olarak bilinirler" (M7D1). "Mağdur geldiğinde çok endişeliydi ve korku içerisindeydi. Ailesinin töresine göre fuhuş yapan kadınları taşıyarak öldürüyorlarmış. Ailesine Moskova'ya gittiğini söylemiş ve Türkiye'ye gelmiş. Türkiye'ye gelen kadın kötü kadın olmuştur. M7 eve erken gitmesi gerektiğini söyledi. Bence de ailesi öğrenmeden dönmeli. Ailesini telefonla hiç aramadı" (M7D4).

Yapılan haberler bazen mağdurlar için önemli sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Kolluk birimlerinin düzenlemiş olduğu operasyonlardan sonra gazeteciler konuyu haber yapmakta ve bu haberleri çeşitli şekilde duyurmaktadırlar. Mağdurların gizli kalması gereken görselleri ve hikâyeleri, çoğu zaman gizli olmamakta ve internette yayınlanmaktadır. Aşağıda bir mağdurun kendisi ile ilgili internetteki haberi öğrendikten sonra duyduğu kaygılara yer almaktadır.

"M21 internetteki gazetede yüz ve boy fotoğrafının olduğu haberi görünce çok korktu, 'bunu ailem görürse her şeyi öğrenir, benim hayatım kararır' diye çok ağladı. Aslında çok iyileşmişti, her şey tersine döndü. Haberin internette yayınlanmış olması mağdur için kâbus gibiydi. Gazete haberinde yaşlı bakıcılığı için geldiği ve fuhuş yaptırıldığı yazıyordu..." (M21D4).

Mağdurların yaşadıkları, devam eden ruhsal ve fiziksel sorunları onlar için risk oluşturmaktadır. Bu konuda, M18 ve M3'ün kendilerini ifade etmekte güçlük çektikleri ve neden sonuç ilişkilerini kavrayamadıkları fark edilmiş, ekipte yer alan meslek elemanlarından psikoloğun Rusça biliyor olması nedeniyle, mağdurların ülkelerinde, geçerliliği güvenilirliği test edilmiş zekâ testlerini uygulaması sağlanmış ve M18 ile M3'ün sınır zekâda oldukları öngörülmüştür. Aşağıda her iki mağdurun da sağlık açısından risk oluşturan durumlarına ilişkin bilgilerine yer verilmiştir.

"M18 ile yapılan mülakatta, tacirin mağduru müşteriye gönderirken 'her tür hizmeti görür' deyip en olumsuz ve en kötü koşullardaki yerlere ve işlere gönderildiği, müşterinin memnun olmadığı durumlarda duygusal ve psikolojik şiddet uygulandığı, kadın tacirin eşinin ayaklarını yıkattığı, ...Bu kanaate (zekâ sorunu olabileceği) varılmasında M18'in şu özellikleri etkili olmuştur. Mülakat

sırasında kendisini ifade etmekte güçlük çektiği, konuları ve olayları anlamakta, neden sonuç ilişkilerini değerlendirmekte güçlük yaşadığı, mağduriyetinin farkında olmadığı, hamileliğinin dahi farkında olmadığıdır.(Mağdurla yapılan görüşmede hamileliğini öğrendiğinde şok olduğu gözlenmiş) ” (M18D7).

M3 de, sığınmaevindeyken dürtüsel davranmış, kâbuslar yaşamış ve psikiyatrik destek almıştır. Aşağıda, M3 ile ilgili sığınmaevi yetkilisi olan psikolog günlüğüne yer verilmiştir.

”...M3 gece krize girdi, ‘Onu (tacir GÜKT’i kast ederek) jandarma için ben buldum, onu buraya getirin ya da beni ona götürün, onun cezasını da ben vereceğim’ diye, bizleri tehdit etti, bunu yapmazsanız kendimi camdan atarım dedi. Ardından kendisini dövmeye başladı. Araştırmacıya haber verdik, araştırmacı sığınmaevine gidip mağduru sakinleştirdi. Bir sonraki gün psikiyatristle görüşerek ilaç başlandı. Geceleri kâbus görüyordu. Sanrıları vardı. “Kocade” olarak adlandırdığı birini görüyordu ve bu kişi kendisine “beni niye hapsediyorsunuz” diyordu. Sığınmaevindeyken dürtüsel davranıyordu, zekâsı da sınırdıydı” (M3D).

Dokümanlar incelendiğinde risk faktörleri arasında görülen başka bir sorun ise, tacirlerin kendilerini mağdur olarak tanıtmalarıdır. Bu konuda, M6’nın GGM’ndeysen kendisi için yardım istemesi sonucu sığınmaevine alınarak yapılan mülakatta mağdur olduğu belirlenmiştir. O sırada GGM’nde bulunan M6’nın tacirinin yakın arkadaşı, kendisinin de mağdur olduğunu belirterek başvuru da bulunmuştur. Kendisiyle mülakat yapılmış ve mağdur olmadığı düşünülmüş, konuyla ilgili M6 ile görüşüldüğünde ise durum daha iyi anlaşılmıştır. M6 sözü edilen kişinin kendisinin taciri olan kadının yakın arkadaşı olduğunu belirtmiştir.

Diğer bir konu da, M5 insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış, önce Antalya’daki, sonra da Ankara’daki insan ticareti mağdurlarına hizmet veren sığınmaevinde kalmıştır. Ancak Ankara’daki sığınmaevinde kaldığı sırada beşinci gün kimseye bilgi vermeden ayrılmış; yaklaşık beş ay sonra da başka bir mağdurun öyküsünde M5’in tacir olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, M5’e ait dokümanlar incelendiğinde, mülakat tutanağı, sığınmaevi günlükleri ve diğer raporlardan M5’in mağdur olmadığını düşündüren bilgilerin yer aldığı görülmüştür. Bunlar özetle: M5’in Özbekistan’dan Türkiye’ye yasadışı yollarla gelmiş olması, beyanlarında ve pasaportunda Türkiye’ye ilk kez gelmiş olmasına rağmen, çok iyi ve akıcı Türkçe konuşması, yaşının cinsel sömürü amaçlı kullanılan kadınların yaşından oldukça büyük olması, çelişkili bilgiler vermesi, örneğin tacir olarak adlandırılan kişilerle kızını evlendirmeyi düşündüğünü

belirtmesi, cep telefonunun albümünde tacirlerle mutlu ve eğlenirken çekilmiş fotoğraflarının bulunmasıdır (bu fotoğrafları kızını evlendireceği kişinin fotoğrafını gösterirken göstermiştir).

Bu durum, tacirlerin, hangi kurumlar tarafından, hangi personeller aracılığıyla, hangi sığınmaevlerinde ve nasıl bir işlem sırası ile takip edildiğini öğrenmeleri bakımından çok önemli bir sorundur.

Dokümanların incelenmesi sırasında, dikkat çeken başka bir konuda mağdurların pasaportlarında yer alan ve mağdurların ülkeler arasındaki hareketliliklerini içeren bilgiler olmuştur. M24'ün pasaportu incelendiğinde; tacirlerin, mağdurun Türkiye'deki yasal durumunun kurallara uygun olacak şekilde devam edebilmesi için, yurtdışına çıkış giriş yaptıkları anlaşılmaktadır. M24'ün pasaportunda yer alan ülkeler arasındaki hareketlilik şöyle olmuştur;

“M24'ün ilk hareketlilik tarihi: Şubat 2008'de Ülkesinden Özbekistan'ın Başkenti Taşkent'te olmuş, bir gün sonra da Türkiye'ye gelmiştir. Daha sonra Kıbrıs'a 10 kez giriş çıkış yapmış, bunlardan sekizinde Kıbrıs'a gittikten hemen sonra aynı gün içerisinde, diğer ikisinde ise bir gün sonra tekrar Türkiye'ye dönmüştür. Ayrıca bir kez de Mocha'a gitmiş ve tekrar Türkiye'ye geri dönmüştür. M24 ülkesinden Şubat 2008'den ayrılmış ve Aralık 2009 ortalarında kolluk birimlerince kendisine ulaşılmış, insan ticareti mağduru olarak tanımlanmasının ardından ülkesine geri dönebilmiştir” (M24D5).

Araştırma kapsamında incelenen 17 mağdurun pasaport fotokopisi bulunmakta olup; Bunlar Tablo 3'de yer alan M2, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12, M15 ve M19 olmak üzere 10 mağdurun pasaportlarının ilk kez düzenlenmiş olduğu ve sadece Türkiye'ye geldikleri anlaşılmıştır. Ayrıca, M14'ün aynı tacirler tarafından iki kez Türkiye'ye getirildiği, M24 ile birlikte, pasaport bilgisi bulunan toplam 17 mağdurdan 12'sinin pasaportunun tacirler tarafından ilk kez çıkartıldığı ve ilk yurtdışı seyahatlerinin hedef ülke olan Türkiye'ye olduğu anlaşılmaktadır. Geriye kalan M3, M13 ve M18 olmak üzere 3 mağdurun Türkiye dâhil üç farklı ülkeye gittikleri, diğer 2'sinde çok sayıda ülkeye seyahat ettikleri anlaşılmıştır. Buradan pasaportların düzenlenme tarihi ve seyahat sayısının insan ticaretinde önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Derneğin faaliyet raporları, resmi yazıları ve eğitim notları incelendiğinde; mağdurların, personelin ve sığınmaevinin gizliliğini sağlamak

üzere dernek tarafından alınmış olan güvenlik önlemlerine ilişkin bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

*Dernek tarafından sığınmaevi hizmetinin yürütüldüğü tarihler arasında derneğin web sayfası dahil sosyal medya hesaplarında insan ticareti ile ilgili hiçbir bilgi yer almamıştır.

*Dikkat çekmemesi için resmi yazı, kira kontratı, personel ve mağdurlar dahil olmak üzere hem yazışmalarda, hem de sözlü olarak sığınmaevi kavramı kullanılmamış, yerine misafirhane ve güvenli ev kavramları kullanılmıştır.

*Sığınmaevinin yerinin tacirler tarafından öğrenildiğinin anlaşılmasının ardından üç kez yer değişikliği yapılmıştır.

*Sığınmaevi çalışanlarının isimleri hiçbir raporda ya da resmi yazıda kullanılmamış, derneğin üyeleri dahi kimlerin sığınmaevinde çalıştığını öğrenmemişlerdir.

*Sığınmaevinde acil durumlar için özel cep telefonu bulundurulmuş ve cep telefonunun numarası belirli aralıklarla değiştirilmiş; ayrıca mağdurların aileleriyle iletişimleri dernek merkezindeki sabit telefonlarla sağlanmıştır.

*Mağdurların transferinde, sığınmaevinde yarı zamanlı çalışan personel tarafından GGM'nden ya da kolluk birimlerinden alınan mağdurlar önce dernek merkezine getirilmiş, mağdurların aileleriyle iletişimleri sağlanmış ve gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra, mümkün olduğunca akşam olması beklenerek derneğin arka kapısından otoparka geçilerek, bir sığınmaevi görevlisi tarafından başka bir araçla sığınmaevine götürülmüştür.

*Mağdurların yaşam öyküleri ve kolluk birimlerinden alınan bilgiler dikkate alınarak, her bir mağdurun ihtiyacına göre özel önlemler alınmıştır. Örneğin mağdurun sığınmaevi dışına çıkması gereken durumlarda, tanınmaması için farklı kıyafetler giymeleri sağlanmış, şehir içi ulaşımı için farklı durakların taksileri kullanılmış, asla sığınmaevine, GGM'ne ve Derneğe yakın durakların taksileri kullanılmamıştır.

*Mağdurların, sığınmaevinin bulunduğu şehirde istismar edilmiş olmaları nedeniyle; mağdurlarla cinsel birlikteliği olan kişilerin, her yerde bulunma olasılığından dolayı; müşteriler ile tacirin iletişim halinde olduğu ve olabileceği düşüncesiyle; müşterilerin mağduru görmesi ve tanınması durumunda tacire haber verebileceği dikkate alınarak, mağdurlar korunmakta ve işlemleri bittikten hemen sonra ya ülkelerine gitmeleri sağlanmış ya da Ankara veya İstanbul'da bulunan sığınmaevlerine gönderilmişlerdir.

*Yıllar içerisinde, derneğin insan ticareti mağdurlarına sığınmaevi hizmeti verdiği tacirler tarafından öğrenilmesi, birbirleriyle iletişim içerisinde olmaları nedeniyle, dernek çalışanları ve mağdurların güvenliği dikkate alınarak 2016 yılında sığınmaevi hizmeti verilmesinden vazgeçilmiştir.

3.2. Yürütülen Derinlemesine Görüşmeye İlişkin Bulgular

Bu bölümde, korunma aşamasında mağdurlara hizmet sağlayanlarla yapılan görüşmelerin bulgularına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın amacına uygun olarak, geliştirilen kategoriler doğrultusunda dört ana tema ve dört alt temadan oluşmaktadır. Belirlenen temalar Şekil 13'de yer almıştır.

1. Çeşitli Yönleriyle İnsan Ticareti Mağdurlarının Özellikleri

- Alt tema 1 İnsan Ticareti Mağdurları İle Şiddet Mağdurları Arasındaki Farklılıklar
- Alt tema 2 Mağdurlarının Psikolojik Özellikleri

2. Tacirlerin Özellikleri

3. İnsan Ticaretiyle Mücadele Edebilmek İçin Yapılması Gerekenler

- Alt tema 3 Hukuksal Açıdan Yapılması Gerekenler
- Alt tema 4 Mağdurun Desteklenmesi İçin Yapılması Gerekenler

4 Hizmet Sağlayıcılarının Kişisel Deneyimleri

Şekil 13: Görüşmeye İlişkin Geliştirilen Temalar.

Görüşmeler iki sosyal hizmet uzmanı, üç psikolog, iki kolluk görevlisi, bir adli tıp uzmanı, bir avukat ve bir tercümanla yapılmıştır. Tablo 4’de belirtilen katılımcıların mağdurlara sağladıkları hizmetlere ilişkin görevleri şöyledir; G1 (sosyal hizmet uzmanı); Derneğin insan ticaretiyle mücadele ve mağdur destek programının asistanı olup, aynı zamanda mağdur mülakatları, mağdur refakati, sığınmaevi yönetim ekibi, psiko-sosyal destek ekibi ve eğitim grubunda görev almıştır. G2 (Sosyal hizmet uzmanı); psiko-sosyal destek ekibi ve eğitim grubunda görev almıştır. G3 (Tercüman); Sığınmaevinin tam zamanlı ekibinde görev almıştır. G4 (Adli tıp uzmanı); mağdurların adli süreçlerinde adli tıp uzmanı olarak görev almış, aynı zamanda mağdurların özel sağlık sorunları ile adli tıp konularında yapılması gerekenler hakkında mağdura ve diğer hizmet sağlayıcılarına bilgi desteği vermiştir. G5 (Psikolog); yarı zamanlı olarak psiko-sosyal destek ekibinde ve mağdur mülakatında görev almıştır. G6 ve G7 (Psikolog); her ikisi de farklı zamanlarda hem sığınmaevi sorumluluğunu yürütmüş, hem de psiko-sosyal destek ekibinde görev almışlardır. G8 (Avukat); mağdur mülakatlarına katılmış, mağdurlara ve derneğe hukuki danışmanlık vermiştir. G9 (Kolluk- Jandarma); Adli sürecin ilk aşaması olan, mağdurlara ilk ulaşma ve operasyon aşamasında görev almıştır. G10 (Kolluk-Polis) GGM’nde mağdur tanımlama sürecinde görev almıştır.

Görüşmeye ilişkin Bulguların Özellikleri. Katılımcı Sayısı: 10	
Mağdurlara sığınmaevinde hizmet sağlayanlar	• Psikolog (3) • Tercüman (1)
Mağdurlara hem sığınmaevinde hem de diğer ihtiyaçlarında hizmet sağlayanlar	• Avukat (1) • Sosyal hizmet uzmanı (2)
Mağdurlara diğer kurumlar aracılığıyla hizmet sağlayanlar	• Adli tıp uzmanı (1) • Kolluk görevlileri (2)

Şekil 14: Görüşme Yapılanların Durumu.

Çeşitli Yönleriyle İnsan Ticareti Mağdurlarının Özellikleri

Katılımcıların açıklamalarından insan ticareti mağdurlarına ilişkin öne çıkan özellikler şunlar olmuştur;

*Genellikle parçalanmış aile üyesi,

*Ekonomik yoksulluk içerisinde,

*Eğitim düzeyi düşük,

*Erken yaşta evlilik yapmış, evliliği sorunlu veya evliliği bitmiş,

*Küçük yaşta şiddete ve cinsel istismara maruz kalmış,

*Sosyal destek sistemlerinden yoksun,

*Psikolojik sorunları olan, özgüven eksikliği bulunan, insanlara güvenini kaybetmiş...

Katılımcılar ağırlıklı olarak, mağdurların insan ticaretine maruz kaldıktan sonraki durumuna ilişkin açıklamalar yapmışlardır. Konuyla ilgili G1, G5, G6 ve G7'nin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

"...Çalışmak amacıyla... ülkemize gelen; ancak burada kendilerine söylenen işler yerine zorla fuhuş sektöründe çalıştırılan; bu nedenle de özgürlükleri kısıtlanan ve istemedikleri bir işi yapmak durumunda kalmalarından dolayı psikolojik ve sosyal travmalara maruz kalmış insanlardır" (G1)

"Fiziksel özellikleri; bakımsız, çoğu zayıf (kg), bedensel olarak yaralı, ruhsal olarak endişeli, korkmuş, travmatik, yerli dile (Türkçeye) hakim olmayan. Çok ve hızlı konuşan veya tam tersi hiç konuşmayan. Genellikle samimi ama güvenli bir ilişki kurmada zorluk yaşayan (Ya kendini gereksiz – aşırı derece açan ya da sır paylaşmayan) kadınlar" (G5).

"... Yaşadıkları deneyimin ülkeleri ve aileleri tarafından bilinmesinden oldukça endişe duyuyorlardı. Çoğunun aileleri tarafından kabul görme ile ilgili endişeleri vardı... Özellikle çocuk sahibi olan kadınlar stres ile baş etme becerileri konusunda daha başarılıydı, 'güçlü olmalıyım, çünkü bakmam gereken bir çocuğum var' inancı ile ilgili olabilir. Ortak özellikleri yoğun kaygı ve çaresizlik yaşamalarıydı" (G6).

"Ülkelerinde sefil bir hayatlarının olduğunu, ...aileleri tarafından korunup değer görmediklerini düşünüyorum. Onları merak eden insanlar yok. Ortadan kaybolduklarında korkup onları aramıyorlar sanırım. Eğitim düzeyleri çok düşük tehlikelerin farkında değiller" (G7).

Katılımcılardan, insan ticareti mağdurlarının cinsiyetlerine ve çocuk olmaları durumlarına göre değişen özelliklerini belirtmeleri istenmiş;

katılımcılar ise, çocukların savunmasız ve sömürüye açık olduklarını, içerisinde bulundukları durumu değerlendiremediklerini, kadınların ve kız çocuklarının benzer sömürüye ve şiddete maruz kaldıklarını, erkeklerin emek yoğun sömürüldüğünü belirtmişlerdir.

Katılımcılar görüşlerini belirtirken kadınlar, erkekler, çocuklar, kadın ve kız çocukları olmak üzere dört grupta değerlendirme yapmışlardır. Burada kadın ve kız çocuklarını özellikle aynı kategoride değerlendirmiştir. Buna göre, G2, G1 ve G5'in konuyla ilgili açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir.

"Kadınlar ve kız çocukları seks kölesi olarak çalıştırılırken, erkek çocuklar; çocuk işçiliği, çocuk asker, erkekler ise büyük çoğunlukla zorla çalıştırmayla karşı karşıya kalmaktadır" (G2).

"İnsan Ticaretine konu kadın ve kız çocukları daha çok fuhuş sektöründe çalıştırıldıkları için psikolojik travmaları daha fazladır. Her an bulundukları ortamdan uzaklaşmak, kaçmak için fırsat kollamaktadırlar. Erkekler karşı güvensizlikleri had safhadadır. Polis veya Jandarmaya karşı da güven sorunları vardır. Genelde şehir merkezlerinden uzakta, başka insanlarla sosyal ilişki kurmalarına izin verilmemektedir" (G1).

"Kadın ve çocuk grubu ile karşılaştım. Çocuk grubu; başına gelmiş olaylardan – maruz kaldığı durumdan genel olarak bilgisi olsa da duygusal olarak bilinçsiz ve analitik değerlendirmeye uzaktı. Utanç duygusu tutarsızdı. Çocuk grubu yönlendirmelere aşırı derecede açıktı. Kadın grubunda ahlaki değerler ve utanç duyguları çocuk grubuna göre daha yüzeyde – belirgin biçimde yaşanmıyordu. Kadın grubu kendi yaşam planlamasını – geleceğini belirginleştirmeye çalışıyor" (G5).

İnsan Ticareti Mağdurları İle Şiddet Mağdurları Arasındaki Farklılıklar

Bu alt temada, insan ticareti mağdurları aynı zamanda şiddete mağdurları olup, insan ticareti mağdurlarının diğer şiddet mağdurlarından farklılaşan özelliklerinin olup olmadığı, varsa bunların neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Tüm katılımcılar insan ticareti mağdurlarının yaşadıkları şiddetin farklılaşan boyutuyla ilgili olarak şunları söylemişlerdir; insan ticareti mağdurlarının özgürlüğünün kısıtlandığını, kendisiyle ilgili inisiyatif kullanma kapasitesi olsa bile bunu kullanamadığını, şiddetin boyutlarının ağır olduğunu, yardım isteme fırsatının olmadığını, yaşadığı travmanın ömür boyu sürdüğünü vurgulamışlardır. Konuyla ilgili G2, G6 ve G10'un değerlendirmeleri şöyle olmuştur.

"...Özellikle tacirin uyguladığı yöntemler psikolojisini bozmakta ve umutsuzluk duygularını arttırmaktadır. Diğer şiddet mağdurları kendileri yetersiz kalsa bile

çevreden yardım alarak başa çıkma yollarını bulmaktadır. Şiddet mağdurları genellikle yakın çevreden şiddet görürken, insan ticareti mağdurları özellikle seks köleliğine zorlanmakta ve tacir ile yakınları ve müşteriler tarafından istismara zorlanmaktadır" (G2)

"Çalıştığım insan ticareti mağdurlarında yoğun olarak çaresizlik duygusu mevcuttu. Özellikle başka bir ülkede yabancı olma halinden kaynaklı içinde bulunduğu durumdan çıkmak için yapabilecekleri hakkında bilgi sahibi olabilecekleri kaynaklarının olmaması kendilerini diğer şiddet mağdurlarından ayıran en önemli faktör olduğunu düşünüyorum. Diğer şiddet mağdurlarının şiddeti sonlandıracak kaynaklara erişimi kolayken insan ticaret mağdurlarının oldukça zor olabilmektedir" (G6).

"İnsan ticareti mağdurlarının seçim hakkı yoktur. Dışarıda kalma, sokakta kalma, ailesinin yanına gitme ya da 'çocuklarımdan ayrı kalmaya dayanamam' gibi seçim hakkı yok, onların ölmeye bile hakları yok. Onlardan istenilen şeyleri yapmak ve istedikleri yerlerde, durumlarda bulunmak zorundalar. Tamamen çaresizlik içerisinde yaşadıkları bir durumdalar. Bir insanın ölmeyi isteyip duygusal anlamda o noktaya gelip bununla ilgili teşebbüste bulunamaması bile bir çaresizliktir; o yüzden insan ticareti mağdurları ile diğer türden şiddet mağdurları kesinlikle kıyaslanamaz ve aralarında büyük bir uçurum vardır. Diğer şiddet mağdurları en kötü şartlardan, kötü olan bir tanesini seçme hakları var, ama insan ticareti mağdurlarının böyle bir seçeneği de yok. Kendilerine ne dayatıldıysa, ne verildiyse insan olmaktan da öte, saksıdaki bir bitki gibi, bulundukları yerde istenileni yaparak kalmak zorundalar" (G10).

G5, yukarıdaki katılımcılardan farklı olarak, sadece cinsel şiddet gören mağdurlarla, cinsel şiddetle ve diğer şiddet biçimlerini bir arada yaşayan mağdurları karşılaştırmıştır.

"Şiddet görmüş olan insan ticareti grubu, görmemiş olanlara göre daha travmatiktiler. Şiddet görmemiş olanlar daha cesaretli ve kararlı davranışlar sergiliyordu. Şiddet görmüş olanlar daha az konuşuyordu ve bedensel durum değişiklikleri sıklıkla yaşıyorlardı. Örneğin gün gün değişen baş ağrısı, karın ağrısı, sırt – bacak – kol – eklem ağrıları oluyordu. Yaşanan bu bedensel ağrıların bazıları şiddet gördükleri bölgelerle ilgiliydi; bazı ağrılar şiddet veya darbenin doğrudan maruz kalındığı bölgelerle ilgili değildi – Stres ve kaygıyla bağlantılı olarak dışı vuruyordu. Çoğunlukta şiddet gören grup konuşurken titreme halinde oluyordu. Kasları kasılmış haldeydiler. Bu belirtilerin azalması en az 5 gün en çok 3 hafta olabiliyordu. Yine şiddet gören grupta, intihar düşüncelerine daha sık rastlanıyordu. Zihinsel bir dağılımlık, uyuşukluk ve fluluk (bulanıklık – netlik anlamında) vardı. Şiddet görmeyen grup geleceğini ve yaşamını tekrar organize etmek için daha aktif ve istekliydiler" (G5).

Mağdurlarının Psikolojik Özellikleri

Katılımcılar bu alt temada, mağdurlarda gözlenen psikolojik durum hakkındaki görüşlerini, mağdurlarla geçirdikleri süreye, çalışma biçimlerine ve mesleklerine uygun olarak açıklamışlardır.

Psikologlar daha çok mağdurların duygu durumlarına, bunu nasıl yansıttıklarına ve travmatik göstergelere odaklanmışlardır. Aşağıda psikologların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

“Genel olarak insan ticareti mağdurları, endişeli, güven duygusu zedelenmiş, ajite (aşırı uyarılmış) veya aşırı içe kapanmış oluyorlardı. Rahatlamak ve kişisel bakım içeren güncel yaşamlarına (yemek – uyku – temizlik) dönmeleri 2-3 günü alıyordu. Anksiyete, depresyon, travma belirtileri genellikle vardı ve ölçeklerde orta veya şiddetli şeklinde sonuçlanıyordu. 2-3 gün sonra daha rahat, konuşkan, dengeli ve gevşemiş oluyorlardı. Uyku ve yemekleri 2-3 gün içinde düzene giriyordu” (G5).

“Çoğu travma sonrası stres bozukluğu semptomları göstermekteydi. Bazıları için gece uykuları çok zorlayıcı olabiliyordu. Özellikle güvenlik ile ilgili korkuları mevcuttu. Zaman zaman öfke patlamaları yaşanabiliyordu. Bulunduğu yerden sadece kendisi kurtarılmış veya kurtulmuş olan mağdurlarda suçluluk duygusu gözlemliyordum” (G6).

“Bir travma yaşadıkları kesin. Kendileri ile yemek yerken durup durup bir anda tüm çıplaklığı ile yaşadıkları en insanlık dışı şeyleri anlatabiliyorlardı. Sonra güle oynaya dans edebiliyor sohbet edebiliyorduk. Duygularının ve yaşadıklarının tam farkında olmadıkları bir dönemde bize geliyorlardı ve travmalarının farkına yavaş yavaş varıyorlardı. Birkaç günün sonunda sinir krizleri, ağlamalar içe kapanmalar öfke krizleri başlardı. O an sevilme korunma ihtiyaçlarının giderilmesi gerekirdi. Yemek yemek doymak onları iyileştirirdi” (G7).

Sosyal hizmet uzmanları da konuyu mesleki açıdan ele almış ve her mağdurun kendine özgü özellikleri olduğunu belirterek, mağdurların psikolojik özellikleri hakkında şöyle açıklama yapmışlardır;

“Her vaka kendine has özellikler taşımaktadır. Mesleki terminolojide her vakanın biricikliği vardır. Korku, çaresizlik, kaygı, depresif, boyun eğme, hafıza kayıpları, göz temasından kaçınma, yer ve zaman kavramı yitimi, tacire bağlanma gibi bir takım psikolojik özellikler görülmektedir” (G2).

“Bu durumda psikolojik olarak güven duygusu sıkıntısı olan, çaresizlik içinde sorunlarıyla baş edemeyen bireylerdir” (G1).

Adli tıp uzmanı, mağdurların psikolojisiyle ilgili şu açıklamayı yapmıştır;

“Ağır depresyon ya da anksiyete hakimdir. Yani ümitsiz, kaygılı ve korkunun hakim olduğu bir ruh halindedirler. Kendileri için dünyanın sonunun geldiği, çıkış noktasının bulunmadığını düşünme, çaresizlik hakimdir. Resmi makamlara ve diğer kişilere de güven duymazlar” (G4).

Avukat ise gözlemlerini şöyle değerlendirmiştir; *“...benim gözlemlediğim kadarıyla güven duygularını kaybetmiş, ürkek, çoğunun sadece psikolojik değil psikiyatrik tedaviye de ihtiyacı olduğu kanaatindeyim”(G8).*

Kolluk görevlileri, ilk kurtarıma anında mağdurlarla karşılaşarak destekledikleri için, mağdurların psikolojik acil ihtiyaçlarına tanıklık etmişler ve gözlemleri de bu yönde olmuştur. Buna göre kolluk görevlilerinin konuyla ilgili açıklamaları da şöyle olmuştur;

“İnsan ticareti mağdurları genellikle korku, güvensizlik, içinde bulunduğu durumu saklama veya kendini tam olarak ifade edememe şeklinde olmaktadır” (G9).

“...görmüş olduğum kadarıyla; hayattan kopmuş ve yaşadıklarının çok farkında değiller, bitkisel hayatta gibilerdi, insanlara ve dünyaya olan bütün ümitlerini kaybetmişlerdi. İkinci olarak da kendilerini müthiş derecede kirlili hissediyorlardı. Ruhlen yok olmuşlardı, kaybolmuşlardı, Bazılarında çok fazla şiddet eğilimi ve öfke vardı. Düşünsenize, bir mahremiyet duyguları var ve o hislerini her gün, istemediği halde üç ya da beş kişiyle birlikte olarak, ruhen paramparça ediyorlar” (G10).

Mağdurlarla en uzun süre sığınmaevinde çalışan tercümanın değerlendirmesi de şöyle olmuştur; *“Gözlerinde korku, utanç, devamlı banyo yaparak üzerlerinden tecavüzü yıkamak gibi hatta intihar edecek duruma gelecek noktaya gelme durumları” (G3).*

Tacirlerin Özellikleri

Tacirlerin özellikleri ve kullandıkları yöntemler hakkında katılımcıların görüşleri öğrenilmek istenmiş olup; Avukat ve kolluk görevlileri tacirlerle doğrudan karşılaştıkları için değerlendirmelerini deneyimlerine göre; diğer katılımcılar ise, mülakat tutanaklarındaki kayıtlar ile mağdurların anlatımlarına göre yapmışlardır.

Katılımcıların açıklamalarından, insan tacirlerinin özelliklerine ve yöntemlerine ilişkin öne çıkan konular şunlardır;

- * Empatiden uzak, acımasız ve her türlü şiddeti uygulayabilen,
- * Uyuşturucu ve diğer suçlarla ilişkili,
- * Genellikle bu işi meslek edinmiş ve şebeke halinde çalışan,
- *Kaynak ülkelerle hedef ülkeler arasında bağlantıları bulunan,
- *Mağduru insan olarak değil meta olarak gören... bireylerdir.

Konuyla ilgili olarak, kolluk görevlileri tacirleri daha yakından tanıma fırsatı buldukları için, tacirler hakkında daha kapsamlı açıklama yapmışlardır;

“İnsan tacirleri genellikle 30-50 yaş aralığında olmakta, tacirlerin çoğunluğu erkek olmakla birlikte, son dönemlerde yapılan ve icra edilen faaliyetlerde %10-20 oranında kadın tacir de tespit edilmiştir” (G9)

“Benim karşılaştıklarım, herhangi bir vasfı olmayan kişilerdi. Ama bu işi yaparak, bu kadınlar üzerinde kendilerine söz hakkı sağlayan, bununla onore olan “pe....k” vasfıyla bile kendilerini toplumda bir yer sahibi sanan insanlardır. Ayrıca, bunlar şiddete eğilimli ve toplumda çok fazla gördüğümüz insanlardır.

Yaptıkları şeyin yanlış bir şey olmadığını düşünürler, onlar buna bir iş olarak görürler ve onlara göre böyle para kazanmak bir başarı. Onlar ne kadar insan pazarladıklarına, ne kadar kişiyi bu işe zorla soktuklarına ve ne kadar para kazandıklarına bakarlar. Bu tacirlerin patronlarının eğitilmiş olduklarını düşünüyorum" (G10).

Avukat ise, daha çok hukuki açıdan genel bir çerçeve çizmiştir.

"İnsan ticareti tacirlerinin en büyük özelliği para kazanmayı herkese ve her şeye rağmen hayat aracı haline getirmiş olmalarıdır. Geniş bir çalışma (!) ağına da sahiplerdir. Mağdurları getirdikleri ülkede bu suç teşkilatının bir adamı mutlaka vardır. Mağdurlar kendi ülkelerinden olan, kendi vatandaşları tarafından kandırılarak getirilmişlerdir. İnsan tacirleri, insan ticareti suçunu, bu suçun düzenlenmesindeki boşlukları çok iyi bilirler. Bu suç işlenirken birlikte hareket ettikleri, suçu iştirak halinde işledikleri insanları güvendikleri kişilerden seçerler. Gözü kara ve çok tehlikelidirler" (G8).

Sosyal hizmet uzmanı, insan tacirlerine ilişkin daha geniş bir çerçeve çizerek, dünyada farklı özellikler gösterdiğine vurgu yapmıştır;

"Tacirler, yaşadıkları ülkenin özelliklerine göre değişiklikler göstermektedir. Uzak Doğu, Balkan, Afrika, Türkiye vb. mafyaları kendine has yöntemler uygulamaktadır. Tacirler genellikle acımasız bir şekilde mağdura yaklaşarak şiddet, hile, aldatma yolunu tercih etmektedir. Özellikle kaynak ülkeyle bağ kurularak mağdurların incelemesi yapılmakta, aile parçalanması, yoksulluk, eğitim yetersizliği olan bireyler yakın çevresi tarafından tedarik edilerek tuzağa düşürülmektedir" (G2).

Diğer katılımcılar ise, tacirleri mağdurların anlattığı biçimiyle aşağıdaki şekilde açıklamışlardır;

"İnsan tacirleri, öncelikle başkalarının üzerinden haksız kazanç elde eden, kendi çıkarları için başkalarının özgürlüğünü kısıtlamada, psikolojik ve fiziksel şiddet uygulamada tereddüt etmeyen bireylerdir. Mağdurları aracı vasıtası ile kandırmakta, mağduru tanıyan, güven duyabilecekleri kişileri bularak ağlarına düşürebilmektedir. Bazen de kullandıkları bir mağduru kullanarak başka mağdurlara ulaşabilmektedirler. Kullandıkları yöntemlerin özünde yalan söyleme, tehdit etme, zor kullanma vb. özellikler vardır. Tacirlerin mağdurlara verdikleri zararları özgürlüklerini kısıtlama, başka erkeklerle para karşılığı cinsel ilişkiye zorlamak, kötü koşullarda yaşamlarını sürdürmeleri, psikolojik ve fiziksel şiddet uygulamalarıdır" (G1).

"...Mağdurların hemen hemen hepsi tacirleri tarafından yoğun psikolojik şiddete maruz kalmıştı. Örneğin; aç bırakılmak, tehdit edilmek vs. Bazı mağdurlar, tacirleri tarafından fiziksel şiddet de görüyordu. Bir mağdur vücudunun estetiği bozulmasın diye soğutulmuş et ile dövüldüğünden bahsetmişti." (G6).

İnsan Ticaretiyle Mücadele Edebilmek İçin Yapılması Gerekenler

İnsan ticareti sorununun çözümünde etkili bir uygulama yürütülebilmesi için, hangi kurumların, hangi meslek elemanlarıyla çalışması gerektiği konusunda katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcılar, insan ticareti

sorununun çok boyutlu olduğunu dikkate alarak bir değerlendirme yapmışlar, mağduru ve ait olduğu toplumu koruyan ve geliştiren, tacirlerin cezalandırılmasını önceleyen ulusal ve uluslararası kuruluşların etkin işbirliğini içeren yaklaşımlar açıklamışlardır.

Sosyal hizmet uzmanı, İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmelik'te yer alan kurumların yeterli olduğunu vurgulayarak; söz konusu kurumların işbirliği içerisinde çalışmaları gerektiğini belirtmiştir. Diğer sosyal hizmet uzmanı da, konunun ulusal ve uluslararası düzeyde ele alınmasına ve mağduru merkeze alan bir anlayışla etkili yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğini şöyle açıklamıştır;

"Sorun uluslararası bir konu olduğu için çözüm de ulusal ve uluslararası düzeyde olmak üzere iki başlıkta ele alınabilir. ...bir insan ticareti mağdurunun güçlü bir şekilde desteklenebilmesi için, bu konuda çalışan tüm kamu ve sivil toplum kuruluşlarının insan odaklı olarak, sadece mağdurun yüksek yararı gözetilerek, iş birliği içinde çalışması gerekmektedir. Bugünkü uygulamada yer alan tüm kurum ve kuruluşların mağdurun korunmasını, desteklenmesini amaçlayan çalışmaları farklı yöntem ve anlayışlarla yapmış olmalarıdır. Bu durumda aynı amaç için çalışan kurum ve kuruluşlar arasında gerekli iş birliğinin sağlanmasını engellemektedir. Alanda çalışanların, görevlerini yerine getirirken konuya insan odaklı olarak bakabilmeleri, hiçbirinde kişisel çıkar, siyasal beklenti, gerçekleri gizleme vb. arka planları olmamalıdır. Özellikle kamu kurumlarında yapılan görevlendirmelerde işin uzmanı çalışanlara yer verilmelidir" (G1).

Kolluk temsilcisi de, kurumlararası koordinasyon ve işbirliğine dikkat çekerek, sorumlulukların zamanında yerine getirilmesi ve kontrol sisteminin olması gerektiğini şöyle vurgulamıştır;

"İnsan ticareti bir uluslararası suç olması nedeni ile başta kolluk birimleri olmak üzere adli, mülki kurumlar, üniversiteler, Milli Eğitim kurumları, Sağlık Bakanlığı, sivil toplum örgütleri vb. kurum ve kuruluşlar insan ticareti ile mücadele kapsamında iş birliği ve koordinasyon içinde çalışmalı. Her kurum üzerine düşeni zamanında ve etkin bir şekilde yapmalı ve kontrol sistemi... yaratılmalıdır" (G9).

Katılımcı Psikologlar ise aşağıda belirtildiği gibi, daha çok mağdurların psiko-sosyal yönden desteklenmesine ve çalışanların süpervizyon ihtiyacına odaklanmışlardır. Buna göre bir psikoloğun düşüncesi; "Sosyal destek, eğitim, iş olanağı, topluma aidiyet duygusuna yönelik geliştirici faaliyetlere katılma" (G4), başka bir psikoloğun düşüncesi; "Mağdurun kurtarıldıktan sonraki süreçte fiziksel ve ruhsal sağlamlığı için harekete geçilmesi gerekmektedir" (G6). Diğer psikolog düşüncesini ise şöyle olmuştur; "Bu alanda çalışan tüm kurum ve

uzmanların yenilenen eğitim ve süpervizyon eğitimlerinden geçmesi gerektiğini düşünüyorum" (G5).

Avukat olan katılımcı ise insan ticareti konusunda yetişmiş personelin önemine ve kurumların uyguladığı personel rotasyonunun olumsuzluklarına vurgu yapmıştır.

Katılımcılar, bu alanda yer alması gereken meslek elemanları ile aralarında olması gereken işbirliğine yer vermişlerdir. Buna göre, yargı mensupları (hâkim-savcı-avukat), kolluk personeli (polis-jandarma), Doktor (psikiyatrist, adli tıp uzmanı) sosyal hizmet uzmanı, psikolog, göç uzmanı, tercüman, sosyolog, eğitimci ve hemşire bu alanda ihtiyaç duyulan meslek elemanları olarak açıklanmıştır.

İnsan ticaretiyle mücadele alanında olması gereken meslek elemanlarının, nasıl bir işbirliği içerisinde çalışması gerektiği konusunda bir katılımcının açıklaması şöyle olmuştur;

“İnsan ticareti alanı, multidisipliner bir ekip çalışmasına gerek duymaktadır. Bu meslek grupları, ulusal ve uluslararası eğitim programlarına katılmalı; periyodik olarak eğitime alınarak kendilerini yenilemelidir. Bakanlıklar arası ortak eğitim programları düzenlenerek, koordinasyon ve işbirliği çalışmalarına ağırlık verilmesinde yarar bulunmaktadır" (G2).

Hukuksal Açıdan Yapılması Gerekenler

Katılımcılar bu alt temada, TCK'nın ilgili 80. maddesinde insan ticareti suçunun tanımının anlaşılır olmadığına, konuyla ilgili bilgi eksikliğine, bu suçun diğer suçlarla karıştırıldığına vurgu yaparak, daha çok uygulamadan kaynaklı hukuksal sorunlara ve çözüm önerilerine yer vermişlerdir.

Kolluk görevlileri, hukuki düzenlemelerde önemli bir eksikliğin olmadığını, ancak suçun özelliklerinin yeterince bilinmiyor olmasının ortaya çıkardığı sorunlara yer vermişlerdir. Ayrıca tacirlerin yeterince cezalandırılmadığını ve mağdur destek mekanizmalarının uluslararası düzeyde yetersiz kaldığını, bu nedenle mağdurların yeterince desteklenemediğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla mağdurların zaman içerisinde tacir niteliğine

dönüşebildiklerine açıklamalarında yer vermişlerdir. Kolluk görevlilerinin bu konudaki değerlendirmelerine aşağıda yer verilmiştir.

"...mevzuat anlamında sorun olmamakla birlikte, ...özellikle taşra uygulamalarında suçun nevinin belirlenmesi, fuhuş veya cinsel istismar niteliğinde basite indirgenmesi insan tacirlerinin kısmi olarak az ceza alınmasına neden olmakta ve suçun devamı sağlanmaktadır" (G9).

"Şahısların korunması açısından hukuki olarak çok fazla problem yok, fakat problem tacirlerin cezalandırılması kısmında karşımıza çıkıyor. ...sorunun çözümü konusundaki iş birliğinin uluslararası olması gerekiyor. Çünkü mağdurlar, mağdur oldukları ülkede ne kadar iyi korunursa korunsun, kendi ülkelerindeki sevdikleri tehdit altındaysa ve onlar söz konusu olduğu zaman mağduru iyileştiremezsiniz. Mağdurun yakınlarının can güvenliğinin sağlanması gerekir" (G10).

Katılımcı avukat ise; adli sistemdeki sorunlara dikkat çekerek, çözüm için ayrı bir büro oluşturulmasını önermiştir. Katılımcının konuya ilişkin açıklaması aşağıda yer almıştır.

"Hukuki açıdan karşılaşılan en büyük sorun "İnsan Ticareti" suçunun "Fuhuş Yapmak" suçu ile karıştırılıyor olması yönündedir. Maalesef yargı mensuplarınca bu karıştırma sıklıkla yapılıyor. İnsan ticareti mağduru tanımı yapılan bir mağdur, TC Savcısı tarafından fuhuş yapma suçunu işleyen biri olarak değerlendirilebiliyor. Bu nedenle kanaatimce adliyelerde her suça ayrı bir büro varlığından hareketle, hırsızlık büro, gasp büro vb. sadece insan ticareti suçuna bakan bir büro kurulmalı ve başta ilgili büronun TC Savcısı olmak üzere, bu büroda görevli tüm yardımcı personelin de bu konuda seminerler düzenlenerek, (uzman kişilerce) bilgilendirilmesi gerektiği kanaatindeyim" (G8).

Sosyal hizmet uzmanı, adli süreç devam ederken, mağdurun içerisinde bulunduğu durumu, tacirin kendi lehine avantaj olarak kullanmasına ve bu alandaki bilgi eksikliğine aşağıda yer verilmiştir.

"Tacirlerin yakalanması sonrası yargılanmalarında kanunların yeterince uygulanmaması, yargılama sürecinde mağdurların ülkelere dönmelerinin tacirin lehine kullanılması, ilk alınan ifadelerin yargılama sürecinde tehdit vb. nedenlerle değiştirilmesi ve yargılamayı tacirin lehine dönüştürmesi. İnsan ticareti mağdurlarına yönelik yargılamalarda görevli yargı mensuplarının bu alanda eğitilmeleri bilgi sahibi olmaları..." (G1).

Diğer sosyal hizmet uzmanı da adli sistemdeki bilgi eksikliğine ve personel rotasyonuna değinmiş olup, konuyla ilgili açıklaması aşağıdadır;

"TCK 80 insan ticareti suçu birçok suçla karışabilmektedir. Bunun için savcı ve hakimlerin eğitimlerinin sürdürülmesinde yarar vardır. Ayrıca, Adalet ve İçişleri Bakanlıklarında insan ticareti alanında yetişmiş personelin mümkün olduğunca aynı alanda çalışmalarını sürdürmelerini desteklemek gerekmektedir" (G2).

Mağdurlarla doğrudan çalışan iki psikolog da, cezaların uygulanamadığına ilişkin çıkarımlarda bulunmuşlardır, konuyla ilgili açıklamaları aşağıdadır;

“Evet. Ben mağdurlar ile çalıştığım dönemde onları mağdur eden tacirleri. Ceza alıp almadıklarını bilmiyorum. Ama almıyorlardı çünkü bir mağdurdan duyduğumuz taciri başka bir mağdurdan da duyuyorduk. Bu çok acıydı, ceza almıyor olmaları. Boşa kürek çekmek gibiydi bazen ya da okyanustan sadece bir balığı kurtarmak gibi” (G7),

“...yakalanan tacirin bir başka yeni hikâyede tekrar ortaya çıktığına, yakalanan ve tutuklanan tacirlerin bilinmeyen bir şekilde serbest bırakıldığına şahit olmuşuk” (G5).

Mağdurun Desteklenmesi İçin Yapılması Gerekenler

Katılımcılar bu alt temada mağdurların desteklenmesi konusunda olabildiğince kapsamlı değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öne çıkan konu başlıkları şunlardır;

*Mağdur odaklı yaklaşımın öncelenmesi,

*Yasaların etkin uygulanması,

*Mağdurun güvenliğinin sağlanması (buna bağlı olarak daha çok mağdurun tespit edilebileceği),

*Sivil toplum kuruluşlarının süreç içerisinde etkin rol alması,

*Mağdurların rehabilitasyonuna odaklanması ve hizmetlerin çeşitlendirilerek artırılması,

*Mağdura hizmet veren kurumların koordinasyon içerisinde olması,

*Uluslararası işbirliğinin yapılması,

*Mağdurun hem hedef, hem de kaynak ülkede tüm ihtiyaçlarının karşılanarak kesintisiz desteklenmesi'dir.

Katılımcı bir sosyal hizmet uzmanı, kurumların farklı yaklaşımlarla çalışmalarını yürüttüklerini ve aralarında eşgüdümün olmadığını,

uzmanlaşmanın ve uluslararası işbirliğinin gerektiğini belirtmiş olup, konuyla ilgili açıklamaları aşağıdadır;

"...bu konuda çalışan tüm kamu ve sivil toplum kuruluşlarının... alanda çalışanların, görevlerini yerine getirirken konuya insan odaklı olarak bakabilmeleri, ...Özellikle kamu kurumlarında yapılan görevlendirmelerde işin uzmanı olan çalışanlara yer verilmelidir. Uluslararası işbirliği artırılmalıdır. Özellikle kaynak ülkelerde farkındalık eğitimlerine ağırlık verilmelidir. Adalet, İçişleri, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler ve diğer bakanlıklar arasında işbirliği ve koordinasyon güçlendirilmeli ve bu alanda yetişmiş personelin yerlerinin değiştirilmemesi konusunda dikkatli olunmalıdır. STK ile işbirliği güçlendirilmelidir. ... Savunuculuk konusunda, medya yardımı sağlanmalıdır" (G2).

Katılımcı adli tıp uzmanı, çocuk izlem merkezlerindeki uygulamaya benzer bir modelin insan ticareti mağdurları için de geliştirilmesi gerektiğini öneren açıklaması şöyledir;

"Yasal prosedürler, kamu spotları olarak duyurulmalı, kurumlar arası iş birliği aşamaları net olmalı, hatta kurumlar arası olmaktan çıkarılarak tek bir çatı altında toplanmalı. İzlem gerekirse başka kuruma devredilmeli. O çatı altında her mağdurun bir vaka yöneticisi olmalıdır" (G4).

Katılımcı bir psikolog, mağdurun güvenlik ihtiyacı, beden ve ruh sağlığına ilişkin hizmetlerin kesintisiz sürdürülmesi ve mağdurlara destek veren personelin tükenmişliğini önlemeye ilişkin konuları şu şekilde belirtmiştir;

"Güvenlik önlemleri artırılmalıdır. Ülkemizde insan ticareti mağdurlarının kurtarılması için yapılan birçok çalışma var ancak takip konusunda yetersiz kaldığını düşünüyorum. Mağdurların ülkelerinde bulunan uzmanlarca fiziksel ve ruhsal takibinin yapılmasını önemli buluyorum. Ülkemizde, başka ülkelerde insan ticaretine konu olmuş Türkiyeli vatandaşlara yönelik de hizmetlerin üretilmesi gerektiğine inanıyorum. Ayrıca bu alanda çalışan meslek elemanlarına yönelik ikincil travmadan koruyucu ve güçlendirici çalışmaların da yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorum" (G6).

Aynı konuyla ilgili diğer bir psikoloğun, açıklaması da şöyledir;

"Can sağlığı için öncelikle kimsenin ona erişemeyeceği bir sığınmaevine acilen nakledilmeli. Bu evde ona kısa zamanda çok yönlü destek verilmeli. Psikiyatrist, avukat, doktor, psikolog, sosyal hizmet uzmanı bu kurumda bulunmalı ve mağdur iyileştirilmeli. Korunması için tedbirler alınmalı. Ülkemizden evine gidene kadar eşlik edilmeli ve belirli periyotlarla aranarak ve ziyaret edilerek iyi olup olmadığı raporlanmalı. Hayatının kalan kısmında da desteklenmeli, hem maddi, hem manevi olarak" (G7).

Kolluk görevlilerinin mağdurların güçlü bir şekilde desteklenmesine ilişkin değerlendirmeleri ve önerileri aşağıda yer almıştır. Kolluk görevlileri açıklamalarında eğitilmiş ve deneyimli personelin olması gerektiğine,

kurumlararası işbirliğine, mağdur tespiti için mülakatın önemine ve tercüman ihtiyacına vurgu yapmışlardır.

“Her kurumda, bu konu üzerine eğitim alan, deneyim kazanmış kişi veya kişiler sürekli aynı konu üzerinde çalışmalı, başka yerlere atanmamalı, mücadelenin devamı ve sürekliliği açısından insan ticareti ile mücadelede etkin olunması maksadıyla mücadeleci kurumların temsilcileri asıl ve yedek olarak belirlenmeli ve belirlenen temsilcilerin sürekliliği sağlanmalıdır. Ayrıca, ülkemizde gerek sığınma evleri gerekse Göç İdaresi Geri Gönderme Merkezlerinde yeteri kadar psikolojik destek verecek, sosyal hizmet binası bulundurulması” (G9).

“Bir bireyin mağdur olup olmadığının tespitinde yanında taşıdığı evraklar belirleyici olmayabilir. Başka bir deyişle, evraklarda şüpheli bir durum göze çarpmayabilir. Bu kişiyle birebir güven ortamı sağlayabilmek için sohbet havasında konuşulması, resmi mülakat sonraya bırakılmalıdır. ...Ayrıca, mağdurların kendi yakınları, ülkelerinden olan kişiler veya birlikte bulundukları kişiler mağdurlara tercümanlık yapmamalıdır. Kurumların bu alanda tercüman eksikliği giderilmelidir” (G10).

Hizmet Sağlayıcılarının Kişisel Deneyimleri

Sığınmaevi sorumlusu olan bir psikolog örnekleme dahil edilmeyen ve sığınmaevinde kalan bir mağdurun yaşadığı travmanın sonrasında sergilediği duygular ve davranışlarıyla ilgili deneyimini ve insan ticareti konusundaki düşüncesini şöyle açıklamıştır.

“Henüz 18 yaşında, (ülkesinin adı)’lı bir mağdurun yaşadığı şiddetli korkuyu unutamıyorum. Odasında uyuyamıyor, tek başına kalamıyor, ışıkların kapalı kalmasına tahammül edemiyordu. Türkçe hiç bilmediği için (Google) çeviri programları aracılığı ile iletişime geçebiliyorduk. Bazen resim çizerek anlamaya çalışıyorduk. Çizdiği resimlerin birinde tacirin adını yazıp üzerini siyah ile boyamış sonra da kâğıdı yakmıştık. Duygusunu anlatamamak onu daha çok baskılıyordu. Yoğun kâbusları vardı. Uykusunda sürekli sayıklıyordu. Aynı odada kalıp sakinleştirmeye çalışıyordum. Sık sık ağlama nöbetleri yaşıyordu. İnsanların çaresizliğinden yararlanılmasının en vahşi halinin insan ticareti olduğunu düşünüyorum ” (G6).

Sığınmaevi sorumlusu diğer bir psikoloğun, örnekleme dahil edilmeyen ancak sığınmaevinde kalan bir çocuk mağdurla ilgili deneyimi ve düşüncesi şöyledir;

“Çalışma dönemimde hala unutamadığım tabi ki çocuk mağdurumuzdu küçücük bedeni ile yaşadıklarını bilmek bana hala çok ağır geliyor. Bir çocuğun ülke dışına çıkarılarak uzun süre boyunca nasıl bu kadar mağdur edilebildiğini anlayamıyorum. Ülkeler arası bir politika eksikliği var sanırım” (G7).

İnsan ticareti mağdurlarına yönelik çalışmaların tüm aşamalarında görev alan sosyal hizmet uzmanı, güvenliğin bu alanda çok temel bir ihtiyaç olduğunu vurgulayarak; sığınmaevinin güvenliğini sağlamak üzere alınan önlemlere yer vermiştir.

“Tacirlerin elinde iken kendi çabaları veya kolluk kuvvetlerinin baskınlarından kurtulan mağdurlar, kolluk kuvvetlerindeki işlemleri sonrasında derneğimizin sığınmaevinde bakım ve koruma altına alınmaktaydılar. Mağdurların tacirlerle ilgili kolluk kuvvetlerine verdikleri ilk ifadeler çok önemlidir. Adli süreç başladığında; tacirler bu ifadelerin kendi lehlerinde değiştirilmesi için her yolu deneyebiliyorlardı. Bunlardan en önemlisi mağdurla iletişime geçmek, onu ikna etmektir. Bu nedenle de korumamız altında bulunan mağdurun en iyi şekilde saklanması gerekiyordu. Bazen mağdur olmadığı halde kendisini mağdur olarak gösterip, sığınmaevine yerleşenler de (M5’i kastetmektedir) olabiliyordu” (G1).

Mağdurların tanımlanma aşamasında görev alan bir kolluk görevlisi, mağdurların maruz kaldıkları şiddetin boyutlarına yer vererek mağdurları değerlendirmiş ve konuyla ilgili neler hissettiğini açıklamıştır. Katılımcının açıklamasına aşağıda yer verilmiştir;

“Mağdurlardan birinin gözlerini hiç unutamıyorum, o rengi her gördüğümde o kadın gözümün önüne geliyor. O kadın bana ‘bir insana nasıl ve ne kadar vurmak gerekir ki, gözlerinin altı o kadar morarsın ve gözlerinin içi o kadar kıpkırmızı olsun ve tüm bunlardan sonra beyin nasıl yerinde kalsın?’ diye düşündürmüştü. Başka bir mağdur ise çöp tenekesinde cırılçıplak ve çok uzun bir süre kalmıştı. (Burada sözü edilen mağdur M20’dir.) Bireysel olarak bende bıraktığı izler var. Bazı mağdurların ise adet oldukları dönemlerinde dahi cinsel organlarına pamuk ya da başka bir madde koyarak ilişkiye hâlâ devam etmek zorunda kalmalarıdır. Gerçekten bunları duyduğum ilk zamanlarda bende travma oluşturdu. Bunları konuşurken bile şu an kollarım güçsüzleşti. Gözlerim de bu hissin bende yaratmış olduğu hissiyatı belli ediyor olmalı”(G10).

4. TARTIŞMA

Bu bölümde, sosyal bir sorun olarak insan ticareti olgusu, insan ticareti mağdurlarının mağduriyet süreçleri, özellikleri, hizmet sunucularının mağdurlara sağladıkları psikolojik ilk yardım hizmeti, sosyal hizmet mesleğinin ilkelerinden olan insan hakları ve insan onurunun insan ticareti açısından değerlendirilmesi ile kanıta dayalı olarak ortaya çıkan göstergeler tartışılmıştır.

4.1. Sosyal Bir Sorun Olarak İnsan Ticareti Olgusu,

Son yıllarda yapılan çalışmaların önemli bir kısmı, insan ticareti sorununu anlamak, etkilerini ve nedenlerini ortaya çıkarmak üzerine olmuş, ancak insan ticareti suçunun gizli doğası gereği, mağdurlara ulaşmak neredeyse imkânsız olduğu için onların ihtiyaç ve önceliklerini belirlemek yetersiz kalmıştır (Laczko 2005). Bu çalışmanın en büyük zenginliği insan ticareti mağdurlarıyla doğrudan yapılan uygulamaların dokümanlarından yararlanılmış olması; mağdurların kendilerini ifade ettikleri dokümanların kullanılmış olması ve aynı mağdurlara hizmet sağlayan kişilerle derinlemesine görüşme yapılmış olmasıdır. Ayrıca bu çalışmayla mağdurların ve ailelerinin özellikleri, ihtiyaçları, sömürü sırasında yaşadıkları sorunlar ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, insan ticareti sorununun, sosyal hizmet mesleğinin merkezinde olması gerekirken, ihmal edildiği görülmüştür. Genelde ihmal edilmiş olmasına rağmen umut verici birçok çalışma da bulunmaktadır. Önleme çalışmaları kapsamında, Kuzey Carolina Üniversitesi, Sosyal Hizmet Okulu'ndan Rizo ve arkadaşları (2021), okullarda öğrencilere ulaşıp seks ticareti konusunda eğitilmesi ve okullarda yürütülecek çalışmalara katkı sağlanması amacıyla, okul müdürleriyle bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonunda, gençlerin okullarda seks ticaretiyle ilgili eğitilmelerini sağlamak üzere ön rehber hazırlanması; okul personelinin de seks ticareti konusunda bilgili olması ve endişelerinin giderilmesi gerektiği önerilmiştir.

Bulgulardan da anlaşılacağı gibi, başta mağdurlara ulaşabilmek olmak üzere, mağduriyet sürecinin tüm aşamalarında sosyal hizmet müdahalesine gereksinim duyulmaktadır. Oysa bu alandaki bilgi eksikliği ve tacirin durumu

gizlemeyi başarmış olması; diğer alanlarda olduğu gibi, sosyal hizmet alanında da göz ardı edilmesine neden olmuştur.

Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de tespit edilen mağdur sayılarının, olması gerekenin çok altında olduğu düşünülmektedir. ABD’nin her yıl yayınladığı TIP raporları ile ILO’nun insan ticareti ile ilgili raporlarında tahminlere yer verilmiş olup; özellikle tespit edilenlerin sayısının yetersiz kaldığına vurgu yapılmaktadır (ILO 2017, US Department of State 2020).

Türkiye’deki mevcut sisteme göre, insan ticareti mağdurlarına ilk ulaşan ve adli işlemlerini başlatan kolluk görevlileri (polis veya jandarma) olup, mağdurlarla ilgili adli işlemler ile idari işlemler peş peşe ve birbirlerinden bağımsız yürütülmektedir. Mağdurların Türk vatandaşı veya yabancı çocuk olması durumunda, mağdur olduklarına ilişkin bilgiler sadece adli kayıtlarda yer alırken; mağdurların yetişkin yabancı olması durumunda, hem adli kayıtlarda hem de idari kayıtlarda yer almaktadırlar. Bir mağdurun her iki kurumun kayıtlarında da yer alabilmesi için ayrı ayrı yapılan mülakatlarda her iki kurum görevlisinin de aynı kişiyi insan ticareti mağduru olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Türkiye’de insan ticareti mağdurlarına ilişkin ortak veri tabanı bulunmamakta, bu nedenle kurumlar arasında mağdur sayıları açısından farklılıklar bulunmaktadır. Bunların yanısıra son yıllarda sınırlı sayıda Türk vatandaşlarının idari anlamda insan ticareti mağduru olarak tespit edildiği de bilinmektedir.

Adli sistem kayıtlarıyla ilgili olarak Yargıtay Savcısı Sağut, eğitim sunumlarında, yargıtay dairesinde görülen insan ticareti dava sayılarının 2008 yılında 34, 2009 yılında 55, 2010 yılında 52, 2011 yılında 82, 2013 yılında 113, 2014 yılında 74 ve 2015 yılında 41 olduğunu belirtmiştir (Sağut 2017). Bir dosyanın yargıtay dairesine ulaşabilmesi için davanın önceki bir zaman diliminde açılmış olması gerekmektedir. Grafik 1’de belirtilenlerin çoğunlu sadece yetişkin yabancı kadınlar olup, Yargıtay dairesindeki dosyalar, çocuk ve yetişkin Türk vatandaşları ile yabancı yetişkinlerin sayılarını da içermektedir. Bu iki bilgi arasında anlamlı bir ilişki kurulamayacağı açık olup; adli sistemde insan ticaretine ilişkin davaların yetersiz olduğu söylenebilir. Meneses-Falcón ve arkadaşları (2021), cinsel sömürüye maruz kalan insan ticareti mağdurlarının

kovuşturulmasına ilişkin İspanya’da 71 hâkimle görüşerek, adli süreçle ilgili bir araştırma yapmışlar ve hakimlerin neredeyse yarısının bu suçlarla ilgi en az bir davaya baktığını ve bunlardan üçte birinin davayı kapattığını belirlemişlerdir. Bu iki bilgidен yola çıkarak, insan ticaretine ilişkin dava sayılarının, mağdur olarak tanımlananların sayısından daha az olduğu söylenebilir. Bu da mağdurların adalete erişimlerinin sınırlı kaldığını açıkça göstermektedir.

Bulgularda belirtildiği gibi, 24 mağdurdan 9’u mağdur olduğu halde kolluk birimlerince fark edilememiş, yani adli sisteme girmemiş, biri de tacir olduğu halde, hem kolluk birimlerince, hem de GİGM görevlilerince mağdur olarak tanımlamış, yani suçun faili olduğu halde suçun mağduru olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan mağdurlarla yapılan görüşmelerde, kendileriyle aynı zamanda sömürülen çok sayıda başka mağdurlar olduğu, ancak onlara ulaşamadığı anlaşılmıştır. Bu çalışma bulgularından da anlaşıldığı gibi, mağdurun tespit edilmesi sürecinde yer alan; bilgilendirilmiş ve yetkilendirilmiş bir sosyal hizmet uzmanının, sonucu mağdurlar lehine nasıl değiştirdiği ve sosyal hizmet mesleğinin alanda ne kadar gerekli olduğu görülmektedir.

İnsan ticaretiyle mücadelede dikkat çeken başka bir konu, kapsamlı çalışmalar yürütülmesine rağmen, az sayıda mağdura ulaşılabilmiş olmasıdır. Bunun nedenleri ise, insan ticareti sorununun zor ve karmaşık olması, mağdurun ve hizmet sağlayıcılarının bilgi ve farkındalık eksikliği ile kolluk görevlilerinin suç delillerine odaklanarak mağdurun içerisinde bulunduğu, hassas durumu göz ardı etmeleridir. (Fadina ve DeForge 2017, Recknor ve ark 2018, Logan ve ark 2009).

Ülkelerin bilgi ve farkındalık düzeyleri değişiklik göstermektedir. Bazı ülkelerde insan ticareti sorunu henüz bilinmezken, bazı ülkelerde de daha çok hizmetlerin iyileştirilmesine ve geliştirilmesine odaklanılmaktadır. İnsan ticaretiyle mücadele çalışmaları kapsamında, Cordisco Tsai ve arkadaşları (2021), Kamboçya’da, hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için, insan ticareti ve cinsel sömürüden kurtulmuş olanların istek ve beklentilerini inceleyen bir çalışma yapmış, elde ettikleri verileri dört ana temada kategorize etmiş ve bir dizi tavsiye sunmuşlardır. Bu temalar; (1) kurtulan mağdurlara hizmet veren kurumların teşvik edilmesi ve bu kurumların yetkilendirilmesine dayalı yaklaşım

biçiminin benimsenmesi, (2) sığınma evlerine öncelik verilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması, (3) personel ve mağdurlar arasında sağlıklı işbirliği kurulmasının teşvik edilmesi, (4) yeniden entegrasyon ve toplum temelli hizmetlerin güçlendirilmesidir. Başka bir çalışmada, Amerika'daki eyalet ve şehirlerde, insan ticaretiyle mücadele politikalarının uygulanması için komisyonlar kurulmuş, Hounmenou da (2021), bu komisyonların etkinliğini ve konuya ilişkin algılarını incelemek üzere, Amerika'nın Ortabatı eyaletinde bir çalışma yapmıştır. Hounmenou (2021), eyaletteki 90 komisyon üyesine posta yoluyla anket göndermiş ve 73 kuruluş lideri ankete cevap vermiştir. Çalışmada, komisyonlardaki hizmetlerin ve kaynakların çeşitli olduğu, devletin kurumlar arasındaki işbirliğini sağlayarak mağdurları desteklediği, birçok komisyon üyesinin insan ticareti mağdurlarını desteklemek için işbirliği yaptığı, bazı üyelerin bu konuda sınırlı kaldığı, bazı üyelerin de katılım sağlamadığı, tespit edilmiştir. Son yıllarda Türkiye'de de insan ticaretinin yaygın olarak tespit edildiği illerde komisyonlar kurulmuş, ancak henüz etkinliği konusunda bir çalışma yapılmamıştır. Diğer yandan, Fang ve arkadaşları (2021), Amerika'daki profesyonel sağlık örgütlerinin, insan ticareti mağdurlarının tespit edilerek onlara yardım edilmesi konusunda bir politikalarının olup olmadığını anlamak üzere arama motorlarını (Scholar, PubMed, Google gibi) kullanarak bir araştırma yapmış; 265 ulusal tıp kuruluşundan, 8'inde insan ticaretiyle ilgili bir politika olduğunu belirlemişlerdir. Türkiye'de özellikle sağlık kuruluşlarında insan ticaretiyle ilgili herhangi bir politika bulunmamakta olup; tıbbi sosyal hizmet uzmanlarının görev tanımlarında insan ticareti mağdurlarına destek vermeleri gerektiği belirtilmektedir. Bu bilgi sevindirici olmakla birlikte sağlık alanında çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanlarının insan ticareti konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Sever ve arkadaşları da (2012), Türkiye'de mağdurlara ulaşamamasının nedenlerini, yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler, sosyal hizmet uzmanlarından yeterince yararlanılmamış olması, hizmet sağlayıcılarının bilgi ve bilinç eksikliği olarak ifade etmişlerdir. Bu çalışmada sözü edilen nedenlerin yanı sıra, mağdurların mağduriyet süresi boyunca yaşadıkları şiddetin etkisiyle “durumsal kriz” süreci içerisinde oldukları, bunun etkisiyle biyopsikososyal tehdit altında bulunmaları belirlenmiştir.

4.2. Mağdurların Özellikleri ve Mağduriyet Süreçleri

Bu çalışmayla, kendisine ve ailesine daha iyi bir gelecek hazırlamak üzere çeşitli umutlarla Türkiye'ye getirilmiş ve sonrasında cinsel sömürüye maruz kalmış yabancı uyruklu kadınların deneyimleri üzerinden insan ticaretinin gizli kalan yönlerinin görünür olmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Buradaki bulguların diğer birçok çalışmanın yaygın söylemleriyle örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca çalışmanın detaylarında insan onurunun hiçe sayıldığı, aklın ve mantığın kabul etmediği yaşanmışlıkların da olduğu tespit edilmiştir.

Roby (2005), insan ticaretinde makro düzeyde ekonomik adaletsizliğin ve yoksulluğun temel sorun olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, birçok ülkede derin yoksulluğun, savaşların, ulusal düzeyde yaşanan krizlerin, iç çatışmaların, kadınlara daha az değer verilmesinin insan ticaretinin oluşmasına neden olduğunu vurgulamıştır. Diğer yandan parçalanmış ya da zayıflamış aile ilişkileri, çocukların ihmal ve istismarı, akıl hastalığı, ebeveynlerin madde kullanımı, çocukların evsiz kalması, bireylerin insan ticareti mağduru olmalarının kolaylaştıran etmenler arasında yer aldığını belirtmiştir.

Sayın (2018) yapmış olduğu bir çalışmada, insan ticaretinin oluşmasında arz ve talep faktörünün önemli olduğunu, sosyal ve ekonomik etmenlerin birbirini etkilediğini belirtmiştir. Gonzelez ve arkadaşları da (2019), ABD'nin Orta Batı Eyaleti'nde Midwest'te yapmış oldukları bir çalışmada, mağdurların eğitim düzeylerinin düşük olduğunu, yetersiz sosyal ve ekonomik koşullar içerisinde yaşadıklarını ve geçmişlerinde birçok kez şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Aynı şekilde bu çalışmada da, mağdurların eğitim düzeylerinin düşük ve gelirlerinin geçinmeleri için yetersiz olduğu; problemlili evliliklerinin bulunduğu, erkeklerin sorumluluk almadığı, içinde yaşadıkları toplumun inanç ve değerler sisteminin kadınları yeterince desteklemediği belirlenmiştir. Ayrıca mağdurların mağduriyet öncesi iş deneyimlerine bakıldığında, düşük olan eğitim seviyeleriyle uyumlu olduğu, dolayısıyla, mağdurların sürekliliği olmayan ve nitelik gerektirmeyen temizlik işçisi, garson, aşçı gibi işlerde çalıştıkları

anlaşılmıştır. Mağdurlardan sadece birinin eşi ve çocuklarıyla bir arada yaşadığı, büyük çoğunluğunun çocuk yaşta evlenip ayrıldığı, eşlerinin öldüğü veya ayrı yaşadıkları anlaşılmıştır. Ayrıca evliliği sona erenlerin büyük çoğunluğunun, çocuklarını da alarak kök ailelerinin yanına döndükleri, biten evliliklerinin büyük çoğunluğunun resmi olmadığı belirlenmiştir. Buna ek olarak ülkelerinde kendilerini koruyan ve destekleyen bir hukuk sisteminin olmaması, onların insan ticaretinin sınıraşan risk grubunda yer almasına neden olmuştur. Hizmet sağlayıcıların görüşleri de bu bulguları destekler niteliktedir. Şöyleki, mağdurların ekonomik yoksulluk içerisinde olduklarına, çocuk yaşta evlendiklerine, geçmişte hem cinsel, hem fiziksel şiddete maruz kaldıklarına, sosyal destek sistemlerinin olmadığına ve özgüven eksikliklerinin bulunduğuna vurgu yapmışlardır.

Bu çalışmanın bulguları ile Özer'in (2010) yapmış olduğu çalışmanın bulguları arasında ortak özelliklerin yanı sıra kısmen ayrılan yanlar da bulunmaktadır. Özer'in çalışmasında yer alan mağdurlar soruşturma evresi tamamlanmış ve mağdur oldukları kesinleşmiş kadınlardır. Bu çalışmada ise, çoğunluğunun soruşturma evresi yeni başlamış, tacirlerden yeni kurtulmuş ve sömürünün mağdur üzerindeki olumsuz psikolojik etkileri devam etmektedir. Ayrıca bazıları henüz mağdur olarak tanımlanmamış ve muhtemel mağdur olduğu varsayılan kadınlardan oluşmaktadır. Her iki çalışmanın ortak bulguları şunlardır; insan tacirlerinin sadece erkeklerden oluşmadığı; önceden göç deneyimi bulunan, sistemi iyi bilen, değişik milliyetlerden kadınlar, tüm aşamalarda aktif olarak yer almışlardır. Bazı mağdurların insan ticareti sürecinden çıkamama nedenleri arasında, tacirin tüm çevresiyle (müşteri, satıcı, akraba, arkadaş, hemşeri, komşu gibi) "ortak sosyal ağlar" oluşturması ve onların da tacirin çıkarına göre hareket etmeleri her iki çalışmada ortaya çıkan bulgulardandır. Diğer ortak bir bulgu ise; insan ticareti mağdurlarının, en ağır ve yoğun mağduriyet dönemini Türkiye'ye getirildikleri ilk günlerde yaşamış olmalarıdır. Geldikleri ülkenin dilini hiç bilmemeleri, çevreleriyle iletişimlerinin kısıtlanması ve yoğun baskılara maruz kalmaları nedeniyle, her açıdan güçsüzlük yaşamış, direnç gösterememiş ve çabuk kabul sergilemişlerdir. Direnç gösterdiklerinde ise, daha fazla şiddete maruz kalmış ya da aynı evde

tutuldukları diğer kadınlara uygulanan şiddete tanıklık ettirilerek dirençleri kırılmıştır.

Özer (2010) çalışmasında, mağdurların biriktirmiş olduğu bahşışlerin onlar için ne kadar önemli olduğuna vurgu yaparak; mağdurların memleketlerine dönerken miktarı küçük olan bahşışlerle çocuklarını mutlu etmek üzere hediyeler almak istediklerini, paranın kaynağına bakmadan kendisini bekleyenleri mutlu etmek istediklerini belirtmiştir. Buna ek olarak, kadınların ülkelerine eli boş gidip, birçok soruya cevap vermek yerine, çocuğuna gofret/hediye alarak, daha iyi bir hayat yaşamayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu çalışmada da benzer biçimde kadınlara verilen bahşışlerin onlar için çok değerli olduğu, bazı durumlarda ise daha fazla sömürölmelerine neden olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmada bir mağdur evine dönmeden bir gün önce, kendisine verilmiş olan 20 TL bahşışı sakladığını söyleyerek, çocuğuna hediye almak üzere markete gitmek istediğini belirtmiştir. Bu rakamın hediye almak için az olduğu kendisine söylendiğinde ise, *'çikolata gofret alırım yeterli'* demiştir. M15 ve M16 tacirin yanında, kaçma planı yapmış ve kendilerine verilen bahşışleri biriktirerek otobüs bileti almış ve Alanya'dan İstanbul'a gitmişler; ancak İstanbul'a ulaştıklarında tacirler onlardan önce gidip, onları otogardan alarak geri getirmiş, öncekinden daha fazla şiddet uygulamışlardır. Başka bir mağdur öyküsünde ise, tacirlerin mağduru daha fazla pazarlayabilmek için, müşteriyi memnun etmesi durumunda daha fazla bahşış alabileceğini, alacağı bahşış kendisine vereceklerini söylemişler ve mağduru teşvik ederek sürecin içerisinde tutmaya çalışmışlardır.

Gozdziak'ın (2016), Moldova'dan başka ülkelere götürölerek mağdur edilen, 15 kadınla yapmış olduğu bir çalışmasında; onları ikna ederek sürece dahil edenlerin farklı özellikler gösterdikleri, ancak birkaç vakada mağdurların tacirleri önceden tanıdıkları ve güvenilir arkadaşları olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmadaki iki Moldovalı mağdurdan birini ikna eden tacirin kendisiyle aynı evde altı ay birlikte kalan arkadaşı olduğu; ev arkadaşına güvendiği için hiç sorgulamadan teklifini kabul ettiği anlaşılmıştır. Ayrıca, onu Antalya'da sömüren tacirin de Türk vatandaşı ile evli olan başka bir Moldovalı kadın olduğu belirlenmiştir. Diğer mağdurların öykülerinde de tacirlerin kaynak ülkeden hedef

ülkeye kadar güçlü bağlarının ve ilişkilerinin olduğu, mağduru ikna edenlerin onun en yakınındaki arkadaşları ya da tanıdıkları olduğu anlaşılmıştır.

Ayrıca, bu çalışmanın görüşme yapılan katılımcıları; tacirlerin, ulusal ve uluslararası ağıları bulunduğunu, uyuşturucu ve diğer suçlarla ilişkili olduğunu, mağduru meta olarak gördüklerini, acımasız davrandıklarını ve her türlü şiddeti uygulayabildiklerini belirtmişlerdir.

İnsan ticareti sorununun görünür olmasını sağlamak üzere çalışmalar yürüten medya mensupları farkındalığı artırmak, etkili tanıtım yapmak ve dikkatleri bu soruna çekmek üzere, çoğu zaman mağdurların gerçek öykülerini açıktan kullanmakta ve dolayısıyla mağdurların yeniden mağdur olmasına neden olmaktadır (Countryman-Roswurm ve ark 2017). Bu çalışmada M21'nin gazetede ve internet haberinde yüz ve boy fotoğraflarının açıktan kullanılarak cinsel istismara maruz kaldığının belirtilmiş olması, sözü edilen bulguyla uyumludur. Söz konusu mağdur konuyla ilgili olarak, *'bunu ailem görürse her şeyi öğrenir, benim hayatım kararır'* sözleriyle içerisinde bulunduğu zor durumu ifade etmiş ve bu durum mağdur açısından geri dönüşü olmayan sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Literatürde halkı insan ticareti konusunda bilgilendirmekle görevli medya mensuplarının, pedagojik çerçevede kanıta dayalı materyaller ile bilgilendirme kampanyaları geliştirmeleri gerektiği belirtilmektedir (Preble ve ark 2016). Aslında, insan ticareti sürecinde mağdurların maruz kaldığı sorunları anlamak ve tahmin etmek hiç de kolay değildir. Bu sorunun topluma anlatılabilmesi için gerçek öyküleri kullanmak önemlidir. Ancak gizlilik prensibine uygun olarak mağdurların kişisel bilgilerinin ve görüntülerinin deşifre edilmeden kullanılması, mahremiyet/gizlilik ilkesine uyulması gerekmektedir.

4.3. Mağdurların Psikolojik Acil Yardım İhtiyaçları ve Hizmet Sağlayıcılarının Vermiş Oldukları Destekler

Araştırma kapsamında incelenen mağdurların, mağduriyet öncesi ve sırasında krize neden olabilecek önemli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bu sorunlara bağlı olarak, mağdurlara ulaşıldığında birçok acil ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ilk yardım ihtiyaçlarının da olduğu anlaşılmıştır. Sayıl (2000),

bireylerin yaşamları boyunca bir olaya veya duruma bağlı olarak çeşitli kriz biçimleriyle karşılaşabildiklerini, böyle durumlarda baş etme becerilerini kaybettiklerini, kendilerini tehlikede hissettiklerini ve dengelerinin bozulduğunu belirtmiştir.

Araştırmacılar krizi çeşitli başlıklar altında incelemiş ve genel olarak “gelişimsel yaşam krizleri” ve “durumsal yaşam krizleri” olmak üzere iki grupta ele almışlardır. Palabıyıkoglu (2000) gelişimsel yaşam krizini, çocukluktan yaşlılığa ulaşırken, bireylerin her bir gelişim dönemine özgü görevlerini başarıyla tamamlayamamaları veya engellenmeleri durumunda yaşadıkları krizler olarak belirtmiştir. Durumsal yaşam krizlerini ise, yaşamın belirli bir döneminde beklenmedik biçimde ve zamanda ortaya çıkan, kontrol edilemeyen olay veya durumlar karşısında yaşadıkları krizler olarak belirtmiştir. Hastalık, trafik kazası, tutuklanma, iflas, saldırıya uğrama, doğal afetler gibi travmatik deneyimler durumsal kriz için tetikleyici olaylar olarak değerlendirilmekte ve bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal bütünlüğünü tehdit etmektedir.

Bu araştırmanın bulgularında kolaylıkla görülebileceği gibi, mağdurlar mağduriyet öncesi gelişimsel dönem krizlerinden olan ergenlik dönemindeyken, durumsal kriz olarak nitelendirilen çocuk yaşta evlendirilme ve çocuk yaşta çocuk sahibi olma, boşanma, şiddet görme, ekonomik yetersizlik, hastalık gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

Stevens ve Ellerbrock (1995), sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, danışmanlar, ruh sağlığı personeli ve terapistlerin, krizdeki bireylere doğrudan müdahale ederek yardımcı olabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca krize müdahalenin, kriz yaşayan kişinin, gelecekte fiziksel veya duygusal bozulma yaşamasını önlemek için, içinde bulunduğu olumsuz durumyla başa çıkmasına önceden yardımcı olmak üzere zamanında yapılan ve beceri gerektiren bir destek olduğunu vurgulamışlardır. Caplan’a göre krizler 1-5 hafta arasında iyi veya kötü olarak sonuçlanmaktadır (Caplan’a 1964’den akt. Sayıl 2000). Sayıl’a (2000) göre, bireyin kişilik özellikleri ile geçmiş deneyimleri bu sonucu etkilemektedir. Olumlu sonuçlanırsa birey krizden güçlenmiş olarak çıkmakta, ancak olumsuz sonuçlanırsa nörotik veya psikotik semptomlar oluşmaktadır.

Kriz yaşayan bireyin acil ilk yardım ihtiyacı bulunmaktadır (Burak 1987, Stevens ve Ellerbrock 1995). Stevens ve Ellerbrock (1995) psikolojik ilk yardımın aşamalarını; psikolojik ilişki kurma, sorunun kapsamını belirleme, alternatif çözümleri ve mevcut kaynakları birey ve diğer uzmanlarla karşılıklı olarak belirleme ve somut adımlar atma olarak belirlemiştir. Burak (1987), bunlara ek olarak bireyin içerisinde bulunduğu kültürün özelliklerini dikkate almak gerektiğine vurgu yaparak, bireyin yabancı olduğu bir kültürde kriz yaşaması durumunda, kültürel farklılığının ek bir kaygı unsuru oluşturduğuna dikkat çekmiş, krize müdahale edenlerin hızlı, etkili ve hassas davranması gerektiğini belirtmiştir.

Krize neden olan sorunların en travmatik olanı tecavüz olgusudur ve bireyi hem bedensel hem de ruhsal olarak örselemektedir. Tecavüze uğrayanlarda yaygın olarak öz saygıyı yitirme, depresyon, anksiyete, öldürülme korkusu, dissosiasyon gibi belirtiler görünmektedir. Ayrıca, tecavüze uğrayan bireyler “acilen güvence altına alınmaya ihtiyaç duyarlar” (Sayıl 2000).

Dovydaitis (2010) bir çalışmada, cinsel istismar mağdurlarının diğer suç mağdurlarına göre; daha çok izole olduklarını, yüksek düzeyde korku, şiddetli travma ve daha fazla akıl sağlığı sorunu yaşadıklarını belirlemiştir. Jedrzejewski ve arkadaşları (2017), Polonya’da cinsel istismar amaçlı sömürülen insan ticareti mağdurları ile seks işçilerini karşılaştıran bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada insan ticareti mağdurlarının artan oranda cinsel şiddete maruz kaldıkları, pazarlık yapamadıkları, prezervatif kullanımı ve müşteri reddetme seçeneklerinin olmadığı belirlenmiştir. Yapılan başka iki çalışmada insan ticareti mağdurlarının diğer şiddet ve suç mağdurlarına göre daha ağır fiziksel, psikolojik travmaya uğradıkları, aşırı darp ve işkence gördükleri ve daha fazla etkilendikleri belirtilmiştir (Clawson ve ark 2003, Jedrzejewski ve ark 2017).

Bu çalışmada da insan ticareti mağdurlarının diğer şiddet mağdurlarından daha fazla zarar gördüklerini ve etkilendiklerini söylemek mümkündür. Araştırmanın bulgularında, mağdurların yabancı oldukları ülkelere geldikleri ilk gün özgürlüklerini kaybettikleri, hiç tanımadıkları kişilerle “tek seferlik olmayan” sistematik cinsel sömürüye maruz kaldıkları, aç bırakıldıkları, silahla

tehdit edildikleri, dolayısıyla kendisi ve ailesi için can güvenliği sorunu yaşadıkları belirlenmiştir. Oysa diğer cinsel şiddet mağdurları genellikle tek kişi tarafından, tek seferde cinsel saldırıya maruz kalmakta ve çoğunlukla özgürlükleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın bulgularında (Tablo 3), insan ticareti mağdurlarının 6'sı 1-15 gün, 2'si 16-30 gün, 4'ü 31-60 gün, 8'i 3-5 ay, 3'ü 6-12 ay ve biri de yaklaşık 20 ay süreyle aralıksız olarak cinsel sömürü amaçlı insan ticareti suçuna maruz kalmışlardır.

İnsan tacirleri daha çok kazanmak için; mağdurlara fiziksel şiddet uygulamakta, isteği dışında, günlük 10-20 müşteri ile güvenli olmayan ortamlarda, saatlerce çok sayıda cinsel eylemde bulunmaya zorlamakta ve minimum düzeyde beslenmeye maruz bırakmaktadırlar (Zimmerman 2011). Burada sözü edilen ve mağdurların maruz kaldığı durumlar bu araştırma bulgularıyla da uyumludur. Bu çalışmada öne çıkan bulgulardan birisi de müşterilerin zayıf kadınları tercih ettiği bahanesiyle, tacirlerin mağdurları aç bırakması, dolayısıyla kısa sürede ciddi kilo kaybetmelerine sebep olmaları gerekmektedir. Konuyla ilgili bir mağdur, *“tacirin haberi olmadan evde sadece pirinç bulup haşladıklarını, tam o sırada tacirin eve geldiğini ve haşlanmış pirinci saklayıp yediklerini”*; başka bir mağdur da, *“evde kilitli tutulduğunu ve yiyecek olmadığı için üçüncü gün açlıktan bayılmış olarak bulunduğunu”* belirtmiştir. Ortaya çıkan bu bulgular literatürü destekler niteliktedir.

İnsan ticareti mağdurlarının yaşamış oldukları ağır travmanın etkisiyle, düşünme yeteneklerinin tamamen bozulabileceği (Hopper ve ark 2010, Zimmerman ve ark 2008), iyileşmeye ve düşünmeye ihtiyaç duyabilecekleri; mağdurların güvenliklerinin sağlanarak iyileşmelerinin teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Zimmerman ve ark 2008).

Buraya kadar krizin ne olduğu, kriz yaşayanların özellikleri ve ihtiyaçları belirtilerek, insan ticareti mağdurlarının krizin bütün özelliklerini taşıdıklarına ve daha güçlü desteğe ihtiyaç duyduklarına yer verilmiş ve bundan sonrasında da mağdura sağlanan krize müdahale desteğinin nasıl sağlandığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Bu araştırmanın bulguları, acil psikolojik müdahale açısından değerlendirildiğinde; insan ticareti mağdurlarının tespit edilmesi sırasında, mağdurların içerisinde bulundukları kriz durumu dikkate alınarak uygun mülakat yapılmış, mağdurlardan 9'unun kendisini ifade edemeyecek durumda olması nedeniyle, önce sığınmaevine alınarak psikolojik acil yardım desteği sağlanmış ve ardından mağdur tanımlama işlemi yapılmıştır. Bu süreçte mağdurla ilgili şöyle bir deneyim olmuştur; mağdura ilk ulaşıldığında sandalyede cenin pozisyonunda oturduğu, ritmik olarak öne arkaya sallandığı ve elindeki peçeteyle durmaksızın ağzını ve dişlerini sildiği, kimseyle göz teması kurmadığı, kendisiyle konuşulanları duymadığı fark edilmiş ve destek verilmek üzere sığınmaevine yerleştirilmiştir. Bu örnek, mağdurun ne kadar acil psikolojik yardım ihtiyacı içerisinde olduğunu göstermektedir.

Mağdurların sığınmaevinde desteklendikleri süreler incelendiğinde (Tablo 3), 14'ünün 1-10 gün, 9'unun 11-20 gün, 1'nin de 21-30 gün süreyle kaldıkları tespit edilmiştir. Kriz döneminin 1-5 hafta sürdüğü dikkate alındığında, aslında mağdurların sığınmaevinde desteklendikleri süre “krize müdahale” olarak değerlendirilebilir. Bulgulardan yola çıkarak insan ticareti mağdurlarındaki kriz sürecinin, sömürünün ilk gününden başladığı, sömürü sürecinde artarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Ancak bazı mağdurların içerisinde bulunduğu durumu değiştirmek için çaba gösterdiği, bir kaçının bu çabayı kendi lehine sonuçlandırabildiği, bazılarının, başarısız olduğu, bu kişiler için krizin derinleştiği; bazılarının ise girişimde bulunamadan kendisine ulaşıldığı anlaşılmıştır.

Sığınmaevinde mağdurlara hizmet sağlayanlar, çalışmaları yürütürken her bir mağdurla ilgili sürekli etkileşim içerisinde olmuşlar ve birbirlerini destekleyen biçimde çalışmalarını yürütmüşlerdir. Sığınmaevine yerleştirilen mağdurla ilgili olarak, mağdurun içerisinde bulunduğu durum, yaşadığı sorunlar, ihtiyaçları ve nasıl desteklenmesi gerektiği yönünde önceden tüm hizmet sağlayanlar bilgilendirilmiş ve mağdur sığınmaevine yerleştirildikten sonra hizmet sağlayanlar arasında sürekli bilgi akışı sağlanmış, ayrıca mağdur kendisini ilgilendiren tüm konularda bilgilendirilmiştir. Bulgulardan da görülebileceği gibi bir mağdurla aynı gün içerisinde psikiyatrist, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı mesleki görüşmeler yapmış, devam eden günlerde de

mesleki görüşmeleri yoğun bir biçimde sürdürmüşlerdir. Ayrıca sığınmaevi görevlilerinin ayrıntılı olarak tuttukları günlükler bilgi akışını kolaylaştırmıştır. Diğer yandan sığınmaevi yetkililerinin psikolog ya da sosyal hizmet uzmanı olması, mağdurla ilgili mesleki gözlem yapılmasını ve acil ihtiyaç duyulması durumunda doğru ve uygun kararlar alınmasını sağladığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, mağdurların bireysel özellikleri ile önceden maruz kaldıkları sorunlarla başetme deneyimleri, mağdurun içerisinde bulunduğu özel durum dikkate alınarak yapılan ilk mülakat ve sığınmaevinde uzman bir ekiple sağlanan acil psikolojik desteğin, mağdurun kısa sürede kriz döneminden çıkmasını sağladığı söylenebilir. Mağdura hizmet sağlayan bir psikologun, *“bir mağdurun ortalama 2-3 gün içinde uyku, yemek gibi günlük işlevlerinin normale dönmeye başladığını”* belirlemiş olması, bu bilgiyi desteklemektedir. Bu dönemde desteklenerek normal düşünme seviyesine erişen ve kendisini güvende hisseden mağdurların, kendilerine zarar veren tacirlerle ilgili şikayetçi olmaları, geleceğe yönelik planlar yaparak ailelerine ve çocuklarına ulaşmaya istekli olmaları, sığınmaevindeyken yazmış oldukları olumlu içerikli mektupları ve hizmet sağlayıcılarının değerlendirmeleri; mağdurların büyük çoğunluğunun krizden güçlenerek çıktıklarını; ancak orta ve uzun vadede psiko-sosyal destek ihtiyacı içerisinde oldukları şeklinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, her ne kadar cinsel sömürüye maruz kalan insan ticareti mağdurlarına ulaşıldıktan sonra krize müdahale yöntemi kullanılarak destek verildiği belirtilmiş olsa da, bu mağdurların orta ve uzun vadede güçlü bir şekilde desteklenmeleri gerekmektedir. Bugüne kadar yürütülmekte olan hizmetlerin hangilerinin daha etkili olduğu konusunda çok az şey bilinmektedir. Amerika’nın Ortabatı eyâletlerinden Güney Dakota’da, insan ticaretinden kurtulmuş cinsel sömürü mağdurlarına yönelik yürütülmekte olan “Özgürlüğe Çağrı” programı ile mağdurlara travmaya dayalı ilkeleri içeren vaka yönetimi, mesleki terapi, geçici barınma, suça bulaştırılanların cezadan kurtulmalarını sağlamak gibi hizmetler verilmektedir (Edwards ve ark. 2021). İnsan ticareti mağdurlarının diğer şiddet mağdurlarından daha ağır şiddete maruz kaldıkları dikkate alınarak, insan ticareti mağdurlarına özgü, travmaya dayalı destek sistemlerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

4.4. Sosyal Hizmetin Temel İlkeleri Açısından İnsan Ticareti

Ülkemizde ve dünyada insan ticareti sorununu çözmek üzere, ne kadar önlem alınmış olsa da, insan ticareti çeşitlenerek artmaya devam etmektedir. Çünkü çıkar grupları bu suçtan yüksek kazanç elde etmekte, hedef ve kaynak ülkelerde güvenlik, toplumsal cinsiyet, iş yaşamı, göç gibi birçok alanı etkilemektedir. Bu suçtan en çok suçun mağduru olan kadınlar ve kız çocukları zarar görmektedir.

Sosyal hizmet, insanların sorunlarını çözmeyi ve ihtiyaçlarını karşılamayı kendisine amaç edinen bir disiplin ve meslektir. Akarçay (2015) ile Köroğlu ve arkadaşları (2016), sosyal hizmetin temellerini insan hakları, insan onuru ve değeri, sosyal adalet, eşitlik kavramları ile açıklamışlardır. Köroğlu ve arkadaşları (2016), onur ve değer kavramlarını, dili, dini, cinsiyeti, ekonomik durumu ne olursa olsun, birey sadece insan olduğu için değerlidir, şeklinde ifade etmişlerdir.

Bu çalışmada aşağıda yer alan göstergelerde belirlendiği gibi, insan ticareti mağdurları sömürü sırasında, dilini bilmedikleri ve yabancıları oldukları bir ülkede, bireysel özgürlükleri olmadan, istemedikleri kişilerle, istemedikleri biçimde, regl oldukları günlerde dahi, defalarca cinsel sömürüye maruz kalmışlardır. Bunların hiçbirisi, sosyal hizmet mesleğinin ve disiplininin temel ilkelerinden olan insan onuru, insan değeri ve insan haklarıyla bağdaşmamaktadır. Oysa tartışmalarda da görüldüğü gibi, insan ticareti mağdurları diğer şiddet mağdurlarından daha ağır travmaya maruz kalmakta, etkileri ömür boyu sürebilmektedir. Ayrıca, mağdurlar sömürü öncesinde de kırılgan gruplar arasında yer aldıkları için, sömürü sonrasında da çaresizlikleri derinleşerek devam etmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin odağında insan vardır ve tüm insanları ilgilendiren ortak değerleri bulunmaktadır. Bireyin onuruna ve değerine saygı duyulması, kendisiyle ilgili kararları alabilmesinin sağlanması, toplumda işlevsel olarak kendisine yer bulması, sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanması gerekmektedir. Aykara'nın (2016) belirttiği gibi, sosyal hizmet disiplininin bu

ilkeleri dünyanın her yerinde geçerlidir ve bu özelliğiyle evrenselci yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür.

Mağdurlar kurtarıldıktan hemen sonra, olabildiğince hızlı ülkelerine dönmek istemektedirler. Bunun nedeni şiddet gördükleri ortamdan kaçma isteği ve ailelerinin kendisine olan ihtiyacıdır. Ayrıca cinsel sömürüye maruz kaldıklarını ailelerinin bilmesini istememekte, dolayısıyla ülkelerinde de destek almayı kabul etmemektedirler. Diğer yandan kaynak ülkelerdeki destekleyici hizmetler de yeterli değildir. Bu nedenle; kurtarıldıktan hemen sonra başlayan ve ülkesine döndükten sonra da devam eden, tacirlerden zarar görme riski ile mağdurların içerisinde bulundukları iklim ve çaresizlik durumu, onun yeniden mağdur olmasına neden olabilmektedir. Akarçay'ın (2015) soykırım suçu için vurguladığı gibi, insan ticareti suçunun da toplumlar üstü anlayışla değerlendirilmesi ve uluslararası sosyal hizmet uygulamaları içerisinde yer alması gerekmektedir. Çünkü insan ticareti mağdurlarının hem hedef, hem de kaynak ülkede kesintisiz desteğe ihtiyacı bulunmaktadır.

4.5. Kanıta Dayalı Bilgi ve Göstergeler

İnsan ticareti sorununu anlayabilmek, mağdurları destekleyebilmek, suçla mücadele edebilmek ve politika geliştirebilmek için, tacirlerin arz ve talep durumunu gözeterak sürekli yeni stratejiler geliştirdikleri dikkate alınarak, kanıta dayalı geçerli ve güncel bilgiye ihtiyaç vardır.

Sosyal hizmet mesleğinin, değişen sorunlara göre kendisini hızlı bir şekilde geliştirmesi, yeni roller edinmesi gerekmektedir. Sorunları anlamak, bu sorunlara bağlı ihtiyaçları ortaya koymak ve olası riskleri değerlendirebilmek önemlidir. Diğer yandan benzer durumlardaki müdahale yöntemlerinden ve bilgiden faydalanmak, kanıta dayalı bilginin kullanımı açısından vazgeçilmezdir. Ayrıca, kanıta dayalı uygulamalar sosyal hizmet müdahalesinin tüm aşamalarında, etkili yöntemlerin seçilmesinde ve doğru kararlar alınmasında kıymetli bir araçtır (Çay 2020). İnsan ticaretiyle mücadelede, doğru bilgiye ve kanıta ulaşmak, sosyal hizmet mesleği kadar diğer tüm disiplinler için de önemlidir. Bilginin sürekli değişmesi, birçok profesyonel meslek üyelerinin de uygulamalarını ve yöntemlerini sorgulamasını ve ihtiyaca göre değiştirmesini

zorunlu kılmaktadır. İnsan ticaretinde doğru bilimsel kanıtların kullanılması, bu sorunun daha iyi anlaşılmasına ve çözümlerin daha nitelikli olmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada, insan ticareti mağdurlarının mağduriyet süreçleri suçun eylemi, yöntemi ve amacı olmak üzere üç unsur açısından incelenmiştir. Bu süreçte tacirler, mağdurların içerisinde bulunduğu kırılgan durumu fırsat bilerek kendi lehlerine dönüştürmekte ve mağdurun ihtiyaçlarını da gözeterek amaçlarına ulaşabilmek için çalışmalarını sistemli ve kesintisiz olarak yürütmektedirler. Bu çalışmanın bulgularında da görüldüğü gibi, tacirlerin kullandığı ve hizmet sağlayıcıları tarafından bilinen yöntemlerin büyük çoğunluğunu kısa sürede değiştirdikleri; her defasında yeni yöntemler kullandıkları anlaşılmıştır. Örneğin, yakın zamana kadar tacirler, mağdurların pasaportuna el koyarken, günümüzde daha çok pasaportlara el koymuş olsalar bile, fotokopisini mağdura vermekte ve mağdurların kolluk birimlerine yakalanmaları durumunda, *“pasaportunu kaybetmemek için fotokopisini yanında taşıdığını, aslının evde olduğunu”* söylemelerini istemektedirler. Bazı durumlarda ise mağdura pasaportu verilmekte ancak onu denetleyen kişilerin ona eşlik etmesi sağlanmaktadır.

Günümüzde tacirler kolluk birimlerince yakalandıklarında kendilerini masum gösterebilmek için kanıtlar oluşturmaktadırlar. Bu çalışmada mağdurlarla aynı ülkeden olan ve küçük çocuğu bulunan kadın tacir, iki genç kadını ve onların ailelerini, kendi çocuğuna bakmak üzere ikna ederek Türkiye’ye getirmiş ve sonrasında cinsel istismara maruz bırakmıştır. Her bir mağdurun ailesine de çocuğuna baktığının karşılığı olarak her ay 100 Dolar göndermiş ve dekontları saklamıştır. Kolluk birimlerine yakalandığında ise, kendi lehine oluşturmuş olduğu ve kanıt niteliği taşıyan banka dekontlarını göstererek serbest kalmıştır.

İnsan ticareti sorununun boyutları anlaşılmaya başladıkça, çocuk istismarı, cinsel saldırı ve aile içi şiddet alanlarında olduğu gibi; bu alanda da mücadele etmek ve strateji geliştirmek için kanıta dayalı yaklaşımların kullanılması gerekmektedir. İnsan ticareti konusunda politika geliştirmek, iyi uygulama standartları oluşturmak, veri toplamak ve değerlendirme yapmak

önemlidir. Bu alandaki kanıta dayalı bilgiler henüz yeterli değildir. Çünkü bu alanda veri toplamak zor olup; hizmet sunucuları da sürekli bilgi akışını sağlamamaktadırlar (Castellanos ve ark 2018). Son derece karmaşık olan insan ticareti sorunu, aynı zamanda öğrenilmesi zaman alan ve uzmanlaşma gerektiren bir olgudur. Türkiye’de insan ticareti alanında çalışan personelin sürekli yer değiştirmesi, yeni bilginin oluşmasını engellemektedir. Ayrıca, kamunun gizliliği korumak adına katı tutum sergilemesi de bilgi akışını engelleyen nedenlerdendir.

Robjant ve arkadaşları (2017), insan ticaretiyle etkili mücadelede edebilmek için, mağdurun tespit ve tedavi edilebilmesinde kanıta dayalı bilgiye ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Mağdurların tekrarlayan çoklu travmaya maruz kaldıkları, TSSB dâhil olmak üzere depresyon, anksiyete gibi yüksek düzeyde ruh sağlığı sorunu yaşadıklarının bilindiğine vurgu yaparak; tedavi edebilmek için sorunların ne düzeyde olduğunu gösteren kanıtlara ve bu alanda yapılacak araştırmalara ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmanın hizmet sağlayıcılarından olan psikologlar, mağdurların büyük çoğunluğunun maruz kaldıkları sömürünün ardından TSSB yaşadıklarını, uygulanan ölçeklerde orta ya da şiddetli anksiyete ve depresyon belirlediklerini, sığınmaevine geldikten kısa bir süre sonra mağdurların uyku ve yemek gibi günlük işlevlerinin normale dönmeye başladığını ifade etmişlerdir. Bu durum literatürle benzerlik göstermektedir

Buradan da anlaşılabacağı gibi, tüm alanlarda değişen bilgilerin sürekli güncellenmesi ve bilgi akışının sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada hizmet sağlayan bir psikolog, kendi ülkelerinde geçerliliği ve güvenilirliği yapılmış olan “zekâ düzeyi belirleme testini” iki mağdur için uygulamış ve her iki mağdurun da zekâ düzeyinin sınırda olduğunu belirlemiştir.

Tartışmanın buraya kadarki kısmında, kanıta dayalı bilginin insan ticaretinde kilit öneme sahip olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu açıklamalarla gelinmek istenen nokta, öncelikle insan ticareti mağdurlarının tespit edilebilmesidir. Tespit edilemeyen mağdur “yok” demektir. “Yok” için yapılabilecek bir şey de yoktur. Mağdurları tespit edememenin başında TCK 80 maddesinde yer alan insan ticareti tanımının anlaşılır olmaması gelmektedir.

Tanımda yer alan “kandırılma”, “nüfuzu kötüye kullanma”, “çaresizliğinden yararlanma”, “ikna etme”, “tedarik etme”, “hizmet ettirme” gibi kavramlar ilk bakışta anlaşılır gibi gözükse de, pratikte kişiye göre değişmekte, farklı yorumlanabilmektedir.

Sever ve arkadaşları (2012), insan ticaretinin ne anlama geldiği konusunda hizmet sağlayıcılarının ikilem yaşadıklarını belirtmişlerdir. İkilem yaşayanların tanımlamayı kişisel değerlendirmeleri üzerinden yaptıklarını, bunun da farklı uygulamalara neden olduğunu, dolayısıyla tanımda yer alan kavramların anlaşılmadığını belirtmişlerdir. Burada kafa karışıklığına neden olan başka bir sorun da insan ticareti tanımında yer alan terimlerin hukuki metinlerde bulunan başka maddelerde de karşılığının olmasıdır.

Göz önünde bulundurulması gereken başka bir faktör de, somut verilerden yola çıkılarak oluşturulan insan ticareti göstergeleridir. İnsan ticaretinde kullanılan göstergeler, aslında kanıt anlamına gelmektedir. Göstergeler bu güne kadar mağdurların maruz kaldığı sorunlardan yola çıkılarak oluşturulmuş ve insan ticareti suçunun anlaşılmasını kolaylaştıran kanıtlardır.

ILO ve Avrupa Komisyonu, insan ticaretinin operasyonel göstergelerini belirlemek üzere ortak çalışma yürütmüş, tanımda yer alan bilgiler temel alınarak 6 başlıkta, 67 gösterge belirlemişlerdir (ICMPD 2017). Bunlar; 1. mağduru aldatma yoluyla temin etmek (transfer ve ulaşımı sağlama-10 gösterge); 2. mağduru zorla temin etmek (kişinin isteği dışında zorlanarak yapılan temin-10 gösterge); 3. mağdurun çaresizliğinden yararlanma yoluyla temin etmek (16 gösterge); 4. istismar düzeyine ulaşan çalışma koşulları (9 gösterge); 5. hedef ülkeye varış noktası (15 gösterge); ve 6. hedef ülkeye varış noktasında kişinin çaresizliğinden yararlanılmasıdır (7 gösterge). Çabuk (2018)¹² Türkiye’de insan ticareti mağdurlarını anlamayı kolaylaştıran göstergeleri altı grupta toplamış ve toplam 97 gösterge belirlemiştir. Bunlar; 1. Mağdurun

¹² Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD) tarafından yürütülen, Türkiye’de İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Tespiti ve Mücadelesi Projesi (P-TIP) kapsamında gerçekleştirilen, Çok Disipliner Eğitim için hazırlanmıştır.

görünümü ile ilgili göstergeler (6), 2. Tüm insan ticareti sömürü çeşitlerinde görülebilen göstergeler (21); 3. Zorla çalıştırılanlarla ilgili göstergeler (21); 4. Ev hizmetlerinde çalıştırılanlarla ilgili göstergeler (8); 5. Cinsel sömürü ile ilgili göstergeler (15) ve 6. Çocuk mağdurlarla ilgili göstergelerdir (26). Her iki çalışmada da sözü edilen göstergelerin büyük çoğunluğu ile araştırmanın bulgularının örtüştüğü anlaşılmıştır.

Bu araştırmanın üçüncü alt amacı insan ticaretinin unsurlarını temel alarak, buna ilişkin göstergeleri belirlemektir. Buna göre, insan ticaretinin her bir unsurunda kullanılmış olan, ancak diğer çalışmalarda rastlanmamış, açık ve örtük göstergeler belirlenmiştir. Mağdurların hikâyelerinde ayrıntılı olarak yer alan bu göstergeler açıklamalarıyla birlikte aşağıda belirtilmiştir.

Belirlenen Göstergeler ve Arkasındaki Nedenler

1. Tacirler kendilerini suçsuz gösterecek deliller biriktirmektedirler (Bunlar, mağdurların ya da kendilerinin kolluk birimlerince yakalanmaları durumunda; söz konusu mağdurlarla ya da diğer eylemlerle ilgili, kendilerinin masum olduğunu kanıtlayacak delillerdir.).
2. Mağdurlara antibiyotik iğne yapılmaktadır (Tacirler mağdurların iş kaybını ve hastalanmasını önlemek, cinsel yolla bulaşan hastalıkların oluşmasını engellemek amacıyla, sağlık personeli olmaksızın mağdurlara antibiyotik iğne yapmaktadırlar.).
3. Tacirler mağdurları, “gece yarısı” tanıdıkları kuaförlere veya tanıdıkları mağazalara alışveriş için götürmektedirler (Tacirler mağdurların yardım isteyebileceği diğer kişilerle karşılaşma olasılığını engellemek; gece gönderecekleri müşterileri memnun etmek için, mağduru kendileriyle ortak çalışan kuaförlere götürmekte ve yine aynı amaçla, mağdurun ölçülerine uygun giyim ve iç çamaşırı almak üzere, tanıdıklarının mağazalarını açtırarak alış-veriş yapmaktadırlar.).
4. Tacirler genellikle kendileri için takma isimler kullanmaktadırlar (Yaptıkları işin suç olduğunu bildiklerinden, başta müşteriler ve mağdurlar olmak üzere çok sayıda kişiyle iletişim içerisinde olduklarından, takma isimler kullanarak kendilerini gizlemektedirler.).

5. Tacirler mağdurlar için takma isimler kullanmaktadırlar (Tacirler mağdurların tanınmasını önlemek ve ailelerinin araması durumunda ulaşmasını engellemek üzere mağdurlar için de takma isimler kullanmaktadırlar.).
6. Aynı tacirler, aynı tarihlerde veya farklı tarihlerde; farklı yerleşim yerlerinde çalışmalarını yürütmektedirler (Daha çok müşteriye ulaşmak veya aynı yerde uzun süre kalıp deşifre olmamak için yer değiştirmektedirler.).
7. Tacirler kendilerine problem çıkartan mağdurları şikâyet ederek sınırdışı edilmelerine sebep olmaktadır (Bazı mağdurlar tacirlerin kontrol edemeyeceği düzeyde sorun çıkartabilmekte, bazıları müşterilerle duygusal bağ kurarak tacirle bağlarını azaltmakta, bazı tacirler de diğer tacirin mağdurunu ele geçirmek için; mağdurun yabancı olduğunu ve izinsiz çalıştığını öne sürerek bildirimde bulunmakta ve sınırdışı edilmelerini sağlamaktadırlar. Türkiye’de cinsel hizmet satın almak suç olmadığı için, böyle durumlarda çoğu zaman tacirler bildikleri bir müşteriyle mağdurun cinsel ilişki için bir araya gelmelerini sağlamak ve aynı zamanda kolluk birimlerine şikâyet etmekte; yakalanmaları durumunda müşteri olan kişi para karşılığında birlikte olduklarını beyan etmekte ve mağdur izinsiz çalıştığı için sınırdışı edilmektedir.).
8. Tacirler çok sayıda mağduru aynı anda, küçük gruplara ayırarak sömürmektedirler (Bunun nedeni, mağdurların kendi aralarındaki sosyal ilişkilerini engellemek, dolayısıyla dayanışmalarını önlemek, böylece yalnız olduklarını hissettirerek dirençlerini kırmaktır. Başka bir neden de, bir grup mağdurun yakalanması durumunda diğer mağdurların talebi karşılmasını sağlamak; daha da önemlisi ceza sisteminde tacirler her bir mağdur için ayrı cezalandırıldıkları için olabildiğince daha az ceza almaktır.).
9. Tacirler içerisinde bulundukları sosyal çevreyi de (market, komşu vs) sürece dahil ederek veya gizli kamera sisteminin görüş alanını genişleterek mağdurun kontrolünü sağlamaktadırlar.
10. Farklı tacir grupları kendi aralarında mağdur değişimi yapmakta veya birbirlerinden mağdur kiralayabilmektedirler.

11. Tacirler mağdurları sömürünün içerisinde tutabilmek için, Türk hukuk sistemi ve idari uygulamalar hakkında, mağdurlara gerçek olmayan bilgiler vererek sindirmektedirler (Örneğin Türkiye’de izinsiz çalışan yabancıların hapis yatacağını söyleyerek korku yaratmaktadırlar).
12. Tacirler mağdurları kaynak ülkeden hedef ülkeye götürürken genellikle eşlik etmekte ancak yan yana görüntü vermemektedirler (Uçakla yapılan seyahat kayıtları ile havaalanındaki görüntüler saklanabilmektedir. Tacirlerin kendi aralarında görev dağılımları bulunmakta ve genellikle tedarik eden ile sevk eden tacirler aynı kişiler olmakta, mağdurların ulaşmaları da çoğu zaman uçakla sağlanmaktadır. Tacirler yakalanmaları durumunda suçsuz olduklarını ispatlayabilmek ve somut delillerin oluşmasını engellemek amacıyla, seyahat sırasında mağdurla iletişim içerisinde olmamakta, ancak mağdurları denetleyebilmek için aynı uçakta bulunabilmektedirler.).
13. Tacirler, mağdurların kişisel kontrollerini yitirmelerini sağlamak üzere; hedef ülkeye götürüldükleri ilk gün, çok sayıda kişiyle cinsel ilişkiye zorlayarak şokta olmalarını sağlamak ve mağdurların kendilerini toparlamalarına fırsat vermeden sömürmektedirler.
14. Tacirler mağdurlara uyuşturucu olarak ekstazi vererek direncini kırmaktadırlar (Ekstazi vücutta enerji artışı, canlılık, karşı cinse yakınlık hissi uyandırmakta ve uykusuzluğa neden olmaktadır. Mağdurlara ağrı kesici hap olarak ekstazi verilmekte, ancak mağdurlar ekstaziyi tanımadıkları için ilaç sanmakta ve kullandıktan sonra müşteriye sorun çıkarmamaktadırlar. Mağdurlar uyuşturucu kullandıklarını bilmedikleri için kolluk işlemleri sırasında önemli delil sayılabilecek “uyuşturucu kullandırılmasını” da beyan edememektedirler.).
15. Mağdurlar regl oldukları dönemlerinde dahi müşterilerle cinsel ilişkiye zorlanmaktadırlar (Mağdurlar müşterinin durumu fark etmemesi için ilişki öncesi sünger, tampon ve benzeri şeyler kullanarak cinsel ilişkiye zorlanmakta ve ilişki sonrasında da, mağdurlar rahmine kaçan bu cisimleri çıkarmak zorunda kalmaktadırlar. Tacirler bu işlemlerin nasıl yapılması gerektiğini mağdurlara öğretmektedirler.).

16. Mağdurların pasaportlarının düzenlenme tarihi ile seyahat sayıları onların mağdur olduklarına işaret edebilmektedir (Tacirler kolay sömürebilecekleri kırılgan bireyleri tercih etmekte ve bunların büyük çoğunluğunun daha önce yurtdışı deneyimleri bulunmamaktadır. Tacirler mağdurları ikna ettikten hemen sonra pasaportlarının düzenlenmesine yardımcı olmakta ve zaman geçirmeden seyahat etmelerini sağlamaktadırlar. Bu nedenle pasaportlar incelendiğinde, düzenlenme tarihi ile ilk seyahat tarihinin birbirine yakın olması ve tek yöne gidilmiş olması; bu araştırmanın bulgularında öne çıkmış çok değerli bilgi olup, bu durum kişinin mağdur olma olasılığını düşündürmektedir. Ayrıca tacirler memnun oldukları mağdurların ülke içerisindeki durumlarını resmîleştirmek için, başka ülkelere çıkış giriş yapmalarını sağlayabilmektedirler. Mağdurların pasaportlarında çıkış giriş tarihleri arasındaki sürenin kısa olması ve bunun belirli aralıklarla tekrarlamış olması da dikkate alınması gereken göstergelerdendir.).

17. Mağdurların sömürü sırasında maruz kaldıkları sağlık sorunları, adli süreçte gözden kaçabilmekte ve kayıt altına alınmayabilmektedir (Diğer şiddet mağdurları maruz kaldıkları şiddet sonucunda oluşan sağlık sorunlarının raporlarla kanıtlanması için doktoru ayrıntılı olarak bilgilendirmektedirler. Oysa insan ticareti mağdurları çoğu zaman yaşadıkları sömürünün etkisiyle kurtarıldıktan sonra adli süreçte muayene için götürüldükleri hastanede bazen dil bilmedikleri, çoğu zaman da kendilerini ifade edemeyecek kadar şok ve benzeri durum içerisinde olmaları nedeniyle sağlık sorunları kayıt altına alınamamaktadır).

18. Tacirler soruşturma süreci devam ederken, davanın açılmasını önlemek üzere; kendilerinden şikâyetçi olmuş olan mağdura ulaşarak ifadesini değiştirmek için çoğu zaman mağduru ve ailesini tehdit etmektedirler.

Aşağıda, MAXQDA 2020 programından yararlanılarak, bu çalışmanın içerisinde yoğun olarak yer alan kelimelerden oluşturulmuş kelime bulutu bulunmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de insan ticaretine maruz kalan kişilerin sorunlarını anlamak, bu bireylerin ve ailelerinin özelliklerini tespit etmek, yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmaktır. Ayrıca, bu çalışmayla, insan ticareti unsurlarının ve göstergelerinin belirlenmesi, tespit edilen mağdurların korunması, risk faktörlerinin ve güvenlik ihtiyaçlarının incelenip analiz edilmesidir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan özel kılan, doğrudan insan ticareti mağdurlarıyla ilgili olması ve bu mağdurlara hizmet sağlayanlarla yapılmış olmasıdır. Araştırmada, nitel araştırma tasarımlarından gömülü teorinin (Grounded Theory) “yapılandırmacı deseni” kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi ve görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi MAXQDA 2020 programı kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmada genel olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır;

İnsan ticareti mağdurlarının; eğitim düzeylerinin düşük ve gelirlerinin yetersiz olduğu, buna bağlı olarak ekonomik yoksulluk içerisinde bulundukları belirlenmiştir. Mağdurların genellikle parçalanmış aile üyesi oldukları, küçük yaşta şiddete ve cinsel istismara maruz kaldıkları, büyük çoğunluğunun çocuk yaşta evlendiği, eşlerinin öldüğü veya ayrı yaşadıkları görülmüştür. Evliliği sona erenlerin büyük çoğunluğunun, çocuklarıyla birlikte kök ailelerinin yanına döndükleri, biten evliliklerin çoğunluğunun resmi olmadığı, ailedeki erkeklerin sorumluluk almadıkları, uyuşturucu ya da alkol kullandıkları, böylece mağdurların sorunlarının iç içe geçtiği ve sorumluluklarının giderek arttığı anlaşılmıştır.

Araştırmada belirlenen önemli sonuçlardan biri, insan ticareti mağdurlarının yeterince tespit edilememiş olmasıdır. Türkiye’de tespit edilmiş olan mağdur sayılarının, tespit edilmemiş olanların çok altında olduğu tahmin edilmektedir. Mağdurlarla ilk temas kuran kolluk görevlileri olup, bulgulardan da anlaşıldığı gibi, 24 mağdurdan 9’u mağdur olduğu halde kolluk birimlerince fark edilememiş, biri de tacir olduğu halde, hem kolluk birimlerince, hem de GİGM görevlilerince mağdur olarak tanımlanmıştır. Mağdurlarla yapılan

görüşmelerde, kendileriyle aynı zamanda sömürülen ve ulaşılamayan çok sayıda başka mağdurlar olduğu da anlaşılmıştır.

Mağdurların tespit edilememesinin çeşitli nedenleri vardır. Bunlar:

- ❖ Sosyal hizmet uzmanları ve diğer hizmet sağlayıcıları başta olmak üzere, tüm alanlarda bilgi ve farkındalık eksikliğinin olması,
- ❖ İnsan ticaretinin zor, karmaşık ve dinamik olması; mücadele edebilmek için uzmanlaşma gerektirmesi, buna rağmen Türkiye’de insan ticareti alanında çalışan personelin sürekli yer değiştirmesi,
- ❖ TCK 80’de insan ticareti suçunun tanımının anlaşılır olmaması, tanımdaki bazı terimlerin hukuki metinlerde başka maddelerde karşılığının olması, bu nedenle suçun diğer suçlarla karıştırılması,
- ❖ İdari düzenlemelerin yetişkin yabancılarla ilgili olması, dolayısıyla yetişkin Türk vatandaşları ile çocukları içermemesi, buna bağlı olarak insan ticareti mağduru algısının sadece cinsel sömürüye maruz kalan yetişkin yabancı kadınlarla ilgili olması,
- ❖ İnsan ticareti mağdurlarının kırılgan grupta yer alması, ait oldukları toplumun inanç ve değerler sisteminin onları desteklememesi, ayrıca ülkelerinde onları koruyan ve destekleyen bir hukuk sisteminin ve sosyal destek sistemlerinin olmaması,
- ❖ Tacirlerin yüksek kazanç elde etmesi, sürekli yeni yöntemler ve stratejiler geliştirerek durumu gizlemeyi başarmış olmaları’dır.

İnsan ticaretinin unsurları süreç olarak ele alınmış ve insan ticaretinin oluşumu üç aşamada değerlendirilmiştir. Burada, mağdurların başlangıç ve yer değiştirme aşamasındayken sömürü sürecinden hiç haberdar olmadıkları, ihtiyaçlarını karşılamak ve iyi bir gelecek sağlamak umuduyla yola çıktıkları; ancak hedef ülkeye ulaştıktan hemen sonra özgürlüklerini kaybettikleri, şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Mağdurlar dilini bilmedikleri bir ülkede, izole

edilerek dirençleri kırılmış, silahla tehdit edilmiş, tanımadıkları kişilerle tekrarlayan cinsel sömürüye maruz kalmış, aç bırakılmış, uyuşturucu kullandırılmış, özette hunharca insanlık dışı muamelelere maruz kalmışlardır. Ayrıca mağdurlar karşı çıktıkça daha fazla şiddete ve tehdide maruz kalmışlardır. Bu özelliğiyle insan ticareti mağdurları diğer şiddet mağdurlarından daha ağır şiddete maruz kalmışlardır. Dolayısıyla yaşadıkları ağır travmanın etkisinin azalması, kendileriyle ilgili sağlıklı kararlar alabilmeleri, tacirler hakkında şikâyetçi olabilmeleri için güvenli bir ortamda dinlenmeye ve iyileşmeye ihtiyaçları bulunmaktadır.

Mağdurlar, Aile Danışmanları Derneği tarafından altı yıl süreyle desteklenmişlerdir. Hizmet sağlayanlar insan ticareti mağdurlarına özgü sorunları ve ihtiyaçları zaman içerisinde daha iyi anlayabilmişler, dolayısıyla uygulamalarını güncelleyerek sürdürmüşlerdir. Bu kapsamda, mağdurların sömürü sırasında yaşadıkları sorunları “kriz dönemi” olarak değerlendirmiş ve mağdura ilk ulaşıldığı andan itibaren “acil psikolojik destek” sağlamış ve mağdurun güvenlik, adli sisteme erişim, fiziksel sağlık, özbakım, beslenme, barınma ve ailesiyle iletişim gibi diğer ihtiyaçları da olabildiğince zamanında ve yerinde karşılanmıştır. Hizmetler ruh sağlığı grubunda yer alan sosyal hizmet uzmanı, psikiyatrist ve psikolog ile avukat ve tercümanlarla oluşan uzmanlaşmış bir ekiple, krize müdahale yöntemi temel alınarak sürdürülmüş, önce güven sağlanmış ve beraberinde koruyucu, destekleyici, cesaretlendirici yaklaşımla kullanılmıştır. Hizmet sağlayanlar, her bir mağdurla ilgili sürekli etkileşim içerisinde olmuş, kendi aralarında kesintisiz bilgi akışını sağlamış ve dolayısıyla birbirlerini destekleyen ve tamamlayan çalışmalar yürütmüşlerdir.

Mağdurlar sömürü sürecinden kurtulduktan hemen sonra, ülkelerine dönmek istemiş ve yaşadıkları cinsel sömürden ailelerinin ve yakınlarının haberdar olmasını istememişlerdir. Mağdurların bu tercihleri fiziksel, psikolojik, sosyal ve akıl sağlığı açısından tedavi gerektiren ihtiyaçlarının yeterince giderilememesi anlamına gelmektedir.

Tacirler çoğu zaman uyuşturucu ve diğer suçlarla ilişkili, ekipler halinde çalışmakta ve kendi aralarında çeşitli görev dağılımları ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bunlar, mağdurların bulunması, çeşitli vaatlerle ikna edilmesi, sömürü yerine kadar götürülmesi, müşteriye götürülüp getirilmesi, kaldığı yerde

denetim altında tutulması, müşterilerin tedarik edilmesi ve benzeridir. Yönetici konumunda olan tacirin daha çok karı koca oldukları, erkek eşin Türk vatandaşı olduğu, kadın eşin ise daha çok mağdurların menşei ülkesinden olduğu, mağdurları ikna edenlerin ve seyahatine eşlik edenlerin daha çok kadın olduğu, sömürü sırasında müşteriye götürüp getirenlerin ise erkek olduğu anlaşılmıştır.

İnsan ticaretinin tüm süreçlerinde risklerin ve güvenlik ihtiyaçlarının olduğu kolaylıkla anlaşılmıştır. Burada sözü edilen riskler hem mağdurlar ve aileleri, hem de hizmet sağlayanlar için geçerlidir. Mağdur açısından risk faktörleri şunlardır; sömürü sırasında maruz kaldıkları sağlık sorunları, tacirin mağdura ve yakınlarına zarar verme potansiyeli, diğeri ise mağdurun cinsel istismar amaçlı sömürülmüş olmasından dolayı ailesi ve toplumun vereceği tepkilerdir.

Tacirler sömürü sürecinde, hizmet sağlayıcıları tarafından öğrenilen göstergelerin büyük çoğunluğunu kısa sürede değiştirmekte ve her defasında yeni yöntemler ve stratejiler geliştirmektedirler. Bu çalışmayla, daha çok sömürü aşamasında kullanılmış olan, ancak diğer çalışmalarda rastlanmayan açık veya örtük yeni göstergeler belirlenmiştir.

Bu göstergeler:

- ❖ Tacirler kendilerini suçsuz gösterecek deliller biriktirmektedirler.
- ❖ Mağdurlara antibiyotik iğne yapılmaktadır.
- ❖ Tacirler mağdurları, “gece yarısı” tanıdıkları kuaförlere veya tanıdıkları mağazalara alışveriş için götürmektedirler.
- ❖ Tacirler genellikle kendileri için takma isimler kullanmaktadırlar.
- ❖ Tacirler mağdurlar için takma isimler kullanmaktadırlar.
- ❖ Aynı tacirler, aynı tarihlerde veya farklı tarihlerde; farklı yerleşim yerlerinde çalışmalarını yürütmektedirler.
- ❖ Tacirler kendilerine problem çıkartan mağdurları şikâyet ederek sınırdışı edilmelerine sebep olmaktadır.

- ❖ Tacirler çok sayıda mağduru aynı anda, küçük gruplara ayırarak sömürmektedirler.
- ❖ Tacirler içerisinde bulundukları sosyal çevreyi de (market, komşu vs) sürece dahil ederek veya gizli kamera sisteminin görüş alanını genişleterek mağdurun kontrolünü sağlamaktadırlar.
- ❖ Farklı tacir grupları kendi aralarında mağdur değişimi yapmakta veya birbirlerinden mağdur kiralayabilmektedirler.
- ❖ Tacirler mağdurları sömürünün içerisinde tutabilmek için, Türk hukuk sistemi ve idari uygulamalar hakkında, mağdurlara gerçek olmayan bilgiler vererek sindirmektedirler.
- ❖ Tacirler mağdurları kaynak ülkeden hedef ülkeye götürürken genellikle eşlik etmekte ancak yan yana görüntü vermemektedirler.
- ❖ Tacirler, mağdurların kişisel kontrollerini yitirmelerini sağlamak üzere; hedef ülkeye götürüldükleri ilk gün, çok sayıda kişiyle cinsel ilişkiye zorlayarak şokta olmalarını sağlamakta ve mağdurların kendilerini toparlamalarına fırsat vermeden sömürmektedirler.
- ❖ Tacirler mağdurlara uyuşturucu olarak ekstazi vererek direncini kırmaktadırlar.
- ❖ Mağdurlar regl oldukları dönemlerinde dahi müşterilerle cinsel ilişkiye zorlanmaktadırlar.
- ❖ Mağdurların pasaportlarının düzenlenme tarihi ile seyahat sayıları onların mağdur olduklarına işaret edebilmektedir.
- ❖ Mağdurların sömürü sırasında maruz kaldıkları sağlık sorunları, adli süreçte gözden kaçabilmekte ve kayıt altına alınmayabilmektedir.
- ❖ Tacirler soruşturma süreci devam ederken, davanın açılmasını önlemek üzere; kendilerinden şikâyetçi olan mağdura ulaşarak ifadesini değiştirmesi için çoğu zaman mağdurun ve ailesini tehdit etmektedirler.

5.1. İnsan Ticareti Mağdurlarına Hizmet Sağlayanlara Yönelik Öneriler

İnsan ticareti sorunu doğası gereği sürekli değişim göstermekte ve anlaşılması kolay olmamaktadır. Bu özelliğiyle diğer sorunlardan farklı olarak ele alınması ve hassas bir şekilde odaklanması gerekmektedir. Bu süreçte mağdurun onuruna ve değerine saygı duyulması, kendisiyle ilgili kararları alabilmesinin sağlanması, toplumda işlevsel olarak kendisine yer bulması, sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanması gerekmektedir.

Mağdurların güçlü bir şekilde desteklenebilmeleri için;

- ❖ Mağduriyet sürecinin kriz dönemi olarak değerlendirilmesi ve onlara ilk ulaşıldığında krize müdahale tekniklerinin kullanılması,
- ❖ Bu konuda tüm alanlarda bilgi ve farkındalığın artırılması, bunun için kanıta dayalı bilginin üretilmesi ve sürekli veri akışının sağlanması,
- ❖ Mağdur odaklı yaklaşımların öncelenmesi, yasaların etkin uygulanması, mağdurun güvenliğinin güçlü bir şekilde sağlanması,
- ❖ Sivil toplum kuruluşlarının süreç içerisinde etkin rol alması, mağdurların rehabilitasyonuna odaklanması ve hizmetlerin çeşitlendirilerek artırılması,
- ❖ Mağdura hizmet veren personelin nitelikli ve multidisipliner sistem içerisinde çalışan, travma ve insan ticareti konusunda bilgili olması,
- ❖ Mağdurların güvenlik sistemi güçlü olan ve ihtisaslaşmış sığınma evinde desteklenmesi ve güçlendirilmesi,
- ❖ Mağdura hizmet veren kurumların koordinasyon içerisinde olması, uluslararası işbirliğinin yapılması, mağdurun hem hedef, hem de kaynak ülkede tüm ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir.

5.2. Sosyal Hizmet Mesleğine ve Alanına Yönelik Öneriler

Sosyal hizmet, insanların sorunlarını çözmeyi ve ihtiyaçlarını karşılamayı kendisine amaç edinen bir disiplin ve meslek olup, insan ticareti sorunu birçok

meslek ve disiplinde olduğu gibi sosyal hizmet alanında da ihmal edilmiştir. Suçun önlenmesinde mağdura ulaşılması, korunması ve desteklenmesinde, sorunun çözümüne yönelik politika geliştirilmesinde, yani tüm aşamalarda sosyal hizmet uzmanına ve sosyal hizmet mesleğine ihtiyaç vardır.

- ❖ Bireyi çevresiyle bir bütün olarak kabul edip, bulunduğu yerden başlanması, her mağdurun biricikliği özelinde, sürdürülebilir insan değerinin sağlanması;
- ❖ Mağdurların sağlanan tüm fırsatlardan kesintisiz yararlanabilmesi için vaka yönetimi yaklaşımının benimsenmesi mağdurun güçlü bir şekilde desteklenmesi,
- ❖ İnsan ticareti suçunun toplumlar üstü anlayışla ele alınıp uluslararası sosyal hizmet sisteminin oluşturulması ve tüm ülkelerde yaygınlaştırılması,
- ❖ Mağdurun kendi ülkesine gönderilmesinde vaka devrinin yapılması ve ülkesinde de desteklenmesi önerilmektedir.

5.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

İnsan ticaretiyle ilgili mevcut çalışmalar son derece yetersiz olup, başta insan ticaretinin tanımı olmak üzere tüm alanlarda bilimsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsan ticareti mağdurlarının sömürü sırasında uzun süreli ve tekrarlayan biçimde maruz kaldıkları kriz durumunun, literatürde yer alan kriz bilgilerinden farklı olması nedeniyle, insan ticareti mağdurlarına kriz müdahalesi hakkında çalışmalar yapılmalıdır.

Türkiye’de insan ticaretiyle mücadele edebilmek için ulusal yönlendirme mekanizması sisteminin yabancı yetişkin, Türk yetişkin ve çocuk için ayrı ayrı oluşturulması ve her bir alan için standart operasyonel prosedürlerin belirlenmesi, ilgili kurumların sorumluluklarının oluşturulmasına katkı verilmesi; bu sistemin işlemesi için sürekli geliştirilerek desteklenmesi sağlanmalıdır.

İnsan ticaretinin neredeyse tek bilinen çeşidi yabancı uyruklu kadınların maruz kaldığı cinsel sömürü olup; insan ticaretinin dilendirilme, zorla ve çocuk yaşta evlendirilme, yasa dışı evlat edinme gibi diğer tüm çeşitlerinin çok yönlü olarak incelenmesi; özelliklerinin ve göstergelerinin, belirlenerek her birine özgü mücadele sisteminin oluşturulması için akademik çalışmalara ihtiyaç vardır.

Türkiye’de mağdur edildikten sonra ülkelerine dönmüş olanların durumuna ilişkin çalışmaların yapılması, onların tekrar mağdur olmamaları için sorunlarının ve ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi, sorunun çözümüne önemli katkı sağlayacaktır.

Ayrıca, insan ticareti sorununun çok yönlü olarak değerlendirilebilmesi için sempozyum, konferans, panel gibi bilimsel toplantılar düzenlenmelidir.

İnsan ticaretinin sosyal hizmetin sorun alanlarından biri olarak kabul edilmesi, üniversite eğitimlerine dahil edilmesi, mağdurların desteklenmesine ilişkin çalışmalar yürütülmesi, sorunun çözümüne yönelik savunuculuk çalışmaları yapması ve politika geliştirilmesine öncülük edilmelidir.

6. KAYNAKLAR

- Abas M, Ostrovski NV, Prince M, Gorceag VI, Trigub C, Oram S, 2013. Risk factors for mental disorders in women survivors of human trafficking: A historical cohort study. *BMC psychiatry*, 13(1), 1-11.
- Akarçay D, 2016. “Yok” edilen insanlık: Soykırım suçu ve uluslararası sosyal hizmet, Sosyal hizmet sempozyumu 2015, Türkiye’de sosyal hizmet uygulamasının 50.yılı: İnsan değer ve onurunu yüceltmek bildiri özetleri, Celal Bayar Üniversitesi, (s 76), 2015, Manisa
- Akturan U, 2008. 9. Bölüm doküman incelemesi, Nitel araştırma yöntemleri NVivo 7.0 ile nitel veri analiz, Editör Baş T ve Akturan U, Ankara, Seçkin yayınevi, (s. 117-23)
- Akturan U, Hatemoğlu G, 2008. 4. Bölüm alt teori, Nitel araştırma yöntemleri NVivo 7.0 ile nitel veri analiz, Editör Baş T ve Akturan U, Ankara, Seçkin yayınevi, (s. 63-81)
- Allred KJ, 2006. Peacekeepers and prostitutes: How deployed forces fuel the demand for trafficked women and new hope for stopping it. *Armed Forces and Society*, 33, 5-23.
- Alvarez MB, Alessi EJ, 2012. Human trafficking is more than sex trafficking and prostitution: Implications for social work. *a*, 27(2), 142-152.
- American Psychiatric Association, 2013. Diagnostic and statistical manual of mental disorders(DSM-5®). Washington, DC: American Psychiatric Pub.
- Andrijasevic, 2004. The Pursuit of Inclusion: ‘Victims’, ‘Whores’ and ‘Women’. Trafficking in Women and the Politics of Mobility in Europe. Proefschrift Universiteit Utrecht. Erişim:15.11.2009, <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2005-0314-013009/c4.pdf> (s62)
- Arik F, Arik IA, 2016. Grounded teori metodolojisi ve Türkiye’de Grorunded teori çalışmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 285-309.
- Arslan S, 2006. Women trafficking in Turkey: International cooperation and intervention / Türkiye’de insan ticareti: Uluslararası işbirliği ve mücadele, Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aykara A, 2016. Sosyal hizmet etiğinde evrenselcilik ve kültürel görecilik. *Journal of Society & Social Work*, 27(2).
- Barker RL 1999. The social work dictionary, (4th ed), Silver spring, MD: National Association of Social Workers. (p 63).
- Barner JR, Okech D, Camp MA, 2014. Socio-economic inequality, human trafficking, and the global slave trade. *Societies*, 4(2), 148-160. (s 155).
- Baykara Acar Y, Çabuk G, Atamtürk E, 2014. İnsan ticareti mağdurları ile çalışmada genelci sosyal hizmet uygulaması ve planlı değişme süreci, İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet, Editör Acar H, Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara, Pozitif Matbaa, (s.79-87)
- Baş T, 2008. 1. Bölüm araştırma süreci, Nitel araştırma yöntemleri NVivo 7.0 ile nitel veri analiz, Editör Baş T, Akturan U, Ankara, Seçkin yayınevi, (s. 9-24).
- BASW (British Association of Social Workers), 2012. The code of ethics for social work: Statement of principles. Birmingham, UK: Author. Erişim adresi: http://cdn.basw.co.uk/upload/basw_112315-7.pdf Erişim tarihi: 10.11.2020.
- Bertone AM, 2000. Sexual trafficking in women: International political economy and the politics of sex. *Gender Issues*, 18(1), 4–22.
- Beydili E, 2014. Dünyada insan ticareti ve küresel eğilimler, İnsan ticareti mağdurlarıyla sosyal hizmet, Editör Acar H, Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara, Pozitif Matbaa, (s.7)
- Bishop-Royse J, Bastian D, Heart C, Scott G, 2021. Trafficking in the erotic labor market: A national survey. *Journal of human trafficking*, 7(2), 121-136.

- Bronfenbrenner U, Morris PA, 1998. The ecology of developmental processes. *Handbook of child psychology*, 1(5), 993-1028. Erişim adresi: <https://sites.google.com/site/dsmktylenda/content/bronfenbrenner-s-ecological-theory> Erişim tarihi: 01 02 2021.
- Burak PA, 1987. Crisis management in a cross-cultural setting Washington, DC: National Association for Foreign Student Affairs. *ERIC Document Reproduction Service No. ED*, 329, 870.
- Campbell-Grossman C, Hudson D, Keating-Lefler R, Fleck M, 2005. Community leaders' perceptions of single, low-income mothers' needs and concerns for social support. *Journal of Community Health Nursing*, 22(4), 241-257.
- Castellanos M, Hunt G, Gilot B, Nace-DeGondo A, Warm M, 2018. Guing principles: For Agencies Serving Survivors of Human Trafficking ABD.
- Charmaz K, 2006. Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis. Los Angeles, CA: Sage.
- Charmaz K, 2015. Gömülü (graunded) teori yapılandırması nitel analiz uygulama rehberi, çeviri editr Hoş R, İkinci baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, (s. 35-42, 467-71).
- Clausen V, 2007. An assessment of Gunilla Ekberg's account of Swedish prostitution policy. unpublished paper. Erişim adresi: http://www.sexworkurope.org/sites/default/files/resource-pdfs/ekberg_kritik.pdf Erişim tarihi: 12.03.2021.
- Clawson HJ, Small KM, Go ES, Myles BW, 2003. Needs assessment for service providers and trafficking victims. Fairfax, VA: Caliber.
- Clawson HJ, Dutch N, 2008. Identifying victims of human trafficking: Inherent challenges and promising strategies from the field. Washington, DC: US Department of Health and Human Services (HHS). (s 2-4)
- Clawson HJ, Dutch NM, Salomon A, Grace LG, 2009. Study of HHS programs serving human trafficking victims: Final report. Washington, DC: US Department of Health and Human Services (HHS). (s 15).
- Creswell JW, 2012. Educational research. Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4th ed.) Boston, Pearson Education.
- Creswell JW, 2013. Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni, eviri Demir SB. Ankara, Siyasal Kitapevi.
- Countryman-Roswurm K, Patton Brackin, B, 2017. Awareness without re-exploitation: Empowering approaches to sharing the message about human trafficking. *Journal of Human Trafficking*, 3(4), 327-334.
- Corbin J, Strauss A, 1990. Graunded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative Sociology*, 13 (1), 2-21.
- Cordisco Tsai L, Lim V, Hentschel E ve Nhanh C, 2021. Strengthening services for survivors of human trafficking: Recommendations from survivors in Cambodia. *Journal of Human Trafficking*, 1-17.
- CSWE (Council on Social Work Education), 2015. Educational policy and accreditation standards for baccalaureate and master's social work programs. Alexandria, VA: Author. Erişim adresi, <https://www.cswe.org/getattachment/Accreditation/Standards-and-Policies/2015-EPAS/2015EPASandGlossary.pdf.aspx> Erişim tarihi. 10. 11.2020 (p, 5).
- Curtol F, Decarli S, Di Nicola A, Savona EU, 2004. Victims of human trafficking in Italy: A judicial perspective. *International Review of Victimology*, 11, 111-141.
- abuk G, avuşoğlu T, 2015. İnsan Ticareti Mağdurları ve Korku, Gündelik Hayat Sosyolojisi Açısından Su ve Suç Korkusu, Editörler Adem S, ner S, Birinci baskı, Ankara, HEGEM V Yayınları: 51 Bilimsel ve Popüler Eserler Dizisi, (s.206-21).

- Çabuk G, Demir OÖ, 2016. Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması İçin Standart Operasyonel Prosedürler (SOP): Bir Model Önerisi. IOM ve GİGM’in “İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması Projesi” kapsamında hazırlanmamış ve yayınlanmamış rapor.
- Çabuk G, Çavuşoğlu T, Erdemir Y, 2017. İnsan ticareti ile mücadelede sivil toplumun gücü projesi uygulama raporu. Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara. Pozitif Matbaa, (s 46-48, 285-88).
- Çabuk G, 2018. ICMPD Türkiye’de insan ticaretinin önlenmesi, tespiti ve mücadelesi projesi (P-TIP), Çok disiplinler eğitim için hazırlanan, İnsan ticareti göstergeleri, konulu yayınlanmamış ders notu.
- Çağlar Z, 2014. Vaka yönetimi bilgi kataloğu, Aile danışmanlığı eğitimi sertifika programı. Aile danışmanları derneği yayınlanmamış ders notları.
- Çavuşoğlu T, 2014. Türkiye’de insan ticareti ve insan ticaretiyle mücadele. İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet, Editör Acar H, Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara, Pozitif Matbaa, (s. 15-23).
- Çay M, 2020. Sosyal hizmet uzmanlarının kanıta dayalı uygulama bilgi, tutum ve kullanımının bazı değişkenlere göre incelenmesi Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul (s 1-14).
- Çelik H, Ekşi H, 2018. Nitel desenler: gömülü teori, ikinci baskı, İstanbul, Edam Yayın No:255 (s41-42).
- Dergipark (TÜBİTAK ULAKBİLİM), 2020. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/> Erişim tarihi 02.10.2020.
- Deshpande NA, Nour NM, 2013. Sex trafficking of women and girls. *Reviews in Obstetrics and Gynecology*, 6(1), e22.
- Di Tommosa ML, Shima I, Strom S, Bettio F, 2009. As bad as it gets: Well-being deprivation of sexually exploited trafficked women. *European Journal of Political Economy*, 25(2), 143-162
- Dovydaitis T, 2010. Human trafficking: the role of the health care provider. *Journal of midwifery & women's health*, 55(5), 462-467.
- Edwards KM, Siller L, Cerny S, Klinger J, Broin M, Wheeler LA ve Baugh L, 2021. Call to Freedom: A Promising Approach to Supporting Recovery among Survivors of Sex Trafficking. *Journal of Human Trafficking*, 1-13.
- Erdal H, 2008. Organize bir suç türü olarak insan ticareti ve Türkiye örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(2), 79-91.
- Erdemir Y, Çabuk G, 2017. İnsan ticareti ile mücadelede sivil toplumun gücü projesi Türkiye’de, Almanya’da ve Yunanistan’da insan ticareti mağdurlarıyla doğrudan çalışan ya da dezavantajlı gruplarla çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin insan ticareti konusundaki değerlendirmeleri kapasite analiz raporu, Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara. Pozitif Matbaa, (s.21).
- Erder S, Kaska S, 2003. Irregular migration and *trafficking in women: the case of Turkey*. International Organization for Migration (IOM): Geneva. (S 56,70).
- Erkuş A, 2011. Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci. Ankara. Seçkin Yayınevi.
- Estes RJ, Weiner NA, 2001. *The commercial sexual exploitation of children in the US, Canada and Mexico*. Philadelphia: University of Pennsylvania, School of Social Work, Center for the Study of Youth Policy.
- Fadina L, DeForge BR, 2017. Estimating the trafficked population: Public-health research methodologies may be the answer. *Journal of Human Trafficking*, 3(1),21-38.
- Fang S, Nguyen P, Coverdale J, Gordon M, 2021. What are the human trafficking policies of professional medical organizations? *Journal of human trafficking*, 7(2), 137-144.
- Flowers RB, (2001). The sex trade industry’s worldwide exploitation of children. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 575, 147–157.

- GİGM (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), 2017. 2016 Yılı Türkiye insan ticaretiyle mücadele raporu. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No:39, Şubat 2017. Ankara (s7-13).
- GİGM (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), 2018. 2017 Yılı Türkiye insan ticaretiyle mücadele raporu. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No:49, Şubat 2017. Ankara (s7-24).
- GİGM (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), İstatistikler Erişim adresi. <https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik>, Erişim tarihi 25. 01. 2021.
- Glaser BG, 1992. Basics of grounded theory analysis. Mill Valley, CA: Sociology press.
- GRETA (İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Uzmanlar Grubu), 2013. İnsan ticaretine karşı eyleme ilişkin Avrupa Konseyi sekreterliği tarafından hazırlanan İnsan Ticaretine karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi, izleme mekanizması tanıtım Broşürü.
- Goodey J, 2004. Promoting “good practice” in sex trafficking cases. International Review of Victimology, 11, 89–110.
- Gozdziak EM, 2016. Trafficking Victims Return Home: case Study of Moldova. Erişim adresi https://www.researchgate.net/publication/309180423_Trafficking_Victims_Return_Home_case_Study_of_Moldova. Erişim tarihi 10. 11. 2020.
- Gonzalez N, Spencer C, Stith S, 2019. Moving to restoration: the experiences of women exiting sex trafficking. Journal of human trafficking, 5(1),60-73.
- Hair JF, Anderson RE, Tatham RL, Black WC, 1998. Multivariate data analysis, pearson education, New Jersey,
- Hanser L, 2000. The Little Mermaid’s Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School, Millennium Journal of International Studies 29 (2), 285-306.
- Herzog S, 2008. The lenient social and legal response to trafficking in women: An empirical analysis of public perceptions in Israel. Journal of Contemporary Criminal Justice, 24(3), 314-333.
- Hodge DR, Lietz CA, 2007. The international sexual trafficking of women and children: A review of the literature. *Affilia*, 22(2), 163-174.
- Hodge DR, 2014. Assisting victims of human trafficking: Strategies to facilitate identification, exit from trafficking, and the restoration of wellness. National Association of Social Workers. 59(2), 111–118.
- Hom KA, Woods SJ, 2013. Trauma and its aftermath for commercially sexually exploited women as told by front-line service providers. *Issues in mental health nursing*, 34(2), 75-81.
- Hopper EK, Bassuk EL, Olivet J, 2010. Shelter from the storm: Trauma-informed care in homelessness services settings. The Open Health Services and Policy Journal, 3, 80–100.
- Hounmenou C, 2021. A Statewide Coalition’s Input in Human Trafficking Policy Implementation: Member Organizations’ Involvement and Perceptions. *Journal of human trafficking*, 7(1), 69-87.
- Hughes DM, 2000. The “Natasha” trade: The transnational shadow market of trafficking in women. Journal of International Affairs, 53, 625–651.
- ICMPD (Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi), 2015. Hedeflenen güvenlik açıkları: Suriye savaşının insan ticaretine etkisi.
- ICMPD (Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi), GİGM (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), 2017. Eğitimcilerin Eğitimi. İnsan ticareti vakalarını tespit etme ve yönlendirmeye yönelik eğitimcilerin eğitimi müfredatı. (s 74, 89-91,)
- İçduygu A, Kirişçi K, 2009. Land of diverse migrations: Challenges of emigration and immigration in Turkey (Vol. 10). Istanbul Bilgi University Press.
- IFSW (International Federation of Social Workers), IASSW (International Association of Schools of Social Work), ICSW (International Council on Social Welfare), 2012. The Global

- agenda for social work and social development: Commitment to action. Journal of Social WorkEducation, 48, 837–843.
- ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), 2017. Modern kölelik küresel tahminleri, Erişim adresi, https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_575650/lang--tr/index.htm, Erişim tarihi. 28.10.2019
- ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), 2017. Global Estimates of Modern Slavery, Cenevre, Erişim adresi, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---comm/documents/publication/wcms_575479.pdf, Erişim tarihi. 24.05.2020
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), 2007. Türkiye İnsan Ticareti İle Mücadele Raporu. Ulusal Görev Gücü (Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Komutanlığı, Uluslararası Göç Örgütü, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Kadın Dayanışma Vakfı), (s 8- 11)
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), 2009. İnsan Ticareti İle Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi “Ulusal Eylem Planı” AB Phare Eşleştirme Projesi TR03 - JH – 03
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), 2009. Türk Hukukunda İnsan Ticareti El Kitabı. Ankara.
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), 2016. Ulusal ve uluslararası alanda insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin hukuksal çerçeve, IOM Yayınları, Ankara (s 90, 93)
- IOM (Uluslararası Göç Örgütü), 2013. Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı No:31 Ankara (s 16, 30,37, 41,46,61,63,77,83,90,103,104)
- Jedrzejewski BY, Fennie K, Khoshnood K, 2017. Violence Against Trafficked and Nontrafficked Sex Workers in Poland. Journal of Human Trafficking, 3(2), 93-106.
- Kalfa A, 2008. Eski doğu bloku ülkeleri kaynaklı insan ticareti ve fuhuş sektöründe çalışan kadınlar. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (s 23-25)
- Kelly L. 2004. The perils of inclusion and exclusion: International debates on the status of trafficked women as victims. International Review of Victimology, 11, 33–47
- Kelly L, International Organization for Migration, 2005. Fertile fields: Trafficking in persons in Central Asia. Vienna: IOM. (S 41-66, 6-7, 104, 242)
- Kiss L, Pocock NS, Naisanguansri V, Suos S, Dickson B, Thuy D, Zimmerman C, 2015. Health of men, women, and children in post-trafficking services in Cambodia, Thailand, and Vietnam: An observational crosssectional study. Lancet Global Health, 3(3), E154–E161.
- Kolovou M, 2017. Vaka Yönetimi ve Sığınmaevi uygulamaları /Case management &shelter applications, Editörler Çabuk G, Erdemir Y, Çavuşoğlu T. İnsan ticareti ile mücadelede sivil toplumun gücü projesi uygulama raporu, Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara. Pozitif Matbaa, (s.114-7)
- Kocasakal Ü, 2003. İnsan Ticareti Suçu (TCK 201/b), GSÜHFD, Sayı.2, (s.39-79)
- Koroğlu AM, Ak M, Hatipoğlu E, 2016. İnsan onuru ve sosyal hizmet, Sosyal hizmet sempozyumu 2015, Türkiye’de sosyal hizmet uygulamasının 50.yılı: İnsan değer ve onurunu yüceltmek bildiri özetleri, Celal Bayar Üniversitesi, (s 56), 2015, Manisa
- Kurt Yücekul G, 2011. “İnsan Ticareti Suçu” Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim dalı, Doktora tezi (s.7, 50)
- Lederer L, Wetzel CA, 2014. The health consequences of sex trafficking and their implications for identifying victims in healthcare facilities. Annals of Health Law, 23(1), 61–91.
- Laczko F, 2005. “Introduction” in Data and recerch on human trafficking: A global survey; Offprint of the Special Issue of International Migration Vol. 43 (1/2),ed, by Frank Laczko and Elzbieta Gozdzia, IOM.
- Lincnl YS, Guba EG, 1985. Naturalistic inquiry, Newbury Park, London. SAGE publications. Inc Erişim adresi. <https://books.google.com.tr/> Erişim tarihi 15.07.2020.
- Logan TK, Walker R, Hunt G, 2009. Understanding human trafficking in the United States. Trauma, Violence, and Abuse, 10 (1), 3-30.

- Memişoğlu F, 2019. Uluslararası ilişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti. *Güvenlik Strateji Dergisi*, 15 (30), 239-287.
- Meshkovska B, Siegel M, Stutterheim SE, Bos AE, 2015. Female sex trafficking: Conceptual issues, current debates, and future directions. *Journal of sex research*, 52 (4), 380-395.
- Meneses-Falcón C, Rúa-Vieites A, ve Uroz-Olivares J, 2021. Exploring the role of Spanish judges in the investigation and prosecution of human trafficking for the purpose of sexual exploitation. *Criminology & Criminal Justice*, 1748895820984820.
- Miller E, Decker MR, Silverman JG, Raj A, 2007. Migration, sexual exploitation, and women's health: a case report from a community health center. *Violence Against Women*, 13(5), 486-497.
- Miriam K, 2005. Stopping the Traffic in Women: Power, Agency and Abolition in Feminist Debates over Sex-Trafficking”, *Journal of Social Philosophy*, 36 (1, Spring).
- Monzini P, 2004. Trafficking in women and girls and the involvement of organized crime in western and central Europe. *International Review of Victimology*, 11, 73–88.
- NASW (National Association of Social Workers), 2008. Code of ethics. Washington, DC: NASW Press. Retrieved from <http://www.naswdc.org/pubs/code/code.asp>. Etik kodlar erişim adresi: <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English> Erişim tarihi 11. 01.2021.
- Okech D, Choi YJ, Elkins J, Burns AC, 2018. Seventeen years of human trafficking research in social work: A review of the literature. *Journal of evidence-informed social work*, 15(2), 103-122.
- Okech D, Morreau W, Benson K, 2012. Human trafficking: Improving victim identification and service provision. *International Social Work*, 55(4), 488-503
- Oram S, Khondoker M, Abas M, Broadbent M, Howard LM, 2015. Characteristics of trafficked adults and children with severe mental illness: A historical cohort study. *Lancet Psychiatry*, 2(12), 1084–1091.
- Oram S, Stöckl H, Busza J, Howard LM, Zimmerman C, 2012. Prevalence and risk of violence and the physical, mental, and sexual health problems associated with human trafficking: Systematic review. *PLoS Medicine*, 9(5), 1–13.
- OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), 2004. National referral mechanisms. joinnin efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical handbook. Warsaw.
- OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), 2012. National referral mechanisms. joinnin efforts to protect the rights of trafficked persons. A practical handbook. Poland
- OVC-TTAC, 2020. Task Force E-guide, available online at: Erişim adresi: <https://www.ovcttac.gov/taskforceguide/eguide/1-understanding-human-trafficking/13-victim-centered-approach/> Erişim tarihi: 5.12. 2020.
- Özer E, 2012. Kimse duymaz, Türkiye’de insan ticareti mağdurları üzerine bir araştırma. Ankara. Ayizi yayınları.
- Özer E, 2010. Türkiye’de insan ticareti mağdurları üzerine bir araştırma, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Palabıyıklıoğlu R, 2000. Kriz kavramı, Gelişimsel yaşam krizleri, Durumsal yaşam krizleri: taravmatik deneyimler. Kriz ve krize müdahale, Editörler: Sayıl I, Berksun OE, Palabıyıklıoğlu R, Devrimci Özgüven H, Soykan Ç, Haran S. Ankara. Ankrara Ünivesitesi, Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No: 6. (s 6-63,97-111)
- Patton MQ, 1990. Qualitative evaluation and research methhods (2nd. Ed) Newbury park, Ca: Sage.
- Peach LC, 2005. ‘Sex Slaves’ or ‘Sex Workers’? Cross-Cultural and Comparative Religious Perspectives on Sexuality, Subjectivity and Moral Identity in Anti-Sex Trafficking Discourse”, *Culture and Religion*, 6 (1, March), (s 120).

- Perruchoud R, Redpath J (Editörler), 2013. Uluslararası göç hukuku göç terimleri sözlüğü, IOM (Uluslararası Göç Örgütü) yayınları, Ankara, İkinci baskı, No:31.
- Powell C, Asbill, M, Louis E, Stoklosa H, 2018. Identifying gaps in human trafficking mental health service provision. *Journal of human trafficking*, 4(3), 256-269.
- Rai R, Rai AK, 2021. Nature of sex trafficking in India: A geographical perspective. *Children and Youth Services Review*, 120, 105739.
- Recknor FH, Gemeinhardt G, Selwyn BJ, 2018. Health-care provider challenges to the identification of human trafficking in health-care settings: A qualitative study. *Journal of human trafficking*, 4(3),231-230.
- Resmi Gazete 2003. Karar No 4800 ve 4804 Sayılı Kanun ““Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/02/20030204.htm#12> Erişim tarihi 15.07. 2020
- Resmi Gazete, 2013. 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-11.htm> Erişim tarihi. 15.07 2020
- Resmi Gazete, 2016a. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160407-16.pdf> Erişim tarihi 29.05.2020
- Resmi Gazete, 2016b. “İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik” Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-9.htm> Erişim tarihi: 18. 08.2020
- Rizo CF, Klein L, Chesworth BR, Franchino-Olsen H, Villodas ML, Macy RJ, Martin SL, 2021. Educating students about sex trafficking and responding to students’ needs: Principals’ perceptions and practices. *Journal of Human trafficking*, 7(2), 202-223.
- Roby JK, 2005. Women and children in the global sex trade: Toward more effective policy. *International Social Work*, 48(2), 136–147.
- Robjant K, Roberts J, Katona C, 2017. Treating posttraumatic stress disorder in female victims of trafficking using narrative exposure therapy: A retrospective audit. *Frontiers in psychiatry*, 8, 63.
- Sagut R, 2017. Türkiye’de savunuculuk çalışmaları ve yasal düzenlemelere ilişkin deneyimler. Editörler Çabuk G, Erdemir Y, Çavuşoğlu T. İnsan ticareti ile mücadelede sivil toplumun gücü projesi uygulama raporu, Aile Danışmanları Derneği yayını. Ankara. Pozitif Matbaa, (s.241)
- Sayın H, 2018. Modern Kölelik Olarak Meta-Göçmen İnsan Ticareti Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 79-102.
- Sayıl I, 2000. Kriz kavramı, krize müdahale ve koruyucu ruh sağlığındaki yeri. Kriz ve krize müdahale, Editörler: Sayıl I, Berksun OE, Palabıyıklıoğlu R, Devrimci Özgüven H, Soykan Ç, Haran S. Ankara. Ankrara Ünivesitesi, Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No: 6. (s 7, 9-25).
- Sever M, Demir OÖ, Kahya Y, 2012. Türkiye’de insan ticareti mağduru tespit sürecinin değerlendirilmesi. IOM ve UTSAM, Polis Akademisi ortak yayını, Ankara. (s 19-20, 81).
- Seyhan O, Akgün A, 2014. Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları, Adalet yayınevi. Ankara (s 80).
- Sigmon J, 2008. Combating modern-day slavery: Issues in identifying and assisting victims of human trafficking worldwide. *Victims and Offenders*, 3, 245–257.
- Shandro J, Chisolm-Straker M, Duber HC, Findlay SL, Munoz J, Schmitz G, ... Wingkun N, 2016. Human trafficking: a guide to identification and approach for the emergency physician. *Annals of emergency medicine*, 68(4), 501-508.
- Shah SP, 2004, Prostitution, sex work and violence: discursive and political contexts for five texts on paid sex, 1987-2001, *Gender&History*, 16 (3, November), 794–812.

- Shelley L, 2010. Human trafficking. A global perspective. Cambridge, UK: Cambridge University Press. (s 45).
- Stevens BA, Ellerbrock LS, 1995. Crisis intervention: An opportunity to change. ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services. Erişim adresi: <https://www.counseling.org/resources/library/ERIC%20Digests/95-034.pdf>, Erişim tarihi 01.04.2021.
- STOP THE TRAFFIK, 2020. insan ticaretini önlemek üzere sivil oluşum. Erişim adresi: <https://www.stopthetraffik.org/about-human-trafficking/types-of-exploitation/> Erişim tarihi: 30.11.2020.
- Surtees R, 2008. Traffickers and trafficking in Southern and Eastern Europe: Considerig, 5, 39-68.
- şahin F, 2014. İnsan ticareti olgularında vaka yönetimi temelli sosyal müdahalesi neden önemlidir? İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet, Editör Acar H, Aile Danışmanları Derneğı yayını. Ankara, Pozitif Matbaa, (s.61-66).
- Todres J,2009. Law otherness, and human trafficking. Santa Clara Law Review, 49, 605-672.
- Turner-Moss E, Zimmerman C, Howard LM, Oram S, 2014. Labour exploitation and health: A case series of men and women seeking post-trafficking services. Journal of Immigrant and Minority Health, 16(3), 473–480.
- Türk T, 2018. Lise öğrencilerinde zorbalığa tanıklık yaşantısı: kişilerarası ilişki, adil dünyaya inancı ve empati bağlamında karma bir araştırma. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,(s 83).
- UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 2004. Trafficking in persons: The new protocol. Erişim adresi: http://www.unodc.org/unodc/en/trafficking_protocol_background.html Erişim tarihi: 12.07.2020.
- UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), 2016. Global report on trafficking in persons 2016, Erişim adresi https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2016_Global_Report_on_Trafficking_in_Persons.pdf , Erişim tarihi, 20. 10 2019.
- US Department of State, 2016. Trafficking in persons report 2016. Erişim adresi, <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2016/index.htm> Erişim tarihi: 01. 11.2020.
- US Department of State, 2020. Trafficking in persons report 20th Edition. Erişim adresi: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf> Erişim tarihi: 03.11.2020.
- USAID, 2012. Countertrafficking in persons: policy, Washington D.C, (s 2).
- Valatmathi D, Ramesh DR, 2017. Role of Non-Governmental organizations in Combating Human Trafficking-An Critical Analysis ISSN 2321-4171 Volume-V, Issue-I (January- 2017 to june -2017).
- Varma S, Gillespie S, McCracken C, Greenbaum VJ, 2015. Characteristics of childcommercial sexual exploitationand sex trafficking victims presenting for medical care in the United States. Child Abuse & Neglect, 44, 98–105. doi:10.1016/j.chiabu.2015.04.004.
- Verhoeven M, van Gestel B, De Jong D, Kleemans E, 2015. Relationships between and victims of sex trafficking. Exploitation of prostitutes and domestic violence parallels in Dutch trafficking cases. *European Journal on Criminal Policy and Research*,21(1), 49-64.
- Wright ER, LaBoy A, Tsukerman K, Forge N, Ruel E, Shelby R, ... ve Wallace C, 2021. The Prevalence and Correlates of Labor and Sex Trafficking in a Community Sample of Youth Experiencing Homelessness in Metro-Atlanta. *Social Sciences*, 10(2), 32.
- Yenidünya AC, 2007. İnsan Ticareti Suçu (TCK m80), Birinci baskı, Ankara, Turhan Kitapevi, (s.10).

- Yıldırım A, Şimşek H, 1999. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Birinci baskı. Ankara. Seçkin yayınevi. (s 16, 77).
- Yıldırım A, Şimşek H, 2018. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. 11. baskı. Ankara. Seçkin yayınevi. (s 40-41; 181-200).
- Yıldırım A, Şimşek H, 2005. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara. Seçkin yayınevi.
- Yolcuoğlu İG, 2014. Bireylerle, ailelerle, gruplarla ve toplumla sosyal hizmet, İstanbul, Nar yayınevi.
- YÖK Tez Merkezi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> Erişim tarihi 10.11.2020.
- Zimmerman C, Yun K, Shvab I, Watts C, Trappolin L, Treppete M, et al... 2003. The health risks and consequences of trafficking in women and adolescents. Findings from a European study. London: Gender Violence and Health Centre, London School of Hygiene and Tropical Medicine.
- Zimmerman C, Hossain M, Yun K, Roche B, Morison L, Watts C, 2006. Stolen smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked to Europe. London, UK: London School of Hygiene & Tropical Medicine. (s 16,18,20).
- Zimmerman C, Hossain M, Yun K, Gajdadziev V, Guzun N, Tchomarova M, ... Motus MN, 2008. The health of trafficked women: a survey of women entering posttrafficking services in Europe. *American journal of public health*, 98(1), 55-59.
- Zimmerman C, Hossain M, Watts C, 2011. Human trafficking and health: A conceptual model to inform policy, intervention and research. *Social Science & Medicine*, 73, 327–335.

7. EKLER

Ek 1. Doküman İncelemesine İlişkin Sorular

Doküman İncelemesi sırasında aşağıdaki soruların cevapları incelenecektir:

İnsan Ticareti Mağdurlarına ve Ailesine Ait Bilgileri

1) Mağdura ait kişisel bilgiler.

*Uyruğu, ülkesi.

*Yaşı.

*Eğitimi (Kaçıncı sınıfa kadar okudu? Hangi meslekle ilgili okudu? Akademik başarısı neydi? gibi).

*Medeni durumu, varsa evlilik süreci.

*Varsa Çocuklarının durumu (sayısı, yaşları, eğitimleri, sağlık durumları, kimin yanında kaldıkları gibi).

*Çalışma yaşamı (hangi işlerde çalıştığı / mesleği gibi).

2) Ailesine ait bilgileri:

*Anne ve babasının durumu (yaşayıp yaşamadıkları, yaşları, yaptıkları işler, sağlık durumları, nerede yaşadıkları? (hangi şehirde /ilçede/köyde) gibi).

*Kardeşlerinin durumu (sayısı, yaşları, eğitimleri, sağlık durumları, nerede yaşadıkları, evli bekâr durumları, ne iş yaptıkları, aileyle ilişkileri vb.).

*Kendisinin ve ailesinin ekonomik durumu (annesi, babası, kardeşleri, kendisi varsa eşi ve çocuklarının gelir durumu, gelir kaynakları, temel giderleri, ihtiyaçları vb.).

II. İnsan Ticareti Mağduriyet süreçleri

1. Başlangıç aşaması:

* Mağdurla ilk iletişim nasıl kurulmuş (Kimler vesile olmuş ya da kimler yönlendirmiş? Bu kişilerin bilinen özellikleri neler, mağdura yakınlığı var mı? gibi).

* Mağdur nasıl ikna edilmiş? Hangi vaatlerde bulunulmuş? Mağdur nasıl karar vermiş?

* Mağdurun hangi ihtiyaçlarını karşılamışlar (pasaportu nasıl çıkartılmış? Biletini kimler, nasıl almış? gibi).

2. Yer değiştirme /seyahat aşaması:

* Mağdurun seyahat süreci nasıl gerçekleşmiş (kimlerle birlikte ve hangi yolla seyahat etmiş? (uçak/otobüs/özel araba/ yürüyerek) gibi).

* Türkiye'de ilk hangi şehre gelmiş ve hangi şehirlere götürülmüş?

* Nasıl karşılanmış? Nereye götürülmüş? Kim ya da kimlerle bir arada karşılanmış?

3. Sömürü aşaması:

- * Sömürü ile ilgili olarak, mağdura ilk neler söylenmiş ve nasıl söylenmiş?
 - * Mağdur, sömürüyle ilgili ilk söylenenlere nasıl tepki göstermiş?
 - * Sömürüyü gerçekleştirebilmek için tacirin uyguladığı şiddet ne/neler olmuş?
- (Sömürü başlamadan önce ve sömürü sırasında).
- * Mağdurun özgürlüğü nasıl engellenmiş ve hangi konularda tehdit edilmiş?
 - * Mağdur hangi konularda sömürülmüş? / Nasıl sömürülmüş? / Nerelerde sömürülmüş?
 - * Mağdur maruz kaldığı sömürü nedeniyle, kendisini nasıl tanımlamış? / Neler hissetmiş?/ Neler düşünmüş?
 - * Sömürü sırasında maruz kaldığı diğer durumlar (gösterge niteliğinde diğer bilgiler).
 - * Süreç içerisinde başka mağdurların olup olmadığı, varsa özellikleri cinsiyet, sayısı, konumu /rolü vb.
 - * Mağdurların beraberinde gönüllü olarak çalışanların olup olmadığı. (Varsa özellikleri: Cinsiyeti, sayısı, rolü, tacirlerle anlaşma biçimi vb).
 - * Tacirlerin özellikleri: Sömürü öncesinde ve sırasında tacirlerin sayıları, cinsiyetleri özellikleri statüleri ve ya konumları.
 - * Mağdurların tacirlerden kurtulabilmek için özel çabaları olmuş mu? Olmuşsa neler yapmış?

3. Mağdurun Korunması Süreci:

- * Mağdurun açıklamalarına göre: Mağdura nasıl ulaşılmış ve nasıl kurtarılmış?
- * Resmi süreç: Mağdura hangi kurumlar, nasıl ulaşmışlar?
- * Mağdurla mülakat nerede ve hangi görevliler tarafından yapılmış?
- * Mağdurun tanımlanma aşaması ve sığınmaevine yönlendirilmesi.
- * Sığınmaevi personelinin özellikleri ve sorumlulukları,
- * Mağdurun karşılanan acil ihtiyaçları(fiziksel sağlık, giyim, ailesiyle iletişimi, hukuki yardım vs).
- * Mağdurun sığınmaevinde kaldığı süre.
- * Mağdurla ilgili adli birimlere bildirim yapıp yapılmadığı? Yapıldıysa hangi konularda.
- * Sığınmaevinde mağdurlarda gözlenen davranışlar.
- *Mağdura doğrudan psiko-sosyal destek veren meslek elemanlarının değerlendirmeleri.
- *Mağdurların sığınmaevinden sonra gittikleri yerler

IV. Riskler ve güvenlik önlemleri

- * Mağdurların içerisinde bulunduğu tehditler ve risklerin neler olduğu. (Ülkesindeki yakınlarıyla ilgili, kendisiyle ilgili ve geleceği ile ilgili).
- * Mağdurların güvenlik ihtiyaçları var mıydı? Varsa hangi konularda ve hangi düzeydedir.

Ek 2. Doküman İncelemesine İlişkin Sorular

Görüşme türü olarak ise yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılacaktır. Görüşmeler sırasında aşağıdaki soruların cevapları incelenecektir:

- 1.Yaşınız: 2. Cinsiyetiniz: () Erkek ()Kadın 3.Göreviniz.....
4. Bugüne kadar, kaç insan ticareti mağduruyla karşılaştınız?
5. İnsan ticareti mağdurlarıyla hangi aşamada çalıştığınız.
() 1. Mağdura ulaşma ve tespit aşaması,
() 2. Koruma aşaması (ulaşılmış mağdurun desteklemesi)
6. İnsan ticaretine konu olan bireylerin profili nasıldı? Başka bir ifadeyle, mağdurların genel özellikleri nelerdi?
- 7.İnsan ticaretine konu olan kadın, erkek ve çocuklar hakkında neler söylersiniz?
- 8.Sizce, insan ticareti mağdurlarının, diğer şiddet mağdurlarından ayrılan yanları nelerdir?
9. İnsan ticareti mağdurları nasıl bir psikolojik durum içerisinde?
10. İnsan tacirlerinin özellikleri nelerdir? Yaşları, cinsiyetleri, meslekler, sömürü için kullandıkları yöntemleri, mağdurlara nasıl zarar verdikleri gibi.
11. Sizce, sorunun çözümü için, hangi konularda kurumlar arası işbirliğine ihtiyaç vardır?
12. Sizce, sorunun çözümü için, hangi meslek elemanlarına ve nasıl bir işbirliğine ihtiyaç vardır?
- 13.Hukuki açıdan karşılaştığınız sorunlar var mı? Varsa çözüm önerileriniz neler olur?
14. Bir insan ticareti mağdurunun güçlü desteklenebilmesi için neler yapılmalı? Nasıl önlemler alınmalı? Neler değişmeli?

Ek 3. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi, Doç Dr. Nur Feyzal KESEN'nin danışmanlığında, Güngör Çabuk tarafından yürütülen "İnsan Ticareti Mağdurlarının Mağduriyet Süreçlerinin Sosyal Hizmet Perspektifinde İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma" başlıklı Doktora Tezine katılmaya ve katkı vermeye davet ediyoruz. Bu çalışmayla, Türkiye'deki insan ticareti sorununu anlamak, ticarete maruz kalan bireylerin ve ailelerinin özelliklerini tespit etmek, yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmaktır. Ayrıca, bu tez çalışmasıyla, insan ticareti unsurlarının ve göstergelerinin belirlenmesi, tespit edilen mağdurların korunması, risk faktörlerinin ve güvenlik ihtiyaçlarının incelenip analiz edilmesi; aynı zamanda mağdurlarla doğrudan çalışanların mağdurlar hakkındaki görüşleri ile insan ticareti sorununun çözümüne yönelik önerilerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada doküman incelemesi için, insan ticaretiyle mücadele ve mağdur destek programında yer alan, Aile Danışmaları Derneğinin hizmet vermiş olduğu 66 insan ticareti mağduruna ait belgeler ile Derneğin konuyla ilgili arşiv kayıtları kullanılacaktır. Ayrıca söz konusu mağdurlarla doğrudan çalışan uzmanlar ile aynı mağdurlara hizmet veren diğer kurum personeliyle derinlemesine görüşme yapılması planlanmıştır. Bu araştırmada söz konusu mağdurlarla bir biçimde iletişimde bulunmanız nedeniyle sizinle de derinlemesine görüşme yapılarak katkı vermeniz arzu edilmektedir.

Görüşme için yaklaşık bir saatinizi ayırmanız beklenmektedir. Vereceğiniz bilgilerin araştırma raporuna unutulmadan doğru aktarılabilmesi için ses kayıt cihazının kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmaya katılmak Gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden beklenen bütün sorulara sizin için en uygun cevabı içtenlikle vermenizdir. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir. Ancak bu çalışmaya katılmaya veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırmanın amacı için kullanılacak olup, kişisel bilgileriniz Gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir ya da gunxxxxxxxxx e-posta adresi ve / veya 05XXXXXXX numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan bilgileri, görüşme yapılmadan önce okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını, amacını ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama, Araştırmacı Güngör Çabuk tarafından yapıldı.

Bu çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerinin korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Görüşmeyi Yapan: Güngör Çabuk

Katılımcının Adı Soyadı:

Tarih:

Tarih:

İmza:

İmza:

Ek 4. Kullanılan Kodlar, Ulaşılan Temalar ve Alt Temalar

Açıklama: Doküman incelemesi ve görüşme yoluyla elde edilen veriler başlangıç aşamasında olay-olay kodlanmıştır. Odaklanılmış kodlama aşamasında kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Analiz sürecinin son aşamasında bu kategoriler arasındaki bağlantılar değerlendirilmiş ve elde edilen “kuramsal teori” tema ve alt tema olarak bulgular bölümünde yer almıştır.

DOKÜMAN İNCELEMESİ	
1 Ana Tema	İnsan ticareti mağdurlarına ve ailelerine ait bilgiler
Alt tema 1	Demografik özellikler
Kod	Mağdurun demografik bilgileri
	Doğum tarihi ve yaşı
	Ülkesi (farklıysa uyruğu)
	Eğitimi (mezun olduğu seviye/ kaçınıcı sınıfa kadar okudu)
	Mesleği /ne iş yaptığı / bugüne kadar hangi işleri yaptığı
Kod	Çekirdek ailesinin demografik bilgileri
	Medeni durumu (Şimdi evli mi? Evliliği yasal mı? Bekâr ise daha önce evlendimi? Boşandı mı? Kaç kez evlendi? Kaç yaşında evlendi?)
	Eşinin Durumu (Hayatta mı? Nerede? Ne iş yapıyor? Eğitimi nedir)
	Çocukları hakkında bilgi (Kaç çocuğu var? Yaşları kaç? Eğitimleri ne?)
Kod	Kök ailesinin demografik bilgileri
	Anne ve babasının evlilik durumu
	Annesi: Yaşı, Hayatta mı? Nerede yaşadığı? Ne iş yaptığı?
	Babası: Yaşı, Hayatta mı? Nerede yaşadığı? Ne iş yaptığı?
	Kardeşleri (kardeş sayısı, eğitimleri, medeni durumları, çocukları)
Alt tema 2	Mağdurların ve ailelerinin özellikleri
Kod	Mağdurun özellikleri
	Kısa yaşam öyküsü ve varsa geçmiş travmaları
	Bugüne kadarki iş yaşamı ve kazancı
	Nerede ve kimlerle bir arada yaşadığı
	Varsa, mağdura özgü bilgiler
Kod	Çekirdek ailesinin özelliği
	Çekirdek ailesinin gelir kaynakları, yapılan işler, kazanç durumu
	Varsa, mağdurun çekirdek ailesine özgü bilgi
	Evlenme biçimi, evlilik süreci
	Çocukları hakkında bilgi: Neredeler? Kimin yanındalar? Eğitimleri, Sağlıkları,
Kod	Kök aile bilgileri

	Annesinin ve babasının sağlık durumu
	Kardeşleri: Ne durumdalar, İletişimleri var mı? Sağlık durumları
	Varsa, mağdurun kök ailesine özgü bilgi
	Mağdurun ailesiyle ilişkileri ve iletişimleri
	Ailenin değerleri, inançlar, beklentileri
	Kök ailesinin gelir kaynakları, yapılan işler, kazanç durumu
2.Ana tema	İnsan ticareti mağdurlarının mağduriyet süreci
Alt tema 3	İnsan ticaretinin aşamaları
Kod	Başlangıç Aşaması.
	Mağdurla ilk iletişim nasıl kuruldu, kimler vesile oldu, kimler yönlendi? Bu kişinin ya da kişilerin bilinen özellikleri, mağdura yakınlığı
	Mağdurun ikna olma motivasyonu, vaatler, çaresizlik durumu, karar verme biçimi ve süresi
	Mağdurun karşılanan ihtiyaçları, borçlarının karşılanması, pasaportunun çıkartılması, uçak biletinin alınması, harçlık verilmesi vb.
	Bu giderleri karşılayanların kimler olduğu ve ihtiyaçların karşılanma biçimi
	Mağdurun bu süreci nasıl değerlendirdiği, ne düşündüğü
Kod	Yer Değiştirme ve Seyahat Süreci:
	Mağdurun seyahatinin hangi ulaşım aracıyla gerçekleştiği (uçak, otobüs, özel araba, yürüyerek)
	Mağdurun hangi aşamalardan geçtiği / seyahat süreci: Ülke içi / ülkeler arası/ hedef ülke içi
	Seyahat sırasında yanında kimler olduğu
	Türkiye’de ilk hangi şehir ya da şehirlere gittiği
	Mağduru Türkiye’de kimlerin nasıl karşıladığı ve kalacakları yere kimlerle nasıl götürüldüğü
	Mağdurun bu süreci nasıl değerlendirdiği
Kod	Sömürü Aşaması
	Sömürüyle ilgili olarak mağdura ilk neler söylendi? Nasıl söylendi? Kimler söyledi? Ortamda kimler vardı?
	Mağdur, sömürüyle ilgili ilk söylenenlere nasıl tepki verdi?
	Sömürü başlamadan önce ve sömürü sırasındaki ilişkiler nasıldı?
	Mağdurun konakladığı yerin özelliklerinin nasıl olduğu
	Mağdurun bir günlük yaşamının nasıl olduğu
	Mağdurun sömürü sırasında neler hissettiği ve neler düşündüğü
	Hangi konularda ne kadar borçlandırıldığı
	Yaşanan sağlık sorunları
Alt tema 4	Mağdurların sömürüldükleri yerler, sömürülme sıklığı ve elde ettikleri kazanç,
Kod	Mağdurların Sömürüldükleri Yerler
Kod	Mağdurların Sömürülme Sıklığı

Kod	Elde edilen kazanç
Alt tema 5	Mağdurların maruz kaldıkları diğer şiddet durumları,
Kod	Mağdurun sömürünün başlangıç aşamasındaki şiddet deneyimleri
Kod	Sömürü sırasında maruz kaldığı diğer şiddet deneyimleri
Kod	Mağdurun özgürlüğü nasıl engellendi ve hangi konularda tehdit edildi
Kod	Nerelerde sömürüldü
Kod	Mağdurun maruz kaldığı sömürü nedeniyle kendisini nasıl hissettiği, neler düşündüğü
Kod	Sömürü sırasında karşılaştığı sıra dışı durumlar
Alt tema 6	Müşterilerin mağdurlara uyguladıkları şiddet
Kod	Müşterilerin özellikleri, mağdurlara nasıl davrandıkları, tacirlerle iletişimlerinin nasıl olduğu
Alt tema 7	Diğer mağdurların durumu
Kod	Süreç içerisinde başka mağdurların durumu (Yaşı, cinsiyeti, sayısı, özelliği, nelere maruz kaldığı, gibi)
Kod	Sömürü sırasında seks işçilerinin durumu ve konumu (Yaşları, sayıları, tacirle iletişim biçimi, rolü, durumu, nasıl çalıştıkları ve ne kadar ücret aldıkları, kendisiyle olan iletişimi gibi)
Alt tema 8	Mağdurların kurtulma girişimleri ve kurtarılma süreçleri
Kod	Kurtulma düşünce ve fırsatları
Kod	Kurtulma girişimleri ve engeller
Kod	Kurtulma süreçleri
Kod	Kurtarılma sırasında tacirlerin durumu
Alt tema 9	Kurtulduktan sonra mağdurların aileleri ve kendileriyle ilgili istekleri
Kod	Mağdurun istekleri
Alt tema 10	Tacirlerin özellikleri ve yakalanmamak için kullandıkları yöntemler
Kod	Tacirlerin özellikleri
Kod	Tacirlerin yakalanmamak için kullandıkları yöntemler
3 Ana tema	Mağdurun korunma süreci
Kod	Mağdura hangi kurumların nerede ve nasıl ulaştığı,
Kod	Mağdurun mülakatının nerede, kimler tarafından, nasıl gerçekleştirildiği
Kod	Mağdurun mağdur olarak tanımlanma sürecinin nasıl gerçekleştiği
Kod	Sığınmaevine kabul
	Muhtemel mağdur
	Tanımlanmış mağdur
Kod	Mağdurun temel ihtiyacı
	Kriz desteği (Psikolojik ilk yardım)
	Karşılanan acil ihtiyaçlar (fiziksel sağlık, giyim, ailesiyle iletişimi, vs)
	Mağdurun Dinlenme ve iyileşme ihtiyacı vardır.

Kod	Mağdurun sığınmaevinde kaldığı süre
Kod	Mağdurlarla ilgili adli birimler
Kod	Meslek elemanlarının mağduru değerlendirmesi
Kod	Mağdurun sığınmaevinden sonra nereye nasıl gittiği
4. Ana tema	Riskler ve güvenlik önlemleri
Kod	Mağdurun ailesi ve yakın çevresinin diğer yargılarına ilişkin riskler
Kod	Mağdurun sömürü sırasında maruz kaldığı fiziksel ve ruhsal sağlığına ilişkin riskler
Kod	Tacirden Kaynaklı Güvenlik Riski
	Mağdurun kendisine zarar verme potansiyeli
	Mağdurun, ailesine ve yakın çevresine zarar verme potansiyeli
	Mağdura hizmet sağlayanlara zarar verme potansiyeli
DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME	
1. Ana tema	Çeşitli Yönleriyle İnsan Ticareti Mağdurlarının Özellikleri
Kod	Kadın, Erkek ve Çocuk mağdurun özellikleri
Alt tema 1	İnsan Ticareti Mağdurları İle Şiddet Mağdurları Arasındaki Farklılıklar
Alt tema 2	Mağdurlarının Psikolojik Özellikleri
Kod	Mağdurun sığınma evinde sergilediği sıra dışı davranışları
Kod	Mağdurun psikolojik durumu
2. Ana tema	Tacirlerin Özellikleri
Kod	Tacirlerin kullandıkları yöntem
Kod	Tacirin mağdura verdiği zarar
Kod	Tacirin mağdura nasıl ulaştığı
3. Ana tema	İnsan Ticaretiyle Mücadele Edebilmek İçin Yapılması Gerekenler
Alt tema 3	Hukuksal Açıdan Yapılması Gerekenler
Alt tema 4	Mağdurun Desteklenmesi İçin Yapılması Gerekenler
Kod	Mağdurlara güçlü destek verilmesi için gerekli olan meslekler
Kod	Hangi kurumlar hangi konularda işbirliği yapmalı
Kod	Meslek elemanlarının eşgüdümü nasıl olmalı
4 Ana tema	Hizmet Sağlayıcılarının Kişisel Deneyimleri

İNSAN TİCARETİ
MAĞDURLARININ
MAĞDURİYET SÜREÇLERİNİN
SOSYAL HİZMET
PERSPEKTİFİNDE
İNCELENMESİ: NİTEL BİR
ÇALIŞMA

Yazar Güngör Çabuk

Gönderim Tarihi: 01-Mar-2021 09:48PM (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 1521496209
Dosya adı: G_NG_R_TEZ_UBAT_1.docx (4.07M)
Kelime sayısı: 42942
Karakter sayısı: 303917

İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARININ MAĞDURİYET SÜREÇLERİNİN SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDE İNCELENMESİ: NİTEL BİR ÇALIŞMA

ORJİNALLIK RAPORU

%5

BENZERLİK ENDEKSİ

%4

İNTERNET
KAYNAKLARI

%1

YAYINLAR

%2

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

ailedanismanlari.org
İnternet Kaynağı

%1

2

publications.iom.int
İnternet Kaynağı

%1

3

epdf.pub
İnternet Kaynağı

%1

4

shuder.org
İnternet Kaynağı

<%1

5

ismam.medeniyet.edu.tr
İnternet Kaynağı

<%1

6

Submitted to Anadolu University
Öğrenci Ödevi

<%1

7

www.turkey.iom.int
İnternet Kaynağı

<%1

8

Submitted to Trakya University
Öğrenci Ödevi

<%1